
СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

Серію «Наукові роботи студентів УДФСУ» засновано у 2018 році, яка є продовженням започаткованої у 2017 р. серії «Випускникам УДФСУ».

Редакційна колегія:

Пашко П. В., д.е.н. (голова)

Шевчук О. А., д.е.н. (заступник голови)

Топчій В. В., д.ю.н.

Мацелюх Н. П., д.е.н.

Кужелев М. О., д.е.н.

Швабій К. І., д.е.н.

Ріппа С. П., д.е.н.

Мандрагеля В. А., д.філософ.н.

Чмелюк В. В., к.ю.н.

Малинський І. Й., к.н.фіз.вих.

Шевчук В. А., к.ю.н.

У СЕРІЇ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2017

- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ економіки, оподаткування та митної справи»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ права»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ інформаційних технологій та менеджменту»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ обліку, аналізу та аудиту»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ фінансів, банківської справи»**
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції»**

2018

- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ економіки, оподаткування та митної справи»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ права»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ інформаційних технологій та менеджменту»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ обліку, аналізу та аудиту»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ фінансів, банківської справи»**
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції»**
-

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
Кафедра фінансів ім. Л.Л. Тарангул

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

*Заснована у 2018 році і є продовженням започаткованої у 2017 р.
серії «Випускникам УДФСУ»*

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ**

У трьох частинах

Частина 1

**Ірпінь
2018**

УДК 336(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)26я54
З-41

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи
(протокол № 3 від 20 листопада 2018 року)*

З-41 Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи Університету ДФС України: у 3-х ч. Ч. 1. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. – 308 с. – (Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ», т. 11).

У збірнику опубліковано статті здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня.

Видання призначене для молодих вчених, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

УДК 336(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)26я54

**Матеріали розміщено у авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам чинного
правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.**

ЗМІСТ

Біляк Василь Васильович

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЯК ОСНОВНИЙ РЕЗЕРВ
ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ8

Бойчук Людмила Сергіївна

БОРГОВА СТІЙКІСТЬ УКРАЇНИ 13

Бойчук Наталія В'ячеславівна

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО
ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ 17

Борейко Олександр Юрійович

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО
СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО
БІЗНЕСУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС..... 22

Босак Анна Сергіївна

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ
МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ 27

Будзар Тетяна Василівна

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ В ПРОЦЕСІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА 32

Васерук Владислав Володимирович

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ 38

Вербицька Ірина Юріївна

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА..... 43

Виноградова Єлизавета Валентинівна

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ
ТА ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ ПІДПРИЄМСТВА..... 49

Гавриш Владислав Сергійович

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ
ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ 53

Гайченя Богдан Ігорович

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 58

Грицюк Яна Віталіївна

МЕТОДИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА
ПРОГНОЗУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 63

Денеза Тарас Михайлович

КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО
АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....68

Довган Юрій Ярославович

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА74

Капустін Нікіта Сергійович

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ
І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ
У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА80

Карпенко Світлана Миколаївна

СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ЗАЛИШКАМИ КОШТІВ
ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО РАХУНКУ87

Кирильчук Олександр Васильович

ДОСВІД КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЙОГО
ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....93

Кириченко Анна Вікторівна

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....99

Ковалюк Анастасія Вікторівна

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ106

Коваль Олег Петрович

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЄЮ РОЗВИТКУ112

Когденко Євгеній Віталійович

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....118

Козіцька Інна Євгенівна

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ124

Колодяжний Олександр В'ячеславович

АДАПТАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ
ЛІЗИНГОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ129

Коновал Владислав Олегович УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	135
Коропова Світлана Володимирівна ЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	140
Котовий Володимир Андрійович БЮДЖЕТУВАННЯ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	145
Кошеленко Діна Валеріївна РОЛЬ КОРПОРАТИВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ У МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	150
Кробинець Ганна Василівна УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ДЕФІЦИТОМ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	156
Куделя Олена Сергіївна ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ: ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ.....	162
Кузик Катерина Петрівна ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	168
Ладнюк Богдан В'ячеславович ОЦІНКА ВПЛИВУ СПРОЩЕНИХ РЕЖИМІВ ОПОДАТКУВАННЯ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	174
Литовченко Наталія Анатоліївна ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЇЇ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	181
Люлька Сергій Володимирович ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	187
Мазуренко Юлія Олександрівна ПРОБЛЕМА БАНКРУТСТВА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ.....	191

Марченко Анастасія Василівна

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВІ РІШЕННЯ
ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ 198

Мигунова Яна Вікторівна

СТАН ПЕНСІЙНОГО РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ 202

Мірошниченко Альона Володимирівна

ФІНАНСОВА СТАБІЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ
ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 208

Нестерчук Тетяна Анатоліївна

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА:
СУТНІСТЬ І МЕТОДИ ОЦІНКИ 214

Ніколайчук Ольга Русланівна

ВИЩА ОСВІТА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ:
ОСОБЛИВОСТІ, ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА 220

Олексієнко Тетяна Миколаївна

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ
НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН 225

Остапович Євгеній Сергійович

СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ
БОРГОМ В УКРАЇНІ 230

Остриця Тетяна Михайлівна

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ:
ФОРМУВАННЯ І РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ 236

Придорожко Максим Ігорович

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА 242

Приходько Володимир Миколайович

МЕХАНІЗМ ПОДАТКОВОЇ ПІДТРИМКИ ТА ФІНАНСОВОГО
СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ 247

Семенюк Ігор Сергійович

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ
ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА 256

Скибан Станіслав Русланович

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА:
МЕХАНІЗМ СТВОРЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ 262

Стадник Діана Михайлівна

ВИЯВЛЕННЯ КРИЗОВИХ ФАКТОРІВ ФІНАНСОВОГО
РОЗВИТКУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА
ПІДПРИЄМСТВ ПИВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ..... 269

Старченко Анастасія Ярославівна

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО
ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ..... 275

Стасюк Наталія Володимирівна

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 281

Страховська Юлія Олександрівна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ 287

Ткаченко Світлана Євгеніївна

ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ НОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ
ФІНАНСУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 292

Товста Оксана Михайлівна

ОЦІНКА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ
ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ..... 297

Українець Тарас Миколайович

СТАН ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ
ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ 302

Біляк Василь Васильович,
студент групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Біла Любов Миколаївна,
к.е.н., доцент

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЯК ОСНОВНИЙ РЕЗЕРВ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Актуальність теми полягає в тому, що саме зараз в Україні спостерігається відчутне підвищення цін, за рахунок збільшення вартості імпортованих матеріалів, а також газу, тому для українських підприємств зараз вкрай важливо обирати якомога кращий план виробництва, за рахунок зменшення собівартості, але має значення і оперативність, тобто, чим розвиненіший і точніший спосіб калькуляції на підприємстві, тим ефективніше буде проводитись управління виробництвом, та створення нової продукції, реалізація якої призведе до збільшення прибутку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем управління витратами на підприємстві займалися багато вчених як у нашій країні, так і за кордоном. У своїх роботах різні аспекти проблеми висвітлювали: А.І. Ясінська, Ю.С. Цал-Цалко, А.В. Череп, Т.П. Карпова, С.Ф. Голов, В.М. Панасюк, Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Нападовська, В.В. Лук'янова, В.Ф. Палій, О.С. Бородкін, М.Г. Грещак, М.Г. Чумаченко, Є.Г. Рясних та ін.

Особливу увагу заслуговують дослідження А.Д. Леонова, у яких вчений виокремив і обґрунтував основні напрями діяльності підприємств, спрямовані на зниження собівартості продукції [1].

Метою статті є пошук напрямів використання резервів зниження собівартості продукції як одного із напрямків підвищення ефективності виробництва і конкурентоспроможності продукції підприємства.

Постановка проблеми. Собівартість є основним фактором який впливає на визначення ціни на продукцію. Економічний аналіз витрат на виробництво (собівартості продукції) є важливим інструментом управління витратами, що дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів і визначити резерви збільшення прибутку та зниження ціни одиниці продукції. Собівартість продукції, як синтетичний показник, показує всі сторони господарської діяльності підприємства. Від величини собівартості продукції при інших незмінних умовах залежить розмір прибутку.

Виклад основного матеріалу. В умовах кризи, що торкнулась вітчизняних підприємств, спостерігається зниження обсягів виробництва продукції і відповідно зменшення прибутків. Для того щоб уникнути банкрутства та мінімізувати негативні наслідки підприємства мають шукати напрямки оптимізації своєї діяльності. Одним з найважливіших показників ефективності діяльності підприємства, який комплексно характеризує використання всіх ресурсів, а саме, матеріальних, трудових та фінансових є собівартість продукції. Найбільш ґрунтовне визначення собівартості дав В.М. Пархоменко: «Собівартість продукції (робіт, послуг) – це вартісне вираження витрат, пов'язаних з використанням у технологічному процесі виробничої продукції (виконання робіт, надання послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних виробничих засобів, нематеріальних активів, спеціалізованого оснащення, інструменту, інвентарю, трудових і фінансових ресурсів, а також витрат на виробництво і збут готової продукції, включаючи встановлені державою обов'язкові відрахування, податки й платежі» [2]. Згідно П(С)БО-16 «Витрати», собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат. До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати [3].

Розглянемо фінансово-господарську діяльність ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» для виявлення особливостей управління витратами на даному підприємстві та визначення шляхів підвищення ефективності управління витратами на підприємстві [4].

Планування зниження собівартості товарної продукції здійснюють шляхом планування зниження витрат на 1 грн. товарної продукції. Всі чинники, що впливають на зміну цих витрат можуть бути об'єднані у перелічені вище групи [5].

Встановлено, що організаційна структура ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» побудована по принципу лінійно-функціональної організаційної структури, яка базується на розподілі повноважень та відповідальності за функціями управління і прийняття рішень.

Кондитерське підприємство містить у своєму складі цехи різного функціонального призначення залежно від того, який асортимент продукції виготовляє. Основні ризики в діяльності ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» полягають у зниженні споживчого попиту на кондитерські вироби на ринку України, скороченні поставок готової продукції до країн ближнього зарубіжжя, зростанні цін на енергоносії, сировину і матеріали, що, своєю чергою, впливає на зростання витрат підприємства.

На ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» необхідно створити службу внутрішнього контролю. Причиною відсутності контролю є наявність на підприємстві протягом 2016 і 2017 років, непродуктивних витрат, таких як штрафні санкції і компенсації за порушення законодавства, в розмірі 335 та 333 тис. грн. Таким чином, запропоновано організацію служби внутрішнього контролю на підприємстві здійснювати в такому порядку (рис. 1).

Таблиця 1

Класифікація витрат для цілей управління

№ з/п	Класифікаційні ознаки	Витрати
1	2	3
1	Для визначення собівартості і фінансового результату	Вичерпані та невичерпані витрати
		Витрати на продукцію та витрати періоду
		Прямі та непрямі витрати
		Основні та накладні витрати
2	Для прийняття управлінських рішень	Релевантні та нерелевантні витрати
		Постійні та змінні витрати
		Маржинальні та середні витрати
		Дійсні та альтернативні витрати
3	Для контролю і регулювання	Контрольовані витрати
		Неконтрольовані витрати

**Аналіз витрат на виробництво за економічними елементами
ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» за 2015–2017 рр., тис.грн.**

Елементи операційних витрат	2015 р.		2016 р.		2017 р.		Зміна питомої ваги порівняно з	
	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	2016-2015	2017-2016
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Матеріальні затрати	57777	7,91	187018	24,52	211978	22,83	+16,61	-1,69
Витрати на оплату праці	229562	31,44	242925	31,85	322232	34,70	+0,41	+2,85
Відрахування на соціальні заходи	55390	7,58	51428	6,74	68089	7,33	-0,84	+0,59
Амортизація	183149	25,08	232133	30,44	266481	28,70	+5,36	-1,74
Інші операційні витрати	204388	27,99	49101	6,44	59616	6,42	-21,55	-0,02
Разом	730266	100,00	762605	100,00	928396	100,00		

Джерело: проаналізовано на основі фінансової звітності ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика»

Проведений аналіз поелементного складу і структури витрат на виробництво показує напрями пошуку резервів на ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» залежно від рівня матеріаломісткості, трудомісткості і фондоємності виробництва (табл. 2).

Основна частка витрат ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» припадає на витрати з оплати праці та амортизацію, також порівняно з 2015 роком у 2016 р. на 16% збільшились матеріальні затрати. Доведено, що підприємство має потребу в найближчі десять років оновити частину основних засобів або закупити більш досконале обладнання для зменшення витрат зі зносу основних засобів.

З таблиці виходить, що значну частку в структурі витрат виробництва займає оплата праці, необхідним є зниження трудомісткості продукції, що випускається, зростання продуктивності праці, скорочення чисельності адміністративно-обслуговуючого персоналу.

Зниження трудомісткості продукції, зростання продуктивності праці можна досягти різноманітними способами. Найбільш важливі з них – механізація та автоматизація виробництва, розроблення і застосування прогресивних високопродуктивних технологій, заміна та модернізація

застарілого обладнання, підвищення якості сировини, вдосконалення організації праці і виробництва, підвищення виробничої кваліфікації, поліпшення характеру і умов праці, стимули, мотиви і спонукання до трудової діяльності.

Висновки

Послідовне зниження собівартості забезпечує не тільки зростання прибутку підприємства, але і дає державі додаткові джерела як для подальшого розвитку суспільного виробництва, так і для підвищення матеріального становища працівників

Опрацьовано фінансово-господарську діяльність ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» для виявлення особливостей управління витратами на даному підприємстві та визначення шляхів підвищення ефективності управління витратами на підприємстві. Виконавши аналіз витрат на виробництво за економічними елементами та виявивши, що основна частка витрат ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» припадає на витрати з оплати праці та амортизацію, визначено способи зниження трудомісткості продукції та зростання продуктивності праці на підприємстві.

Скорочення витрат виробництва та зниження собівартості продукції є основою зростання прибутку підприємства, підвищення рентабельності та ефективності його роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Леонов А. Д. Пути снижения себестоимости продукции промышленного предприятия / А. Д. Леонов // Экономист. – 2010. – № 7. – С. 41.
2. . Попазова О.В. Собівартість продукції: поняття та класифікація [Електронний ресурс] / О.В. Попазова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Economics/58886.doc.htm
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 „Витрати”. – Затверджено наказом Мініну України № 304 від 30.11.2000 р.
4. Офіційний web-сайт ДП «Кондитерська корпорація «Рошен». URL: <http://www.roshen.com/ukr>
5. Орлов О. Планування собівартості продукції / О. Орлов // Економіка України. – 2011. – № 12. – С. 39-48.

Бойчук Людмила Сергіївна,
студентка групи ФМУ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Ананьєва Юлія Володимирівна
к.е.н., доцент кафедри

БОРГОВА СТІЙКІСТЬ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день боргова стійкість України є одним з головних критеріїв оцінки фінансової безпеки. Сучасний економічний розвиток України характеризується швидким зростанням обсягів державного боргу, що є причиною збільшення боргового навантаження в країні і погіршення стану боргової безпеки, що негативно впливає як на самостійність держави так і на рівень життя населення. Як результат, державний борг є однією з найважливіших складових фінансової системи.

Проблемам боргової безпеки приділяю наступні науковці: Р. Макгрейв, І. Федорович, В. Федоров, О. Опарін, С. Юрій, В. Козик, Н. Кравчук, Ю.М. Барського, О.Д. Василика, Т.Д. Сахненко, М.М. Єрмоленко, Б. А. Карпинський та інших. Але серед науковців немає єдності в підході до сутності боргової безпеки, спільного підходу до механізму оцінки ризиків боргової безпеки, а зростаюча нестабільність глобальних фінансових ринків, відсутність єдиного підходу та методики розрахунку боргових показників і прозорості в системах інформації щодо державної заборгованості ставлять під сумнів правильність критеріїв, котрі використовуються для оцінки безпечного рівня державного боргу. Тому дана проблема потребує детальнішого дослідження.

Боргова стійкість – це спроможність держави виконувати свої зобов'язання за позиковими коштами (включаючи обслуговування боргу та його погашення) за рахунок економічного зростання країни, не зважаючи на потенційні внутрішні та зовнішні загрози. Механізм управління борговою стійкістю держави поєднує сукупність методів, інструментів та важелів, які запроваджують відповідні державні інституції в рамках реалізації фінансової політики, з метою забезпечення здатності держави своєчасно та у повному обсязі виконувати боргові зобов'язання. [1]

Економічні фактори впливу на боргову стійкість країни включають загальний стан економіки, державного бюджету, фінансового ринку, інвестиційна, фіскальна, валютна, боргова, грошова кредитна політики, рівень фінансового менеджменту управління державним боргу, які

не мають кількісного вимірювання, на противагу таким факторам як адекватність державного боргу, якість та його структура, стан платіжного балансу країни, міжнародні валютні резерви, що оцінюють за допомогою нормативних показників.

Боргова стійкість свідчить про достатність та ефективність використання фінансових ресурсів держави. Якщо розглядати сутність фінансової безпеки як ступінь захищеності фінансових інтересів держави, то стан усіх підсистем фінансової системи повинен бути збалансованим і стійким як до внутрішніх, так і до зовнішніх негативних впливів.

Головними причинами виникнення і зростання державного боргу в Україні є дефіцит державного бюджету та постійний дефіцит платіжного балансу країни. Управління державним боргом неможливе без оцінювання та аналізу боргової стійкості, яке дасть змогу забезпечити об'єктивність інформації та позитивно вплине на якість прийняття управлінських рішень щодо рівня державного боргу.

В Україні для розрахунку індикаторів безпеки використовуються Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. В Таблиці 1 наведено основні показники боргової стійкості з 2013 по 2017 роки.

Борговий стан України у період 2014-2016 років характеризувалася перевищенням гранично допустимих значень ключових індикаторів.

Таблиця 1

Основні показники боргової стійкості України 2013-2017 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	Порогові значення
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	40,2	70,3	79,4	81,0	79,0	60
Відношення обсягу державного зовнішнього боргу до ВВП, вісотків	20,7	29,5	48,0	48,9	51,1	25
Валовий зовнішній борг, % експорту товарів і послуг	173,9	193,0	248,1	247,2	217,6	200
Відношення обсягу офіційних міжнар. Резервів до обсягу валового зовнішнього боргу	14,37	5,96	11,19	13,69	16,23	20
Обслуговування державного боргу, % до видатків держбюджету	8,5	11,9	15,0	14,2	13,2	10

Джерело: складено автором на основі даних [2].

У міжнародній практиці встановлено критичний рівень відношення боргу до ВВП на рівні 60%. З 2014 року спостерігається негативна тенденція перевищення порогових значень, коли відношення боргу до ВВП склало 70,3 % (на 10,3 % вище за критичний), 79,4 % в 2015 році (на 19,4 % вище критичного рівня), 81 % у 2016 році (на 21 % вище критичного), і 79 % (на 19 % вище критичного рівня). Тобто критичне значення 60 % було перевищено з 2014 р., що є свідченням проблем в частині боргової безпеки.

Відтак динаміка прискореного зростання державного боргу, порівняно зі зростанням ВВП, свідчить про збільшення державного попиту на внутрішні та зовнішні ресурси швидшими темпами, ніж відбувається економічний розвиток України.

У 2017 році відносні показники боргового навантаження України певною мірою покращилися, але не досягли економічно безпечного рівня. Такі зрушення були зумовлені ревальвацією реального обмінного курсу. гривні, повільним відновленням економічної активності, а також погашенням незначної частини внутрішнього і зовнішнього боргу.

Для України нагальною проблемою є переважання в структурі державного боргу зовнішнього боргу, що в умовах негативного сальдо поточного рахунку платіжного балансу, загострює валютні ризики, чинить тиск на національну валюту. За таких умов, у рамках управління державним боргом, розмір зовнішніх запозичень має визначатися з огляду обсягів валютних надходжень від експортних операцій за поточним рахунком товарів та послуг.[3]

Важливе значення для України є кредити Міжнародного валютного фонду, тому пріоритетом боргової політики в нашій країні має бути залучення внутрішніх фінансових ресурсів, що потребує розвитку фінансового ринку через запровадження різних видів боргових державних цінних паперів для фізичних осіб та відновлення довіри економічних суб'єктів до фінансових інститутів.

Без сумніву, сучасна боргова політика держави має носити антикризовий характер та потребує обґрунтованих та професійних рішень фінансового менеджменту, спрямованих на зниження боргового навантаження. В Україні проведення змін у борговій сфері в умовах фінансової нестабільності повинно здійснюватися з урахуванням вибору найбільш дієвої моделі боргової політики та ґрунтуватись на продовженні економічних реформ.

Сучасний борговий стан України вимагає розробки стратегічного плану управління державним боргом, в якому мають бути передбачені узгоджені заходи податкової, бюджетної, валютної, грошово кредитної політики держави, визначення пріоритетних напрямів та критерії ефективності використання позик. [4]

Головними напрямками удосконалення управління державним боргом можуть стати підвищення якості середньострокового фінансового прогнозування та планування, перехід до ризикоорієнтованої боргової політики з підбором найбільш прийнятої для умов України моделі впровадження заходів з подолання бюджетних дисбалансів через підвищення доходів державного бюджету за рахунок покращення адміністрування податків та митних платежів, боротьби з корупцією, тінізацією економіки, впровадження механізму верифікації одержувачів всіх видів соціальних пільг, посилення регулювання державного боргу в частині оптимізації співвідношення обсягів, структури, вартості та джерел його погашення, здійснення переходу до політики децентралізації залучення боргових коштів на внутрішньому ринку з розширенням прав місцевих органів влади, стимулювання банківського кредитування економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова О.Г. Теоретичні питання боргової стійкості держави/ Волкова О.Г.// Економіка та держава. – 2017- с.2-3.
2. «Програма управління державним боргом на 2017 рік»: Наказ МФУ від 31.01.17 № 19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
3. Барановський О. І. Дослідження теоретичних засад боргової безпеки держави/ О.І. Барановський // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. – 2016. – Вип. 1(1). – С. 327–337.
4. Дідур С.В., Глухова В.І., Скрипник Л.І. Аналіз та оцінка боргової безпеки України // Глобальні та національні проблеми економіки – 2016. – № 13 – С. 506–510.
5. Котіна Г., Степура М., Кондро П. Боргова безпека України: оцінка, ризики та перспективи // Економічні науки. – 2017. – № 3 (149). – С. 10–15.
6. Маренич А.І., Мехеда Н.Г. Про вплив боргової безпеки на фінансову безпеку України // Вісник університету банківської справи НБУ. – 2014. – № 3 (12). – С. 84–86.
7. Педченко Н.С., Лугівська Л.А. Критерії та показники вивчення ефективності боргової політики держави // Бізнесінформ. – 2013. – № 12. – С. 39–44.
8. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>.
9. Офіційний веб-сайт Національного банку України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>.

Бойчук Наталія В'ячеславівна,
студентка групи ФМУ-17

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Першко Лариса Олександрівна,
к.е.н., доцент кафедри

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Історично Україна спробувала три системи виконання бюджету: банківську, казначейську і змішану. В процесі порівняння Україна обра- ла казначейську систему виконання бюджету. Державна казначейська служба України виконує активну роль в реалізації бюджетної політики, контролює надходження коштів до бюджетів, обслуговує розпорядників коштів бюджету, веде облік руху бюджетних коштів та звітність про ви- конання бюджетів. Проте на сучасному етапі розвитку існує потреба в реформуванні системи казначейського обслуговування.

Аналіз останніх досліджень. Проаналізувавши ряд наукової літе- ратури щодо модернізації системи казначейського обслуговування бю- джетів можна виділити таких науковців як О. І. Барановський, С. О. Бу- лгакова, К. В. Павлюк, О. Ю. Демидов, П. М. Боровик, Я. Я. Дьяченко, В. Г. Дем'янишин, Т. П. Загорська, Ю. В. Пасічник, Е. І. Курганська, А. В. Панкевич, Р. Т. Макуцький, Н. І. Сушко та іншими. Проте, у зв'язку з високою динамікою соціальних та економічних процесів в Ук- раїні, постають нові завдання перед системою касового виконання бю- джету.

Метою дослідження є визначення особливостей казначейського обслуговування бюджетів в Україні та наявних у цій сфері проблем, а також визначення напрямів модернізації системи касового обслугову- вання бюджету органами казначейства.

Сьогодні в Україні застосовується казначейська форма обслугову- вання бюджетів, яка запроваджувалася поступово, починаючи з 1995 року. Завдяки запровадженню казначейської системи досягнуто певних позитивних змін у бюджетному процесі: застосовано систему поперед- нього і поточного контролю; забезпечено можливість отримання своєча- сної та достовірної інформації про стан виконання бюджетів; всі бюдже- тні кошти зосереджено на єдиному казначейському рахунку; встановле- но чітку відповідність мобілізації бюджетних ресурсів вимогам чинного

бюджетного законодавства. Проте потенціал сучасної казначейської системи повністю не використовують. Інформаційне забезпечення учасників бюджетного процесу та громадськості знаходиться на низькому рівні. Також не використовуються сучасні можливості інформаційних систем для оперативного обміну інформацією між органами казначейства та його клієнтами.

Однією з найголовніших проблем казначейського обслуговування бюджету є забезпечення ліквідності єдиного казначейського рахунку, внаслідок чого наявні масові затримки платежів розпорядників коштів державного та місцевих бюджетів. Порушення ліквідності єдиного казначейського рахунку свідчить про значні недоліки в діяльності Державної казначейської служби України, а також підтверджує пряме втручання політичних сил при владі, які намагаючись маніпулювати державними фінансами, задовольняють в першу чергу інтереси електорату. При значних затримках бюджетних платежів негативні наслідки значно перевищують одержані вигоди.

Успішна реалізація функції управління єдиним казначейським рахунком дає можливість досягнення двох цілей: реальний сектор економіки отримає фінансові ресурси, що стануть каталізатором процесів соціально-економічного розвитку; бюджет одержить додаткові надходження від використання тимчасово вільного залишку коштів.

Реальних успіхів у сфері управління коштами єдиного казначейського рахунку можна досягти лише тоді, коли буде розроблена чітка методика визначення ліквідності цього рахунку. При цьому необхідно позбавити Державну казначейську службу політичного тиску, що відбувається з метою необґрунтованого вилучення коштів єдиного казначейського рахунку. Для мінімізації можливих ризиків необхідно уникати залучення коштів єдиного казначейського рахунку, спрямованих на фінансування касових розривів Пенсійного фонду України понад ті обсяги, що передбачені в Державному бюджеті України на фінансування дефіциту цього фонду.

Наступною важливою умовою для ефективного управління залишком коштів єдиного казначейського рахунку є наявність дієвого механізму повернення безвідсоткових позик, наданих органам місцевого самоврядування та Пенсійному фонду України для покриття тимчасових касових розривів і впровадження відповідальності посадових осіб за порушення термінів повернення даних позик.

Зростання позитивної ролі Державної казначейської служби України в бюджетному процесі також можливе при вжитті заходів, спрямованих на радикальне підвищення прозорості бюджетного процесу.

Позитивний вплив від підвищення прозорості бюджету на становище в країні забезпечуватиметься як мінімум двома чинниками:

1) суспільство отримуватиме більше інформації щодо вигод, які одержуються в результаті фінансування важливих послуг і надання трансфертів, формуватиметься сприятливе середовище для позитивної оцінки;

2) органи влади матимуть додаткову перешкоду для неефективного управління бюджетними ресурсами.

Державна казначейська служба України накопичує бази даних щодо формування бюджетних доходів та витрачання коштів бюджету. Інформацію, що не містить таємних даних, було б доцільно зробити доступною для всіх громадян через мережу Інтернет. Завдяки розробці зручного інтерфейсу необхідно надати можливість усім зацікавленим користувачам оперативно здійснювати вибір необхідних даних. Питання налагодження ефективного обміну інформацією між Державною казначейською службою України та іншими учасниками бюджетного процесу є також важливим на сьогодні. Відкриті дані про нарахування та витрачання коштів бюджету стануть необхідною умовою застосування превентивних заходів щодо попередження бюджетних правопорушень.

Стратегічно важливим напрямом вдосконалення казначейського обслуговування бюджетів є впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу відносин органів казначейства і його клієнтів. На сьогоднішній день існують всі передумови для впровадження електронного підпису для підтвердження автентичності документів розпорядників бюджетних коштів. Це дозволить відмовитися від паперового документообігу між органами казначейства та його клієнтами. Саме так можна буде передавати в органи казначейства дані щодо зобов'язань, асигнувань, платежів розпорядників коштів, а також звітність, яку бюджетні установи подають до органів казначейства. Переваги електронного документообігу доведені при реформуванні відносин між платниками податків і фіскальними органами під час подання звітності та поширення технологій інтернет-банкінгу банківськими установами. Основними позитивними наслідками від запровадження електронного документообігу для суб'єктів управління державними фінансами будуть:

- відсутність особистого контакту між клієнтом та працівником органу казначейства і, як наслідок, зменшення корупції в державному управлінні;

- економія витрат розпорядників коштів на підготовку, доставку та подання паперових документів до органу казначейства;

- вивільнення персоналу, що задіяний в опрацюванні поданих розпорядниками бюджетних коштів паперових документів;
- досягнення оперативності в обміні інформацією між розпорядниками бюджетних коштів та органами казначейства.

Перелічені вище напрями розвитку казначейського обслуговування бюджету можливо реалізувати лише за умови налагодження партнерських відносин між органами Державної казначейської служби України та розпорядниками бюджетних коштів. Для цього необхідно збалансувати права та обов'язки сторін у процесі касового виконання бюджету. Проте в чинній нормативно-правовій базі відсутні чіткі вимоги до виконання органами казначейства зобов'язань щодо проведення операцій з документами клієнтів, зокрема не визначено часові межі здійснення даних операцій, види відповідальності органів казначейства у випадку порушення вказаних термінів та ін. З огляду на це, у нормативно-правових актах необхідно виокремити чіткі вимоги щодо виконання Державною казначейською службою України зобов'язань з касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів.

Отже, завдяки модернізації казначейського обслуговування бюджету можна удосконалити процес виконання бюджету, розширити самостійність розпорядників бюджетних коштів у використанні ресурсів бюджету, збільшити швидкість обігу коштів бюджету, посилити дієвість державного фінансового контролю, а також зменшити рівень корупції в даній сфері.

В цій статті не вдалося більш детально описати кожен з виділених напрямів модернізації казначейського обслуговування бюджету, а здебільшого виокремити та обґрунтувати їх склад і основні елементи. Саме тому завданням подальших досліджень у цій сфері може слугувати розробка детальних пропозицій щодо кожного з напрямів оптимізації казначейського обслуговування бюджетів в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2016 рік підготовлено департаментом з питань бюджетної політики і затверджено постановою Колегії Рахункової палати. – К.: Рахункова палата України, 2017. – 63 с.
2. Кириленко О., Малиняк Б. Вдосконалення методів фінансування видатків бюджету в умовах функціонування казначейської системи // Вісник Тернопільського державного економічного університету. – 2016. – № 1. – С. 7–16.

3. Крюкова С., Лямець С.: Владі потрібно чесно сказати про проблеми з бюджетом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2013/07/4/383689>.

4. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. – К: Т-во “Знання”, КОО, 2009. – С. 365.

5. Наказ Міністерства фінансів України від 22.06.2012 р. № 758 “Про затвердження Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12>.

6. Постанова Кабінету Міністрів України № 1080 від 01.12.2010 р. “Про затвердження Порядку покриття тимчасових касових розривів Пенсійного фонду України, пов’язаних з виплатою пенсій” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1080-2010>.

7. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України)” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc>.

8. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: Монографія / О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк, О. В. Петрушка та ін.; за ред. О. П. Кириленко, Б. С. Малиняка. – Тернопіль, 2013. – 350 с.

Борейко Олександр Юрійович,
студент групи ФМСБ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Пилипів

Віталій Володимирович,

д.е.н., с.н.с., професор кафедри

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Завдання інтеграції України в європейське політичне та економічне середовище, які неодноразово зазначалися як пріоритетний вектор входження до Європейського Співтовариства, поставили на порядок денний розвиток малого та середнього підприємництва [1].

Малий та середній бізнес важливий є потужним ресурсом економіки й соціальної сфери. Один з авторитетних футурологів сучасності Джон Нейсбіт зазначив: "У міру розвитку процесу глобалізації зростає значення найменших її учасників". Представники малого підприємництва краще знають рівень попиту на місцевих ринках, а рівень розвитку малого підприємництва безпосередньо визначає ступінь розвитку економіки держави в цілому. За даними зарубіжних економістів, стабільність ринкової системи забезпечується коли хоча б 20-30 % громадян держави мають власну справу. У розвинених же країнах мале підприємництво становить основу середнього класу – впливової громадської верстви, що об'єднує 60-80 % населення [1].

З формального погляду, двосторонні стосунки України і Європейського Союзу започатковано після здобуття Україною незалежності. У грудні 1991 р. Європейські Співтовариства, відзначивши демократичність всеукраїнського референдуму, визнали незалежність і суверенітет України. Тоді вперше пролунав заклик Євросоюзу до України підтримувати з державами - членами Європейських Співтовариств відкритий і конструктивний діалог [2].

Україна першою серед країн СНД уклала угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом, де було визначено правовий механізм взаємодії між двома сторонами. Угоду підписано 14 червня 1994 р. у Люксембурзі, 10 листопада 1994 р. ратифіковано Верховною Радою України, вона набрала чинності з 1 березня 1998 р. Документ

став базовим для розширення політичного діалогу й економічного співробітництва України та Європейського Союзу, відкриваючи нові можливості для посту новою наближення України для вступу до ЄС [1].

Забезпечення якісного розвитку середнього та малого підприємництва в умовах євроінтеграції надзвичайно важливе. На етапі економічного зростання набуває особливої значущості здійснення заходів регулювання, спрямованих на ліквідацію прихованого безробіття, проведення політики продуктивної зайнятості. Зусилля органів державної влади, насамперед Уряду, мають концентруватися на запровадженні дієвих стимулів створення нових робочих місць, на підтримці підприємництва [3]. За таких умов підтверджується необхідність дослідження механізмів реалізації державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в євроінтеграційних процесах.

Механізми реалізації державного регулювання бізнесу в будь-якій країні ґрунтуються на певних принципах якісного розвитку малого та середнього бізнесу. В умовах інтеграції України до ЄС головними принципами у сфері регулювання й підтримки якісного розвитку малого та середнього підприємництва мають стати принципи якісного розвитку, що діють у Євроспільноті. Через упровадження й подальше застосування таких принципів, передусім відбувається зміцнення єдиного внутрішнього ринку, інтернаціоналізація підприємницької діяльності на рівні підприємств, усунення адміністративних бар'єрів і створення єдиного економічного простору ЄС, посилення взаємодії країн - членів ЄС з питань створення економічного й валютного союзів у рамках ЄС. У нашому розумінні принципи якісного розвитку має бути розділено на дві категорії: принципи розвитку державного регулювання і принципи розвитку підприємництва.

За сучасних умов економічна інтеграція в європейський економічний простір для України – це пріоритетний географічний, політичний, економічний і соціальний напрям розвитку. Європейська інтеграція для України – шлях до модернізації економіки й утвердження реальної демократії в державі, побудови громадянського суспільства, забезпечення прав і свобод людини. Безперечно, євроінтеграція суттєво впливає як на підприємницький сектор, так і на суспільство взагалі. Причому цей вплив не завжди буде позитивним, а може мати й деякі негативні наслідки [4].

Серед позитивних наслідків євроінтеграції, враховуючи стратегічні мотиви ЄС до України, слід виокремити можливе здійснення внеску у формування стабільної, відкритої, плюралістичної та правової демократії в Україні; зміцнення ринкової економіки, розвиток співробітництва в

контексті збереження безпеки в Європі й усьому світі; розширення економічних, політичних і культурних відносин з Україною, а також співпраця в галузі юстиції та внутрішніх справ.

До негативних наслідків євроінтеграції належить часткова втрата суверенітету України, втрата конкурентоспроможності певних галузей, складність переходу на європейські стандарти якості; глобальні міграційні процеси. Проаналізовані можливі негативні й позитивні наслідки від євроінтеграції для суспільства і малого та середнього бізнесу України представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Характеристика наслідків для МСБ і суспільства
від євроінтеграції України**

Сфера	МСБ	Суспільство
Позитивні наслідки		
Політична (в т. ч. правова)	Стабільність політичної безпеки, розвиток законодавчої бази, адаптація національного законодавства із законодавством ЄС	Тотальне реформування (освіти, науки, охорони здоров'ї тощо), європейська колективна безпека, захист прав людини в інституціях і ЄС, реформування неієдздатного національного судочинства
Економічна	Додаткове інвестування в бізнес, макроекономічна стабільність, можливість отримання субсидій, розвиток експорту, інноваційний розвиток, упровадження стандартів ЄС у виробництві, нові ринки збуту, зменшення митних тарифів	Стабільність цін, підвищення заробітної плати, створенні нових робочих місць, отримання якісної продукції, розширення доступу ДО послуг і товарів
Соціальна	Розвиток міжнародної консалтингової співпраці, доступ до навчання власного персоналу за кордоном, відкритий доступ до закордонного персоналу	Відкриття кордонів для вільного пересування населенні, забезпечення гарантій зайнятості відповідно до принципів ЄС. активізація навчання за кордоном, формування середнього класу
Культурна (ідеологічна)	Можливість активною вивчення особливостей бізнесу в країнах ЄС, пропагування бізнесу	Широкий доступ до інформаційного потенціалу ЄС, поширення української культури
Політична	Невизначеність стратегії розвитку ОС, непідготовленість бізнесу до правових принципів ОС	Часткова втрата суверенітету країні
Соціальна	Складність переходу на європейський рівень цін і європейські стандарти	Можливе переміщення до України шкідливих виробництв, складність переходу цін на європейський рівень і глобальні рушійні процеси
Культурна (ідеологічна)	Ідеологічні суперечності бізнесу, переорієнтація культури споживання продукції	Можливе підвищення уваги держави до культурних цінностей ЄС на противагу національним

Слід зауважити, що політика євроінтеграції не може бути мотивацією внутрішньої українських перетворень. Прийняття окремих європейських цінностей і принципів необхідно не для того, щоб потрапити до ЄС, а щоб зробити нашу економіку продуктивнішою, технологію державного управління – ефективнішою, людську особистість – більш захищеною від різноманітних загроз, бізнес – результативнішим, а кінцевим результатом – політично, матеріально та морально забезпеченими потреби населення України,

Ураховуючи все вищезазначене, механізми державного регулювання в умовах євроінтеграції має бути спрямовано:

- в економічній сфері на: реалізацію стратегії випереджувального розвитку, яка має забезпечити щорічні темпи зростання ВВП; підвищення конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу через регулювання їхнього якісного розвитку; підтримку інноваційних перспектив розвитку бізнесу і науково-технічного прогресу;

- у соціальній сфері на: забезпечення передумов для скорочення розриву в рівні та якості життєвих стандартів з країнами ЄС; утвердження середнього класу; розвиток і реформування систем освіти, науки і охорони здоров'я;

- у політичній сфері на: участь у формуванні стратегії подальшого розвитку ЄС у статусі рівноправного партнера;

- у ідеологічній сфері на: перебудову українського суспільства на духовних християнських засадах; закінчення процесу створення єдиної політичної нації; створення умов для належного задоволення культурних і релігійних інтересів усіх конфесій.

Отже, для успішної реалізації механізмів державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах євроінтеграції потрібно звертати увагу на всі аспекти: політичні, економічні, соціальні та ідеологічні.

На основі аналізу використаних джерел визначаються взаємозв'язок малого та середнього бізнесу з євроінтеграційними процесами в Україні, досліджено основні форми співробітництва України та ЄС на сучасному етапі розвитку. На основі проведених досліджень сформовано класифікацію принципів якісного розвитку малого та середнього бізнесу. У результаті цього створено характеристику наслідків для малого та середнього бізнесу і суспільства від євроінтеграції України. Встановлено, що механізми державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції мають бути спрямовані на конкретні дії в економічній, політичній, соціальній та ідеологічній сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чалий В. Перспективы евроинтеграции Украины / В. Чалий // Аргументы и факты – 2017. №25. С. 6-10.
2. До 23-річчя проголошення декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. офіційний веб-сайт Українського інституту національної пам'яті) URL: <http://www.memory.gov.ua:8080/ua/publication/print/1663.htm> (дата публікації 05.10.2018)
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Шайдюк І.Є. Європейський досвід державного регулювання та підтримки малого підприємництва / І. Є. Шайдюк // Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції «Концептуційні засади формування менеджменту Україні», Київ, Одеса, Стамбул 17-22 травня 2016 р. – С. 24-252.

Босак Анна Сергіївна,
студентка групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Довгань Людмила Петрівна,
к.е.н., доцент кафедри

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність теми. Дослідження основних аспектів фінансової підтримки малого бізнесу в Україні необхідне для активації господарської діяльності малого бізнесу в умовах недостатньої забезпеченості його власними фінансовими ресурсами. Для досягнення названих цілей є потреба розглянути механізм державної підтримки малого бізнесу в Україні та визначити основні проблеми і перешкоди, які уповільнюють його розвиток, дослідити зарубіжний досвід підтримки малих підприємств, проаналізувати забезпечення умов ведення бізнесу в Україні та областях.

Постановка проблеми. В наш час, важливим є розвиток малого підприємництва в Україні. Спираючись на іноземний досвід, можна сказати, що невід'ємною складовою успіху розвитку малого підприємництва є всебічна і стабільна його підтримка з боку держави. Розвиток малих підприємств в Україні потребує державного сприяння і підтримки. Фактичні проблеми з фінансуванням є головною проблемою для малого підприємництва в Україні. Завданням держави є створення передумов, що стимулюють вкладання інвестицій у цей сектор економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про фінансову підтримку малих підприємств постійно знаходиться в центрі уваги науковців, держави, різноманітних установ. Значний внесок у підвищення ефективності стимулювання розвитку малих підприємств зробили такі відомі вчені: І.Т. Балабанов, А.О. Блінов, З.С. Варналій, М.Г. Лапуста, І.Г. Манцуров, В.О. Сизоненко, та ін.

Мета дослідження. Дослідження форм державної підтримки малого підприємництва на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Дрібні підприємства є поширеною й ефективною формою господарювання. Їм притаманні риси які не є характерними для великих підприємств. Мале підприємство може оперативно відкликатися на кон'юнктуру ринку і надавати ринковій економіці закономірної гнучкості. Така особливість малого бізнесу набуває найбільшого значення в сучасних умовах, коли здійснюється прискорення

науково-технічного прогресу і швидка диференціація і індивідуалізація споживчого попиту, розширюється номенклатура товарів та послуг. У світі сформувалися дві основні форми державної підтримки малого бізнесу. Одна полягає у широкому державному регулюванні діяльності суб'єктів малого бізнесу в поєднанні з державним протекціонізмом. Вона властива початковому етапу розвитку малого бізнесу. Інша форма включає помірне державне регулювання малого бізнесу та створення ринкових умов для конкуренції і характерна для більш зрілих ринкових стосунків.[3]

Малий бізнес в Україні переживає серйозні труднощі зростання. За показниками розвитку малих підприємств спостерігається значне відставання України не лише від розвинених країн (Японії, Великобританії, США), але і від колишніх соціалістичних країн (Угорщини, Польщі). Аналіз зарубіжного досвіду свідчить про те, що основною формою реалізації державної політики за кордоном щодо стимулювання розвитку малого бізнесу є державні програми. Зазначимо, що державна фінансова допомога малих підприємств в Україні також відбувається за підтримки державних цільових програм допомоги малому бізнесу за рахунок бюджетних коштів. Фінансове забезпечення реалізації державної політики у сфері підтримки малого підприємництва здійснюють відповідно до своєї компетенції на загальнодержавному рівні Український фонд підтримки підприємництва, на регіональному рівні - регіональні фонди підтримки підприємництва, на місцевому рівні - місцеві фонди підтримки підприємництва. Слід зазначити, що одним із механізмів використання цих інструментів є Національна програма розвитку малого бізнесу в Україні, сукупність напрямів якої спрямовані на виконання державної політики стосовно рішення проблеми розвитку малого бізнесу. Але проведений аналіз показав, що такі програми та фонди не можуть бути дієвими інструментами фінансової допомоги малого бізнесу, що пов'язано із невеликими фінансовими можливостями, викликаними обмеженими ресурсами бюджетної системи країн.[1]

Державна політика розвитку дрібних підприємств країн Європи, зорієнтована переважно на досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни і задоволення попиту населення. Для покращення співпраці між суб'єктами малого підприємництва та держави було створено низку організаційних структур із чіткою ієрархією. До опосередкованих економічних стимулів можна віднести зниження податкового навантаження, спрощення звітності, пільгове кредитування. Роль держави полягає у генеруванні системи правил функціонування

суб'єктів науково-технологічного ринку та контролі дотримання їх виконання через формування сприятливого інституційного середовища та інноваційної інфраструктури. Для різних країн Європи існують значні відмінності в цілях та принципах підтримки малого підприємництва.

Метою державної підтримки малого підприємництва є забезпечення створення рівних умов для усіх підприємницьких структур, які зайняті у сфері малого бізнесу. Таку особливу підтримку необхідно надавати малому бізнесу. Ці форми в нових умовах господарювання виступають структуро-творчим фактором економіки. Велике підприємство, яке являє собою основу будь-якої сфери господарювання, завжди втілює в собі наслідки структурної перебудови, і в такому розумінні забезпечують стабільний початок економіки.

Україна як незалежна держава гарантує підприємцям однакові права та створення однакових можливостей для функціонування, доступу до фінансових, матеріально-технічних, природних, інформаційних, трудових ресурсів за умови, що реалізація продукції, виконання робіт і надання послуг ними здійснюється відповідно до державних потреб. Фінансова підтримка підприємств здійснюється з використанням Закону України «Про державну підтримку і розвиток малих та середніх підприємств в Україні», де визначається мета створення сприятливих економічних та організаційних умов для розвитку малого бізнесу і де держава надає необхідну підтримку.

Метою державної політики у сфері розвитку малого підприємництва в Україні є:

1. Створення сприятливих умов для розвитку малого підприємства;
2. Забезпечення розвитку суб'єктів малого бізнесу, мета яких є формування сфери конкурентоспроможного виробництва та забезпечення подальшого його розвитку;
3. Стимулювання інноваційної і інвестиційної діяльності малого бізнесу;
4. Сприяння провадженню суб'єктами малого підприємництва діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт та послуг), інтелектуальної власності на зовнішньому та внутрішньому ринках;
5. Підтримка підприємницької ініціативи дрібних виробників, сприяння зайнятості населення, забезпечення фінансової підтримки територіальної громади.

Головні проблеми, що стримують розвиток малого бізнесу - це: нестабільне бюджетне фінансування розроблених програм підтримки

малого бізнесу, обмежений доступ малого підприємництва до реструктуризованого майна і виробничих потужностей підприємства, яке зазнає реорганізації, недосконалість і висока змінюваність вітчизняної системи оподаткування, низька можливість самофінансування, недопуск підприємців малого бізнесу до ринків страхування і кредитування, складні відносини малого підприємства із ринками та державними структурами, адміністративні перепони та інше [2].

Разом з тим, малі підприємства в Україні мають певні риси, які суттєво відрізняються від підприємництва більшості ринково розвинутих країн. Це брак знань у підприємців та відсутність освітніх і консультаційних програм для малого бізнесу, високий ступінь зносу основних фондів, недостатній управлінський рівень, відсутність досвіду і культури ринкових зв'язків, самостійності у діях, поєднання в межах одного підприємництва різних видів діяльності, відсутність інформації про стан та кон'юнктуру ринку, низька державна фінансова і кредитна підтримка, недовіра в колі партнерів і контрагентів. Отже, мале підприємство на сьогодні потребує дуже серйозних змін з боку держави. [3]

Для підвищення розвитку малих підприємств, особливу увагу треба приділити заходам фінансово-кредитної підтримки малих підприємств, а саме: створенню сприятливих умов для їх доступу до фінансово-кредитних ресурсів. Запропоновано заходи щодо створення партнерських відносин між державними структурами, комерційними банками та малими підприємствами, а саме: проведення активної реструктуризації та підвищення лімітів кредитування по наданих кредитах. Державною підтримкою може бути не тільки матеріальна підтримка бізнесу, можуть бути також і нематеріальні заходи такі як: безкоштовна реєстрація підприємницької діяльності, координація співпраці малих підприємств влаштуванням виставок і ярмарків. [4]

Необхідно розширювати і приймати комплексні державні заходи щодо розвитку та створенню нових інноваційних малих підприємств різних видів економічної діяльності, які істотно вплинуть на ринок високотехнологічної продукції і забезпечать розвиток вітчизняної інноваційної інфраструктури, яка так необхідна сучасному малому підприємництву.

Висновки. Отже, фінансова підтримка малих підприємств потребує серйозних реформ і доопрацювань. На сьогодні в Україні ще не забезпечені основні компоненти сприятливого економічного середовища щодо успішного розвитку малого і середнього бізнесу. Інноваційні та інвестиційні фонди, бізнеінкубатори, бізнесцентри, які є провідними галузями в економіці і які потребують державної підтримки. Вважаємо,

що основними напрямками підтримки малого бізнесу повинні бути: ефективна законодавча база та досконале правове забезпечення, яке забезпечить кращі шляхи реалізації фінансово-кредитного та організаційно-консультативного напрямів державної підтримки; фінансово-кредитна підтримка, яка дозволить новоствореним малим підприємствам отримати можливість для розвитку; належне консультаційне забезпечення, яке дає підприємцям, які тільки починають власну справу, проте консалтингових компаній за порадою щодо ведення бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Небава М.І. Механізми державного регулювання та підтримки малого підприємства в Україні / М.І. Небава, І.Є. Шайдюк, Ю.І. Черкасова, А.В. Дмитрук [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Донських А.С. Державна підтримка підприємництва - складова ефективної політики розвитку малого бізнесу / А. С. Донських // Ефективна економіка. — 2012. - №10. - С. 4-7.
3. Карпова Е.І. Аналіз зарубіжного досвіду підтримки малого бізнесу / Е.І. Карпова, Л.І. Чубарева [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Куклінова Т. В. Ефективність діяльності та стимулювання розвитку малих підприємств // Ефективність реструктурованих господарських систем: проблеми і фактори підвищення: Монографія.

Будзар Тетяна Василівна,
студентка групи ФМА-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Биховченко
Валентина Петрівна,
к.е.н., доцент

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ В ПРОЦЕСІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

У сучасних умовах будь-яка економічна діяльність різних господарюючих суб'єктів так чи інакше пов'язана з фінансовими ризиками, ступінь впливу яких значно підвищується з переходом до ринкової економіки. Збільшення ступеню впливу фінансових ризиків на результати фінансової діяльності підприємства пов'язано з швидкою зміною економічної ситуації в країні і кон'юнктури фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин, появою нових фінансових технологій і інструментів. Серед усіх ризиків діяльності суб'єктів підприємництва, фінансові ризики є основними, оскільки ставлять під загрозу подальшу успішну діяльність підприємства. Адже вони зумовлюють зниження фінансових результатів і фінансової стійкості підприємства. Фінансові ризики трактують як імовірність виникнення фінансових втрат через неефективну структуру капіталу, що спричиняє розбалансованість грошових потоків підприємства. Успіх економічної діяльності в значній мірі залежить від здатності управляти ризиками, тобто як попереджати, так і мінімізувати їх. Ця проблема є однією з основних в економіці, тому викликає всебічний інтерес серед різних дослідників і, безсумнівно, заслуговує всебічного вивчення.

Ризики, що супроводжують економічну діяльність суб'єктів підприємництва, виділяють в окрему групу фінансових ризиків, що відіграють найбільш значиму роль в загальному «портфелі ризиків» організації.

Ринкова економіка існує на засадах рівності попиту і пропозиції та конкуренції. Реалізація виробленої продукції як і послуг віддзеркалює сутність виробничої діяльності. І попит, і конкуренція впливають на фінансовий результат. Отже, сама суть ринку породжує певні ризики: попит, ціна, доходи, прибуток [1].

Наукова література виділяє наступні дефініції поняття «фінансовий ризик» (рис. 1):

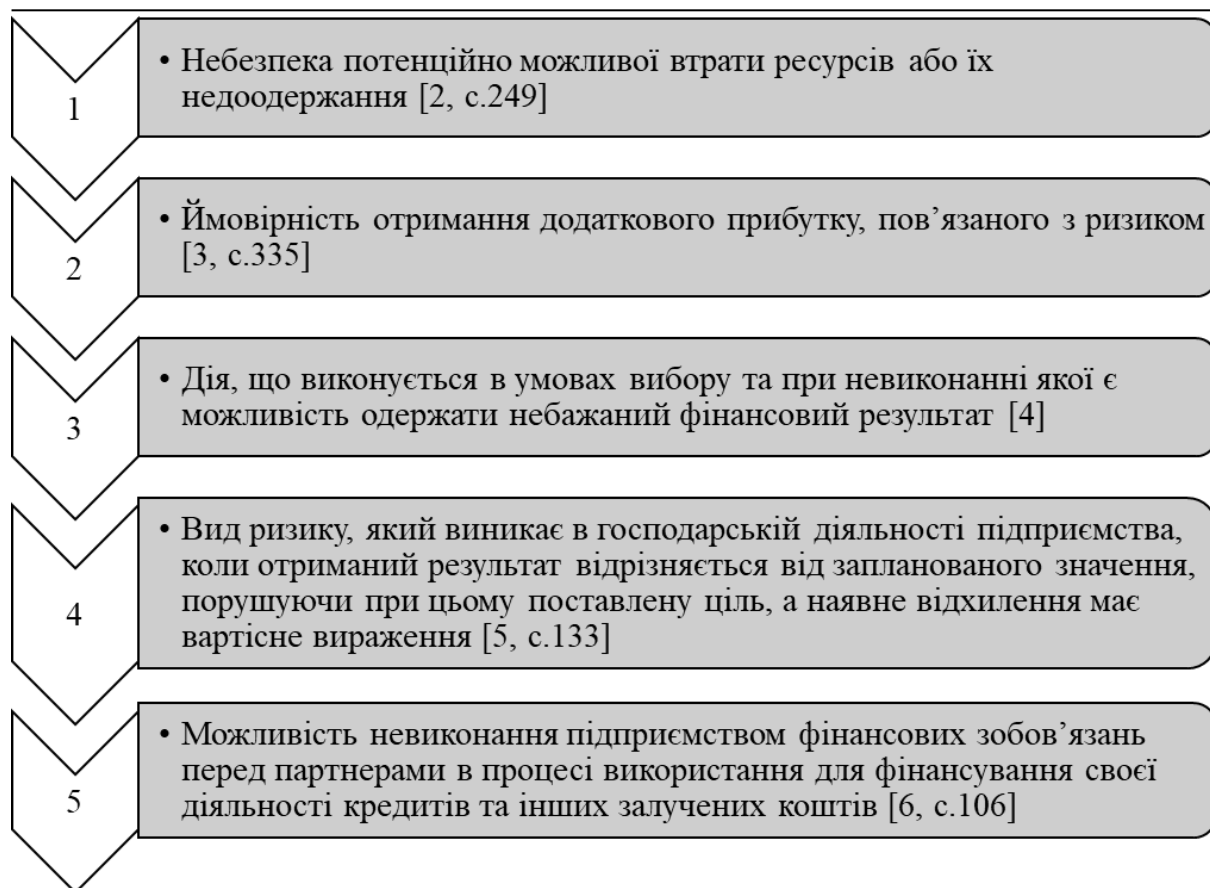

Рис. 1. Дефініції поняття «фінансовий ризик»

Побудовано автором на основі джерел [2-6]

Отже, серед уже наведених найбільш поширеним визначенням терміну «фінансовий ризик» є таке: це ймовірність часткової втрати суб'єктом господарювання своїх ресурсів, а також можливість недоодержання ним своїх прибутків.

Господарську діяльність суб'єктів підприємництва можуть супроводжувати різні види фінансових ризиків (рис. 2). Вони мають різні джерела виникнення, тому вони відносяться або до систематичних (ринкових), або до несистематичних (специфічних) ризиків. Перші з них характеризують ймовірність фінансових втрат, які пов'язані з неблагополучними змінами кон'юнктури різних видів фінансового ринку, а другі – ймовірність фінансових втрат, викликаних неефективною діяльністю підприємства.

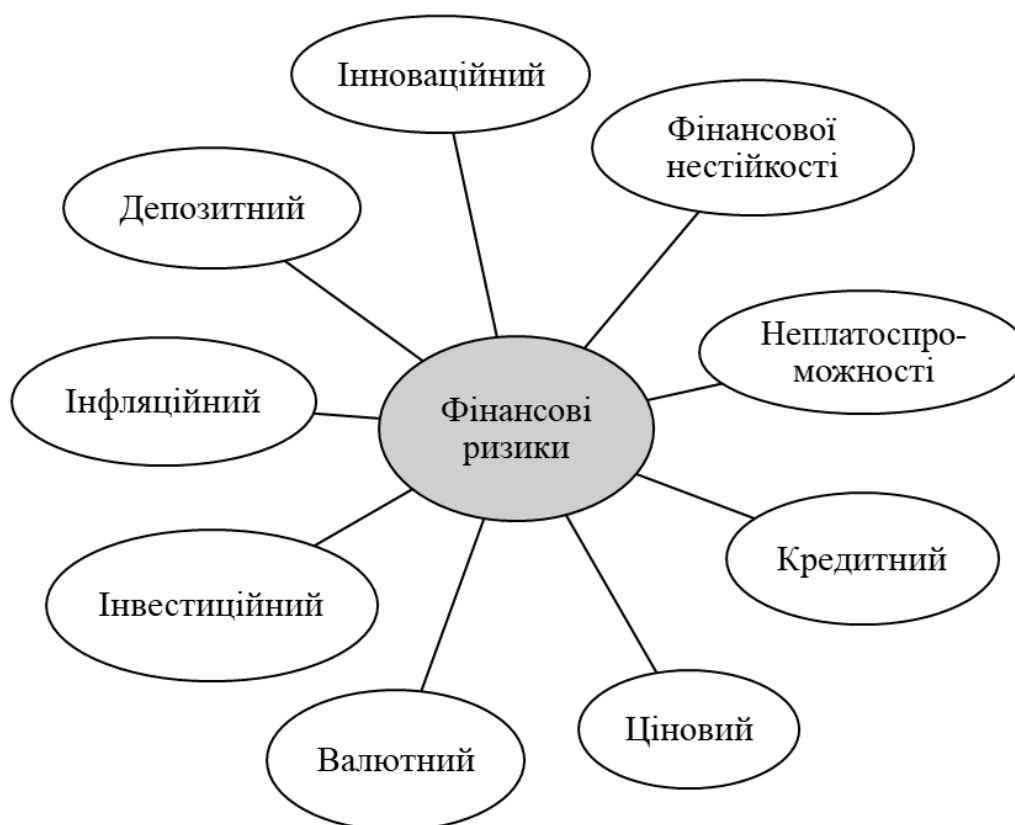

Рис. 2. Види фінансових ризиків

Побудовано автором на основі джерела [4]

Ризик зниження фінансової стійкості виникає через недосконалу структуру капіталу, тобто надмірну частку використовуваних підприємством позикових коштів. Це призводить до незбалансованості позитивного та негативного грошових потоків підприємства за обсягами.

Ризик неплатоспроможності підприємства виникає через зниження рівня ліквідності оборотних активів підприємства, що призводить до розбалансованості позитивного та негативного його грошових потоків у часі.

Інвестиційний ризик свідчить про можливість виникнення фінансових втрат у процесі здійснення інвестиційної діяльності підприємства. Прикладами інвестиційних ризиків можуть бути ризики несвоєчасної підготовки інвестиційного проекту, невчасного завершення проектно-конструкторських робіт, втрати інвестиційної привабливості проекту через можливе зниження його ефективності тощо.

Відсотковий ризик пов'язаний з неправильною оцінкою і невдалим вибором банківської установи для проведення депозитних операцій. Тому суть цього виду фінансового ризику розкривається через можливість неповернення підприємству депозитних вкладів (непогашення депозитних сертифікатів).

Кредитний ризик проявляється через нездійснення платежу або проведення несвоєчасного розрахунку за відпущену підприємством у кредит готову продукцію.

Валютний ризик проявляється в недоотриманні запланованих доходів через безпосередній вплив зміни обмінного курсу іноземної валюти, яка використовується в зовнішньоекономічних операціях підприємства, на очікувані грошові потоки від цих операцій.

Варто зазначити, що потенціал курсової стабільності лежить в площині стимулювання процесів дедоларизації, відновлення позитивної динаміки експорту та припливу іноземних інвестицій за паралельного ужорсточення контролю за валютними позиціями і зовнішніми запозиченнями фінансових і нефінансових корпорацій, стримування припливу спекулятивного капіталу, розвитку інструментів страхування від валютних ризиків, бюджетної стабільності, відновлення довіри до національної валюти та зниження інфляційних очікувань [7, с.15].

Суть цінового ризику зводиться до можливості фінансових втрат підприємства, які пов'язані з неблагополучною зміною цінових індексів на активи, що обертаються на фінансовому ринку.

Інфляційний ризик підприємства характеризує можливість знецінення реальної вартості капіталу підприємства, а також очікуваних доходів від здійснення ним фінансових операцій в умовах інфляції.

У господарській діяльності суб'єкта підприємництва може виникнути інноваційний ризик, коли ним вкладаються кошти у виробництво нової продукції, яка, можливо, не знайде очікуваного попиту на ринку. Це відбувається завжди за умови прагнення вдосконалити асортимент продукції.

Уникнення фінансових ризиків (на прикладі корпорації) М. О. Кужелев [8, с.46] пропонує через вирішення наступних завдань: забезпечення необхідного обсягу й рівня ефективності інвестицій; забезпечення мінімізації фінансових ризиків; своєчасне впровадження в практику фінансової діяльності сучасних інструментів, технологій та організаційних систем управління.

У світовій практиці страхування фінансових ризиків є досить поширеним, проте в Україні дане страхування ще не має такого попиту як в розвинутих країнах. Слід зазначити, що сьогодні кожна серйозна страхова компанія намагається отримати ліцензію на страхування фінансових ризиків. Існує думка, що такі ризики неможливо застрахувати. Однак, у наш час багато страхових компаній серед своїх страхових продуктів пропонують різновиди страхування фінансових ризиків: страхування ризику невиконання умов тендерної документації; страхування ризиків

цінних паперів; страхування ризику неплатежу; страхування втрати прибутку; страхування інвестиційного ризику; страхування ризику неповернення кредиту.

З практикою страхування фінансових ризиків можна ознайомитися на основі обсягу валових страхових премій. Аналіз його динаміки за низку останніх років дасть змогу оцінити ступінь розвитку страхування фінансових ризиків на ринку страхових послуг України (рис.3) [9, с.153-154].

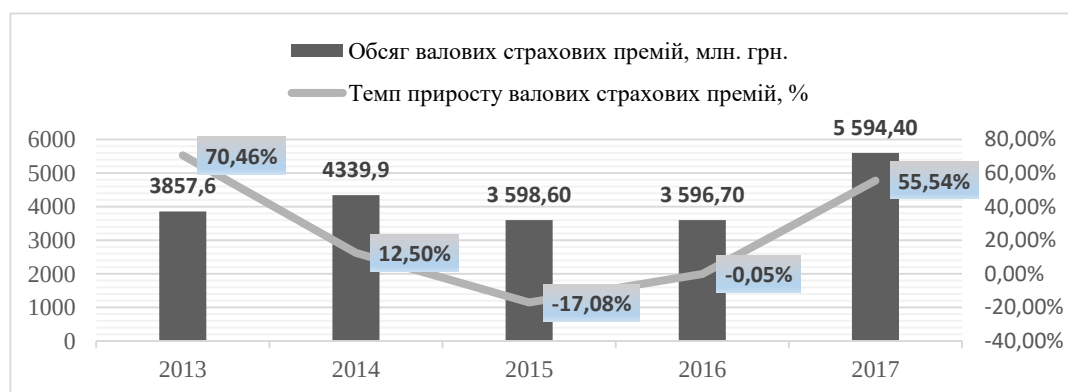

Рис. 3. Динаміка обсягу валових страхових премій та темп приросту валових страхових премій зі страхування фінансових ризиків у 2013-2017 рр.

Побудовано автором на основі джерела [10]

Як свідчать дані на рис. 1, упродовж 2013-2014 рр. обсяг валових страхових премій зі страхування фінансових ризиків збільшувався, а впродовж 2014-2016 рр. – зменшувався. Проте за 2016-2017 рр. показник обсягу валових страхових премій зі згаданого виду страхування зріс на 1998,8 млн. грн. Щодо темпу приросту валових страхових премій щодо попереднього року, то упродовж досліджуваного періоду його значення було найнижчим – у 2014-2016 рр. (відповідно, -17,08% та -0,05%). Як можна простежити за даними на рисунку, що протягом 2017 року темп приросту валових страхових премій зі страхування фінансових ризиків мав тенденцію до зростання – підвищився на 55,54%. Це свідчить про те, що довіра суб'єктів господарювання до страхових компаній зростає.

Отже, можна зробити висновок, що одним з дієвих способів мінімізації втрат у бізнесі та попередженням фінансових ризиків суб'єктів господарювання є бізнес-планування, адже воно:

- 1) дозволяє забезпечити резервами підприємство на покриття непередбачуваних витрат;
- 2) знаходить нові джерела фінансування (інвестування);

- 3) прогнозує тенденції розвитку ринкової кон'юнктури та попиту на продукцію;
- 4) обраховує ймовірність настання ризикової події та знаходить шляхи її уникнення;
- 5) забезпечує ідентифікацію та оптимізацію ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузьмінський В. З. Фінансові ризики суб'єктів господарювання / В. З. Кузьмінський, О. Чинарьов // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . - 2017. - № 2(2). - С. 97-101. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2\(2\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2(2)_22).
2. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Б. М. Литвин, М. В. Стельмах. — К. : Хай-Тек Прес, 2008. — 336 с.
3. Островська Г. Й. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Г. Й. Островська. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. — 575 с.
4. Письменна Т. В. Фінансові ризики в господарській діяльності підприємства / Т. В. Письменна // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. - 2015. - № 3. - С. 151-158. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_eco_2015_3_22.
5. Нескородеєв С. М. Дослідження сутності управління фінансовими ризиками підприємства / С. М. Нескородеєв, О. О. Грачова // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2014. — № 47. — С. 132—136.
6. Полякова О. Ю. Основні засади формування комплексу моделей управління фінансовими ризиками підприємства / О. Ю. Полякова, Л. А. Гольцяєва // Бізнес-Інформ. — 2013. — № 6. — С. 106—110.
7. Белінська Я. В. Інфляційні тенденції та стабільність національної грошової одиниці України / Я.В. Белінська, В.П. Биховченко // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Економіка. — 2013. — Вип. 8(149). — С. 12–15.
8. Кужелєв М. О. Формування механізму забезпечення фінансової безпеки корпорації / М. О. Кужелєв. — Донецьк // Схід. — Донецьк: Східний видавничий дім, 2013. — №4 (124). — С. 44-47.
9. Письменна, Т. В. Страхування фінансових ризиків суб'єкта господарювання: від теорії до практики // Економічний аналіз: зб. наук. праць / ТНЕУ — Тернопіль: Видавничополіграфічний центр ТНЕУ«Економічна думка», 2017. — Том 27. — № 3. — С. 151-158.
10. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (нацкомфінпослуг): звітні дані . - [Електронний ресурс]. <https://www.nfp.gov.ua/ua/Konsolidovani-zvitni-dani.html>

Васерук

Владислав Володимирович,

студент групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Білецький

Альфред Альфредович,

к.е.н., доцент, с.н.с.,

доцент кафедри

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

Структурна трансформація економічної системи в цілому, в тому числі і сільськогосподарського виробництва, формується та розвивається за участю певних механізмів: економічного, господарського, управлінського, фінансового та ін. Вищевказані механізми формуються під впливом свідомих дій уряду та ринкових інститутів, а управлінська діяльність проявляє себе в конкретних практичних формах, реалізація яких проводиться за допомогою сукупності інструментів, що складають основу управлінського механізму.

Окремі аспекти організації фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств ґрунтовно висвітлені в сучасній економічній літературі. Це стосується, зокрема, наукових публікацій В. Амбросова, І. Бланка, М. Дем'яненка, М. Маліка, П. Саблука та інших вчених. У їх працях обґрунтовується система правового забезпечення, управління, формування фінансових інституцій для агропромислових підприємств. проте більшість дослідників розглядають окремо економічні, організаційні, господарські, фінансові аспекти фінансового забезпечення, що обмежує можливості комплексного розв'язання проблеми. Забезпечення високоефективного функціонування сільськогосподарського виробництва в значній мірі залежить від управління та організації економічного механізму функціонування аграрних підприємств. В складі господарського механізму сільськогосподарського підприємства провідна роль належить економічному механізму. Вважаємо, що у пошуку шляхів вирішення проблеми удосконалення організації фінансування сільськогосподарських підприємств доцільно починати із визначення організаційно-економічний механізму, яке розкриває його сутність.

Організаційно-економічний механізм фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств – це система елементів

організації, пошуку та мобілізації фінансових ресурсів та відповідних їм економічних інструментів поєднання яких дозволяє досягти єдиної мети – надходження необхідних фінансових ресурсів для здійснення сільськогосподарського виробництва [3].

На особливості формування, ефективного функціонування та удосконалення організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств буде впливати цілий комплекс чинників, які можна виділити в ряд окремих блоків. Перш за все, це організаційно-економічні елементи, які включають в себе владні та ринкові інструменти (державне, регіональне, інституціональне регулювання та саморегулювання); організаційні важелі (організація управління, система планування, маркетинг та зовнішньоекономічна діяльність, організація ринкової інфраструктури, механізм лізингу та оренди); економічні важелі (інноваційно-інвестиційні заходи, фінансово-кредитний механізм, страхування та оподаткування, ціноутворення, мотиваційний потенціал, стимулювання підвищення конкурентоспроможності). По-друге, функціональні та забезпечувальні елементи, які складаються з фінансового забезпечення (за рахунок власного, позичкового капіталу та залучених засобів) та із забезпечувальних систем (правової, кадрової, нормативно-регулюючої, інформаційної, консалтингу).

Крім того, необхідно враховувати, що на функціонування механізму мають визначальний вплив організаційно-технологічні особливості сільськогосподарського виробництва. Методологічні підходи до організаційно-економічного механізму фінансування саме сільськогосподарських підприємств мають відмінності від інших галузей народного господарства. Це пов'язано з тим, що сільське господарство, як галузь, має багато особливостей, які суттєво впливають на організацію фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. Галузеві особливості обумовлюють відмінності у фінансових ресурсах сільськогосподарських підприємств – в їх джерелах формування, напрямках використання, в їх кількості та стабільності надходжень. Врахування галузевих особливостей об'єктивно необхідне при оцінці фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, плануванні економічних показників, аналізі використання фінансових ресурсів, а також при розробці шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму фінансування.

При пошуку шляхів вдосконалення моделі раціонального організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств необхідно закладати врахування

принципів: децентралізації, компактності, інтенсивності, скорочення проміжних ланок, діалектичної взаємодії саморегуляції з державним регулюванням, гнучкості, відкритості, адекватності соціально-економічній ситуації та ін.

Через комплексність методів впливу на фактори різної природи виникає необхідність вдосконалення організації механізму фінансового забезпечення, який би забезпечив таку інтеграцію та диференціацію елементів і зв'язків, щоб мати змогу забезпечити максимізацію адаптивності та ефективності функціонування сільськогосподарського підприємства як відкритої системи. Не слід забувати, що цільовою функцією організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств є отримання прибутку через випуск і реалізацію конкурентоспроможної та екологічно чистої продукції, забезпечення високого рівня рентабельності та ліквідності за допомогою управлінських методів (прийняття рішень та їх реалізація, в т. ч. контроль за їх виконанням та оцінку отриманих результатів).

Проблемою щодо забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств є потреба у фінансовому інституті, який сприяв би руху тимчасово вільних коштів у розпорядження сільськогосподарських підприємств. Існуючі фінансові інститути не орієнтовані на інтереси підприємств агропромислового комплексу. Насамперед зумовлюється тим, що в умовах України банки надають в основному короткострокові кредити під заставу, вартість якої набагато перевищує надану позику. В той же час, як відомо, для діяльності сільськогосподарських підприємств найпривабливішими є довгострокові банківські кредити – це впливає із специфіки галузі сільського господарства. У першу чергу потрібно встановити диференційовані строки видачі короткострокових кредитів для окремих галузей АПК (аграрні, переробні, заготівельні та торгові), диференційовані процентні ставки для різних галузей народного господарства залежно від швидкості обороту капіталу зі збереженням середньої ставки в цілому по народному господарству, дозволити банкам брати участь у виробничій діяльності (у тому числі бути власником виробничих підприємств) та у всіх видах управління їх діяльністю, ввести пільгове оподаткування та знизити економічні нормативи комерційним банкам у частині, яка стосується кредитного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників, запровадити систему страхового забезпечення діяльності кредитних структур, які обслуговують аграрний сектор, передбачати страхування кредитів (внутрішніх і зовнішніх) та всіх різновидів застави [4].

Перебудову організаційно-економічного механізму на господарському рівні слід розпочинати з запровадження на сільськогосподарських підприємствах планування та нормування оборотних засобів. Запровадження нормування свою чергу буде сприяти:

а) визначенню нормованих оборотних засобів і об'єктивної потреби у власних оборотних коштах шляхом аналізу фінансового стану кожного сільськогосподарського підприємства;

б) активному управлінню цими ресурсами банками, мається на увазі перш за все складання господарствами щомісячного фінансового плану з урахуванням нормативу власних оборотних коштів і визначення по кожному періоду потреби в кредитах і т. ін.

В Україні та інших постсоціалістичних країнах планування почали замінити прогнозуванням, тобто показниками-орієнтирами, не обов'язковими для виконання – прогнозування поступово стає одним з елементів управління економікою нашої країни, повністю замінюючи планування. Прикладом є прийнятий в березні 2000 р. Закон України “Про державне прогнозування та розробку програм економічного та соціального розвитку України”, в якому про планування зовсім не згадується. Світовий досвід свідчить про те, що планування можна замінити прогнозуванням лише за умов, стійкого економічного становища та успішного функціонування економіки. В умовах невизначеності планування на аграрних підприємствах є одним із шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму фінансування. Такої ж думки дотримуються вітчизняні та зарубіжні економісти [1, 2].

Завдання удосконалення та реформування організаційно-економічного механізму фінансування підприємств включає таке важливе питання як докорінна перебудова організації управління їх фінансово-економічною діяльністю, розробка та уточнення функціональних обов'язків та прав керівників і спеціалістів та ін. Серед напрямів удосконалення зазначеного механізму, попри інше, можна виділити: розробку плану-прогнозу фінансово-економічної діяльності, проведення маржинального аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства, застосування системи оціночних показників та нормативів, що характеризують ефективність функціонування організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств, введення системи бюджетування, розробку пропозицій по вдосконаленню кредитної, податкової системи, страхування, амортизаційних відрахувань, корпоратизації та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мескон М.Х., Альберт М., Хедуори Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
2. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві: Підручник. – К.: КНЕУ, 2011. – 372 с.
3. Першко Л.О. Сутність організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Фінанси і кредит”. – 2013. – № 2. – С. 90-94.
4. Саблук П.Т. Соціально-економічна модель постреформованого розвитку агропромислового виробництва в Україні / Доповідь на Других Всеукраїнських зборах вчених економістів аграрників 24-25 січня 2000 року // Економіка АПК. – № 2. – 2018. – С. 4-25.

Вербицька Ірина Юріївна,

студентка групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Білецький

Альфред Альфредович,

к.е.н., доцент кафедри

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Нині фінансове забезпечення стійкого розвитку підприємства є головною економічною передумовою його основній діяльності. На тлі підвищення світової економічної конкуренції, та негативних економічних явищ в Україні, важливим є створення режиму для ефективного підприємницького середовища та фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства. Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, оптимальним співвідношенням активів та джерел їх фінансування.

Проблема забезпечення стійкого розвитку підприємства є актуальною та злободенною. В працях вітчизняних та зарубіжних вчених досліджено широке коло питань, пов'язаних з аналізом та оцінкою фінансової стійкості підприємств. Серед них зокрема: Васюк Н.В., Гальчак Х.Р., Демиденко Л.М., Мірошніченко О.В., Мурашко І.С., Чернова Т.Л., Шандова Н.В., Шведчикова О.А. Проте відсутність єдиної думки та спільних ідей щодо прояву стійкого розвитку підприємства, визначає необхідність подальшого дослідження.

Визначення фінансового стану підприємства на основі наявних методик та виокремлення напрямів покращення забезпечення фінансової стійкості підприємства. Стійкий розвиток підприємства визначається сукупністю змін в економічній, екологічній, соціальній та інших підсистемах підприємства, обумовлених впливом різних факторів, що приводять до переходу підприємства від одного відносно стійкого стану до іншого [5, с.51-54]. Основне завдання діагностики фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан.

Саме фінансова стійкість підприємства є передумовою його успішного економічного розвитку. У зв'язку із загостренням фінансових

проблем на більшості підприємств, значна увага повинна приділятися моніторингу фінансової стійкості. Який передбачає забезпечення механізму постійного спостереження за рівнем фінансової стійкості в умовах нестабільного функціонування сучасного підприємства.

Фінансова стійкість – це рівновага між власними та залученими засобами, надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури та партнерів, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофіксування, довіра кредиторів та інвесторів, а також рівень залежності від них [3, с. 112].

Фінансова стійкість підприємства є комплексним поняттям, що залежить від численних факторів (таблиця 1). Якщо якийсь із них випадає з аналізу фінансової стійкості, то оцінка впливу інших, прийнятих у розрахунок факторів, а також висновки ризикують виявитися спотвореними і не спроможними забезпечити фінансову стійкість [1, с.56].

Таблиця 1

Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
Виробництво дешевої продукції та надання послуг	Міцне становище підприємства на ринку
Високий рівень матеріально-технічного забезпечення виробництва	Налагодженість економічних зв'язків із партнерами
Застосування передових технологій	Ступінь ризику в процесі здійснення виробничої і фінансової діяльності
Ритмічність кругообігу засобів	Фаза економічного циклу в якій перебуває держава
Ефективність господарський і фінансових операцій	Експортна та імпортна політика держави, інвестиційний клімат

Джерело: складено на основі [4].

Базуючись на методології аналізу фінансового стану підприємства, можна виділити такі етапи оцінки фінансової стійкості: аналіз фінансової стійкості на основі розрахунку низки коефіцієнтів; визначення типу фінансової стійкості на основі розрахунку забезпеченості запасів джерелами їх формування.

Дослідження забезпечення фінансової стійкості проводили на прикладі фінансової звітності ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП». Публічне акціонерне товариство «Слов'янські шпалери – КФТП» (Корюківська фабрика технічних паперів) – це один з найкрупніших і знаних на

ринку України і світу виробник шпалер. Підприємство випускає багато видів шпалер, серед яких: паперові, миючі, гофровані, дуплексні, вінілові, акрилові, на флізеліновій основі, гарячого тиснення. Дизайн шпалер налічує більше 2500 видів. Проведемо аналіз оцінки фінансової стійкості підприємства на основі низки коефіцієнтів (таблиця 2).

Таблиця 2

**Показники оцінки фінансової стійкості
ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП», на кінець 2015-2017 років**

Показники	Роки			Відхилення	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/ 2015	2017/ 2016
Коефіцієнт автономії	0,965	0,929	0,897	-0,036	-0,032
Коефіцієнт фінансової залежності	0,035	0,071	0,103	0,039	0,032
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	0,95	0,896	0,845	-0,054	-0,051
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	1,331	1,368	1,347	0,037	-0,021
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,48	0,623	0,796	0,143	0,173
Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	0,307	0,354	0,373	0,047	0,019
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,52	0,377	0,204	-0,143	-0,173
Коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу (фінансової стійкості)	27,238	13,112	8,678	-14,126	-4,434
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	0,037	0,076	0,115	0,039	0,039

Джерело: складено на основі [6]

Як свідчать дані таблиці 2, на кінець 2015-2017 років коефіцієнт автономії має високе значення, вище нормативного; значення показників фінансової залежності та автономії свідчать про те, що підприємство ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП», має низький рівень залежності від позикових джерел фінансування діяльності; показники маневреності

власного капіталу мають вище значення від нормативного, тому мають задовільних характер; значення показників поточних та довгострокових зобов'язань свідчать про середню частку поточних зобов'язань, показник поточних зобов'язань нижче норми у 2015 р., 2016 та 2017 рр. має достатнє значення, показник довгострокових зобов'язань вище нормативного значення; коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів нижче нормативного; Оцінка фінансової стійкості підприємства розрахована в таблиці 3.

Таблиця 3

**Оцінка фінансової стійкості
ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП» за 2015-2017 роки, грн**

Показники	2015 рік	2016 рік	Відхилення 2016/2015	2017 рік	Відхилення 2017/ 2016
Власний капітал	1123202	1303310	180108	1404353	101043
Необоротні активи	344944	449976	105032	523521	73545
Власні обігові кошти	778258	853334	75076	880832	27498
Довгострокові зобов'язання	21448	37508	16060	32952	-4556
Наявність джерел покриття запасів	779706	890842	111136	913784	22942
Коротк. кредити та позики	21022	0	-21022	0	0
Заг. розмір основних джерел покриття запасів	800728	890842	90114	913784	22942
Запаси	311975	350643	38668	383733	33090
Надлишок або нестача власних обігових коштів	466283	502691	36408	497099	-5592
Надлишок (+) або (-) нестача власних коштів	467731	540199	72468	530051	-10143
Надлишок (+) або (-) нестача основних джерел покриття запасів	488753	540199	51446	875051	334852
Запас стійкості фін стану, днів	153,6	145	-8,6	347	202
Надлишок або нестача джерел покриття на 1 грн.запасів	1,6	1,5	-0,1	2,3	0,8

Джерело: складено на основі [6].

Як свідчать розрахунки, наведені в таблиці 3, на ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП», спостерігається високий рівень забезпеченості власними оборотними коштами, власного капіталу було достатньо для покриття необоротних активів; значення показників фінансування та фінансової стійкості свідчать про високу фінансову стійкість підприємства ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП» протягом досліджуваного періоду.

При проведенні наступного етапу аналізу оцінки фінансової стійкості досліджуваного підприємства визначимо тип фінансової стійкості на основі розрахунку забезпеченості запасів джерелами їх формування (таблиця 4).

Таблиця 4

**Тип фінансової стійкості підприємства
ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП» за 2015-2017 роки**

	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Тривимірний показник	1,1,1	1,1,1	1,1,1
Тип фінансової стійкості підприємства	абсолютна	абсолютна	абсолютна

Джерело: складено автором на основі даних таблиці 3.

На основі проведеного дослідження зроблено аналіз фінансової стійкості шпалерного підприємства ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП». Періодом дослідження взято 2015–2017 роки. Підприємство має абсолютну фінансову стійкість та низький рівень залежності від позикових джерел фінансування діяльності. Відзначається досить високий рівень забезпеченості власними оборотними коштами.

Для підтримання абсолютного типу фінансової стійкості підприємства необхідне постійне вдосконалення виробництва, якості та асортименту продукції. Працювати над інвестиційною привабливістю та інвестиційним кліматом. Основну увагу варто приділяти прибутку, як головному результату операційної діяльності та чиннику в стимулюванні подальшого зростання ефективності фінансового забезпечення підприємства.

За сучасних умов ринкової економіки підприємства мусять самостійно вирішувати проблеми фінансового забезпечення стійкого розвитку. До найважливіших завдань належить забезпечення стабільності та

безперебійного виробництва. А досягнення розвитку економіки та суспільного життя країни поступово досягається в процесі оптимізації розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту як на рівні підприємства, так і на загальнодержавному рівні. Якісне управління фінансовою стійкістю на даному етапі розвитку економіки є дуже важливим чинником стабільної фінансово-господарської діяльності в поточному та перспективному періодах та створює вигідні умови для стратегічного розвитку підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипенко Є. В. Підвищення фінансової стійкості підприємства / Є. В. Антипенко, В. С. Доненко // Економічний аналіз – 2016. – № 9. – Ч. 2 – С. 50–56.
2. Котляр М. Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів / М. Л. Котляр // Фінанси України. – 2014. – № 1. – С. 113–117
3. Курочкін Д.В. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства / Д.В. Курочкін // Сучасна економіка — 2015 — № 1 с. 107–112.
4. Рогоза С. А. Вплив факторів на фінансову стійкість підприємства [Електронний ресурс] / С. А. Рогоза. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SND_2013/Economics/10_12724.doc.htm
5. Чегринєць К.В. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методи оцінки / К.В. Чегринєць // Управління розвитком. – 2016. – № 10. – С. 51–54.
6. Фінансова звітність ПАТ «Слов'янські шпалери – КФТП» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/participant/00278876>

Виноградова

Єлизавета Валентинівна,

студентка групи ФМСБ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Ліснічук Оксана Андріївна,

к.е.н., доцент кафедри

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. В процесі непростого становлення ринкових відносин в економіці нашої країни, впливу значної кількості факторів, всі взаємопов'язані елементи економічної системи країни опинилися в стані, однозначна характеристика якому – криза. На межі припинення своєї економічної діяльності перебуває значна кількість підприємств, які постають перед проблемою неможливості виконувати свої зовнішні зобов'язання, термін погашення яких вже настав. Така ситуація є основною ознакою банкрутства. У процесі глобалізації ринкових відносин в Україні дедалі частіше окремі ланки фінансової системи стикаються з поняттям «банкрутство». З точки зору більшості громадян саме термін «банкрутство» асоціюється з чимось різко негативним і непоправним. Психологічно процедура банкрутства сприймається як персональна трагедія, остаточне припинення будь-якого виду діяльності, і крах всіх надій, що з нею пов'язані.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню прогнозування та запобігання банкрутства присвячено достатню кількість робіт вчених-економістів, зокрема Баканова М.І., Старовойтова М.К., Фоміна П.А, Шеремета А.Д., І.А. Бланк та інших.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування та рекомендацій щодо формування та запровадження на підприємствах системи попередження та економічних напрямів запобігання банкрутству підприємств.

Виклад основного матеріалу. Банкрутство являється поширеним явищем при становленні ринкових відносин. Воно є поширеним у всіх країнах світу, і насамперед у державах з високо розвинутими ринковими відносинами. Сьогодні найважливішою і найбільш обговорюваною на всіх рівнях темою є політична ситуація в Україні, яка набуває все більш глобальних масштабів. Нестабільність у світовій економіці сприяє

настанню періоду, котрий ряд економістів називає «епохою глобальної невизначеності», характерною рисою якої є різке зростання кількості банкрутств підприємств на тлі уповільнення економічного зростання. Як наслідок, для забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах складної макроекономічної ситуації потрібно здійснювати не тільки аналіз поточного фінансового стану підприємства, але і його діагностику на предмет можливого банкрутства в майбутньому.

Діагностика банкрутства, на думку І.А. Бланк, «являє собою систему цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства, що генерують загрозу його банкрутства в майбутньому періоді». Таким чином, діагностику банкрутства підприємства можна розуміти як процедуру виявлення ступеня близькості фінансового стану підприємства до неспроможності або банкрутства.

Результати аналізу та оцінювання вірогідності банкрутства являють інтерес не тільки щодо можливого настання банкрутства, але й можливості відновлення фінансової стабільності та платоспроможності підприємства. Фінансово-економічні показники, що характеризують стан підприємства, при якому відновлення стабільного економічного стану неможливе, можна назвати орієнтирами вкрай критичного фінансового становища.

Методичне забезпечення діагностики загрози банкрутства характеризується значною різноманітністю підходів та інструментів її проведення, що обумовлює доцільність класифікації й систематизації (рис.1.1).

Як бачимо, на державному рівні має місце застосування методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, яка була розроблена в 1996 році й відповідала системі бухгалтерського обліку, котра існувала до 2000 року – до затвердження нових вітчизняних стандартів обліку (П(С)БО), у яких увагу головним чином приділено оцінюванню фінансового стану та аналізу виробничо-господарської діяльності об'єктів дослідження. Провідним завданням аналізу є оцінювання результатів господарської діяльності за попередній і поточний роки, виявлення факторів, які позитивно чи негативно вплинули на показники роботи підприємства. Незважаючи на те, що зі зміною системи бухгалтерського обліку застосування цієї методики скоротилося, вважаємо, що за кількістю існуючих показників, діапазоном охоплення аспектів діяльності підприємства та сукупною трудомісткістю процесу оцінювання вона є оптимальною для замовників і виконавців.

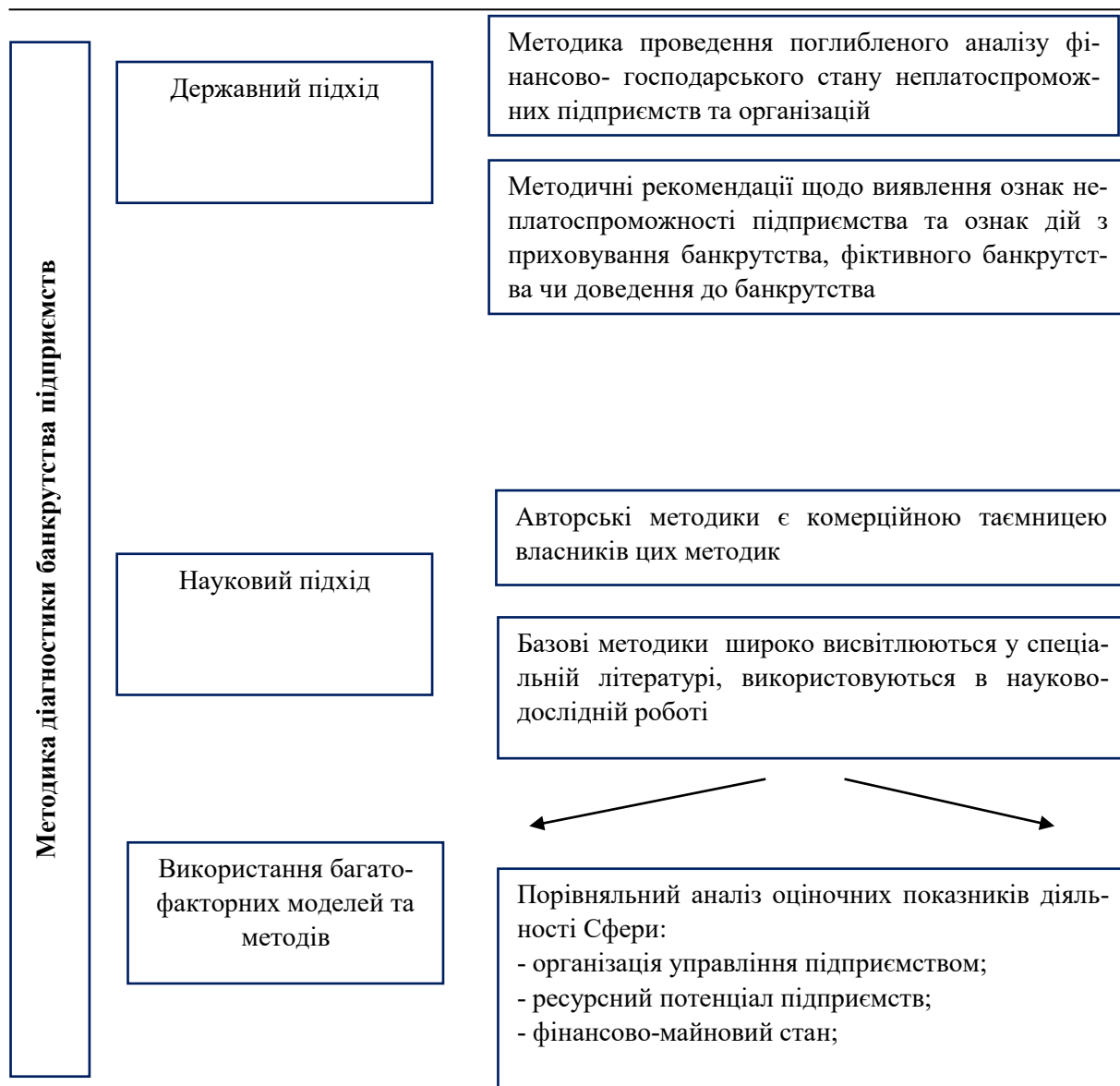

Рис.1.1. Методика діагностики банкрутства підприємств

Спільним недоліком для вищевказаних методик є те, що у них відсутній загальний критерій, на підставі якого можна було б формувати однозначний висновок про рівень фінансового стану підприємства та можливість настання його банкрутства, а також недостатнє використання показників грошового потоку, що характеризують ефективність основної діяльності суб'єкта підприємництва. Розрахована за їх допомогою сукупність показників не дозволяє зробити однозначних висновків, в більшості випадків отримуються результати, що потребують додаткового дослідження, аналізу та обґрунтування.

Як показано на рис.1.1, науці відомі два основні підходи до оцінювання ймовірності банкрутства. Перший базується на фінансових даних і включає оперування кількісними індикаторами – фінансовими коефіцієнтами. Це багатофакторні регресійні моделі, враховують зміни в галузі

фінансового управління та економіки, на ринках капіталів та інших факторів. Другий підхід до прогнозування банкрутства впливає зі статистики зміни показників збанкрутілих компаній і порівняння їх з відповідними даними досліджуваних організацій.

Висновки з проведеного дослідження. На даний момент стан економіки вимагає як закордонного так і вітчизняного досвіду при створенні загального алгоритму прогнозування банкрутства. Для досягнення позитивних результатів в антикризовому управлінні потрібно надати належну увагу проблемі створення українських моделей діагностики банкрутства і запропонувати модель, здатну враховувати реалії нашої економіки, що значно збільшить кількість підприємств, які своєчасно і правильно зможуть розробити ряд заходів з попередження банкрутства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Албул А. А. Стратегия предотвращения банкротства [Електронний ресурс] / Албул А. А. // Стратегия предотвращения банкротства URL: [http://storage.library.opu.ua/online/periodic/opu_1998_2\(6\)/5_22.htm](http://storage.library.opu.ua/online/periodic/opu_1998_2(6)/5_22.htm)
2. Костіна О.М., Майборода О.Є. Моделирование диагностики кризового стану та загрози банкротства підприємства [Електронний ресурс] / Костіна О.М., Майборода О.Є. // Моделирование диагностики кризового стану та загрози банкротства підприємства URL: file:///C:/Users/NIKOLAS/Downloads/VSU_ekon_2012_4_14.pdf
3. Волот О. І. Банкрутство підприємства: сутність, ймовірність та методи визначення [Електронний ресурс] / Волот О. І. // Банкрутство підприємства: сутність, ймовірність та методи визначення URL: <file:///C:/Users/NIKOLAS/Downloads/061-067.pdf>

Гавриш Владислав Сергійович,
студент групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Ліснічук Оксана Андріївна,
к.е.н., доцент кафедри

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Актуальність. На сьогодні гостро постає питання збереження економічної стабільності, конкурентоспроможності, посилення впливу фінансової системи України на досягнення високих показників соціально-економічного розвитку. При цьому фундаментальний фактор розвитку та стабілізації фінансового сектору є макроекономічна ситуація в країні.

Основним з інструментів економічного регулювання є бюджетні інвестиції. За їх допомогою здійснюються капітальні видатки на розвиток інфраструктури, на фінансову підтримку підприємств та організацій, реалізація інвестиційних проектів для забезпечення соціально-економічних програм розвитку країни. Також бюджетні інвестиції відіграють вирішальну роль для підтримки стабільності національної фінансової системи.

Мета статті. Метою написання даної статті є визначення проблем щодо реалізації бюджетних інвестицій.

Проблематику бюджетних інвестицій, в тому числі недосконалість практики їх планування розглядали в своїх працях ряд українських вчених – Б. І. Альохін, С. А. Буковинський, В. Г. Дем'яшин, В. М. Геєць, Л. Л. Ігоніна, В. В. Калюжний, С. І. Юрій. Однак в наукових публікаціях, зазвичай, висвітлювалися окремі проблемні аспекти практики планування бюджетних інвестицій, часто в контексті дослідження більш загальних економічних проблем.

Основна частина. Бюджетні інвестиції, будучи складовою частиною бюджетної політики держави, є дієвим інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку країни. Історичний досвід багатьох країн засвідчує визначальну роль бюджетних інвестицій у забезпеченні їх економічного та соціального піднесення.

Бюджетні інвестиції можна також трактувати як вкладення бюджетних коштів у розвиток продуктивних сил, в об'єкти інтелектуальної власності, розвиток підприємств, удосконалення робочої сили тощо.

При цьому створені за рахунок бюджетних інвестицій об'єкти виробничого та невиробничого призначення переходять у власність держави [4].

Важливість даного економічного поняття полягає у тому, що через систему бюджетних інвестицій держава бере безпосередню участь в інвестиційних процесах. Виокремлення бюджетних інвестицій як особливого виду інвестицій зумовлено можливостями держави завдяки участі в інвестиційних процесах забезпечувати реалізацію національної стратегії соціально-економічного розвитку [6].

В нашій країні існує дуже багато проблем для нормального функціонування бюджетних інвестицій. І коли ми розглянемо деякі проблеми нижче, то дізнаємося, що в країні законодавчу базу, що регулює інвестиційну діяльність, формують більш як 100 законів та інших нормативних актів, але ефективності цієї законодавчої бази мала.

До проблем щодо реалізації бюджетних інвестицій можна віднести те що в Україні не існує механізму ефективної інвестиційної діяльності. Наприклад, конкурсний відбір нових інвестиційних проектів проводився не завжди, а бюджетні кошти часто виділялися безсистемно. І щороку значні обсяги бюджетних коштів направляються на будівництво нових споруд, але водночас не закінчено будівництво об'єктів, які у попередні роки фінансувалися за рахунок субвенцій з державного бюджету або державних централізованих капітальних вкладень, що призводить до зростання обсягів не завершеного будівництва [2]. Також основними проблемами вважаються часті зміни, які вносяться до постанов уряду щодо обсягів фінансування, та включення нових або виключення раніше затверджених об'єктів, що і свідчать про безсистемне планування видатків на інвестиційні програми (проекти).

Неналежне фінансування, затягування строків виконання робіт призводять до збільшення кількості об'єктів незавершеного будівництва. Крім того, застосування переважно динамічної договірної ціни спричиняє зростання вартості будівництва та необхідність залучення додаткових бюджетних ресурсів у майбутньому. Водночас направлення протягом декількох років коштів (у незначних обсягах) на проведення робіт щодо одних і тих самих об'єктів призводить до їх розпорошення і невирішення питання в цілому [5].

Затягування строків будівництва призводить до зростання його вартості всупереч затвердженій проектно-кошторисній документації та необхідності виділення в майбутньому додаткових фінансових ресурсів з державного бюджету для його завершення. Водночас тривале невиконання будівельно-монтажних робіт призводить до руйнівних процесів,

унаслідок чого об'єкти незавершеного будівництва знецінюються [1]. Через їх продаж за ціною, нижчою від фактичних затрат будівництва, гроші, профінансовані у спорудження відчужених об'єктів, не повертаються, і держава зазнає значних збитків.

Негативними чинниками, що впливають на незадовільний рівень управління бюджетними інвестиціями і, відповідно, на ефективність реалізації бюджетних програм, є [8]:

1. Відсутність структурованої та повної системи планування й управління бюджетними інвестиціями.
2. Відсутність чіткого інституціонального розуміння основ управління бюджетними інвестиціями.
3. Відсутність погодженого юридичного визначення державного інвестиційного проекту, що зумовлює різні підходи до управління проектами.
4. Часта зміна урядом стратегії, що створює додаткові труднощі для установ, які впроваджують проекти і програми в умовах відсутності будь-якої визначеності.
5. Майже повна відсутність чіткої концепції встановлення цілей, орієнтованих на результати та підходи до економічної оцінки варіантів запропонованих бюджетних програм.
6. Корупція, що впливає на зменшення ефективності при виконанні державних інвестиційних проектів та призводить до збільшення незапланованих затрат на реалізацію бюджетних програм.
7. Плинність кадрів державної служби, що створює інституціональну нестабільність, яка обмежує побудову реальної спроможності щодо ефективного управління державними інвестиційними проектами в найближчому майбутньому.
8. Низький рівень виконання запланованих капітальних витрат, що відображає слабкість системи управління бюджетними інвестиціями і, відповідно, недостатню спроможність правильно планувати надходження і капітальні витрати.

Для нівелювання зазначених недоліків Україна потребує термінових заходів. У звіті Світового банку [7] запропоновано рекомендації для покращення системи управління бюджетними інвестиціями в Україні, що частково знайшли своє відображення в Програмах розвитку, які наразі впроваджуються в Україні.

Отже для виправлення ситуації необхідно докорінно змінити підходи у сфері управління державною інвестиційною діяльністю. Інвестиційні програми (проекти) мають бути тісно пов'язані з інноваційним

розвитком вітчизняної економіки, забезпечувати створення, приріст або оновлення основних фондів, досягнення соціального та екологічного ефекту, зростання прибутку (доходу) тощо. Реалізувати цю мету можливо за умов:

- дотримання прозорого конкурсного відбору інвестиційних програм (проектів);
- усунення бюджетних порушень і неухильного виконання всіма учасниками бюджетного процесу законодавчих та нормативно правових норм, які регулюють питання інвестиційної діяльності;
- направлення бюджетних інвестицій тільки у пріоритетні сектори економіки;
- фінансування переважно об'єктів з високим ступенем будівельної готовності;
- посилення відповідальності розпорядників коштів за ефективність використання бюджетних інвестицій.

Бюджетні кошти мають направлятися виключно у найбільш ефективні, соціально значимі сфери, зокрема, для створення нових робочих місць, забезпечення працівників роботою і заробітною платою, наповнення споживчого ринку товарами і послугами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борщ Л. М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Л. М. Борщ., К. Знання, КОО 2015. – 562 с.
2. Гриценко Л.Л. Взаємодія держави і бізнесу в контексті реалізації державної інвестиційної політики : монографія – Суми : Університетська книга, 2013. – 327 с.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року зі змінами № 1560-XII від 18. 12. 2017
4. Клівіденко Л. М. Роль та значення бюджетних інвестицій в соціально-економічному розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1098>
5. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
6. Мотриченко, В. М. Інвестиційна привабливість України: стан та шляхи активізації / В. М. Мотриченко // Фінансовий простір. – 2011. – №4(4).
7. Рожко О. Д. Інноваційно-інвестиційна спрямованість бюджетної політики України // Фінанси України. – 2016. – № 1. – С. 64–73.

8. How to improve public investment efficiency in Ukraine? / Institute for east and southeast european studies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ios-regensburg.de/fileadmin/doc/Frensch_how_to_improve.pdf

9. Efficiency in public investment is essential for Ukraine, says the World bank / World Bank – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/03/21/efficiency-in-public-investment-is-essential-for-ukraine-says-the-world-bank>

Гайченя Богдан Ігорович,
студент групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Кужелєв
Михайло Олександрович,
д.е.н., професор,
професор кафедри

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Динамічність розвитку суб'єктів господарювання, невизначеність сучасного економічного, фінансового і політичного простору під впливом світової фінансово-економічної кризи ускладнюють здатність підприємства виконувати свої зобов'язання в повному обсязі у встановлений термін. Важливого значення в системі розрахунків набувають питання своєчасної оплати як за відвантажену продукцію, так і за матеріальні цінності, фінансові ресурси, отримані від зовнішніх контрагентів; своєчасної виплати заробітної плати персоналу і сплати податків, зборів та інших платежів у бюджет і позабюджетні фонди.

Аналіз фахової літератури вітчизняних та закордонних авторів, котрі присвячені поняттю «платоспроможність», свідчить про наявність різних тлумачень сутності платоспроможності підприємства. Але найбільш вживане визначення – «під платоспроможністю розуміється наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що потребує негайного погашення» [1]. На нашу думку, поняття платоспроможності та ліквідності за своїм змістом дуже близькі, але ліквідність більш ємніше поняття, оскільки від ліквідності балансу залежить платоспроможність. Загалом ліквідність підприємства означає наявність у нього оборотних коштів, необхідних для погашення короткострокових зобов'язань, коли настає відповідний термін.

Вважається, що основною ознакою ліквідності є формальне перевищення вартості оборотних активів над короткостроковими пасивами: чим більше таке перевищення, тим фінансовий стан підприємства є сприятливішим з позиції ліквідності.

На думку Л. М. Чернелевського, «платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного

погашення» [2]. До основних ознак платоспроможності можна віднести такі як: відсутність кредиторської заборгованості та достатня кількість коштів на розрахунковому рахунку підприємства.

У більшості тлумачень категорії «кредитоспроможність» є ототожнення її із «платоспроможністю».

На думку Рудченко І. В., «кредитоспроможність – це спроможність повернути «кредит», а не кошти, отримані в позику, бо «кредит» як економічна категорія, вихідним принципом якої є платність грошових ресурсів, передбачає повернення не лише нею» [3. С.162.].

Розрізняючи тлумачення термінів «платоспроможність» та «кредитоспроможність», зазначимо, що «платоспроможність, при якій оцінюється фінансовий стан клієнта на певну дату, яка, як правило, залишилася у минулому, не може виступати достатньою підставою для оцінювання перспектив повернення кредиту» [3]. Відтак, «кредитоспроможність – це термін, на нашу думку, значно ширший, який охоплює такі сторони фінансового становища підприємства, як платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, прибутковість, кредитна історія позичальника тощо» [3].

Для комерційного банку недостатньо, щоб підприємство було лише платоспроможним, воно повинно бути саме кредитоспроможним з огляду на те, що на відміну від інших зобов'язань, кредитні зобов'язання підприємства перед банком повинні бути погашені виключно грошовими ресурсами.

Підприємство може бути визнане неплатоспроможним, але кредитоспроможним, оскільки величезний вплив на останнє має забезпеченість кредиту [4].

На нашу думку, «кредитоспроможність варто трактувати як здатність позичальника в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями винятково в грошовій формі в установлені кредитною угодою терміни». Слід розглядати кредитоспроможність з двох позицій: з позиції позичальника (коли спроможність розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями визначається системою показників) та з позицій кредитора (від рівня кредитоспроможності визначається розмір допустимого кредиту).

Для того щоб дослідити фінансовий стан клієнта проводиться оцінка його платоспроможності, яка здійснюється за даними балансу підприємства.

Найбільш вживаними показниками при оцінці ліквідності і платоспроможності є такі показники, як коефіцієнт абсолютної ліквідності,

коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт покриття. Коефіцієнт абсолютної ліквідності вказує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути за необхідності погашена негайно за рахунок наявних грошових коштів. Причому варто зазначити, що саме стосовно коефіцієнта абсолютної ліквідності у окремих фахівців методика розрахунку майже не відрізняється, окрім того, що деякі з них [2; 6] вносять поточні фінансові інвестиції до грошових коштів та їх еквівалентів.

Відрізняється оптимальне теоретичне значення цього коефіцієнта. Так Л. М. Чернелевський та ін. у своїх методиках дають для коефіцієнта абсолютної ліквідності теоретичне значення більше 0,2 [2, с. 308]; А. М. Поддєрьогін вказує на оптимальне теоретичне значення в межах 0,05-0,2 [5, с. 356]; Н. В. Тарасенко вважає теоретично достатнім значення цього коефіцієнта на рівні 0,2-0,25 [7, с. 263].

Коефіцієнт швидкої ліквідності за своєю сутністю аналогічний до коефіцієнта покриття, проте при його визначенні враховуються не всі поточні активи: з розрахунку виключається найменш ліквідна частина активів – виробничі запаси. Ліквідність підприємства характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів (грошові кошти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості [6]. Ліквідність означає безумовну платоспроможність підприємства і передбачає постійну тотожність між його активами та зобов'язаннями одночасно за загальною сумою, термінами перетворення активів у гроші та термінами погашення зобов'язань.

Методика розрахунку коефіцієнта швидкої ліквідності у А. М. Поддєрьогіна ідентична із коефіцієнтом абсолютної ліквідності і визначається як відношення грошових коштів та їх еквівалентів до поточних зобов'язань.

Відрізняється нормативне значення коефіцієнта швидкої ліквідності, запропоноване авторами розглянутих методик: в середньому 0,5 – більше 1.

Із наведених коефіцієнтів ліквідності і платоспроможності лише коефіцієнт покриття є показником, який використовується у всіх розглянутих методиках і порядок його розрахунку такий: це відношення поточних активів до поточних зобов'язань. Коефіцієнт покриття є узагальнюючим показником платоспроможності підприємства і дає змогу встановити, якою мірою оборотні активи покривають поточні зобов'язання.

Оскільки підприємство гасить свої короткострокові зобов'язання здебільшого за рахунок оборотних активів, то у випадку перевищення

вартості оборотних активів над поточними зобов'язаннями останнє вважається таким, що успішно функціонує.

Як і в попередніх показниках, підходи до визначення оптимального теоретичного значення коефіцієнта покриття відрізняються. Однак на думку Л. М. Чернелевського та ін. [2, с. 307], застосування нормативного значення коефіцієнта покриття до всіх підприємств є економічно недоцільним. Навіть якщо не брати до уваги галузеві особливості (коли різне нормативне значення коефіцієнта є об'єктивним, оскільки відбиває структуру активів і пасивів залежно від сфери діяльності), одне і те саме підприємство в різні періоди своєї діяльності може мати різний нормативний рівень цього показника, на який впливають такі фактори, як структура активів і пасивів, оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості, рентабельність виробництва, ефективність управління запасами, оборотність грошових коштів.

Вважається, що падіння коефіцієнтів ліквідності порівняно з попередньою звітною датою свідчить про погіршення фінансового стану підприємства. Крім того, варто наголосити на тому, що деякі науковці [5; 8] пропонують використовувати частку оборотних коштів у активах підприємства як один із показників ліквідності та платоспроможності підприємства. Визначається цей показник як відношення поточних активів до валюти балансу і показує, яка частка ліквідних активів у загальній вартості активів підприємства.

М. Я. Дем'яненко [4] пропонує визначати ще додатково три показники, що характеризують платоспроможність підприємства:

- коефіцієнт грошової платоспроможності – окреслює наявні у підприємства грошові кошти для розрахунків для негайного погашення кредиторської заборгованості;
- коефіцієнт розрахункової платоспроможності – визначає здатність підприємства негайно погасити кредиторську заборгованість, використовуючи не тільки грошові кошти, а й кошти в розрахунках, готову продукцію, дебіторську заборгованість та інші фінансові ресурси;
- коефіцієнт ліквідної платоспроможності – демонструє можливість підприємства негайно погасити кредиторську заборгованість, використовуючи всі оборотні засоби. Вважається, що його мінімально допустиме значення – 0,2.

Тобто, платоспроможність є важливим показником оцінки фінансового стану підприємства, адже нині діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання значною мірою ускладнюється тривалою кризою

неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, скороченням виробництва, гострим дефіцитом фінансових ресурсів.

Отже, як показало дослідження, існує не відпрацьованість методичних підходів щодо її визначення, що знижує ефективність кредитної діяльності. Немає єдиної підприємств, існує наявність різних методичних підходів до розрахунку показників, більше того - різними є запропоновані оптимальні теоретичні значення цих показників, що ставить кредиторів і позичальників у ситуації неочікуваних кінцевих результатів рейтингу позичальників. Крім того, перелічені методики не враховують галузеві особливості функціонування на ринку підприємницьких структур, особливо аграрного сектора економіки, що має важливе значення в оцінці їх платоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства / Н.М. Давиденко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №2. – С.36-40.

2. Чернелевський Л. М. Аналіз діяльності підприємств та банківських установ: економічний, фінансово - інвестиційний, стратегічний [Текст] : підручник / Л. М. Чернелевський, Н. Г. Слободян, О. В. Михайленко. – К.: «Хай-Тек Прес», 2009. - 640 с. – С.320.

3. Рудченко І. В. Кредитоспроможність позичальників як критерій формування кредитних відносин [Текст] / І. В. Рудченко // Держава та регіони. – 2008. – №5. – С.162- 166.

4. Дем'яненко М. Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика) [Текст] : монографія / М. Я. Дем'яненко, О. Є. Гудзь, П. А. Стецюк. – К.: ННЦ ВАЕ, 2008. – 302 с.

5. Фінанси підприємств [Текст] : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 5-те вид., перероб. та допов. – К: КНЕУ, 2004. – С. 356.

6. Фінанси підприємств. Непочатенко О.О.: навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2013 – 363с.

7. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз [Текст] : навчальний посібник / Ніна Вікторівна Тарасенко. – 2-ге видання, перероблене і доповнене. – Львів : «Новий світ – 2000», 2003. – 316 с.

8. Партин Г. О. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Г. О. Партин, А. Г. Загородній. – К.: Знання, 2006. – 379 с.

Грицюк Яна Віталіївна,
студентка групи ФМА-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Кужелєв
Михайло Олександрович,
д.е.н., професор

МЕТОДИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

***Постановка проблеми.** Бюджетне планування і прогнозування як складова частина економічного планування та прогнозування передбачає використання різноманітних методів. На сучасному етапі серед усіх методів, які використовуються на практиці, найбільш перспективними є програмно-цільовий метод, метод моделювання та метод експертних оцінок.*

***Ключові слова:** планування, прогнозування, бюджет, метод, баланс, експертні оцінки, норматив, цільова програма, екстраполяція, моделювання.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка методології бюджетного планування та прогнозування перебуває на етапі становлення. Тому це питання підлягає постійному вивченню зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як Василик О.Д., Геєць В.М., Родіонов Ю.Д., Федосов В.М., Чугунов І.Я., Шаповал С.Л., Юрій С.І.

Виклад основного матеріалу. Бюджетне планування та прогнозування прийнято визначати як основну ланку у фінансовій системі держави, за допомогою якої можливо спланувати обсяги доходів бюджету, його видатки, а також шляхи залучення та погашення запозичень. Крім того, бюджетне планування дає змогу забезпечити дотримання встановлених пропорцій розподілу валового внутрішнього продукту між галузями економіки, територіальними громадами, а також забезпечити необхідним обсягом фінансових ресурсів пріоритетні сфери національної економіки, впроваджувати єдину та збалансовану фінансову політику держави [5].

Шаповал С. Л. трактує бюджетне планування як «процес визначення джерел створення і напрямів використання бюджетних ресурсів із метою забезпечення стабільного економічного і соціального розвитку» [7].

Чугунов І. Я. визначає бюджетне планування як «розробку основних напрямів формування та використання бюджетних коштів, виходячи з необхідності вирішення завдань, які стоять перед суспільством на даному етапі його розвитку» [6].

Грунтовним є визначення Коляди Т.А., що «бюджетне прогнозування – це діяльність органів влади стосовно побудови ймовірнісної моделі зміни показників дохідної і витратної частини бюджету на підставі аналізу тенденцій соціально-економічного розвитку держави, моделювання та надання обґрунтованого висновку (пропозицій)» [1].

Планування та прогнозування економічних процесів являє собою важливу частину державної економічної політики. Достовірність оцінки економічних процесів у майбутньому залежить у тому числі від методів, які використовуються залежно від ситуації.

Методологія бюджетного планування та прогнозування перебуває на етапі становлення. Не існує загального підходу до вибору того чи іншого методу. Тому уповноважений державний орган обирає власний спосіб розробки бюджетних прогнозів залежно від домінуючих наукових підходів та усталеної практики бюджетного стратегічного планування, що визначається цілями прогнозування, особливостями організації бюджетного процесу, наявною статистичною базою та специфікою соціально-економічного розвитку країни. Вибір технології прогнозування залежить від вимог до точності та термінів розробки прогнозу, а також можливостей доступу до необхідних інформаційних та фінансових ресурсів [2].

Під методом традиційно розуміють спосіб пізнання, дослідження об'єкта, спрямований на розроблення планів і прогнозів. У розрізі економічного планування та прогнозування методи можна поділити на дві основні групи: інтуїтивні та формалізовані (табл. 1). Бюджетне планування та прогнозування є складовою економічного планування і прогнозування. Тому вибір методів економічного планування та прогнозування доцільно використовувати у розрізі бюджетного процесу та оцінити їх ефективність.

Метод експертних оцінок широко використовується в бюджетному плануванні та прогнозуванні. У його основі лежить використання оцінок компетентних спеціалістів, для отримання яких використовуються анкети, опитування, таблиці та інші документи для необхідної інформації.

Планування доходів бюджетів засновано на прогнозі соціально-економічного розвитку, який розробляється за допомогою технології написання сценаріїв. Вибір сценарію розвитку економіки на плановий період передбачає тенденції макроекономічних показників, які впливають на дохідну частину бюджетів.

**Класифікація методів економічного планування та прогнозування
у розрізі бюджетного процесу**

Групи методів	Різновиди методів
Інтуїтивні	Метод експертних оцінок
	Метод історичних аналогій
Формалізовані	Балансовий метод
	Нормативний метод
	Програмно-цільовий метод
	Метод екстраполяції
	Метод моделювання

Джерело: складено автором на основі [2,5,7]

Метод експертних оцінок також ефективно використовується під час планування бюджетних витрат при виборі проблем, вирішення яких потребує розробку цільових програм розвитку.

Метод історичних аналогій передбачає побудову показників майбутніх періодів аналогічно з показниками (результатами, ситуаціями), які мали місце у певні періоди в минулому.

Поширеним методом бюджетного планування та прогнозування є балансовий метод. Він передбачає рівність двох складових будь-якого плану чи прогнозу: частки, яка характеризує ресурси надходжень, та частки, що показує їх розподіл. У розрізі бюджетного процесу, відповідно до принципу збалансованості бюджетної системи, необхідно встановлювати рівність між надходженнями до бюджету та його видатками.

Нормативний метод широко використовується при плануванні витрат бюджетів. Під нормативом слід розуміти граничну величину ресурсів на відповідну одиницю розрахунку. Цей метод має певні переваги:

- 1) простота розрахунку, однозначність отриманих результатів;
- 2) уніфікований підхід.

Проте слід враховувати, що нормування витрат часто не забезпечує суб'єктів бюджетування необхідним обсягом фінансових ресурсів.

Передовим та прогресивним у багатьох країнах, на думку Родіонова Ю.Д., є програмно-цільовий метод планування як один із способів вирішення складних загальнодержавних проблем, оскільки дозволяє за рахунок програмних заходів, орієнтованих на досягнення цілей, отримувати кращі результативні показники [4]. Найбільше поширення програмно-цільовий метод має в США, де методики програмно-цільового планування та управління інтенсивно розробляються і удосконалюються [3].

Під програмно-цільовим методом розуміють використання нормативного методу, методу експертних оцінок та інших методів бюджетного планування та прогнозування. Це пов'язано з тим, що до складу цільових програм входять різноманітні заходи, для розробки яких необхідна думка експертів та розрахунок відповідних нормативів для визначення планових видатків.

Перевагами цього методу є націленість на кінцевий результат, чіткі планування заходів, фінансових ресурсів та індикаторів досягнення результатів, комплексність та взаємопов'язаність рішень. До недоліків варто віднести високий рівень суб'єктивності прийнятих рішень. Неможливо однозначно визначити конкретний строк реалізації окремого заходу, щоб він був реально досягнений в установлені строки.

Широко застосовується в бюджетному плануванні та прогнозуванні метод екстраполяції, який передбачає вивчення тенденцій розвитку об'єкта, що склалися в минулому, та перенесення їх на майбутнє. Наприклад, при плануванні доходів екстраполяція передбачає, що показники доходів минулих років множаться на коефіцієнт. При цьому має місце тенденція зростання або спадання. При тенденції зростання коефіцієнти зростання встановлюються на рівні вище 1, а при тенденції спадання – на рівні менше 1.

Необхідно звернути увагу на те, що в основі методу екстраполяції лежить встановлення закономірності розвитку певного процесу в минулому та доведення наявності певної тенденції. Якщо є можливість вивести формулу, яка описуватиме дану тенденцію розвитку, то, включаючи у форму часові параметри, можна отримати значення відповідного планового показника.

Екстраполяція в бюджетному плануванні та прогнозуванні може бути ефективною у відносно стабільній економічній ситуації. Якщо дані фактори не будуть враховані, то планові розрахунки будуть не достовірними в умовах швидкої зміни зовнішнього середовища.

На сьогодні найбільші перспективи широкого вжитку в бюджетному плануванні має метод моделювання. Це пов'язано зі збільшенням кількості факторів, що впливають на обсяг доходів і видатків бюджету. Ці фактори можна врахувати при розробці моделі. Чітке врахування впливу комплексу факторів на доходи та видатки бюджету дозволить зробити більш об'єктивним та достовірним бюджетне планування та прогнозування. Побудова бюджетних моделей є важливою в рамках стратегії розвитку бюджетної стратегії держави. Бюджетне моделювання, як і моделювання в цілому, тісно пов'язане з розвитком комп'ютерних технологій і нових способів обробки та передачі даних.

У бюджетному процесі України на різних його рівнях використовуються класичні методи планування та прогнозування. Проте досить часто дані методи застосовуються під тиском наявних обмежень, тому не завжди переваги того чи іншого методу мають явний прояв. Ступінь впровадження методів в бюджетну діяльність також залежить від сформованої практики управління країною чи певним регіоном, технічним оснащенням, професійним рівнем спеціалістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коляда Т. А. Необхідність запровадження бюджетного стратегування в умовах посткризової трансформації соціально-економічної системи/ Т. А. Коляда // Вісн. соц.-екон. досліджень. – 2013.– Вип. 2 (49). – Ч. 1. С. 131–137.
2. Коляда Т.А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : [монографія] / Т.А. Коляда. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2016. – 396 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 63).
3. Кужелєв М.О. Механізм реалізації регіональних інвестиційних програм як фінансовий інструмент стимулювання регіонального розвитку / М.О. Кужелєв, А.В. Нечипоренко// Схід. – 2017. – № 6 (152). – 17 – 22
4. Радіонов Ю. Д. Прогнозування і планування як інструмент ефективного управління та використання бюджетних коштів / Ю. Д. Радіонов // Економіка України. – 2014. – № 4. – С. 41.
5. Тарасюк М.В. Бюджетне планування в Україні/М.В. Тарасюк//Вісник КНТЕУ. – 2018. – № 2. – С. 21. (Серія «Фінанси та банківська справа»)
6. Чугунов І. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень [Електронний ресурс] / І. Чугунов, В. Макогон // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2014. - № 4. - С. 79-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2014_4_8
7. Шаповал С.Л. Бюджетне планування у системі соціально-економічного розвитку країни [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Шаповал Станіслав Леонідович ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ, 2017. – 19 с.

Денег Тарас Михайлович,
студент групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Бедринець
Мирослава Дмитрівна,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри

КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасний стан світової економіки в цілому, а також окремих країн і господарюючих суб'єктів характеризується новим етапом у розвитку контролінгу як інструменту фінансового антикризового управління, що супроводжується подальшим розширенням його функцій, а також розвитком механізму його здійснення, включаючи і розробку нових або адаптацію раніше використовуваних індикаторів, що дозволяють відслідковувати наслідки негативних процесів, пов'язаних як зі зміною зовнішнього середовища, так і з прорахунками в управлінні. Таким чином, пріоритетними стають такі завдання контролінгу, як діагностування діяльності суб'єкта, визначення стратегічних цілей і завдань, пошук і знаходження вогнищ кризи, оцінка ймовірності відновлення ефективності діяльності в посткризовий період.

Під контролінгом розуміють сукупність методів і процедур з координації, планування, обліку, контролю і ризик-менеджменту, а також з інформаційного, методичного та консультативного забезпечення управлінських рішень. Виділяють такі напрямки контролінгу: контролінг збуту, контролінг персоналу, дивізіональний контролінг, контролінг виробництва і закупівельний контролінг, фінансовий контролінг і т.д [4, с.112].

Усвідомлення цього факту багато в чому сприяло тому, що системи контролінгу на сьогоднішній день присутні у багатьох великих корпораціях. Підприємства не такого великого масштабу частіше використовують лише окремі елементи системи, так як не хочуть наражатися на ризик і сумніваються в доцільності витрат на формування системи з урахуванням часу, який буде витрачено на її впровадження. Проблемою може бути те, що відсутній єдиний підхід до визначення поняття «контролінг» [6, с.67]. Компаніям складно усвідомити значимість нової системи, і тому вони використовують не всі її можливості, використовують

її частково або не використовують зовсім, хоча за допомогою цього вони могли б зайняти більш високі позиції на ринку.

При цьому основна перевага контролінгу – це досить гнучка система управління, яку можна адаптувати під конкретне підприємство, враховуючи його особливості: розмір, асортимент продукції, що виробляється, менталітет працівників, методи управління. На сьогодні не існує уніфікованої моделі такого контролінгу, оскільки всі підприємства різні й мають свої особливості, тому і підхід до подолання кризових явищ має бути індивідуальний.

В якості однієї з цілей впровадження системи контролінгу можна визначити необхідність збору та аналізу інформації про те, яке місце займає підприємство на ринку, як воно взаємодіє з контрагентами і як на нього впливають різні зовнішні фактори ринкового середовища. Менеджмент виконує схожі завдання, але контролінг:

- стимулює розвиток управлінських процесів і надає підтримку при розробці та впровадженні стратегії;
- створює системи оповіщення про зміни у зовнішній і внутрішньому середовищі;
- бере участь у побудові економічної системи управління, спрямованої на досягнення поставлених цілей за рахунок максимально ефективного управління наявними матеріальними та трудовими ресурсами.

Інформація, що збирається контролерами, ретельно відбирається та аналізується, що і забезпечує існування системи. Потім вже уніфікована інформація передається менеджменту. Такий процес обробки інформації свідчить про те, що існування системи контролінгу на підприємстві – це важіль впливу на управлінські рішення і на позицію менеджменту[5, с.223].

Для вітчизняних підприємств доцільно застосувати контролінг взагалі і антикризовий фінансовий контролінг зокрема. Розробка концепції контролінгу є одним з першочергових кроків антикризового управління. Концепція контролінгу – це комплекс цілей і завдань контролінгу, необхідний для їх досягнення набір інструментів, а також інтегрована система організаційних передумов. Концепція антикризового фінансового контролінгу повинна бути орієнтована на функціональну підтримку антикризового фінансового управління.

Цільові орієнтири контролінгу повинні бути підпорядковані цілям і задачам антикризового управління. Необхідно забезпечити тісну інтеграцію складових елементів концепції контролінгу та концепції антикризового управління. Специфічність фінансової кризи визначають

інформаційні потреби менеджменту, а також часовий ліміт, необхідний для реалізації антикризових заходів [5]. Отже, зміст концепції контролінгу в певній мірі залежить від особливостей фінансової кризи на підприємстві. Концепція управління повинна відображати основні відомості про фінансово-господарський стан підприємства, основні цільові орієнтири, можливі варіанти вирішення існуючих проблем і їх експертну оцінку.

У загальному вигляді концепція антикризового фінансового контролінгу включає наступні розділи:

1. Оцінка вихідної ситуації: причинно-наслідковий аналіз фінансової кризи (або його загрози).
2. Необхідність і філософія антикризового фінансового контролінгу.
3. Основні цільові орієнтири контролінгу.
4. Завдання контролінгу в розрізі окремих фаз управлінського циклу.
5. Перелік і коротка характеристика окремих ланок і інструментів контролінгу.
6. Оцінка ефективності антикризової концепції [1, с.343].

Розглянувши запропоновані розділи концепції антикризового фінансового контролінгу, можна запропонувати наступні розділи, які прибутиманні вітчизняним промисловим підприємствам:

1. Діагностика існуючої ситуації – визначає вид і фазу фінансової кризи, вивчають основні чинники кризових явищ.
2. Визначення цілей антикризового фінансового контролінгу.
3. Аналіз окремих ланок і інструментів контролінгу – ланки і інструменти системи антикризового контролінгу залежать від фази фінансової кризи.
4. Оцінка ефективності антикризової концепції.

Таким чином, спектр антикризових інструментів контролінгу починається з системи раннього попередження фінансової кризи та закінчується плануванням ліквідності та «cash-flow» в процесі реалізації окремих модулів антикризової концепції. Крім цього, невід’ємним завданням контролінгу є контроль за реалізацією заходів, передбачених антикризовим планом.

Метою антикризового фінансового контролінгу є консультативне, методичне та інституціональне забезпечення фінансово-економічних заходів, спрямованих на недопущення та (або) подолання фінансової кризи на підприємстві [2].

За будь-якими нововведеннями на підприємстві йдуть зміни у звичній роботі. Головна проблема, яку потрібно вирішити в даному випадку – як донести до співробітників, які нові завдання їм доведеться виконувати і

що в цілому зміниться в їх роботі. Інформування менеджментом допоможе уникнути конфліктних ситуацій і буде сприяти інтеграції всіх підрозділів в рамки нової системи.

Наступною проблемою є висока ціна впровадження системи контролінгу. Крім того, терміни впровадження досягають двох років, в залежності від розмірів організації і обраної концепції контролінгу. І це впровадження, як правило, супроводжується певними організаційними змінами в структурі економічного управління. Далеко не всі менеджери готові йти на це.

Більш того, для ефективної роботи системи, контролери повинні давати незалежну оцінку діям менеджменту. Це змушує менеджерів точніше реагувати на зміни і, крім того, показує співвідношення ефективності роботи різних підрозділів. Природно, це провокує деякий конфлікт і фактично є найважливішою проблемою, пов'язаною з впровадженням системи контролінгу, так як менеджмент – один з найвпливовіших інститутів підприємства, а при такому підході влада в організації розмежовується. Поява контролінгу можна так само розглядати як новий етап розвитку менеджменту, що задовольняє потреби менеджменту в самоконтролі [5, с.224].

Ще одна проблема, яка потребує вирішення при впровадженні системи контролінгу – збільшення потоку фактів, які потребують систематизації та інтерпретації. Ці факти потрібно уніфікувати для того, щоб в подальшому передати інформацію менеджменту. Це може надавати певний рівень суб'єктивності результатами аналізу, тим більше, що контролер не може зосередитися в повній мірі тільки на складанні звіту. Це відбувається через те, що при обробці інформації потрібно виправляти помилки постачальників даних по первинним операціях. Рішенням проблеми може стати оптимізація виконання деяких завдань контролера. Необхідно створити чітку структуру, в якій процеси формування даних стали б зрозумілими для всіх учасників в цьому процесі користувачів і виключали помилкові операції [6, с.24].

У період кризи фінансовий контролінг на підприємстві повинен концентруватися не тільки на підтримці керівництва в процесі планування, реалізації та контролю виконання проектів по санації і реструктуризації підприємства, а й також на забезпеченні координації і інформаційному забезпеченні поточної фінансово-господарської діяльності. Окремі ланки системи антикризового фінансового контролінгу будуються, виходячи з функціональних потреб антикризового менеджменту. Беручи до уваги природу і цілі контролінгу в цілому, а також антикризового контролінгу

зокрема, його об'єктом повинен бути процес прийняття фінансових рішень в умовах фінансової кризи [3, с.59].

Саме для успішного функціонування підприємства в кризових умовах, повинна бути розроблена ефективна концепція антикризового фінансового контролінгу, яка передбачає комплекс цілей і завдань контролінгу, спрямований на функціональну підтримку антикризового фінансового управління. У цьому сенсі, контролінг стає одним із серйозних інструментів підвищення ефективності бізнесу та для швидшого подолання економічної кризи, відновлення та досягнення тактичних, оперативних та стратегічних цілей, поставлених перед підприємством.

Таким чином, в умовах затяжної економічної кризи в країні одним із основних завдань управління підприємством має бути створення ефективної системи фінансового антикризового управління. Фінансове антикризове управління є функцією менеджменту, яка забезпечує: уникнення кризових ситуацій; зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві; забезпечення належного рівня платоспроможності. Від ефективності проведення антикризових заходів на підприємствах буде залежати їх майбутнє існування чи згортання діяльності. Сучасне економічне середовище, що характеризується високим ступенем ризикованості, вимагає від менеджменту все більш майстерних інструментів управління, основним з яких є контролінг. Ефективно функціонуючий антикризовий фінансовий контролінг повинен завчасно виявляти і ідентифікувати причини і симптоми фінансової кризи з метою своєчасної їх нейтралізації. Будь-яке вітчизняне підприємство може впроваджувати службу контролінгу на підприємстві для запобігання кризовим явищам і для підвищення ефективності його функціонування. Він повинен стати складовою загального менеджменту компанії, яка забезпечує його ефективність та результативність. При цьому контролінг дозволяє приймати перспективні рішення з мінімальним ризиком за допомогою специфічних методів оцінки ефективності діяльності організації та різнопланового аналізу наявних конкурентних переваг і можливих загроз з боку інтернаціональних факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверьянова Н. Б. Фінансове управління / Н. Б. Аверьянова. – Санкт-Петербург: Питер, 2016. – 490 с.
2. Внучков Ю. А. Формування продуктового портфелю підприємства на основі показників ринкової ефективності виробів / Ю. А. Внучков, В. В. Хмельова. // Наукові праці. – 2013. – №21. – С. 283–290.

3. Данілочкіна М. Г. Формування механізму впровадження антикризового фінансового контролінгу в умовах нестабільного економічного становища [Електронний ресурс] / М. Г. Данілочкіна, М. Б. Боброва, Д. А. Комонов // Вісник Московського державного обласного університету. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/11443>.
4. Любин В. Д. Маркетинг / В. Д. Любин. – Москва: Инфра-М, 2017. – 420 с.
5. Осіпов С. В. Роль контролінгу в забезпеченні ефективної роботи підприємства [Електронний ресурс] / С. В. Осіпов, К. С. Пожидаєва // Міжнародний науково-інформаційний центр "Наукосфера". – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://nauko-sfera.ru/wp-content/uploads/2018/03/Innov-issled-v-nauke-i-obraz_MK_28.02.2018.pdf#page=222.
6. Рогуленко Т. М. Сучасний стан та тенденції розвитку контролінгу [Електронний ресурс] / Т. М. Рогуленко, С. А. Виноградова // Вісник університету. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/v/sovremennoe-sostoyanie-i-tendentsii-razvitiyakontrollinga-v-rossii>.

Довган Юрій Ярославович,
студент групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Нечипоренко
Аліна Володимирівна,
к.е.н., ст. викладач

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Найважливіша проблема будь-якого підприємства (фірми), що працює в сучасних умовах, - це проблема його виживання і забезпечення безупинного стратегічного розвитку. Ефективне вирішення цієї проблеми полягає у створенні й реалізації конкурентних переваг, що значною мірою можуть бути досягнуті на основі грамотно розробленої й ефективної стратегії розвитку підприємства. Стратегія є об'єктивною засадою для формування відповідей на такі важливі для підприємства питання: в якій галузі або на яких ринках повинне функціонувати підприємство; як розподілити найефективніше обмежені ресурси; як вести конкурентну боротьбу.

Однак, незважаючи на те, що дослідженню стратегії конкуренції і стратегії розвитку присвячено достатньо робіт, аналіз механізмів забезпечення конкурентоспроможності підприємств в повній мірі не вивчений. Мається на увазі: недостатньо досліджено процес забезпечення конкурентоспроможності підприємств, що включає в себе поділ на конкретні етапи і вимагає використання певних інструментів; відсутній чітко сформований механізм забезпечення конкурентоспроможності, при реалізації якої можлива підтримка і оновлення конкурентних переваг та в цілому стратегії розвитку підприємства; недостатньо досліджена залежність, в силу відсутності об'єктивних логічних і достовірних моделей, між критеріями конкурентоспроможності підприємств - конкурентними перевагами і ресурсами, джерелами конкурентних переваг [1, с 145]

Останніми роками зросло наукове значення визначення стратегічної поведінки підприємств, що дозволяє їм утримувати конкурентні переваги в довгостроковій перспективі. Підприємства в умовах жорсткої конкуренції та мінливого конкурентного середовища повинні не тільки концентрувати увагу на внутрішній ситуації, але й розробляти довгострокову стратегію, яка дозволить управління внутрішніми змінами відповідно мети діяльності та зовнішніх реалій.

У наукових доробках розрізняють різні підходи до класифікації стратегій підприємства. Узагальнення існуючих підходів [2, 3, 4, 5, 6, 7 та ін.] залежно від організаційного рівня, на якому розробляються стратегії, дозволяє виділити чотири види стратегій підприємства:

- корпоративна (генеральна) стратегія – визначення власного шляху розвитку, який відрізняється від інших підприємств з урахуванням наявних ресурсів, навичок, умінь, вимог та обмежень зовнішнього середовища;

- ділова або бізнес-стратегія – це стратегія забезпечення довгострокових конкурентних переваг окремої стратегічної бізнес-одиниці [5];

- функціональні стратегії – розробляються функціональними відділами і службами підприємства на основі корпоративної та ділової стратегії (маркетингова, виробнича, фінансова, інноваційна та інші);

- операційна стратегія – рівень стратегічних рішень завдань, поставлених перед окремою операційною або географічною одиницею підприємства.

Один з ключових термінів в теорії стратегії підприємства є конкурентна перевага. На думку Л. Березіної, стратегічне управління повинне створювати конкурентні переваги [8]. Інші вчені, зокрема В. Андрійчук, П. Макаренко вважають, що «стратегічне управління можна визначити як управління конкурентними перевагами» [9, 10].

Серед вчених немає єдиного підходу щодо визначення місця стратегії досягнення конкурентоспроможності у системі стратегічного управління підприємством. Стратегію, спрямовану на досягнення, підтримку та посилення конкурентної позиції, визначають різними поняттями: «конкурентна стратегія», «стратегія конкуренції», «стратегія конкурентної боротьби» та «ділова стратегія».

Так, М. Портер стратегію конкуренції описує як наступальні чи оборонні дії, спрямовані на створення стійкого становища в галузі з метою успішного подолання п'яти чинників конкуренції і, отже, гарантування максимальної віддачі від капіталовкладень підприємства [11]. Ділова стратегія спрямована на встановлення та зміцнення довгострокової конкурентоспроможної позиції підприємства на ринку. Розробка ділової стратегії сприяє розробці конкурентних підходів, що нейтралізують конкурентні дії суперників. Розробка ділової стратегії, що дає тривалу конкурентну перевагу, вирішує три завдання:

- визначення можливостей підприємства виграти конкурентну боротьбу;

- розробка індивідуальних характеристик запропонованої продукції, які спроможні привабити покупця та виокремити підприємство серед інших;

- нейтралізація конкурентних заходів конкурентів.

У деяких наукових працях ототожнюються поняття «ділова» та «конкурентна» стратегія. Так, наприклад, на думку М. Маліка та О. Олійника: «конкурентні переваги, як правило, реалізуються на рівні стратегічних одиниць бізнесу і складають основу ділової (конкурентної) стратегії підприємства» [12, 13]. Більшість вчених дотримується думки, що конкурентні спроможності підприємства досягаються безпосередньо шляхом розробки й реалізації відповідних конкурентних стратегій на функціональному рівні.

Отже, узагальнюючи існуючі підходи, вважаємо, що основою стратегії підприємства на будь-якому його організаційному рівні є створення конкурентних переваг. Стратегія досягнення конкурентоспроможності має розроблятися в межах ділової (бізнес) стратегії. А у випадку, коли підприємство займається одним видом бізнесу, і при цьому ділова та корпоративна стратегія співпадають, то – в межах корпоративної (генеральної) стратегії.

З метою підвищення ефективності стратегії досягнення конкурентоспроможності, з одного боку, її інтегрують у загальну стратегію, а з іншого – формують на основі функціональних стратегій. На нашу думку, при розробці та реалізації стратегії досягнення конкурентоспроможності важливу роль відіграють не лише ресурси й внутрішні та зовнішні умови функціонування підприємства, але й амбіційні цілі менеджменту. Тобто стратегія досягнення конкурентоспроможності за своєю суттю визначається амбіціями і передбачає об'єднання аналітичних методів з процесами й інструментами, що забезпечують креативність, динамізм з боку менеджменту підприємства. Такий підхід до розробки стратегії має три відмінності від традиційного (ресурсно-ринкового):

- створення змістовної частини стратегії, яка визначається баченням майбутнього підприємства й амбіційними цілями;

- урахування поведінкових аспектів персоналу підприємства та управління ними з метою забезпечення відповідності поставленим цілям;

- процес управління змінами базується на збалансованій системі критеріїв ефективності виробництва.

При розробці стратегії конкурентоспроможності підприємства необхідно врахувати систему зовнішніх і внутрішніх факторів ризику.

Умови, що впливають на формування конкурентної стратегії переробних підприємств, доцільно поділяти на дві групи:

- ті, що характеризують стан економічної діяльності і рівень конкуренції;
- ті, що характеризують конкурентні можливості підприємства та його ринкову позицію.

Найбільш важливим і складним у процесі розробки стратегії, на наш погляд, є етап аналізу й оцінки конкурентних переваг та ключових компетенцій, оскільки саме від результатів цього аналізу залежатиме ефективність розробленої стратегії.

Складність цього етапу зумовлена відсутністю єдиного методичного підходу до аналізу й оцінки цих показників, який враховував би всі специфічні особливості діяльності підприємства. На думку провідного фахівця у сфері конкурентної боротьби підприємств М. Портера, «сутність розробки стратегії визначається характером самої конкуренції» [11], яка охоплює не тільки основних учасників конкурентної боротьби, але й виходить за межі їх бізнес-процесів. Вона охоплює споживачів, постачальників, потенційних суб'єктів ринку та виробників продуктів-замінників. Вони всі є конкурентами, і певною мірою впливають на розвиток і стан конкуренції в даній галузі.

У науковій літературі існують різні підходи до класифікації маркетингових конкурентних стратегій. На наш погляд, найбільш повними є класифікації конкурентних стратегій, наведені в працях М. Портера, Ф. Котлера, А. Літла та А. Юданова (табл. 1.1).

Аналізуючи вищевикладене, можна сказати, що для досягнення переваг в ринковій конкуренції, необхідно розробити чітку стратегію їх реалізації. У сучасних умовах господарювання особливу роль відіграє впровадження у практику підприємств ідей і технологій стратегічного управління. Особливе значення має стратегічний аналіз та оцінка конкурентних переваг підприємства. Низька ефективність розроблених конкурентних стратегій на вітчизняних підприємствах зумовлена поверхневим аналізом та оцінкою як власних конкурентних переваг, так і переваг підприємств-конкурентів. Сьогодні підприємства функціонують в умовах кризи, коли не можливо визначити, а у більшості випадків і спрогнозувати вплив факторів зовнішнього середовища. Тому необхідно знаходити нові методики та способи управління конкурентоспроможністю, звернутися «в середину» підприємства та знайти «можливості в собі», що й пропонує стратегія конкурентоспроможності на основі розвитку ключових компетенцій.

Основні класифікації конкурентних стратегій

Автор класифікації	Класифікаційна ознака	Тип стратегії
М. Портер	Конкурентна перевага підприємства на ринку	1. Стратегія лідерства за витратами (цінового лідерства)
		2. Стратегія диференціації
		3. Стратегія оптимальних витрат
		4. Сфокусована стратегія низьких витрат
		5. Сфокусована стратегія диференціації
Ф. Котлер	Конкурентні позиції підприємства та його маркетингові спрямування (частка ринку, що належить підприємству)	1. Стратегії ринкового лідера
		2. Стратегії челенджерів («тих, хто кидає виклик»)
		3. Стратегії послідовників
		4. Стратегії спеціаліста (нішера)
А. Літл	Конкурентні позиції підприємства та його можливості щодо їх поліпшення	1. Стратегії лідерів
		2. Стратегії підприємств із сильною позицією
		3. Стратегії підприємств, що займають сприятливу позицію
		4. Стратегії підприємств, що займають задовільну позицію
		5. Стратегії підприємств, що займають незадовільну позицію
А.Ю. Юданов	Орієнтація на різні умови економічного середовища і різні наявні ресурси	1. Віолентна (силова)
		2. Патієнтна (нішова)
		3. Комутантна (стратегія пристосування)
		4. Експлерентна (піонерська)

Джерело: складено автором за даними [14, 11, 15]

Список використаних джерел

1. Управление конкурентоспособностью организации. Учебник. – 2-е издание, испр. и доп. – М.: Изд-во Эскмо, 2005. – 544с.
2. Карлоф Б. Вызов лидеров [Текст] / Б. Карлоф, С. Седерберг ; пер. со швед. – М. : Дело, 1996. – 352 с.
3. Карлоф Б. Деловая стратегия : концепция, содержание, символы [Текст] / Б. Карлоф ; пер. с англ. – М. : Экономика, 1991. – 239 с.
4. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг [Текст] : навч. посіб. / Н.В. Куденко – К. : КНЕУ, 2005. – 152 с.
5. Міщенко А.П. Стратегічне управління [Текст] : навч. посіб. / А.П. Міщенко. – К.: «Центр навчальної літератури», 2004. – 336 с.
6. Немцов В.Д. Стратегічний менеджмент [Текст] : навч. посіб. / В.Д. Немцов, Л.Є. Довгань. – К. : ЕксОб, 2002. – 560 с.
7. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: учеб. для вузов [Текст] / Пер. с англ.; Под ред. Зайцева Л.Г., Соколовой М.И. / А.А. Томпсон, Дж. Стрикленд. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998 – 576 с.

8. Березіна Л.М. Чинники та умови забезпечення конкурентоспроможності як основи побудови ефективних взаємозв'язків підприємств АПК [Текст] / Л.М. Березіна // Науковий вісник: зб. наук. Праць Одеського державного економічного університету. – № 6 (131). – Одеса: ОДЕУ, 2011. – С. 164–171.
9. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підруч. [Текст] / В.Г. Андрійчук – [2-ге вид., доп. і перероб]. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
10. Макаренко П.М. Репутація підприємства АПК: структура та стратегії розвитку [Текст] / П.М. Макаренко // Зб.наук.пр. Економіка: проблеми теорії та практики. – Вип. 256. – Т.Х. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С.236–238.
11. Портер М. Стратегія конкуренції. Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів [Текст] / М. Портер ; пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К. : Основи, 1997. – 390 с.
12. Малік М.Й. Основи аграрного підприємництва [Текст] / [за ред. М.Й. Маліка]. – К. : Ін-т аграрної економіки, 2000. – 582 с.
13. Олійник О.В. Методичні підходи визначення беззбиткового обсягу виробництва сільськогосподарської продукції [Текст] / О.В. Олійник, І.О. Олійник // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – с. 61–66.
14. Костырко Л.А. Стратегия финансово-экономической деятельности хозяйствующего субъекта: методология и организация [Текст] : Монография /Л.А. Костырко. – Луганск: ВНУ, 2002. – 560 с.
15. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика [Текст] / А.Ю. Юданов. – М.: Тандем, 1998.

Капустін Нікіта Сергійович,
студент групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Пилипів
Віталій Володимирович,
д.е.н., професор кафедри

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Зміни, що відбулися в українському середовищі суттєво відбиваються як на економіку в загалом, так і на відокремлені господарюючі суб'єкти, вимушуючи розшукувати нові способи зростання конкурентоспроможності. Велику роль в забезпеченні конкурентоспроможності відіграє система управління фінансами на підприємстві, яка є певною частиною саме управління оборотними активами.

Оборотні активи – є більш ліквідною частиною, що відноситься до майна економічного суб'єкта, та до складу якої входять грошові кошти, матеріальні активи, кошти в фінансових інструментах і розрахунках [1,с.79]. Як зазначив І.А. Бланк, що оборотні активи є нічим іншим як економічними ресурсами господарюючого суб'єкта, які виражаються у вигляді майнових цінностей, що використовуються в діяльності суб'єкта господарювання, що має за мету отримання прибутку[2,с.98]. Оборотні активи характерних дилерських організацій, підприємств обробної промисловості складають більше частину всіх її активів.

Економічний сенс зобов'язання показує майбутні потоки коштів, що обумовлюються кредитами, отриманими та наданими суб'єктами господарювання. Виходячи з обумовленого визначення поняття кредиту, він видається лише у тимчасове користування з умовами повернення і з певною сплатою відсотка. На основі економічного підходу, принцип тимчасової цінності грошей є фундаментом для оцінки зобов'язань господарюючих суб'єктів. Чим більший його термін з моменту виникнення зобов'язання до певної дати його погашення, тим більше знецінюється і тим самим менша його економічна оцінка. В такі моменти діє правило, яке трактується як : «гривня сьогодні – це завжди більше, ніж гривня завтра»[3,с.24].

Сторонами зобов'язальних відносин виступають дебітори і кредитори. Сучасний економічний словник під редакцією Б.А. Райзберга

визначає поняття «дебітор» (лат. Debitor) як «фізична або юридична особа, економічний суб'єкт, що має грошову або майнову заборгованість» (лат. Credo – даю в позику, вірю) – це позикодавець[4,с.43]. Кредитором є особа, яка надає іншій стороні угоди, у борг будь-що (гроші, товар, майно).

Сутність дебіторської заборгованості є предметом дослідження багатьох науковців. Різні вчені трактують своє визначення. Наприклад, Голов С.Ф. зазначає, що дебіторська заборгованість як фінансовий актив, вона є контрактним правом однієї сторони отримувати кошти й координується з певним зобов'язанням щодо сплати іншої сторони[5]. Лищенко О.Г. вказує, що дебіторська заборгованість — це фінансовий актив, який є контрактним правом одержати грошові цінні папери або кошти від іншого підприємства[6].

Нестандартно підійшли до визначення дебіторської заборгованості зарубіжні вчені. Так, приміром, для Стоуна Д. та Хітчинга К. дебіторська заборгованість являється сумою боргів, які винні підприємству фізичні або юридичні особи та які виникають у результаті господарських взаємовідносин з ними, а сама дебіторська заборгованість називається як «рахунки до отримання»[7].

Кірейцев Г.Г. вважає, що - це складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг[8]. Згідно з П(с)БО 10, дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебітори - юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми коштів, їх еквівалентів або інших активів. Більшу частину у складі дебіторської заборгованості, як правило, посідає дебіторська заборгованість за роботи продукцію, послуги, товари – інакше кажучи, борг замовників або покупців за надані продукцію, роботи, товари або послуги. Виникає дебіторська заборгованість за продукцію, роботи, товари, послуги у тих випадках, коли підприємство збуває продукцію (товари, роботи, послуги) в кредит (з відстрочкою платежу). Така дебіторська заборгованість оцінюється за початковою вартістю і визнається активом разом з визнанням доходу від реалізації робіт, товарів та послуг .

Проаналізувавши та зробивши висновки із наведених вище визначень, можна звернути увагу на такі аспекти дебіторської заборгованості:

1. Юридичний аспект:

- право вимоги, яке припадає постачальнику товарів,робіт, послуг;
- виражається по відношенню до фізичних та юридичних осіб;

- утворюється на підставі делікту, договору або закону.

2. Бухгалтерський аспект:

- комплексна стаття, яка містить в собі розрахунки з покупцями і замовниками, по векселях до отримання, з засновниками по внесках до статутного капіталу, з дочірніми і залежними товариствами, за виданими авансами, з іншими дебіторами;

- рахунки для отримання;

- сума боргу на користь підприємства;

- поставка товарів, робіт і послуг в розстрочку;

- виникає за умови, що товари (роботи, послуги) продані, а оплата за них не надійшла.

3. Економічний аспект:

- динамічний елемент оборотного капіталу;

- проявляє себе як тимчасове вилучення коштів з обороту організації;

- являє собою особливу форму кредитування;

- неoderжаний прибуток;

- залежить від прийнятої в компанії кредитної політики по відношенню до покупців продукції;

- супроводжується непрямими втратами.

Зі зростанням конкуренції на ринку і зменшенням прибутковості, перспективи підприємства більшою мірою залежить від управління та стану кредиторської заборгованості. Здатність раціонально та планомірно управляти кредиторською заборгованістю в періоди зниження кон'юнктури ринку покращує шанси останнього на розвиток. Головні причини збитковості приховуються в не результативному управлінні оборотним капіталом, у послабленні контролю за додержанням розрахунково-платіжної дисципліни, що спричинило чимале збільшення кредиторської заборгованості як головного джерела утворення фінансових ресурсів значної кількості підприємств. Посилаючись на сказане вище, можемо охарактеризувати кредиторську заборгованість, як форму позикового капіталу за наступними провідними особливостями:

1. Це безкоштовне джерело використовуваних позикових коштів. Як безоплатний ресурс формування капіталу вона забезпечує зниження усієї вартості капіталу підприємства, а не тільки позикової частини.

2. Розмір позначається на тривалості фінансового циклу підприємства. Він впливає якоюсь мірою на потрібний обсяг коштів для фінансування оборотних активів. Чим вище порівняльний розмір кредиторської

заборгованості, тим менший обсяг коштів підприємствам приходится знаходити для поточного фінансування своєї господарської діяльності.

3. Сума кредиторської заборгованості перебуває в прямій залежності від обсягу господарської діяльності підприємства, насамперед – від кількості виробництва і реалізації продукції. З ростом обсягу виготовлення і збуту продукції збільшуються витрати підприємства, що нараховуються у складі кредиторської заборгованості, а відповідно зростає її загальна сума, або навпаки.

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що зобов'язання є заборгованістю підприємства, яка виникає внаслідок певних минулих подій і погашення якої в майбутньому, як і очікувалося, призводить до відповідного зменшення ресурсів підприємства, що розуміють у собі як економічну вигоду. Як наслідок - одержання кредитів, які є видом зобов'язань, з'являється кредиторська заборгованість.

Роз'яснень, що таке кредиторська заборгованість у сучасній економічній літературі є багато. Наприклад, Богомолів А.М. пояснює, що кредиторська заборгованість – це форма розрахунку за товари та послуги, які одержуються у наслідок ходу операційних дій компанії, що періодично має повторення і використання у процесі виробництва (в якості сировини) або для перепродажу (інакше формулюють та називають, як рахунки до сплати або торгові рахунки до сплати)[9].

Такі науковці, як Марусяк Н.Л. розглядає, що кредиторська заборгованість, рахунки до оплати (Accounts Payable) – це суми, які нараховуються постачальникам за купівлю у них товарів або послуг в кредит [10].

Організація користується і володіє кредиторською заборгованістю, але вона має за мету виплатити чи повернути певну дану частину майна кредиторам, які мають права та вимоги на неї. Даною частиною майна є борги організації, чужі кошти, чуже майно, що перебуває у володінні організації-боржника[11].

Здебільшого науковці визначають кредиторську заборгованість, як грошові кошти, хтось як форму розрахунків чи частину майна за товари та послуги, але жоден не запевняє, що кредиторська заборгованість являється елементом кругообігу капіталу. Через те, що складові кругообігу капіталу є частиною постійного потоку господарських операцій. Закупівлі спонукають до зросту кредиторської заборгованості та виробничих запасів, виробництво – до примноження готової продукції, реалізація – до збільшення дебіторської заборгованості та грошових коштів. Такий

цикл операцій багато разів повторюється і результат приводить до грошових надходжень і платежів. Отже, зазначаємо, що кредиторська заборгованість – являється елементом кругообігу капіталу, яка є предметом неухильних правовідносин між боржником та його кредитором, що утворилися на етапі постачання та мають гривневий еквівалент.

Економічне значення кредиторської заборгованості зводиться до того, що це частина майна підприємства, передусім кошти, але також це можуть бути і товарно-матеріальні цінності, як приклад - у зобов'язаннях по товарному кредиту. Досліджено, що економічній сутності кредиторської заборгованості властиві такі ознаки:

- примусовий характер економічних відносин;
- риса заміщення оборотних засобів підприємства;
- має властивість “виштовхувати” з господарського обігу банківський кредит;
- відрізняється швидкістю розповсюдження від підприємства до підприємства по ланцюгу взаємопов'язаних платежів, що викликає необхідність заліків взаємних вимог;
- може трансформувати безготівкові розрахунки, зокрема, змінювати способи платежів[12].

Внутрішня кредиторська заборгованість постійно знаходиться в розпорядженні підприємства, та є джерелом фінансових ресурсів. Насамперед це заборгованість по заробітній платі, обов'язковим відрахуванням в централізовані державні фонди, які пов'язані з фондом оплати праці.

Як форма позичкового капіталу, внутрішня кредиторська заборгованість застосовується в процесі господарської діяльності. Також вона має такі особливості, а саме тісний взаємозв'язок з обсягом роботи і більш низькою оплатою в порівнянні з комерційним кредитом. Це сприяє зниженню вартості всього позикового капіталу. З ростом кількості виробництва і реалізації продукції зростають витрати, які входять до складу внутрішньої кредиторської заборгованості.

Чим більший розмір внутрішньої кредиторської заборгованості, тим менший обсяг коштів підприємству необхідно залучати для фінансування своєї поточної господарської діяльності. Але з іншого боку, - ці кошти не можуть покривати суми додаткового фінансування при збільшенні виробництва і реалізації продукції[13].

Всі види кредиторської заборгованості як кредитного інструменту мають обмеження у використанні. Основними обмеженнями є: короткостроковий характер використання, підвищений кредитний ризик для

підприємства, яке надало кредит, і додаткова загроза банкрутства, яке використовує комерційний кредит, при погіршенні кон'юнктури ринку реалізації своєї продукції.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, необхідністю є безперервне порівняння показників дебіторської та кредиторської заборгованості для підтримки стабільного фінансового стану та розвитку підприємства. Перевищення як дебіторської, так і кредиторської заборгованості несприятливо діє на фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською є ознакою раннього банкрутства підприємства, що постає в результаті недоотримання грошових коштів, доходу та призводить до надбання величезної суми боргу. У випадку перевищення кредиторської заборгованості та при стрімкому збільшенні її обсягу перед підприємством рано чи пізно постане проблема неплатоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Финансовый менеджмент: учебник / коллектив авторов; под ред. проф. Е.И. Шохина. – 3-е изд., стер. – М.: КНОРУС, 2016. – 480 с.
2. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: в 2 т. / И.А. Бланк. – 4-е изд., стер. – М.: Омега-Л, 2012. – 520 с.
3. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств/ М.Д. Білик// Фінанси України. – 2013. – № 12. – С. 24 – 36.
4. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь. 6-е изд., перераб. и доп. / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – М.: ИНФРА-М, 2011. – 595 с.
5. Голов С.Ф. Управлінський облік. К.: "Лібра", 2006. - 701с
6. Лищенко О.Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством/О.Г. Лищенко, Г.М. Бескота// Держава і регіони: журнал.—Запоріжжя: Гуманіст. Ун-т «Запорізь. ін-т держ. та муніцип. упр.», 2009.-№1. с. 114-117
7. Стоун Д. Бухгалтерський учет и финансовый анализ / Д. Стоун, К. Хитчинг.; пер. с англ. Ю.А. Огибин , Г.Ю. Огибин. - М.: Сирин, 1998. - 302 с.
8. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 469 с
9. Богомолів А. М. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю як елемент системи внутрішнього контролю в організації // Сучасний бухоблік. - 2012. - N 5. - С. 46-51.

10. Марусяк Н. Л. Дебіторська та кредиторська заборгованості як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства / Н. Л. Марусяк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – Т. 2. – С. 139–142.

11. Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік [Посібник] / Н.В. Чебанова, Ю.А. Василенко. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. –с.413.

12. «Вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємств та проблеми її оптимізації» / Булат Г.В., Булка І.В. // Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут «Молодий вчений». – 2014.

13. Данильчук І.В. Сутність фінансового стану підприємства та пошук управлінських рішень щодо забезпечення його ефективності / І.В. Данильчук // Економічний вісник університету: Збірник наукових праць. – 2011. – №17/2.

Карпенко

Світлана Миколаївна,

студентка групи ФМУ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Ананьєва Юлія Володимирівна,

к.е.н., доцент кафедри

СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ЗАЛИШКАМИ КОШТІВ ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО РАХУНКУ

Державна фінансова політика, в першу чергу у сфері виконання бюджету, значною мірою залежить від організації системи державного казначейства у напрямі управління фінансовими ресурсами держави.

Завдяки впровадженню єдиного казначейського рахунку (далі – ЄКР) стала можливою реалізація функції управління бюджетними потоками держави через консолідацію фінансових ресурсів держави. Наслідком впровадження ЄКР стала можливість органів державного казначейства отримувати оперативну повну інформацію щодо стану державних фінансів, а органи виконавчої влади отримали можливість володіти фінансовими важелями макроекономічного регулювання.

Створення системи управління державними грошовими активами – залишками коштів ЄКР та валютними рахунками, має стати одним із пріоритетних напрямів вдосконалення бюджетної політики у сфері використання бюджетних ресурсів. Вважаємо, що для цього необхідною умовою є вивчення світового досвіду у даному питанні та оцінка можливостей його використання в Україні у практиці Державної казначейської служби (далі – ДКСУ).

Збільшення ефективності управління коштами ЄКР та їх залишками України є одним із першочергових завдань виконавчої влади. Як свідчить зарубіжний досвід, при управлінні залишками ЄКР визначне значення має забезпечити йому належний рівень ліквідності. Тобто процес управління ліквідністю єдиного казначейського рахунку на рівні держави є одним із необхідних кроків на шляху до забезпечення ефективного використання бюджетних коштів загалом.

Дослідження світового досвіду як унітарних так і федеративних країн показує, що управління ліквідністю ЄКР досить складна система та складається із взаємопов'язаних частин, які витікають одна з одної (рис.1.)

Рис. 1. Управління ліквідністю ЄКР.*

**Джерело: [1].*

Управління ліквідністю єдиного рахунку федеративного бюджету передбачає провадження наступних заходів:

- удосконалення системи управління державним боргом;
- удосконалення механізмів функціонування єдиного рахунку федерального бюджету;
- розвиток та вдосконалення процедур управління грошовими ресурсами федерального бюджету;
- впровадження процедур касового планування та фінансового прогнозування в процесі виконання федерального бюджету.

Як свідчить зарубіжний досвід у багатьох країнах світу впроваджена практика перекладання функцій управління ліквідністю єдиного рахунку й управління державним боргом на спеціалізовані організації, які безпосередньо відповідають за їх виконання [1].

Так, наприклад, основним завданням Фінансового агентства в ФРН є забезпечення раціонального та ефективного використання ресурсів єдиного рахунку та управління державним боргом. Фінансове агентство Німеччини займається залученням фінансових ресурсів на фінансовому ринку для покриття тимчасових часових розривів єдиного рахунку федерального бюджету або розміщенням на фінансовому ринку тимчасово вільних залишків коштів.

З метою управління грошовими коштами на Єдиному казначейському рахунку та управління державним боргом у Франції 2001 року було створено окрему державну фінансову інституцію – Агентство Франс Трезор [2]. На Агентство покладено функції з управління грошовими коштами та боргом держави. Створення Агентства спрямоване на модернізацію державної фінансової політики у сфері управління вільними грошовими коштами та управління боргом.

У Сполучених Штатах Америки управління залишками коштів Казначейства реалізує Служба управління фінансами, яка входить до складу Казначейства, виступає головним розпорядником бюджетних коштів; органом, що надає фінансову інформацію та здійснює бухгалтерський облік; агентом по збору коштів та по стягненню прострочених державних боргів [1].

Вивчаючи досвід оперативного управління залишками коштів у розвинутих країнах з метою виявлення можливостей його використання в нашій державі, у практиці діяльності державного казначейства, по-перше, світовий досвід свідчить, що механізм управління ліквідністю ЄКР пов'язаний із управлінням державним боргом, а по-друге можна відзначити залучення головних розпорядників коштів до процесу керівництва касовими залишками.

Практика успішного управління грошовими активами ЄКР в зарубіжних країнах показує, що необхідним є досягнення ситуації, коли моменти надходження та витрачання ресурсів максимально наближені в часі. В країнах з розвинутою економікою підвищилася увага до управління грошовими активами, в тому числі до керування не залишками, які не використовуються, але зберігаються на казначейських рахунках. Одним із основних завдань активного управління фінансовими ресурсами є прискорення грошового обороту по рахунках казначейств, тобто скорочення часового касового розриву між моментом надходження коштів та їх витрачанням й мінімізація середньоденних залишків фінансових активів, що залишаються на рахунках.

В деяких країнах, незважаючи на великі кількості операцій із надходження грошових ресурсів та їх витрачання, діють продуктивні механізми управління грошовими ресурсами, які дозволяють через оперативне спрямування коштів на фінансові ринки зменшити залишки коштів на рахунках держави із одночасним отриманням додаткових доходів до бюджету [3]. За таких умов залишок на ЄКР стає наближеним до нуля. Про це свідчить досвід країн, в практиці яких залишок ресурсів на ЄКР на початку робочого дня та наприкінці є наближеним до нуля, хоч на

протязі дня здійснюються платежі й операції із розміщення коштів на великі суми.

При впровадженні методології управління залишками ЄКР може бути запозичений та осмислений міжнародний досвід. В багатьох країнах створено ефективні системи управління вільними коштами, зокрема, системи менеджменту щодо ризиків при розміщенні фінансових активів; системи прогнозування щоденних бюджетних надходжень та видатків на основі попереднього інформування розпорядниками бюджетних коштів про очікувані видатки; виразні критерії вибору уповноважених банків, що можуть виступати контрагентами по операціях із розміщення коштів (первинні дилери), системи проведення аукціонів з розміщення вільних залишків коштів, види ЦП, що використовуються у операціях «репо», тощо[4].

Всі перелічені елементи фінансового управління активами ЄКР можуть бути створені в нашій державі. Крім загальних закономірностей, для прийняття оперативних рішень про обсяги активів, що розміщуються, треба враховувати й такі фактори:

- 1) різницю між обсягами затвердженого річного та фактичного дефіциту бюджету;
- 2) тенденції розвитку глобальної фінансової системи та ситуацію на світових фінансових ринках;
- 3) можливість змін в бюджетно-податковому законодавстві, що будуть впливати на механізми справляння податкових надходжень та тендерні процедури, й можуть призвести до змін обсягів та термінів надходжень доходів або здійснення видатків;
- 4) перспективи здійснення зовнішніх та внутрішніх запозичень на вигідних умовах;
- 5) політичні, соціальні, економічні явища, які прямо можуть вплинути на динаміку виконання державного та місцевих бюджетів
- 6) перспективи виконання програм приватизації.

Зазначені фактори присутні завжди та повинні враховуватися при дослідженні статистичних даних [4].

За наявності щоденного залишку коштів та відповідних законодавчих актів Державна казначейська служба України може здійснювати операції на фінансовому ринку, тісно співпрацюючи із Національним банком України шляхом:

- купівлі/продажу державних цінних паперів на кредитній основі «overnight»;
- надання кредитів «overnight»;

– розміщення тимчасово вільних бюджетних коштів на депозитних рахунках (в умовах значної волатильності залишків коштів ЄКР даний фінансовий інструмент є найбільш привабливим).

Надходження ресурсів до місцевих бюджетів не збігається у часі з необхідністю проводити касові видатки, що призводить до виникнення тимчасових касових розривів в процесі виконання місцевих бюджетів. Для уникнення таких негативних явищ вільні ресурси ЄКР необхідно спрямовувати на покриття часових касових розривів місцевих бюджетів шляхом надання безвідсоткових середньострокових й короткотермінових позичок.

Також перспективним інструментом, що має використовуватися при розміщенні залишків бюджетних ресурсів на національному фінансовому ринку, може бути проведення Державною казначейською службою операцій з банками з приводу купівлі/продажу державних ЦП на умовах їхнього зворотного продажу/купівлі (операції «репо») [5].

Висновки. На сьогодні прогресивний механізм управління залишками коштів державного бюджету, який широко застосовується провідними зарубіжними країнами, в нашій державі поки не працює. Першочерговою потребою є розвиток системи управління в органах ДКСУ, запровадження сучасних методів фінансового менеджменту.

Як свідчить світовий досвід у багатьох країнах, окрім казначейств, створені спеціалізовані установи, що відповідають за управління ліквідністю Єдиного рахунку та управління державним боргом. Тому, в національну систему казначейства доцільно ввести відділ контролінгу, що здійснюватиме діяльність пов'язану з аналізом наявних ресурсів, прийматиме рішення щодо джерел залучення та їх обсягів, здійснювати облік планування та складатиме звітність про залучення коштів.

Вивчення сучасних тенденцій щодо змін коштів ЄКР і оцінка факторів, які впливають на дані зміни, за допомогою прогнозу динаміки залишків активів ЄКР на майбутні періоди розробити стратегію розміщення тимчасово вільних грошових ресурсів в поточному періоді, використовуючи різні фінансові інструменти (операції «репо», «overnight», розміщення коштів на депозитах, тощо) і комбінуючи різні терміни розміщення, водночас уникаючи ризиків втрати казначейством своєї платоспроможності.

Отже, можемо констатувати, що фінансове управління коштами єдиного казначейського рахунку держави є досить актуальним та необхідним. Даний вид оперативного управління фінансами держави надає ряд переваг, основними з яких є:

- підвищення рівня ліквідності грошового ринку, що надає змогу підсилити економічні процеси, особливо в кризовий період;
- розвиток ринку державних цінних паперів;
- заощадження бюджетних ресурсів за рахунок отримання фінансової вигоди від розміщення тимчасово вільних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міронова, Л.О., Роменська, К.М. Зарубіжний досвід оперативного управління залишками коштів єдиного казначейського рахунку / Л.О. Міронова, К.М. Роменська // [Електронний ресурс] Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2016. – №1 Режим доступу: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/1524>
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України / [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.treasury.gov.ua.
3. Башко В.Й. Міжнародний досвід управління бюджетними касовими залишками / В.Й. Башко / Наукові праці НДФІ. – 2015. – № 3 (44). – С. 28-40.
4. Лондар С.Л. Методологічні основи управління фінансовими активами Єдиного казначейського рахунку в Україні / С.Л. Лондар, В.Й. Башко // Фінанси України. – 2017. – № 2. – С. 53-65.
5. Дроздов О.И. Размещение средств федерального бюджета на банковские депозиты в 2015 году / О.И. Дроздов // Финансы. – 2016. – № 2. – С. 20-23.

Кирильчук

Олександр Васильович,

студент групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Євтушенко Ганна Іванівна,

к.е.н., доцент

ДОСВІД КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

***Анотація.** У статті розглянута проблема, яка стосується визначення спільних і відмінних рис у податкових системах країн Європейського Союзу та України. Розглядаються такі аспекти оподаткування, як податок на розкіш. Зроблено висновок, що основні розбіжності у податкових системах України та країн Європейського Союзу полягають у додержанні принципу соціальної справедливості, який є базовим в ЄС, але не знайшов свого повноцінного втілення у податковій системі України.*

***Ключові слова:** Україна, Європейський Союз, податкова система, риси, спільне, відмінності, соціальна справедливість.*

Актуальність теми. При обранні Україною європейського курсу розвитку, особливої уваги потребує питання щодо реформування системи оподаткування, яке має забезпечити прискорення темпів економічного зростання в країні. У відповідності до сьогоденних реалій, податкова система України не забезпечує рівності серед платників податків та принципів економічності, соціальної справедливості при оподаткуванні. А застосування досвіду країн ЄС дозволить усунути ряд проблем, з якими стикається податкова система України в наш час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем даного роду та аспектів функціонування податкових систем Європейського Союзу і України у своїх працях займалися: Є.С. Хорошаєв [12], Г.І. Євтушенко [2], О.М. Міночкіна [3], А.М. Соколовська [10], М.І. Петик [7], Т.Л. Томнюк [11] та ін.

Переважає більшість науковців приходять до висновку, що саме досвід країн-членів ЄС має використовуватися при процесі удосконалення податкової системи України. Також фахівці зазначають, що даний досвід є важливим, так як європейська модель податкової системи

дозволяє забезпечити не тільки внутрішні потреби країн, але й поряд з тим сприяє створенню єдиної європейської спільноти.

Обравши європейський вектор розвитку, Україна потребує від податкової системи нових якісних та кількісних змін, які стимулюватимуть підвищення обсягу наповнення Державного бюджету, гарантуватимуть сталість фінансової системи.

Мета статті полягає в аналізі досвіду країн Європейського Союзу в системі оподаткування та його співставленні з податковою системою України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податки являються вагомим інструментом, що впливає на всю сукупність економічних явищ та процесів фінансового характеру в державі. Сучасний стан економіки України вимагає загострення уваги на проблемах оподаткування. В свою чергу загальна економічна модель системи оподаткування в ЄС вже склалася. Але в процесі розширення та вдосконалення потребує постійної гармонізації, для забезпечення безперервного розвитку всіх країн-членів. Відповідно до вище сказаного, важливо забезпечити науковий підхід щодо виявлення як недоліків так і переваг оподаткування, що дасть широкі можливості для розвитку держав [10, с.15].

Податкова система будь-якої країни відображає особливості організації та функціонування її господарства, в той же час порівняння складу податкової системи України з розвинутими європейськими країнами, а також іншими державами, які проходять етап ринкової трансформації господарства, свідчить про те, що особливо принципові відмінності в цьому відношенні відсутні [7].

Реалії нашого часу полягають в тому, що податкові системи більшості країн світу мають схожий перелік податків, які пройшли тривалий шлях еволюції та довели свою податкову спроможність як в теоретичному так і практичному плані [6].

Серед цих податків можна визначити прибуткові податки з підприємств (корпорацій) і громадян, ряд непрямих податків (податок на додану вартість, акцизні податки), митні збори, а також соціальні відрахування. Беручи до уваги, що в податкових системах країн світу відома значна кількість податків, саме вище перелічені становлять основу податкових надходжень до бюджету як країн - членів ЄС так і України [9].

Поряд з тим варто зазначити, що ключовими принципами ефективного функціонування в країнах ЄС, на думку автора, являються принципи відкритості та простоти прозорості в процесі адміністрування

податків [13, с.163]. Процес впровадження та дотримання цих принципів відображається у кількості податків, що перебуває в межах від 7 до 16, в залежності від країни ЄС. Відповідно в Німеччині нараховують 16 податків, Італія використовує 16 податкових платежів, а Литва застосовує 11 податків щодо платників. Такі розвинені країни як Великобританія та Франція, лише по 8 та 7 податків відповідно, хоча дані країни характеризуються високим рівнем податкового навантаження [4].

Ретроспективний розвиток податкової системи України свідчить про намагання впорядкувати кількісний аспект в процесі оподаткування, а саме зменшити кількість податків, що мають застосовуватися щодо об'єкта оподаткування. Зміни в податковому законодавстві в останні роки покликані скоротити кількість податків [6, с. 15].

Відповідно до діючого Податкового кодексу України, станом на 2018 рік до об'єктів оподаткування застосовуються ряд податків, зокрема: податок на доходи фізичних осіб (ПДФО); податок на прибуток підприємств (ППП); податок на додану вартість (ПДВ); екологічний податок; плата за користування надрами; акцизний податок; плата за землю (фізичні особи); рентна плата; державне мито, при перетину державного кордону; майновий податок; єдиний податок, що відображає спрощену систему оподаткування [8].

Визначена кількість податків в Україні передбачає можливість зловживань в процесі оподаткування, а відповідно збільшується ризик корупційних зловживань.

Варто виокремити, відсутність повноцінного податку на майно в Україні від загальноприйнятого переліку податків в країнах ЄС. Крім того, слід зазначити про фактичну відсутність податку на розкіш, що являє собою оподаткування предметів, використання яких є свідченням відносної заможності. У країнах-членах ЄС цей розмір податку стягується за прогресивною шкалою оподаткування. У зв'язку з цим доречно проаналізувати досвід застосування даного податку у країнах ЄС [3].

Фактично у країнах-членах ЄС податок на розкіш, застосовується в більшості до дороговартісної нерухомості. Досвід Австрії свідчить про сплату від 10 до 15 тис. євро в рік особами, які володіють нерухомим майном площа якого становить 500–600 м. кв., а громадяни Великої Британії сплачують 40% прибутку отриманого від здачі майна в оренду [5].

Незважаючи на досвід європейських країн, українські органи державної влади бачать у впровадженні даного виду податку, причину до відтоку капіталу за межі країни. Попри це, у відповідності до змін у

Податковому кодексі, передбачається оподаткування дорогих автотранспортних засобів, які мають термін експлуатації менше п'яти років, а обсяг двигуна понад 3 л. у розмірі 25 тис. грн. за одну одиницю на рік [8]. Безумовно, не можна сказати, що такого роду оподаткування відповідає принципу соціальної справедливості, зважаючи на обсяги оподаткування власників елітної нерухомості у країнах-членах ЄС.

Даний принцип в країнах ЄС передбачає також застосування шкал прогресивного оподаткування. Теоретичні підходи до цього питання виділяють два сучасних методи.

Першим методом являється плоска шкала оподаткування, яка передбачає, що податок має єдину ставку, незалежно від рівня доходу або прибутку платника податку.

Другим методом є шкала прогресивного оподаткування щодо платників, яка передбачає збільшення ставок податків, відповідно до збільшення розміру доходу, що підлягає оподаткуванню[11].

Аналізуючи дані методи, можна відмітити, що в країнах з відносно низьким рівнем розвитку економіки відбувається застосування плоскої шкали, а саме в Латвії, Литві, Естонії, Україні, Чехії[1]. В свою чергу розвинуті країни вирізняються впровадженням прогресивних шкал.

Так для прикладу, у Франції до особи з річним доходом менше 5963 євро, застосовується ставка податку 0%, а від 150 001 євро – ставка 45%.

У Федеративній Республіці Німеччині також впроваджена прогресивна шкала: дохід в розмірі до 8130 тис. євро на рік не оподатковується, у той час коли до доходу більше 250700 євро застосовується ставка – 45%.

У Великобританії податок на прибуток оподатковується за прогресивною шкалою: неоподаткований річний дохід – 9200 фунтів, а дохід осіб, які заробляють понад 150000 фунтів на рік оподатковуються за ставкою 45%[12].

Стосовно України, то уряд також бачить доцільність у запровадженні прогресивної шкали, але всі намагання зводяться до примітивних змін, які не дозволяють стверджувати про повноцінне впровадження прогресивної шкали оподаткування.

Висновки. Відповідно до вище викладеного стосовно податкових систем країн-членів ЄС та України, можна визначити наступне:

1. Впровадження меншої кількості податків, дозволяє підвищити рівень їх адміністрування та забезпечити прозорість системи оподаткування.

2. Запровадження оподаткування об'єктів розкоші та впровадження прогресивної системи оподаткування сприяє забезпеченню соціальної справедливості та є додатковим джерелом наповнення бюджету.

Впровадження вище наведених змін, має надати імпульсу українській економіці, забезпечити гідні соціальні стандарти щодо громадян та стати одним із елементів вирішення складних політичних завдань в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В Україні впроваджують прогресивну шкалу податку [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://economics.lb.ua/state/2017/03/27/26093_9_ukraine_vvodyat_progressivnuyu_shkalu.html.
2. Євтушенко Г.І. Модернізація євроінтеграційного вектору розвитку соціальної сфери в контексті нової архітектури податкової системи / Г.І. Євтушенко // Матеріали V науково-практичної конференції: реформування податкової системи України відповідно до Європейських стандартів, 31 жовтня 2013 р. / Державна податкова служба України, Національний університет ДПС України. – Ірпінь, 2013. – С. 176-179.
3. Міночкіна О.М. Розвиток системи податкового регулювання в Україні: автореф. дис. ... к. е. н. / О.М. Міночкіна. – Х., 2018. – 22 с.
4. Податки в країнах Європи – рейтинг 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rating.ru/infgrafka/20170827/610628510.html>.
5. Николаева Е.В. Сравнительный анализ налога на роскошь в зарубежных странах / Е.В. Николаева [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ekonomika.snauka.ru/2014/05/5225>.
6. Бетлій О., Джуччі Р., Кірхнер Р. ПДВ в Україні: чи спрацює інший непрямий податок ліпше? / [О. Бетлій, Р. Джуччі, Р. Кірхнер]. – Київ/Берлін, 2013. – 20 с.
7. Петик М. І. Перспективи податкової системи України / Микола Ігорівич Петик. // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2017. – №21. – С. 271–278.
8. Податковий кодекс України (станом на 20.10.2018 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
9. Саєнко А.А. Налоги в Евросоюзе / А. Саєнко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pravo.ua/article.php?id=10007501>.

10. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія та практика становлення : автореф. дис. ... д. е. н. / А.М. Соколовська – К., 2017. – 32 с.

11. Томнюк Т.Л. Адміністрування податків в Україні: організація та напрямки розбудови: автореф. дис. ... к. е. н. / Т.Л. Томнюк. – Тернопіль, 2017. – 20с.

12. Тофан І.П. Проблематика оподаткування в країнах Євросоюзу / І. П. Тофан // Аграрна економіка. – 2018. – № 1-2. – Т. 5. – С. 78–82.

13. Хорошаєв Є.С. Формування інтегративної фіскальної моделі в Європейському Союзі : дис. ... к. е. н. / Є.С. Хорошаєв. – К., 2017. – 215 с.

Кириченко Анна Вікторівна,
студентка групи ФМА-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Бедринець
Мирослава Дмитрівна,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Соціальний захист займає одне з ключових місць в житті держави та суспільства. Він безпосередньо залежить від розвитку економіки та соціального благополуччя населення.

Соціальний захист можна розглядати як одну зі складових політики боротьби з бідністю. Оскільки, недостатність фінансових ресурсів населення не дає їм можливості забезпечувати свої мінімальні потреби у матеріальному, моральному та духовному аспектах і саме це породжує необхідність фінансової допомоги таких громадян. Неможливість таких громадян та домашніх господарств захищати самих себе в непередбачених життєвих ситуаціях, є основним фактором, який пояснює чому виникає бідність та низький рівень життя, тому такій частині населення необхідні певні економічна та соціальна підтримка аби мати можливість забезпечити собі мінімально-необхідний рівень життя.

Існує безліч трактувань поняття «соціальний захист населення». Так, наприклад В. Базилевич розглядає соціальний захист як комплекс законодавчо закріплених норм, що гарантує держава окремим верствам населення, а також за певних економічних умов усім членам суспільства (під час зростання інфляції, спаду виробництва тощо) [1].

О. Сергієнко вважає, що соціальний захист це – реалізація права на забезпечення в разі повної, часткової, або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від людини причин, а також в старості, та в інших випадках передбачених законодавством [7].

Н. Внукова зазначає, що соціальний захист – це державна підтримка верств населення, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів з метою забезпечення відповідного життєвого рівня, тобто заходи, що включають надання правової, фінансової, матеріальної допомоги окремим громадянам (найбільш вразливих верств населення), а

також створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення [2].

Тому можна сказати, що соціальний захист населення – це інструмент політики, який традиційно використовується для захисту людей чи домашніх господарств від нестачі або бідності доходів, коли вони стикаються з такими випадками, як хвороба, втрата роботи чи вплив економічної кризи.

Об'єктами соціального захисту є: працюючі, непрацюючі працездатні і непрацюючі непрацездатні громадяни, багатодітні сім'ї, інваліди, пенсіонери, діти, молодь, жінки та інші вразливі категорії населення; суб'єктами – держава у особі відповідних державних і муніципальних служб, а також підприємства, об'єднання громадян та самі громадяни [4].

Джерелами фінансування послуг соціального захисту та соціального забезпечення, відповідно до Бюджетного кодексу України, є Державний та місцевий бюджети [5]. Серед численних видатків на соціальну сферу приблизно третина витрат йде на соціальний захист і соціальне забезпечення населення. До витрат на соціальний захист і соціальне забезпечення населення належать видатки, спрямовані на адресну підтримку малозабезпечених громадян, забезпечення прожиткового мінімуму різних груп населення, соціальний захист осіб, що опинилися у скрутному становищі, пенсійне забезпечення [8].

Соціальний захист займає перше місце серед видатків зведеного бюджету України протягом 2013 – 2017 рр. та випереджає за обсягами видатків на освіту та охорону здоров'я. Протягом 2013 – 2017 років обсяг річних видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення складав у середньому 27,6% загальної суми видатків зведеного бюджету України (Рис.1.).

Як видно з Рис. 1. протягом 2013-2017 років найбільша частка видатків на соціальний захист була у 2016 році, у 2017 р. вона зменшилася на 2,1%. Проте у порівнянні з 2015 р. у 2017 р. частка на соціальний захист зросла на 1,6%. Скорочення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2017 р. можна пояснити тим, що видатки на інші функції держави зросли: освіта на 1,3%, охорона здоров'я – 0,7%.

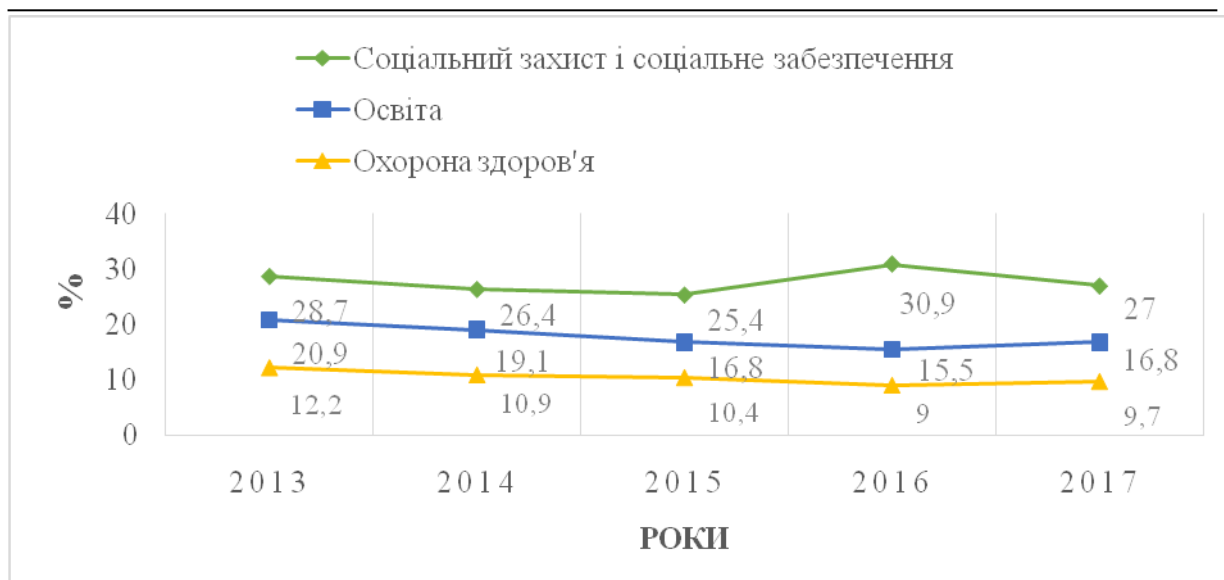

Рис. 1. Частка видатків на на соціальну сферу у зведеному бюджету України, %.

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Але не дивлячись на певне зменшення видатків на соціальний захист, дана функція займає провідне місце серед усіх видатків протягом 2013-2014 рр.

Відповідно до даних Укрстату видатки зведеного бюджету у 2017 р. на соціальний захист та соціальне забезпечення склали 285761,7 млн. грн., що складає 9,6% до ВВП. Динаміка видатків зведеного бюджету та відношення видатків на соціальний захист до ВВП 2013-2017 рр. показано на Рис. 2.

Рис. 2. Динаміка видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення до ВВП 2013-2017 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [3,6]

Як бачимо з Рис.2 в період 2014-2016 рр. номінальна сума видатків зведеного бюджету на соціальний захист мала тенденцію до зростання. Проте у 2017 зменшилися у порівнянні з 2016 р. на 27436 млн. грн. Як-що прослідковувати тенденцію витрат державного бюджету до ВВП, то можна зробити висновок, що у 2017 р. у порівнянні з 2016 р. скоротилися на 1,2%. Це можна пояснити тим, що відбулося скорочення виплат певним категоріям населення.

Згідно з Конституцією Україна є соціальною державою, тому всі видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення мають здійснюватися з державного бюджету. Проте місцеві органи самоврядування мають делеговані повноваження, що стосується питання соціального захисту і забезпечення. Саме тому в нашій країні відбуваються виплати на соціальну сферу як з державного так і з місцевих бюджетів (Рис.3).

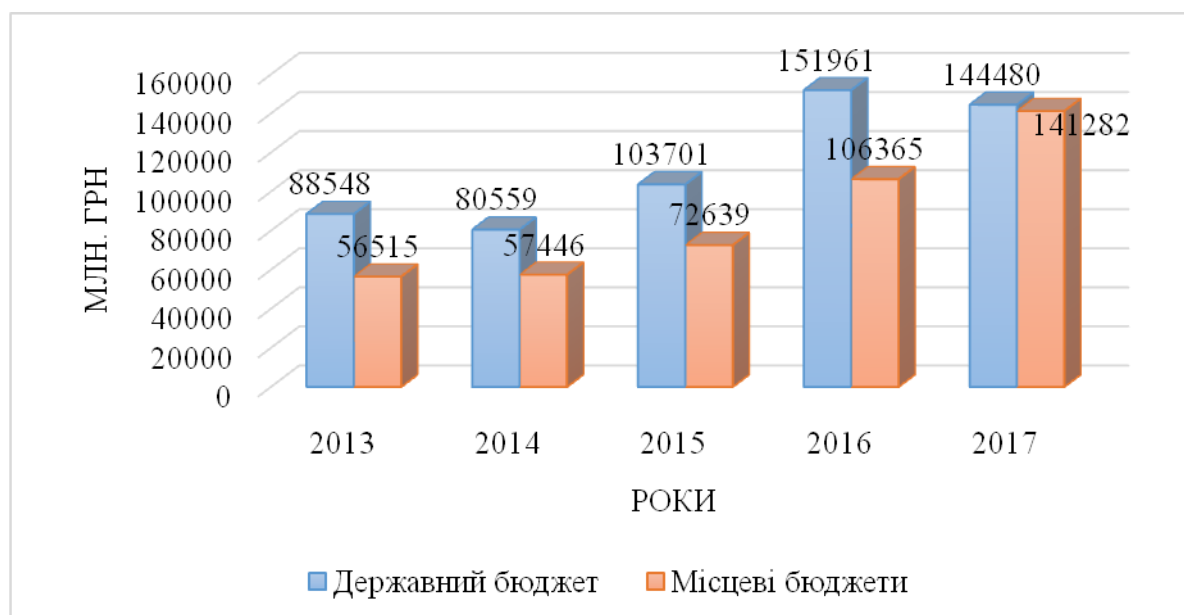

Рис. 3. Видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення з державного та місцевих бюджетів

Джерело: побудовано автором за даними [3]

Як видно з даного рисунка, то у 2017 р. видатки з Державного та місцевих бюджетів були майже однаковими, різниця склала 7481 млн. грн. Це пояснюється тим, що з Державного бюджету були виділені певні трансферти місцевим бюджетам, що і спричинило дану ситуацію. Прослідковуючи тенденцію, бачимо, що видатки з місцевих бюджетів протягом 2013-2017 рр. збільшилися на 84767 млн. грн.

В Україні соціальну підтримку отримують певні категорії громадян, визначені діючим законодавством. Видатки на фінансування соціального захисту населення з державного та місцевих бюджетів можна

прослідкувати за функціональною структурою видатків. Найбільша частка фінансування за видатковою статтею «Соціальний захист та соціальне забезпечення» впродовж 2013 – 2017 р. припадала на категорії громадян, які мають право на різні види соціального захисту: пенсіонери, інші категорії населення, які мають право на соціальний захист (Таблиця 1).

Таблиця 1

**Аналіз структури видатків на соціальний захист
та соціальне забезпечення в розрізі категорій громадян
з державного бюджету у 2013- 2017 рр.**

Категорія видатків	2013		2014		2015		2016		2017	
	Сума, млн. грн.	Пит. вага, %	Сума, млн. грн.	Пит. вага, %	Сума, млн. грн.	Пит. вага, %	Сума, млн. грн.	Пит. вага, %	Сума, млн. грн.	Пит. вага, %
Соціальний захист та соціальне забезпечення, в т.ч.:	87985	100	80559	100	103701	100	151961	100	144480	100
Соціальний захист на випадок непрацездатності	921,1	1,05	845,7	1,05	1250,6	1,2	1473	0,97	2062,2	0,1
Соціальний захист пенсіонерів	83234	94,6	75813,8	94,1	94811,6	91,4	142586	93,8	133458,6	92,3
Соціальний захист ветеранів війни та праці	901,3	0,1	721,7	0,9	892,6	0,86	1293,7	0,85	1452,2	0,1
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	8,1	0,009	4,2	0,005	0,4	0,0004	0,4	0,0002	-	0
Соціальний захист безробітних	254,2	0,29	55	0,07	58,5	0,06	40,9	0,027	-	0
Соціальний захист інших категорій населення	2622,2	3	2398,8	2,9	5032	4,9	5089	3,3	4981,8	3,5
Інші видатки	606,8	0,69	719,8	0,89	1655,3	1,6	2771,7	1,8	2525,2	1,8

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Виходячи з даних Таблиці 1 можемо зробити висновок про те, що найбільшою за обсягом видатків є категорія пенсіонерів – 2017 року обсяг фінансування за статтею «Соціальний захист пенсіонерів» складав

92,3% усіх видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, а у 2016 році зазначена категорія бюджетних видатків склала 142586 млн. грн. або 93,8% усіх видатків за цією статтею. Проте протягом 2013-2017 рр. найбільша частка на пенсії склала у 2013 р. (94,6% від загальних витрат). Значну частку цієї категорії у структурі інших видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення пояснюється, перш за все, зростанням частки людей пенсійного віку в загальній структурі населення України. Також за даними Міністерства соціальної політики у 2017 році на соціальний захист безробіття та соціальний захист сім'ї, дітей та молоді коштів не витрачалося. Це можна пояснити тим, що до Державної служби зайнятості на облік стає менше населення, а значна частина тих, що перебувають там на обліку відмовляються від пропонуваної їм роботи, тому фінансування є просто недоречним.

Тому аби покращити соціальну сферу та підвищити бюджетне фінансування соціального захисту населення необхідно здійснити ряд дій, серед яких:

- приведення кількісних і структурних показників прожиткового мінімуму до потреб соціально-економічного розвитку України;
- створення умови для самостійного забезпечення громадянами своїх мінімально-необхідних потреб шляхом створення робочих місць та підвищенням рівня заробітних плат;
- здійснення моніторингу і оцінки соціальних програм на постійній основі;
- забезпечити прозорість здійснення соціальних виплат усім громадянам, які отримують соціальну допомогу;
- удосконалення програмно-цільових і конкурсних механізмів фінансування діяльності соціальних програм з метою ефективного доступу громадян до отримання послуг;
- створення умов для залучання як державних так і недержавних фондів соціального спрямування;
- підвищення ефективності використання бюджетних видатків на соціальну сферу, забезпечення їх цільового використання;
- створення єдиної бази для збору, зберігання та представлення інформації, яка показуватиме стан соціальної сфери як по окремих регіонах та і в державі в цілому.

Отже, як бачимо існує низка проблем щодо соціального захисту населення, які потребують негайного вирішення. І лише комплексне впровадження перерахованих дій дасть змогу досягти збільшення та ефективності фінансування соціальної сфери що суттєво покращить як-

ість життя населення як основної мети реалізації соціально-економічної політики держави.

Висновки. Аналіз бюджетного фінансування соціального захисту населення в Україні показує, що на соціальну сферу виділяється недостатньо коштів як з державного так і з місцевих бюджетів, тому на даний час вона має низку проблем, які мають вирішуватися комплексно аби досягти позитивних результатів. Тому в подальшому при побудові соціально орієнтованої економіки необхідно враховувати те, що вона має на меті не лише соціальний захист, а й створення такого організаційно-економічного механізму, який би сприяв зменшенню частини населення, що потребує соціальної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Державні фінанси / В. Д. Базилевич. – Київ: навчальний посібник, 2002. – 128 с. – (Атіка).
2. Внукова Н.М. Соціальне страхування. Конспект лекцій для студентів спеціальностей 7.050104, 7.050105 усіх форм навчання / Н.М. Внукова, Н.В. Кузьминчук. – Харків: Вид. ХДЕУ, - 2011. – 216 с
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Крупник А. С. Соціально-захисна спрямованість державної соціальної політики за умов трансформації українського суспільства : автореф. дис. ... к. політ. н. : спец. 23.00.02 "Політичні інститути та процеси" / А. С. Крупник. – Одеса, - 2012. – 25 с.
5. Кудінова М. М. Проблеми фінансування соціального захисту населення в Україні [Електронний ресурс] / М. М. Кудінова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/97.pdf>.
6. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.msp.gov.ua/news/13169.html>.
7. Сергієнко О. Соціальна політика в сучасному світі та в Україні / о. Сергієнко. // Україна: аспекти праці.. – 2002. – №1. – С. 31–35.
8. Шевченко О. Соціальна спрямованість видатків місцевих бюджетів: проблеми та шляхи їх вирішення / О. Шевченко. // Національний інститут стратегічних досліджень.. – 2009.

Ковалюк Анастасія Вікторівна,
студентка групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Коляда Тетяна Анатоліївна,

к.е.н., с.н.с., доцент,

доцент кафедри

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Складна ситуація сучасного етапу розвитку національної економіки України спонукає до пошуку ефективних бюджетно-податкових інструментів подолання негативних тенденцій її розвитку. На думку Ю.Б. Іванова, А.І. Крисоватого, А.Я. Кізими, В.В. Карпова [1, с.352], податкове регулювання – це заходи непрямого впливу на економіку, економічні та соціальні процеси шляхом зміни видів податків, податкових ставок, встановлення податкових пільг, зменшення або збільшення податкового навантаження.

Бюджетно-податкова політика має стабілізуючий ефект для економіки, якщо бюджетний баланс – різниця між витратами та доходами – зростає, коли випуск підвищується і зменшується, коли він падає. Наприклад, якщо будуть прийняті необґрунтовані рішення, законодавці можуть припустити зменшення обсягів податкових надходжень пропорційно із доходами (або навіть навмисно знизити податкові ставки) і дозволити таким чином зрости кількості безробітних із рівнем безробіттям в країні. Такий спосіб зможе збільшити доходи та купівельну спроможність для окремих осіб і підтримає попит. Законодавці можуть також підвищувати попит безпосередньо, свідомо витрачаючи більше бюджетних коштів, тобто збільшуючи державні видатки. Відповідність збалансованості державного бюджету економічній активності явно є ключем до розуміння вкладу фіскальної політики у вихідну стабільність держави.

Податкові інструменти є основними в процесі забезпечення держави необхідними фінансовими ресурсами для виконання останньої покладених на неї функцій. Фіскальна політика може сприяти макроекономічній стабільності країни за допомогою автоматичного зменшення державних заощаджень під час спаду та збільшення під час економічних підйомів, що пом'якшує потрясіння щодо національних витрат [2].

Так відбувається автоматична стабілізація, оскільки податкові надходження, як правило, схильні зростати пропорційно до рівня зростання національного доходу та витрат, тоді як державні витрати відображають державні зобов'язання незалежно від бізнес-циклу та програм, які спеціально розроблені для підтримки витрат під час спаду, включаючи допомогу по безробіттю. Також, оскільки державне споживання є менш нестабільне, ніж інші компоненти ВВП, то таким чином державний сектор сприяє досягненню стабільності шляхом простого ефекту комбінування державних видатків.

Також уряд може навмисно змінювати державні видатки та податкові інструменти для компенсації коливання бізнес-циклу. Тоді структура податкової та трансферної системи може бути побудована таким чином, щоб максимізувати економічну ефективність та гнучкість на ринку, тим самим підвищуючи стійкість економіки перед кризовими явищами. Саме поняття «фіскальної стабілізації» напряду стосується цих двох каналів впливу на економічні процеси в країні.

Аналіз доходів та видатків державного бюджету України з період з 2012 по 2017 роки, а також сума податкових надходжень та динаміка зміни рівня інфляції в країні, вказують на неефективну політику управління загальнодержавними економічними процесами, а також на відсутність злагодженої та ефективної фіскальної політики щодо стабілізації та сталого розвитку економіки країни (Табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка показників Державного бюджету України за 2013-2017 рр.

Ро- ки	Доходи, млн. грн.	Видатки, млн. грн.	Дефіцит державного бюджету, у % до ВВП	Податкові надходжен- ня, млн. грн.	Рівень по- даткових надходжень до поперед- нього року, %
2013	339180,3	403403,2	-4,45	341 165	-1,96
2014	357084,2	430217,8	-4,98	355428,00	4,10
2015	534694,8	576911,4	-2,28	507636,00	42,82
2016	616274,8	684743,4	-2,94	650782,00	28,20
2017	793265	839243,7	-1,6	828159,00	27,26

Джерело: розраховано автором за даними Державної казначейської служби України (<http://treasury.gov.ua>) та Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>)

Як видно з таблиці 1, за період з 2012 по 2017 роки за темпами зміни доходів та видатків Державного бюджету переважала видаткова частина, хоча надходження податкових платежів пропорційно збільшувалися з року в рік.

Важливим та ефективним інструментом стабілізації національної економіки у періоди рецесії чи стагнації є податкові ставки. Податкова ставка – основна рушійна сила, що безпосередньо впливає на величину дохідності бюджетів. Фактично, це відсоткова частка, яку суб'єкти господарювання та населення повинні сплатити з суми доходів до бюджету відповідного рівня за використання тих чи інших благ та послуг, наданих їм державою.

Процес фіскалізації доходів державного бюджету суттєво посилюється за рахунок зростання частки непрямих податків (податків на споживання), платниками яких є фізичні особи – кінцеві споживачі товарів і послуг [3, с.272]. Тобто, відбувається не реальне зростання доходів бюджету за рахунок розширення бази оподаткування та збільшення обсягів сплати податків, а номінальне поповнення за рахунок, так званого, «інфляційного податку» на споживання.

Реалізувати відповідну дієву бюджетно-податкову політику на майбутній період можливо завдяки автоматичним стабілізаторам, які включають податкові платежі, що рухаються одночасно з доходами та витратами, а також соціальні трансферти, такі як допомога по безробіттю, яка автоматично підвищує сукупний попит та пом'якшує удари під час спаду економіки. Це тому, що такі стабілізатори працюють в режимі реального часу, без затрати часу на ухвалення рішень або їх виконання, тому вони є дуже ефективним способом стабілізації фіскальної політики.

Держава використовує фіскальну політику чи політику стабілізації для того, щоб зберегти економіку здоровою та функціональною. Уряд використовує методи та інструменти, щоб уникнути двох проблем, які дестабілізують економіку – безробіття та інфляції.

Роль податкових інструментів у процесі стабілізації національної економіки розкривається у їхньому впливі на економіку та структуру державних видатків. До податкових інструментів відносять податки та збори, систему оподаткування, спеціальні режими оподаткування. Податкове регулювання відіграє ключову роль у процесі фіскального наповнення державного бюджету, тобто формуванні фінансових ресурсів держави для здійснення покладених на неї функцій та реалізації основних програм і напрямків економіко-політичної діяльності в цілому.

Система оподаткування та податки є елементами механізму податкового регулювання, завдяки яким, здійснюється вплив на фінансово-економічні відносини учасників податкової сфери всередині країни – на національному рівні. При використанні податкового механізму відбувається збільшення надходжень податкових платежів та інших зборів, здійснюється приплив фондів грошових коштів.

В той же самий час, застосування податкових інструментів спричиняє пожвавленню чи послабленню втручання учасників податкових відносин. Це свідчить про необхідність збалансованого регулювання податкової сфери держави в рамках забезпечення реалізації інтересів усіх учасників таких відносин.

Система оподаткування, як ще один інструмент стабілізації національної економіки, реалізує можливість держави в особі уряду створювати сприятливі податково-економічні умови всередині країни, сприяти збільшенню потоків інвестиційного капіталу на основі використання дієвих інструментів впливу на такі процеси: застосування пільг та преференцій, створення інноваційно сприятливих умов, послаблення податкового тиску.

У свою чергу, тісно пов'язаним з системою оподаткування інструментом стабілізації економіки є податкове навантаження. Воно є результатом застосування методів бюджетно-податкової політики держави та являє собою якісну характеристику загальної системи оподаткування країни.

Цей податковий інструмент стабілізації економічних процесів в межах країни може реалізовуватися у двох формах впливу, зокрема: зниження загального рівня податкового навантаження, що сприяє пожвавленню всіх економічних процесів і зменшення частки тіньової економіки, однак супроводжується тимчасовим скороченням доходної частини бюджету на період до відповідного збільшення податкової бази; збільшення податкового навантаження, що у свою чергу супроводжується скороченням обсягу вивільнених коштів, які суб'єкти господарювання не можуть пустити в обіг для примноження доходів і, відповідно, виникненню необхідності сплати додаткових сум податків. Зменшення чи збільшення загального рівня оподаткування можна досягти не лише шляхом зміни розміру податкових ставок, але й шляхом збільшення чи скорочення обсягів податкових пільг для певних категорій платників податків – суб'єктів господарювання чи населення.

Щодо структури системи оподаткування, то це системний інструмент податкового регулювання, що передбачає розробку та введення

нових видів податків та обов'язкове виключення із системи оподаткування тих податків, фіскальний потенціал яких вичерпаний або неефективний при реалізації, а також зміну розмірів податкових ставок за різними видами податків.

Податки безпосередньо впливають на рівень і структуру сукупного споживчого попиту. Вони можуть сприяти розширенню масштабів виробництва в окремих галузях економіки чи гальмувати його. Через податкові інструменти держава регулює фінансово-господарську діяльність підприємств і населення. Завдяки грошовій оцінці сум податків можливо кількісне зіставлення показників доходів з потребами держави у фінансових ресурсах.

Тому в розрізі такої ситуації в системі оподаткування та податкового законодавстві України важливим кроком для стабілізації негативних тенденцій розвитку економіки країни може виступити чітко визначений коридор розподілу доходів населення і одночасна диференціація ставок податку на доходи та податку на прибуток, а зокрема, поряд із такою диференціацією також доцільно ввести в Україні адекватний прогресивний податок на майно, або ж так званий «податок на розкіш». Паралельно слід запровадити зменшену ставку податку для осіб з відносно низьким рівнем доходів [4, с.131]. Такі засоби сприятимуть реалізації на практиці ефективної фіскальної політики, зростанню податкових надходжень до бюджету за рахунок реальних розмірів сплати цих сум відповідними платниками.

Таким чином, роль податкових інструментів в стабілізації національної економіки зумовлена не лише їх суто фіскальною функцією – наповненням бюджету держави, але й у створенні сприятливих соціально-економічних та інноваційно-інвестиційних умов, регулювання яких дозволить направляти усі отримані грошові потоки у необхідні перспективні напрямки стабілізації та піднесенню національної економіки, її подальшому беззаперечному позитивному функціонуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванов Ю. Б. Податковий менеджмент: Навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізима, В. В. Карпова. – Київ : Знання, 2008. – 525 с.
2. Blinder A., Solow B. Analytical foundations of fiscal policy / A. Blinder, B. Solow // The economics of public finance. – Brookings, Washington, DC. – 1974. – 115 p.

3. Коляда Т.А. Державний бюджет України на 2018 рік: особливості формування та перспективи виконання / Т.А. Коляда // Бізнес Інформ. – 2018. – №4. – С. 267-274.

4. Новицький А.М., Коляда Т.А., Касьяненко Л.М. Легалізація коштів, з яких не сплачено податки / А.М. Новицький, Т.А. Коляда, Л.М. Касьяненко // Науково-практичне видання. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2007. – 158 с.

Коваль Олег Петрович,
студент групи ФМА-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Биховченко
Валентина Петрівна,
к.е.н., доцент

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЄЮ РОЗВИТКУ

Ефективність функціонування підприємств за умов нестабільного, а інколи й агресивного зовнішнього середовища, переважно обумовлюється обраною стратегією їх розвитку. Проте визначення стратегічних перспектив у сучасних умовах господарювання більшою мірою носить лише інтуїтивний характер з орієнтацією не на власні довгострокові економічні інтереси, а на поточну ринкову кон'юнктуру. При цьому планування зачіпає в основному експлуатаційну сферу і здійснюється епізодично по мірі необхідності ліквідації виникаючих внутрішніх і зовнішніх проблем. Аналіз та розробка фінансових стратегій керівництвом підприємств часто не практикується через складність та трудомісткість самого процесу формування фінансової стратегії. У той час, як стратегічне управління фінансами дає можливість провести оптимізацію фінансових результатів діяльності підприємства, підвищивши її фінансову стійкість і ліквідність, а також ефективного управління грошовими потоками, капіталом та інвестиціями, що особливо важливо в сучасних реаліях функціонування підприємств.

Стратегія – довгостроковий план, що містить управлінські рішення щодо вибору цілей та напрямків діяльності і моделі дій стосовно розміщення, розподілу та координації ресурсів підприємства для забезпечення його розвитку [1].

Якщо розглядати на прикладі дій з цінними паперами, як зазначав Кужелєв М. О.: «в економічній літературі розглядаються дві форми стратегічного управління: активна й пасивна» [2].

Види стратегій розвитку підприємств можемо розглянути на рис. 1.

Рис. 1 Види стратегій розвитку підприємства

Побудовано автором на основі джерел [3]

Найбільш розповсюдженими в практиці підприємництва є стратегії розвитку, пов'язані з оновленням продукту на якісно вищому рівні, розширенням ринку послуг підприємства та використанням нових технологій.

До основних типів стратегічних змін відносяться такі:

1. Перебудова підприємства, котра передбачає радикальні зміни підприємства, що зачіпає його місію та організаційну культуру.

2. Суттєве перетворення підприємства, що проводиться на стадії виконання стратегії у тому випадку, коли підприємство змінює галузь, але при цьому у ньому відбуваються радикальні зміни, викликані його об'єднанням з аналогічною організацією.

3. Помірне перетворення, котре здійснюється у випадку, якщо підприємство виходить з новим товаром на ринок і намагається отримати для нього покупця.

4. Звичайні зміни, що пов'язані з проведенням перетворень в маркетинговому середовищі з метою підтримки інтересу до продукту підприємства.

5. Незмінне функціонування підприємства, коли воно постійно реалізує одну і ту ж стратегію [4].

Аналіз фінансового стану підприємства повинен проводитись з використанням різноманітних методів і моделей. Сьогодні в науковій літературі їх кількість і обсяг застосування суттєво залежать від цілей аналізу та поставленого завдання. Варто використовувати обирати оптимальну модель, яка підходить до специфіки певного підприємства або комбінувати декілька моделей, які відповідали певним критеріям. Важливий етап – розробка стратегії розвитку підприємства після отримання результатів діагностики фінансового стану. Вона повинна складатись з певних етапів. Розглянемо алгоритм поетапної розробки стратегії розвитку підприємства на основі діагностики фінансового стану з метою зміцнення економічної безпеки (рис.2-3):

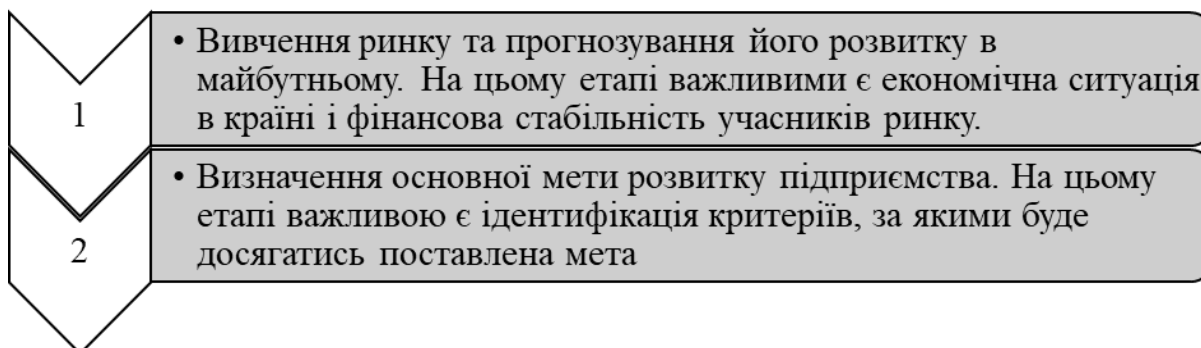

Рис. 2 Алгоритм поетапної розробки стратегії розвитку підприємства (част. 1)

Побудовано автором на основі [5]

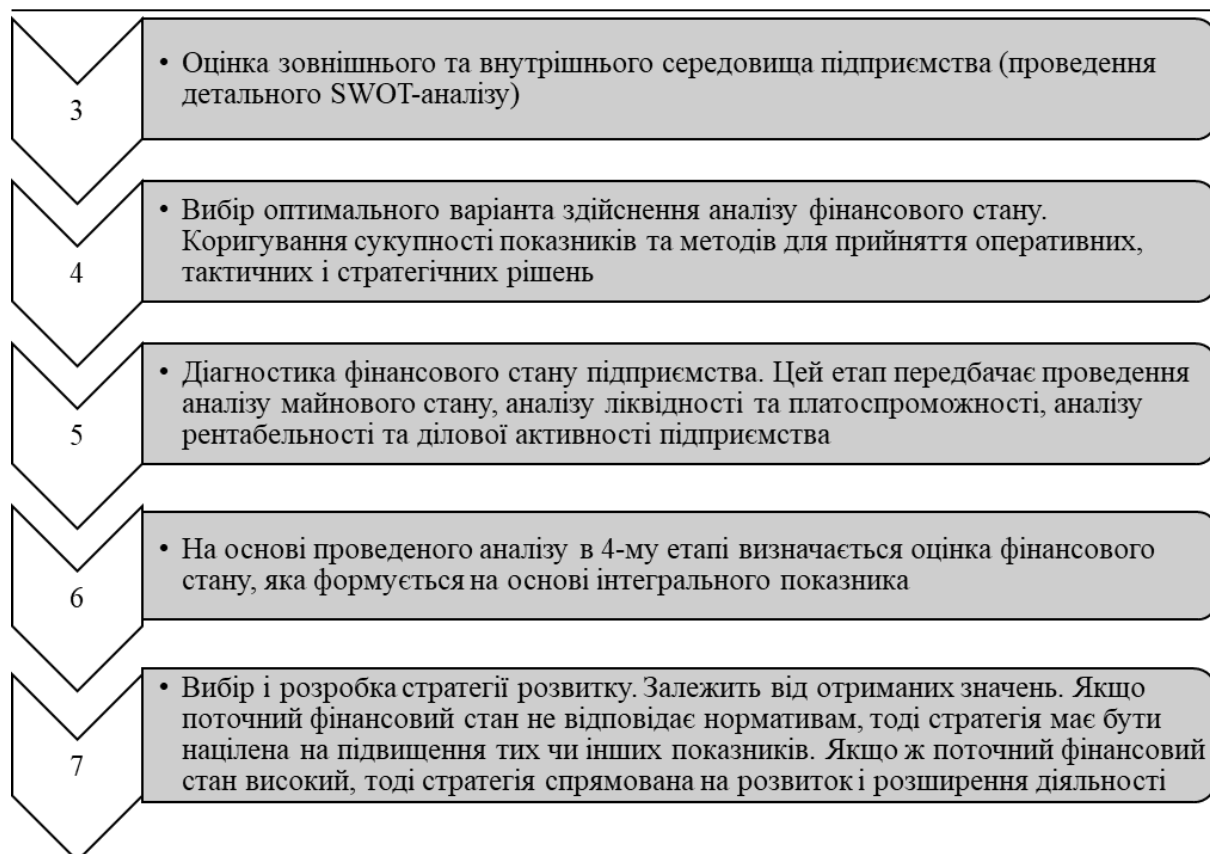

Рис. 3 Алгоритм поетапної розробки стратегії розвитку підприємства (част. 2)

Побудовано автором на основі [5]

Описаний алгоритм дає можливість поетапно ухвалити ефективні управлінські рішення щодо розвитку підприємства, беручи до уваги не лише економічний стан держави чи підприємства, а комбіновано враховуючи і зовнішнє середовище, і внутрішній поточний фінансовий стан підприємства.

Як зазначала Биховченко В.П.: «для забезпечення успішного функціонування господарських суб'єктів у майбутньому необхідно здійснювати як оперативно-тактичне, так і стратегічне управління» [6].

Отже, розглянувши дану проблему, дійшли наступних висновків:

1. Діагностування стану забезпеченості фінансовими ресурсами розвитку підприємства є своєрідним інструментом контролю ефективності використання наявних коштів. Аналізу належить важлива роль у досягненні стабільного фінансового стану підприємства. Тому, дані такого аналізу є вирішальними у розробці найважливіших питань конкурентної політики підприємства, використовуються керівниками для вдосконалення управління фінансовими ресурсами, а також для максимізації прибутку.

2. Своєчасна діагностика дозволяє виявити не тільки стан, але й причини, що перешкоджають успішному розвитку підприємства, а самі результати діагностики є основою прогнозування альтернатив розвитку об'єкта дослідження. Тому у практичній діяльності підприємства з метою ефективного управління розвитком підприємства доцільно використовувати комплексний підхід до формування системи показників діагностики стану забезпеченості фінансовими ресурсами, що є дуже важливим в умовах конкурентної боротьби.

3. Застосування процесу стратегічної діагностики виробничого потенціалу підприємства має на меті забезпечити ефективне його формування і використання для досягнення встановлених суб'єктом господарювання стратегічних орієнтирів розвитку.

Формування фінансової стратегії підприємств слід починати з діагностики фінансової діяльності (перш за все, діагностики фінансового забезпечення підприємств). Для діагностики фінансового забезпечення підприємств пропонуємо 3 базових критерії оцінки стану фінансових ресурсів підприємства:

- відповідність структури капіталу активам підприємства;
- рівень фінансового забезпечення поточної господарської діяльності;
- структура внутрішніх резервів та фінансових результатів підприємства.

На базі значень цих трьох критеріїв визначається інтегральна оцінка, яка характеризує якість фінансового забезпечення і є підставою для прийняття відповідного стратегічного рішення.

Оскільки, результати діагностики фінансового стану підприємства є важелями впливу на стратегічні рішення розвитку у процесі управління, то своєчасна та правдива їх оцінка є пріоритетами розвитку в умовах глобалізації та ринкової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павліковський А. М. Стратегія управління активами і пасивами комерційного банку: теоретико-методичні підходи та вітчизняна практика / А. М. Павліковський, С. В. Матвієнко // Фінанси, облік і аудит. - 2011. - Вип. 17. - С. 166-173. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2011_17_22.

2. Кужелев М. О. Порівняння стратегій управління портфелем цінних паперів на фондовому ринку України / М. О. Кужелев, С. М. Стабіас // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. :

Економічні науки. - 2014. - Вип. 5(4). - С. 67-70. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_5\(4\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_5(4)_19).

3. Боярська М.О. Аналіз стратегії розвитку підприємства / М.О. Боярська // Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. - 2015. - № 5. - С. 306-310. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/61.pdf>

4. Падерін І. Д. Стратегічне управління на підприємствах малого та середнього бізнесу / І. Д. Падерін, Ю. Г. Горященко, Є. Е. Новак // Економічний вісник Донбасу. - 2017. - № 2. - С. 163-167. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2017_2_22.

5. Єрмейчук Р. А. Стратегічно-реноваційне управління ризиками банків / Р. А. Єрмейчук, Ю. В. Ус // Бізнес Інформ. - 2017. - № 4. - С. 289-297. - [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_4_48.

6. Биховченко В. П. Стратегія управління грошовими потоками на підприємстві / В. П. Биховченко, В. В. Ксьонжик // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. - №17. – с. 604-609. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/125.pdf>

Когденко Євгеній Віталійович,
студент групи ФМА-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Канцур Інна Григорівна,
к.е.н., доцент кафедри

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

***Анотація.** В статті відображено сучасний стан фінансування національної галузі охорони здоров'я, проаналізовано динаміку державних видатків на охорону здоров'я в Україні, джерела надходжень, визначено негативні акценти в медичній реформі, а також запропоновано заходи щодо трансформації та покращення функціонування медичної галузі України.*

***Ключові слова:** фінансове забезпечення, система охорони здоров'я, медична реформа, здоров'я громадян, видатки на охорону здоров'я.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі господарювання вітчизняна система охорони здоров'я не здатна сповна забезпечити процес реалізації конституційних прав громадян України у сфері медичного обслуговування. Аналізуючи сьогоdnішній стан системи охорони здоров'я України, можна впевнено затвердити, що даному питанню приділяється увага, яка не являє позитивних змін, а медична реформа, яка вступила в дію з початку поточного року, несе формальний характер тотальних зрушень, що було однією з вимог Міжнародного валютного фонду при наданні чергового траншу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних основ економіки охорони здоров'я і наукове обґрунтування ролі держави у фінансовому забезпеченні цієї галузі здійснювали представники різних наукових шкіл, зокрема: Б. Абель-Сміт, Г. Беккер, Дж. Кендрік, П. Самуельсон, Дж. Е. Стігліц, Т. Шульц тощо. Серед українських науковців, які вивчали економічні закономірності функціонування сектора медичного обслуговування і досліджували практику організації зарубіжних та вітчизняної систем охорони здоров'я, можна назвати: В. Бідного, Ю. Вороненка, А. Голяченка, Б. Криштопу, В. Рудень, М. Шутова тощо.

Теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення соціальної сфери, в т. ч. охорони здоров'я, в період становлення ринкової системи господарювання висвітлені у наукових працях вітчизняних учених таких, як: В. Андрущенко, Й. Бескида, О. Василика, О. Величко, В. Войцехівського, І. Канцур, С. Кондратюка, В. Лехана, В. Мельник, Д. Полозенка, Ю. Пасічника, Я. Радиш, І. Радь, О. Тулай, С. Юрія та ін. У даному контексті заслуговують на увагу праці російських науковців Ю. Лисицина, Г. Поляк, Д. Райса, Р. Салтмана, І. Шеймана тощо.

Мета статті – дослідження сучасного стану фінансового забезпечення системи охорони здоров'я України, виявлення основних проблем та шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Основою добробуту населення та демографічного стану країни є розвиток соціальних норм і стандартів, який потребує належного фінансового забезпечення та введення необхідних реформ і програм. Зокрема, фінансування сфери охорони здоров'я забезпечить проведення профілактичних заходів, діагностики та подолання хвороб населення в Україні.

Як зазначають автори у своїй праці [1], негативно на стані здоров'я населення позначається низький рівень фінансового забезпечення цієї сфери. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, якщо на сферу виділяється менше 5-6% ВВП, вона не може ефективно функціонувати. В Україні ж, не дивлячись на те, що і сама абсолютна величина ВВП є низькою, має місце невиконання вказівок вищезазначеної організації.

Так, видатки на охорону здоров'я у 2017 р. зросли на 4 млрд. грн. у порівнянні з 2016 роком. Їх частка у загальній кількості видатків становить 2,9%, однак у 2013 р. їх частка складала 4,5%. А якщо врахувати девальвацію національної валюти, то пік фінансування був у 2013 р. та складав 1,6 млрд. дол., а вже в 2017 р. 615 млн. дол. (рис.1).

Якщо розглянути рівень заробітних плат медичного персоналу, то він визначається центральною владою і діє на всій території України. Зміни проводяться щорічно, але зростання заробітних плат є незначним, а середня місячна заробітна плата медичного персоналу складає лише 66,3% середньомісячної заробітної плати по всій економіці України, що негативно впливає на фінансове забезпечення працівників медичної галузі, їх рівень життя та розвиток соціальної сфери країни загалом.

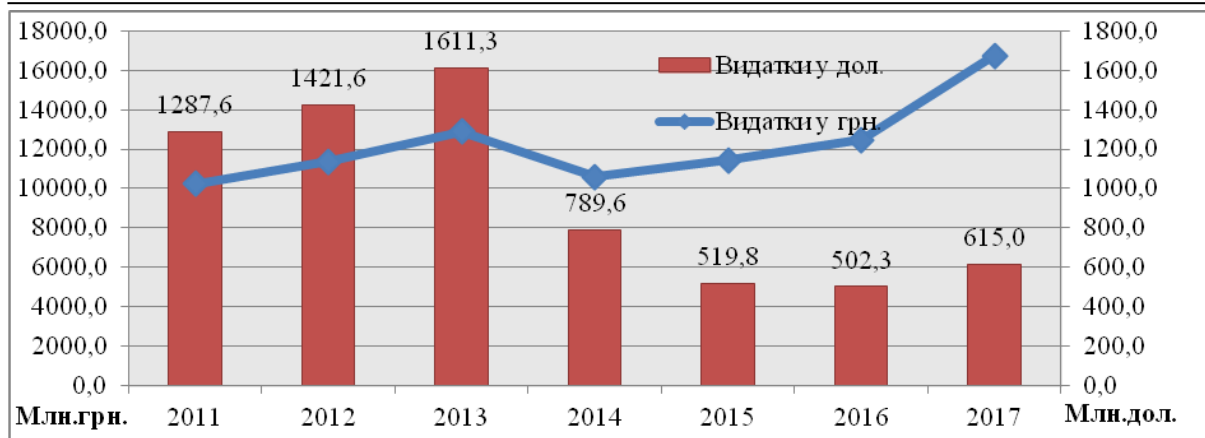

Рис. 1. Порівняння бюджетних видатків на систему охорони здоров'я у гривневому та доларовому еквівалентах, 2011-2017 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [2-8].

Бар'єри для змін (законодавчі бар'єри, ієрархічний контроль та існуюча система фінансування) сприяють збереженню теперішньої, економічно нестійкої системи, яка нездатна забезпечити ефективне медичне обслуговування високої якості.

Приватні витрати в охороні здоров'я, які є значними, ускладнюють доступ малозабезпечених верств населення і піднімають питання рівності доступу до медичних послуг у колі тих, хто приймає політичні рішення. Поляризація населення має значний і важливий вплив на рівень здоров'я бідного населення. Небезпека виникнення хронічних неінфекційних хвороб у групах з низьким рівнем доходу є приблизно вдвічі більшою, ніж у групах з високим рівнем достатку, і медичні витрати, які малозабезпечені верстви населення змушені оплачувати, щоб отримати необхідний рівень медичних послуг, не дозволяють таким сім'ям робити навіть мізерні заощадження.

Крім того, у сфері охорони здоров'я України існують й інші проблеми, пов'язані зі: скороченням фінансування капітальних видатків; застосуванням програмно-цільового методу у бюджетному процесі; розподілом видатків між державним і місцевим бюджетами в умовах децентралізації, як це передбачено Законом України від 07.12.2017 № 2233 «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», адже не всі місцеві бюджети будуть спроможні утримувати матеріально-технічну базу сфери охорони здоров'я, що може призвести до її нищення. Проте наявність окреслених проблем значною мірою пов'язана не з недосконалістю вітчизняного законодавства, а з його недотриманням і відсутністю покараних за це [9].

Так, в 2016 р. фінансове забезпечення системи охорони здоров'я здійснювалось із трьох основних джерел [10]:

- державні (суспільні) кошти, які включали Зведений бюджет і соціальне страхування – 44,8% загальних витрат на охорону здоров'я (з них 77,5% складали кошти місцевих бюджетів, а 22,5% - кошти державного бюджету);
- приватні кошти домашніх господарств, роботодавців, некомерційних організацій, що обслуговували домогосподарства – 54,5%;
- кошти іншого світу (кошти міжнародних донорських організацій, спрямованих в систему охорони здоров'я України) – лише 0,7%.

Для порівняння: у багатьох країнах основна частина витрат на охорону здоров'я припадає на державні витрати – в середньому у Європейському регіоні – 69,11%, ЄС – 75–87%, “старих” країнах-членах ЄС – 76,98%, «нових» країнах-членах ЄС – 71,74% [11].

Необхідно зазначити, що на виготовлення медичної продукції та обладнання за останні роки з державного бюджету не було виділено фінансових коштів. Найбільший обсяг видатків на дану сферу направлено на іншу діяльність у сфері охорони здоров'я. Щодо фундаментальних та прикладних досліджень і розробок можна стверджувати, що вони не є пріоритетними, оскільки видатки на них продовжують зменшуватись. Але вітчизняні науковці медичної галузі знаходять робочі місця за кордоном, де їх знання та методика української освіти у сфері медицини дуже цінна. Видатки на утримання та фінансування медичних закладів продовжують збільшуватись (рис.2).

Було проведено ряд реформ для покращення обслуговування, підвищення рівня здоров'я населення. Однак, це ставилось тільки на меті, насправді, послуги лікаря та лікарняних закладів не стали по кишені звичайним громадянам. Більше того, міністр охорони здоров'я провів ряд неефективних та соціально несправедливих заходів з відсутністю раціонального використання фінансових коштів. Згідно Конституції України, кожен громадянин має право на безкоштовне медичне обслуговування, але зараз береться до уваги лише перша медична допомога.

З метою вирішення зазначених вище проблем, доцільним, на нашу думку, є застосування наступних шляхів їх вирішення:

- необхідно створити базу, яка б гарантувала безкоштовне користування медичними послугами будь-якої складності кожному громадянину, як це і передбачено в Конституції України;
- підвищити якість мережі бюджетних закладів охорони здоров'я з урахуванням чисельності населення та статистики захворювань,

а відповідно, – забезпечення потреби у медичних послугах, забезпечуючи оснащенням заклади, які надають первинну медико-санітарну й амбулаторно-поліклінічну допомогу;

- підвищити заробітну плату лікарів, виключаючи корупційні фактори;
- запровадити реальну медичну реформу і її фінансування на користь громадян, а не слідувати вказівкам МВФ.

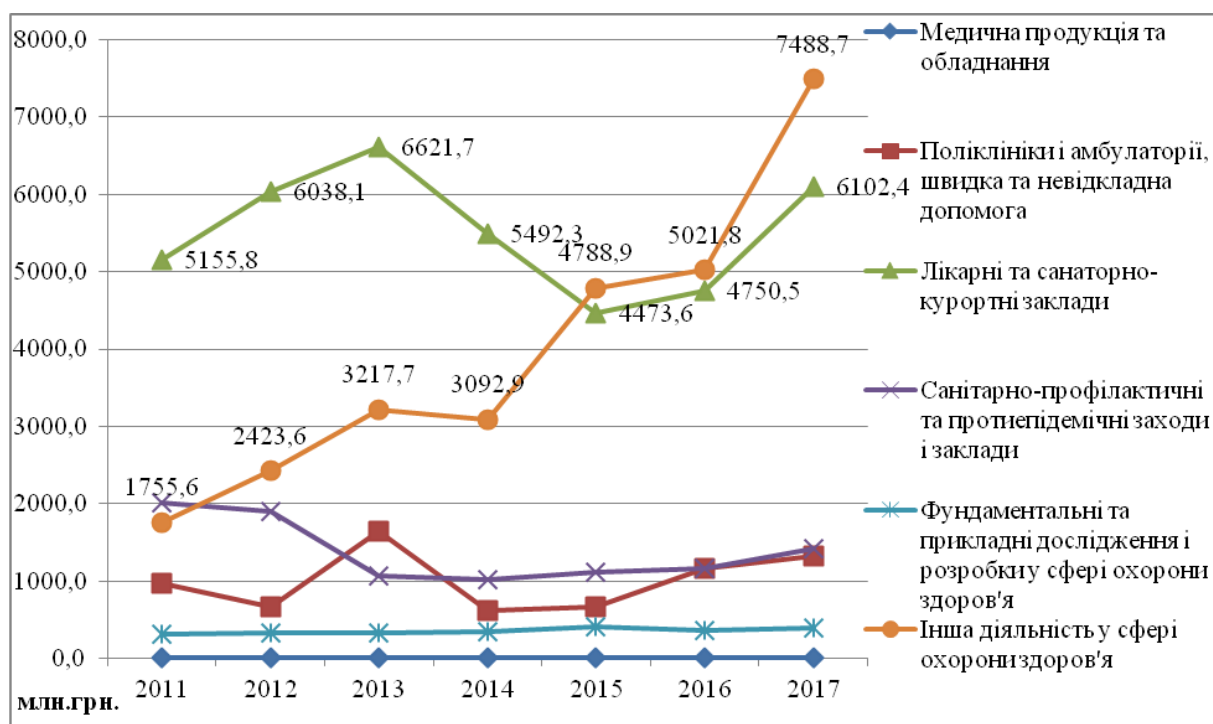

Рисунок 2. Видатки на охорону здоров'я за 2011-2017 рр., млн. грн.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [2-8]

Висновки. Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що фінансове забезпечення системи охорони здоров'я є пріоритетною ланкою будь-якої держави у захисті нації. Уряд має вбачати в реформах не економію бюджетних коштів, конкуренцію лікарів сільського та місцевого значення, дешевизну ліків за рахунок експериментального використання, а й застосовувати реальну дію для збереження життя громадян, підвищення його рівня та соціального розвитку населення країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник В.М. Фіскальний механізм забезпечення соціального розвитку України: монографія / В.М. Мельник, І.Г. Канцур, М.М. Мельник. – Тернопіль: ФОП Осадца В.М., 2017. – 200 с.

2. Виконання Державного бюджету за 2011 рік // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147449>
3. Виконання Державного бюджету за 2012 рік // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=166315>.
4. Виконання Державного бюджету за 2013 рік // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=187793>.
5. Виконання Державного бюджету за 2014 рік // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=217965>.
6. Виконання Державного бюджету за 2015 рік // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=264515>.
7. Виконання Державного бюджету за 2016 рік // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=308375>.
8. Виконання Державного бюджету за 2017 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=391169>
9. Солдатенко О. Сучасний стан правового регулювання фінансування сфери охорони здоров'я України [Електронний ресурс] / О. Солдатенко. – 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docplayer.net/83004603-Suchasniy-stan-pravovogo-regulyuvannya-finansuvannya-sferi-ohoroni-zdorov-ya-ukrayini.html>.
10. Державна служба статистики України. Національні рахунки охорони здоров'я в Україні у 2016 році / Державна служба статистики України. – 2018. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzdorov_u.htm.
11. Іваненко Є. Фінансове забезпечення охорони здоров'я в умовах соціально-економічних трансформацій / Є. Іваненко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/892>

Козіцька Інна Євгенівна,
студентка групи ФМУ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Столяров Василь Федосійович,
д.е.н., професор кафедри

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Формування та реалізація ефективної соціальної політики – це, в першу чергу, глобалізаційний виклик, від якого в значній мірі залежить цивілізаційний розвиток української держави. В Україні соціально-економічні та політичні перетворення останнього десятиліття в епоху глобалізаційних змін призвели до принципово нових явищ: бідності, дитячої безпритульності, безробіття серед молоді, вимушеної внутрішньої міграції тощо. Українська держава прагне розвиватися в демократичному напрямку, підвищуючи життєвий рівень своїх громадян шляхом проведення активної та виваженої соціальної політики. Тому історично сформовані моделі соціальної політики економічно розвинених країн доцільно переосмислити та здійснити відповідні інституційні зміни в узгодженні з викликами сучасності.

За роки незалежності в Україні не вдалося забезпечити гідний рівень життя й соціальної захищеності громадян, утвердити в суспільстві засади соціальної справедливості, злагоди та цілісності. Однією із головних перешкод на шляху ефективної реалізації соціальної політики став недостатній рівень її фінансового забезпечення, а також нераціональний розподіл і неефективне використання наявних фінансових ресурсів. Дані офіційної статистики в останнє десятиліття свідчать про існування залишкового принципу бюджетного фінансування видатків соціального спрямування за залишковим принципом з одночасним щорічним зниженням їх частки як у структурі видатків зведеного бюджету України, так і у ВВП. Це суперечить положенням Конституції, яка проголошує соціальну спрямованість економіки нашої держави, головним обов'язком якої є утвердження та забезпечення прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності.

Розподіл видаткових повноважень за видами соціального спрямування здійснюється між бюджетами різних рівнів нерівномірно. Загалом, видатки соціального спрямування у 2016 р. на 57,5% покривалися за рахунок коштів місцевих бюджетів і відповідно на 42,5% за рахунок

коштів Державного бюджету України (рис. 1.). За період 2010–2017 рр. співвідношення видатків соціального спрямування державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України змінювалось в сторону збільшення частки видатків місцевих бюджетів, поступово підвищуючись з 53,4% проти 46,6% до 57,5% проти 42,5%, при цьому найбільшого значення досягло у 2014 р. – 59,7% проти 40,3%. Це зумовлено проведенням бюджетної децентралізації, яка передбачала передачу на регіональний і місцевий рівень видатків на здійснення окремих соціальних заходів та фінансування закладів соціально-культурної сфери.

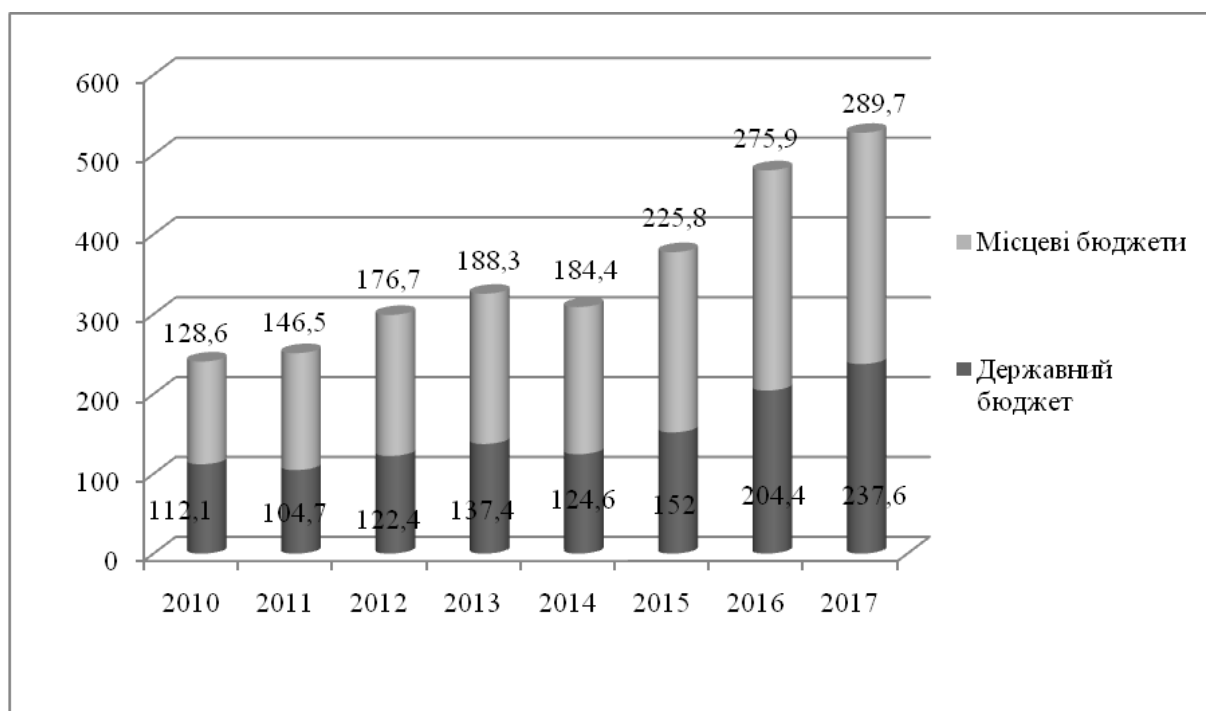

Рис. 1. Динаміка співвідношення видатків соціального спрямування державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України у 2010–2017 рр., млн. грн.

Джерело: розраховано та побудовано за даними Державної казначейської служби України та Рахункової палати України [4, 5]

Як відомо, найбільшою видатковою статтею Державного бюджету України є стаття «Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення», яка за обсягом фінансування випереджає такі видаткові статті, як: «Загальнодержавні функції», «Громадський порядок, безпека та судова влада», «Оборона», «Освіта», «Економічна діяльність», «Охорона здоров'я» та ін (Рис.2). Так, співвідношення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення до вищеперерахованих видаткових статей Державного бюджету України у 2017 р. становило 1:0,78; 1:0,47; 1:0,39; 1:0,23; 1:0,21 та 1:0,08 відповідно. Тобто, на кожну

гривню, що спрямована на фінансування соціального захисту і соціального забезпечення, припадає, наприклад, 23 коп. та 8 коп., спрямованих на фінансування освіти та охорони здоров'я відповідно. У 2015 р. таке співвідношення становило 1:0,99; 1:0,53; 1:0,5; 1:0,29; 1:0,36 та 1:0,11 відповідно.

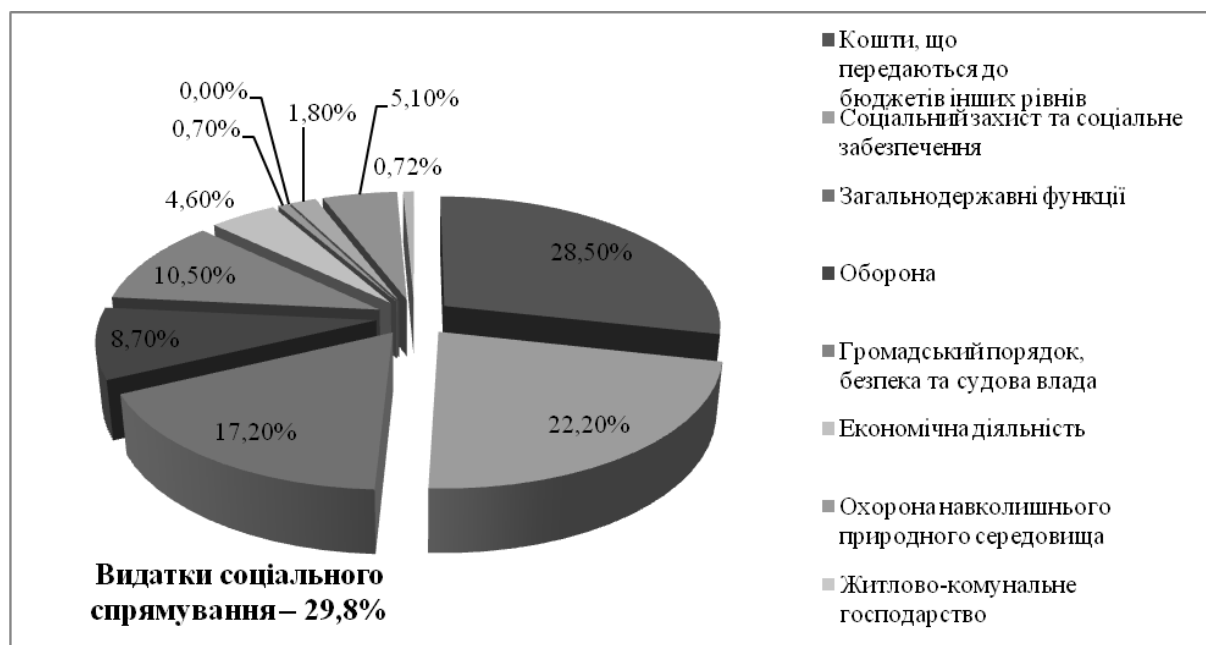

Рис. 2. Структура видатків Державного бюджету України в 2017 р. у розрізі функціональної класифікації, %*

Джерело: побудовано за даними Рахункової палати України [5]

Позитивна динаміка бюджетного фінансування соціальної сфери, а саме істотне збільшення обсягів видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення, освіту, охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток не вирішує всі нагальні проблеми, оскільки попри значний обсяг соціальних видатків якість соціальних послуг та інших заходів соціального захисту в Україні досі залишається відносно низькою порівняно з іншими країнами, а соціальні потреби соціально незахищених верств населення не задовольняються достатньою мірою. До того ж стійке зростання абсолютних обсягів видатків соціального спрямування за досліджуваний період у 2 рази, або на 239,5 млрд грн, було досягнуто за рахунок дії інфляційних чинників і тому не мало позитивного впливу на добробут населення.

Одним із найважливіших елементів, що характеризує рівень економічного і соціального розвитку країни є рівень життя населення та механізм фінансового забезпечення. Задоволення життєвих потреб людини, що виражається в підвищенні рівня життя, приросту обсягів

фінансових ресурсів, що залишаються у розпорядженні регіонів, підвищенню їх економічної безпеки та дотриманні рівноваги соціальної системи. Фінансове забезпечення соціальної політики Саме він виступає одним з характеристик сталого економічного розвитку, що передбачає підвищення рівня життя населення без збільшення масштабів використання обмежених природних ресурсів[1, с. 152].

Класифікація показників, що характеризують рівень життя населення, не обмежується розподілом на показники за темпами реагування на соціально-економічний стан в державі і має проводитися, на нашу думку, за наступними параметрами [2, с. 277]:

- 1) роллю у соціально-економічній політиці, які зумовлюють підвищення рівня життя населення;
- 2) за впливом на ті чи інші аспекти рівня життя;
- 3) за джерелами фінансування;
- 4) за швидкістю змін чи ефекту життєдіяльності.

Отже, внаслідок поширення фінансової та політичної кризи, що охопила всі галузі економіки в Україні, в державі виникла низка проблемних питань соціальної політики та управління розвитком соціальної сфери, що не відповідає економічним, демографічним і політичним реаліям сьогодення.

Таким чином, протягом досліджуваного періоду розглянуті статті бюджетного фінансування соціальної сфери зросли за всіма напрямками, що свідчить про особливу увагу держави до соціальної підтримки громадян українського суспільства та намагання їх реформувати. Проте термінового вирішення потребує проблема створення ефективних організаційно-фінансових механізмів забезпечення соціального захисту населення в Україні.

Найважливішим напрямом соціально-економічної політики уряду та держави повинно бути досягнення стійкої позитивної динаміки добробуту населення на основі збільшення платоспроможного попиту, зокрема підвищення заробітної плати працюючого населення. Необхідною постає розробка системи соціальних стандартів фінансового забезпечення, яка дійсно б забезпечувала гідний рівень життя населення. При цьому її запровадження має передбачати поступові етапи досягнення цих стандартів протягом кількох років окремо для кожної категорії населення. Також необхідно обґрунтувати та встановити реальний прожитковий мінімум, удосконалити методику його визначення, яка має узгоджуватися із соціально-економічними умовами, що змінюються в країні.

Оскільки, рівень життя населення – це лише невелика частина показників, які дозволяють оцінити стан фінансового забезпечення реалізації соціальної політики, не можна однозначно стверджувати про його погіршення, але виникає необхідність подальших досліджень на цю тему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гордей О. Д. Особливості функціонування системи фінансово-го забезпечення рівня життя населення / О. Д. Гордей // Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - № 2. - С. 181-185.
2. Гордей О. Д., Пацай Б. Д. Пріоритетні напрями фінансового забезпечення рівня життя населення в Україні / О. Д. Гордей // Фінанси, грошовий обіг та кредит. – 2018. - №36. – С. 275-285.
3. Офіційна Інтернет сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>
5. Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: <http://www.acrada.gov.ua/>

Колодяжний

Олександр В'ячеславович,

студент групи ФМСБ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Сокирко Олена Сергіївна,

к.е.н., доцент кафедри

АДАПТАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЛІЗИНГОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Малі підприємства відіграють виключно важливу роль у створенні робочих місць і забезпеченні економічного добробуту населення, як в Україні, так і в світі в цілому. Однак, повністю реалізувати свій потенціал малому бізнесу не дозволяє цілий ряд проблем, з яким стикаються його представники при здійсненні господарської діяльності: нестабільність законодавчої бази, несприятливий податковий клімат, кримінальні елементи в державних структурах.

В умовах відсутності у багатьох підприємств джерел фінансування, недостатнього початкового капіталу та власних оборотних коштів, а також недоступністю банківського кредитування – лізинг являється ідеальною формою ефективною та цілеспрямованою підтримки розвитку підприємств. В Україні ринок лізингових послуг ще не зовсім освоєний, але він є дуже перспективним, якщо брати до уваги довголітній досвід використання лізингових відносин у підприємницькій діяльності багатьох країн світу.

Постановка завдання. Дослідження розвитку сучасного ринку лізингових послуг в світі. Аналіз проблем та перспектив розвитку лізингу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лізинг – це вид фінансових послуг, спрямований на інвестування власних чи залучених фінансових коштів. при якому лізингодавець (лізингова компанія) набуває у постачальника обладнання (предмет лізингу) на визначений термін, з метою його виробничого використання. Як спосіб стимулювання інвестиційної активності, лізинг передбачає залучення додаткових вкладень, у тому числі іноземних, у розвиток економіки підприємства, та в першу чергу його виробничу сферу.

Лізинг для суб'єктів малого підприємництва забезпечує ряд переваг:

– розстрочка виплат на повне кредитування, яке не вимагає негайного початку платежів;

- доступність оренди технічних засобів за лізингом для підприємців малого бізнесу, що не мають достатньо коштів для покупки обладнання;
- залучення коштів банківських установ, страхових, акціонерних та інших товариств до лізингових операцій;
- збереження коштів за рахунок реорганізації виробництва, та можливість їх використання на інші потреби;
- отримання додаткових інвестицій від інвесторів, причому не в грошовому вираженні, що викликає певні складнощі, а в машинах та устаткуванні, які потрібні для виробничої діяльності.

Практика лізингу досить поширена в світі. За звітними даними компанії White Clarke Group в 2016 році обсяг нового бізнесу зріс на 9,40% з 1 005,30 млрд доларів США в 2015 році до 1099,77 млрд доларів США в 2016 році. Лізингова індустрія пережила значне зростання і представила нові та інноваційні способи фінансування обладнання для компаній по всьому світу.

У п'ятірці найбільших лізингових ринків США залишаються на першому місці, однак, відповідно до огляду діяльності по фінансуванню обладнання (SEFA), в США спостерігався сповільнене зростання з 11,10% у 2015 році до 2,54% в 2016 році в новому обсязі бізнесу.

Китай продовжив стрімке зростання, досягнувши в США другого за величиною лізингового ринку, в 2016 році досяг величезних 61,9% до 206 млрд доларів США. Зростання ринку був чудовим, і зараз лізинг розглядається як важливий фінансовий варіант у вітчизняній економіці.

Великобританія і Німеччина позиціонуються як третій і четвертий по величині лізингові ринки в світі і залишаються домінуючими гравцями в Європі, на частку яких припадає 42% всього європейського ринку.

В Японії спостерігається невелике зниження обсягу угод оренди в 2016 році на 1,3%. Однак, вона як і раніше залишається другим за величиною ринком в Азії після Китаю. [1]

Таблиця 1

Обсяг нового лізингового бізнесу по регіонах протягом 2014-2016 рр.

Регіон	Обсяг нового бізнесу в 2016 р., млрд. дол.	Зміна обсягів нового бізнесу у 2016 р. проти		Частка на світовому ринку лізингу, %		
		2014 р., %	2015 р., %	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Північна Америка	416,8	11,6	2,2	39,0	40,6	37,9
Європа	346,3	5,3	7,3	34,7	32,1	31,5
Азія	289,9	32,7	30,0	20,7	22,2	26,4
Австралія та Нова Зеландія	28,4	20,2	-8,9	3,8	3,1	2,6
Південна Америка	12,9	-17,1	-6,8	1,1	1,4	1,2
Африка	5,4	-20,6	-19,5	0,7	0,7	0,5
Разом	1099,8	14,1	8,6	100,0	100,0	100,0

Джерело: складено автором за даними [1]

В Топ-50 кращих лізингових ринків 2016 року Україна зайняла останню сходинку (0.21 млрд. дол.). Це насамперед пов'язано з ще досить незрілим українським ринком на міжнародному полі. Однак, незважаючи на це інтерес до лізингу в країні продовжує зростати. Так, протягом 2017 року компаніями-учасниками Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» було надано в лізинг техніки та обладнання на суму понад 9,7 млрд грн (без урахування плати за користування предметом лізингу), що значно перевищує обсяги аналогічного 2016 року на + 53% (3.3 млрд грн).

Таблиця 2

Характеристика десяти найбільших ринків лізингових послуг у 2016 р.

№	Країна	Обсяг нового бізнесу, млрд. дол.	Зростання (2016/15), %	Рівень лізингового проникнення	
				в інвестиції, %	у ВВП, %
1	США	383,87	2,54	21,5	2,06
2	Китай	206,70	61,96	6,0	1,84
3	Великобританія	81,77	8,98	33,7	3,11
4	Німеччина	64,26	3,42	17,0	1,85
5	Японія	59,42	-1,30	8,4	1,20
6	Франція	38,94	11,23	15,3	1,58
7	Австралія	28,44	0,80	40,0	2,25
8	Канада	25,86	-8,47	32,0	1,69
9	Італія	25,28	17,02	14,1	1,37
10	Швеція	20,09	15,23	26,0	3,93

Джерело: складено автором за даними [1]

Обсяг портфелю лізингових компаній-членів Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» склав 11,3 млрд грн, що свідчить про деяке його зростання - на 9.8% млн грн з початку року. Як відмічають в Асоціації, на фоні зростання фінансування українського бізнесу через інструменти фінансової лізингу можна відзначити зворотну тенденцію в обсягах банківського кредитування. Так, за підсумками 2017 року обсяг банківських кредитів, наданих суб'єктам господарювання, зменшився на 14,5 млрд грн [2].

Таблиця 3

Динаміка лізингових угод на українському ринку за 2010–2016 рр.

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Вартість укладених угод протягом року, млрд. грн.	4,97	11,33	14,70	31,55	7,43	6,26	9,82
Вартість укладених угод протягом року, млрд. дол.	0,63	1,42	1,84	3,95	0,63	0,29	0,38
Частка у ВВП, %	0,46	0,87	1,04	2,17	0,47	0,32	0,41
Частка в інвестиціях, %	2,63	4,36	5,01	11,79	3,39	2,29	2,73
Кількість укладених угод протягом року	5095	10 920	10 832	11 083	8966	4119	9160

Джерело: складено автором за даними [3]

Багато підприємців усвідомлюють вигідність лізингових угод і використовують їх як альтернативи оренді і купівлі обладнання та нерухомості. Внаслідок цього, фінансова оренда (лізинг) стала більш приваблива для клієнтів. Але і лізинг має ряд проблем, для вирішення яких необхідне державне втручання:

- недосконалість законодавчого забезпечення;
- недостатня інтеграція у міжнародне законодавче поле щодо лізингу;
- несприятливий податковий клімат;
- обмеженість можливостей залучення коштів для фінансування лізингових операцій.
- недобросовісність контрагентів лізингових відносин.
- недостатній розвиток та обмежене використання інфраструктури ринку лізингу.

– недостатність кваліфікованих кадрів у сфері лізингу та низький рівень обізнаності з питань лізингу серед представників малого бізнесу.

– нестабільна ситуація в державі та недовіра іноземних інвесторів до України в цілому.

Економічні тенденції падіння курсу гривні привели до значного подорожчання імпортного обладнання та сприяли зміні попиту на ринку лізингу. Замість більш якісного, але дорогого обладнання представники підприємств надають перевагу дешевому обладнанню китайських виробників та вітчизняному устаткуванню.

З огляду на сформовану структуру лізингового бізнесу, його спрямованість і оцінки з боку учасників, можна виділити основні напрямки подальшого його розвитку і підвищення ефективності:

1. Формування регіональних лізингових компаній. Їх засновниками можуть стати, в першу чергу, регіональні комерційні банки. Однак важливе участь в їх формуванні можуть прийняти регіональні органи управління, в тому числі, беручи участь як співзасновники і вносячи певну частину коштів регіонального бюджету. Цей варіант особливо актуальний в разі, якщо предметом лізингу є реалізація регіональних інфраструктурних проектів, розвиток житлово-комунального господарства, вирішення певних соціальних проблем;

2. залучення до учасників лізингових компаній виробників обладнання та техніки. У цьому випадку від створення лізингової компанії може бути отриманий значний синергетичний ефект, так як технічне переоснащення одних виробництв забезпечує стійку потребу в продукції підприємств, що виробляють техніку і обладнання;

3. розширення функцій лізингових компаній, які зі звичайних посередників можуть перетворитися в організаторів просування передових технологій і методів організації виробництва, пропонуючи відповідні комплекти техніки організаціям певного профілю і масштабу. Для реалізації цієї роботи важливо в рамках лізингової компанії створювати відповідні інформаційно-консультаційні центри, що, хоч і потребує додаткових витрат, але сприятиме встановленню стійких господарських зв'язків з виробниками техніки і лізингоотримувачами, підвищенню ефективності окремих лізингових угод і загальної ефективності діяльності всіх учасників лізингових відносин;

4. подальше вдосконалення нормативно-правової бази лізингу та її інтеграція в міжнародне законодавче поле. Активна підтримка та захист державою вітчизняних лізингових компаній дасть поштовх підвищенню їх якості та рівню конкурентоздатності, а розширення українського

лізингового ринку в світі сприятиме іноземним інвестиціям в національну економіку.

Висновки. Як показує аналіз лізинг продовжує активно розвиватись у всьому світі. Лізингові економічні відносини на сьогодні є найважливішим засобом конкурентної боротьби. Країна з розвиненим лізинговим законодавством, з державною підтримкою лізингових операцій, безумовно, створює переважні умови для успішної конкуренції свого бізнесу.

Аналіз законодавства провідних західних країн, в яких лізинг має спеціальне регулювання, показує, що в нормативних актах цих держав дається чітке визначення лізингу, перераховуються його характерні ознаки, наявність яких свідчить про укладення договору лізингу, формуються вимоги, яким повинен відповідати лізингодавець, а також співвідношення між терміном лізингу та нормативним терміном служби майна, регламентуються відносини між лізингодавцем, лізингоотримувачем і продавцем майна.

Загальною тенденцією в розвитку всіх лізингових компаній є те, що їх функції суттєво розширюються, і від простого фінансування операції вони переходять до комплексного обслуговування своїх клієнтів, пропонуючи їм широкий спектр спеціальних додаткових послуг.

В Україні обсяги лізингу поки що не справляють враження. Все ж таки, для нас лізинг відносно новий вид діяльності, тому для стимулювання інвестицій у виробничу сферу, поновлення промислового потенціалу, а також підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників нашої країни необхідно розвивати лізингові відносини. Але для цього потрібно створити відповідні умови. Як показує досвід передових країн світу, це приділяє найбільшу увагу: відповідне законодавство, податкові пільги тощо. При усуненні основних проблем з допомогою державної підтримки можна бути впевненими, що лізинг в нашій країні поступово буде нарощувати свої оберти, відіграватиме все більш важливу роль в економіці України та зможе досягти значних успіхів на міжнародному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Global leasing report 2018. White Clarke Group's. [Electronic resource] Mode of access: <http://www.whiteclarkgroup.com>.
2. Статистичні дані Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців». [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://uul.com.ua>
3. Річні звіти Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2010–2016 роки. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://nfp.gov.ua>

Коновал Владислав Олегович,
студент групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Биховченко
Валентина Петрівна,
к.е.н., доцент

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах посилення впливу фінансової та політичної кризи національної економіки найважливішими чинниками успішного розвитку вітчизняних підприємств у довгостроковій перспективі є наявність фундаментальної мети розвитку і побудова ефективної системи управління їх фінансами, орієнтованої на досягнення цієї мети. Управління фінансовими ресурсами спрямоване на підвищення ринкової вартості й інвестиційної привабливості підприємства. Ефективне фінансове управління вимагає безперервності, послідовності і комплексності використання методів і важелів, завдяки яким фінансовий механізм підприємства найкраще пристосовується до змін в умовах утвердження ринкової економіки. [2]

Метою статті є визначення основних факторів впливу на ефективність формування фінансових ресурсів підприємств, здійснення оцінки джерел фінансування та напрямів розміщення фінансових ресурсів підприємств, визначення можливостей підвищення ефективності їх використання.

Для формування механізму якісного та ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, необхідно дотримуватися принципів системності та комплексності, що стає особливо актуальним є у зв'язку із економічною та політичною нестабільністю у світі, глобалізацією бізнесу, збільшенням підприємницьких ризиків та жорсткістю конкуренції. Рівень фінансового потенціалу й умови фінансових ринків розширюють або обмежують можливості формування підприємствами достатнього обсягу фінансових ресурсів. Все це зумовлює необхідність розробки управління фінансовими ресурсами як одного з найважливіших елементів в загальній стратегії діяльності та розвитку підприємств. [4]

Тому, щоб посісти своє місце на ринку й успішно працювати, кожне підприємство має враховувати багато чинників, що впливають на

його діяльність, планувати й прогнозувати власні кроки. Звичайно, досить важливе значення має професійна робота маркетингової та інших служб підприємства. Фінансові ресурси трансформуються у діловий оборот через відповідні джерела. Вони можуть бути розглянуті з двох точок зору: як сукупність інструментів, що використовуються для залучення фінансових ресурсів, необхідних для обслуговування виробничих та інших витрат організації; і як сукупність способів фінансового забезпечення діяльності організації, потенційно доступних і фактично використаних в процесі створення, становлення і розвитку організації, що забезпечують певну величину фінансових ресурсів [3, с. 134]. Загалом під терміном «ресурс» розуміють засоби, які, після певних перетворень і застосування, дозволяють отримати бажаний результат. Широко «фінансові ресурси» – це кошти, які можуть бути спрямовані на виконання визначених завдань відповідно до певного плану, і дозволяють отримати бажаний економічний результат. Фінансові ресурси підприємств за своєю сутністю – це складна економічна категорія, тому погляди українських вчених, які досліджували їх економічну сутність, досить різняться між собою. Тому для відображення всіх сторін поняття наведемо визначення різних вчених.

Найпоширенішою точкою зору є розуміння фінансових ресурсів як грошових коштів (фондів, доходів, накопичень), що мають цільове спрямування. Має місце й інший підхід, де науковці під фінансовими ресурсами розуміють не лише грошові кошти, а й кошти, авансовані в основні й оборотні засоби. Прихильники даного підходу розуміють фінансові ресурси більш широко за рахунок тієї їх частини, яка матеріалізована в активах підприємства. Отже, синтезувавши всі наведені вище визначення, можна представити загальне бачення цього поняття. Фінансові ресурси підприємств – це частина грошових коштів підприємства, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, які акумулюються за рахунок власних, позичених та залучених коштів та перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і 9 необхідні для виконання ним фінансових зобов'язань, здійснення витрат з метою забезпечення процесу розширеного відтворення, а також з метою одержання прибутку від здійснення виробничо-господарської діяльності. Фінансові ресурси підприємства мають виконувати наступні функції:

- забезпечення процесу виникнення підприємства;
- формування його стартового капіталу;
- формування ресурсного потенціалу;
- забезпечення безперервності і відтворення торговельного процесу;

- виконання фінансових зобов'язань;
- забезпечення його фінансової стійкості, платоспроможності, конкурентоспроможності і ефективності господарської діяльності.

Специфіка фінансово-економічного механізму управління підприємством визначається:

- формуванням статутного капіталу, поділеного на певну кількість акцій рівної номінальної вартості, і індивідуалізації корпоративної власності за допомогою акцій;
- емісією акцій як найважливішого джерела поповнення капіталу;
- дивідендною політикою підприємства;
- формуванням ринкової ціни акцій;
- диференціацією механізму використання акцій у відкритих і закритих акціонерних товариствах. [6]

Існують більш ефективні структурні підрозділи підприємства – центри відповідальності, на формування яких базується останнім часом організаційне забезпечення управління прибутком. Персоніфікація відповідальності за прийняття рішень є вихідним моментом створення системи управління прибутком. [1]

За джерелами формування фінансові ресурси підприємства поділяють на власні кошти (акціонерний капітал), залучені безоплатно державою з бюджету чи фондів цільового призначення або корпоративними формуваннями з централізованих фондів та позичені – отримані кредити.

Процес управління фінансовими ресурсами повинен здійснюватися в рамках певної системи. Її можна розглядати як: В Х І Д Інформація зовнішнього середовища про стан: нормативно-правового забезпечення, фінансів, ринків Інформація внутрішнього середовища про фінансові, матеріальні, трудові, екологічні та інші фактори діяльності Керуюча система (суб'єкт управління) Керована система (об'єкт управління) Командна інформація про мету, завдання, зміст, спосіб, ступінь, термін впливу Інформація про стан керованої системи, виконання раніше отриманих команд, реакція на щойно отримані команди Інформація для зовнішніх користувачів про: результати функціонування системи (продукцію, товари, послуги, податки, фінанси) Інформація для внутрішніх користувачів про: витрати, ціноутворення (комерційна таємниця). [5]

Рис. 1.1. Схема управлінських зв'язків у економічній системі управління

Отже, всі підприємства прагнуть у результаті своєї діяльності незважаючи на велику кількість фінансових коефіцієнтів та різноманітних підходів щодо визначення ефективності використання фінансових ресурсів, необхідно впровадити таку систему критеріїв та їх нормативних значень, яка б допомагала найбільш точно оцінити ефективність використання наявних фінансових ресурсів на підприємстві і яка була б зрозумілою, аргументованою та враховувала вид економічної діяльності суб'єкта господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. Фінансова діяльність підприємства: навч.підручник. - 2 ге вид. перероб.-К.: Либідь, 2002. – 384 с.
2. Родіонова О. М. Основи економіки. – Київ: Зодіак-Еко, 1995. – 244 с.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів: навч. підручник.- К.:НІОС, 2000. – 416 с.
4. Соколова Е.А. Проблеми управління прибутком підприємств / Е.А. Соколова, А.І. В'юшкова // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. – 2015р.
5. Шматковська Т.О. Концептуальні засади стратегічного управлінського обліку / Т.О. Шматковська // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2016р.
6. Мартьянов О. І. Оптимізація фінансових ресурсів підприємств України в умовах глобальної фінансової кризи [Електронний ресурс / О. І. Мартьянов, Т. О. Макух. – Режим доступу: http://esteticamente.ru/portal/soc_gum/sru/2011_1/index.htm

Коропова

Світлана Володимирівна,

студентка групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Першко Лариса Олександрівна,

к.е.н., доцент, с.н.с.,

доцент кафедри

ЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

В умовах глобалізаційних процесів національні податкові системи перетворюються на один з важливих чинників перерозподілу факторів виробництва у рамках глобальної економічної системи. Поглиблення глобальних інтеграційних процесів та активізація діяльності міжнародних організацій обумовили тенденцію вирівнювання національних економік в різних країнах та регіонах за багатьма параметрами. У цьому контексті роль податкової політики як фактора впливу на розвиток національної економіки зростає, зокрема завдяки незначній інституційній детермінованості на наднаціональному рівні та збереженню суверенних прав держави на регулювання податкової сфери. Визначальним інтегрованим параметром, яким характеризуються сучасні податкові системи, є їх здатність не лише забезпечувати фінансову спроможність держави, гарантувати високу якість наданих нею суспільних послуг, сприяти якісному і кількісному економічному зростанню, а й створювати необхідні конкурентні переваги у боротьбі за залучення до власного господарського середовища додаткових ресурсів у вигляді дедалі мобільніших об'єктів оподаткування.

Нині в Україні всі питання податкової, фіскальної політики є найгострішими в соціально-економічних, та політичних розуміннях. Податкова і фіскальна політики України складаються з принципових складових двох діючих систем, які є найбільше характерними у світовому практичному досвіді – європейської та американської. Разом з тим, якщо в європейській системі може переважати сплата з обороту у вигляді непрямого податку - податку на додану вартість, а в американській – прямі податки - прибуткові принципи оподаткування. Складність фіскальної вітчизняної політики можна визначити як еклектичне поєднання двох зазначених систем із базовою метою – це гарантування рівня

максимального фіскальних надходжень, як основної складової дохідної частини бюджету.

Метою статті є дослідження значення податкових надходжень в реалізації податкової політики держави.

Дослідження показників податкових надходжень дозволяє проаналізувати наслідки проведення податкової політики та виявити залежність між темпами зростання ВВП і темпами зростання основних показників державних фінансів, адже податкові надходження безпосередньо залежать від величини валового внутрішнього продукту. У таблиці 1 показані темпи приросту валового внутрішнього продукту (номінального) та податкових надходжень до зведеного бюджету України протягом 2012 – 2017 рр.

Таблиця 1

Темпи приросту ВВП та податкових надходжень за 2012–2017 рр.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП, млрд. грн.	1299	1404	1465	1586	1988	2383	2982
ПН, млрд. грн.	334	360	353	367	507	650	828
Темпи приросту ВВП	20,3%	8,4%	3,1%	7,7%	26,3%	20,4 %	25,2 %
Темпи приросту ПН	-	7,7%	-1,8%	3,8%	42,8%	28,2 %	27,2 %

Джерело: розраховано за даними [4,5].

Податкові надходження, як і доходна частина бюджету загалом, безпосередньо залежать від величини валового внутрішнього продукту. Як видно з таблиці, протягом досліджуваного періоду темп приросту ВВП мав тенденцію до збільшення, з незначним відхиленням у 2016 році. Темп приросту податкових надходжень мав від'ємний показник у 2013 році відносно 2012 року, проте до 2015 року відбувалося значне збільшення цього показника, у 2016 році темп приросту податкових надходжень почав уповільнюватись та у 2017 році знову почалося зростання даного показника. На рис. 1. показані темпи приросту валового внутрішнього продукту та податкових надходжень.

Система податкових надходжень є достатньо еластичною, тобто процентні зміни ВВП зумовлюють більші процентні зміни у величині податкових надходжень бюджету; на жаль, це стосується як позитивних, так і негативних процентних змін. Так у 2011 році та 2015 році за достатньо

високих коефіцієнтів еластичності зниження темпів зростання ВВП привело до різкого зниження темпів зростання податкових надходжень.

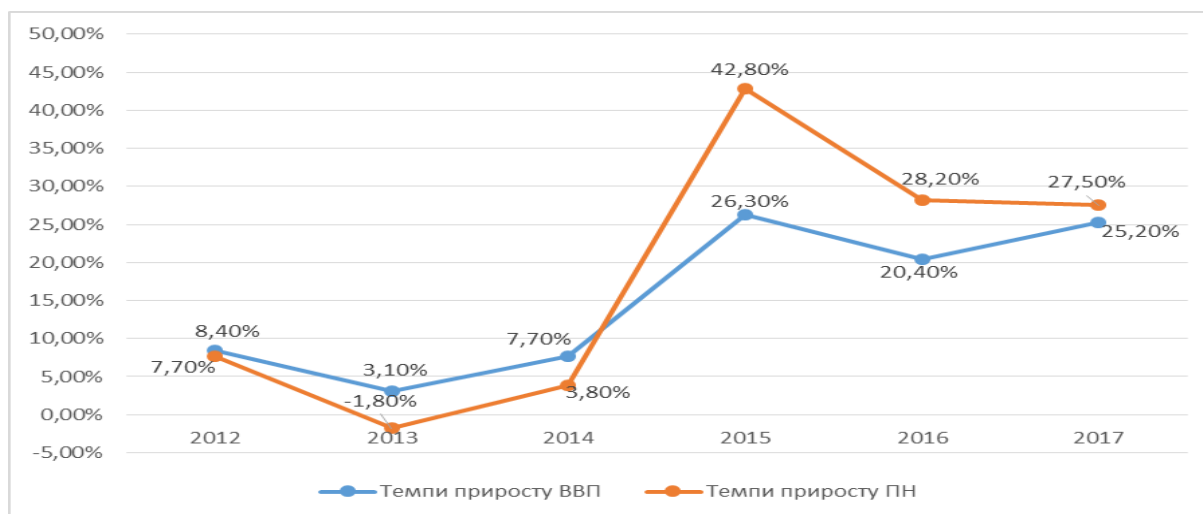

Рис. 1. Темпи приросту ВВП та податкових надходжень

Джерело: побудовано за даними [4,5].

Так як, відсоткова вага непрямого оподаткування в структурі податкових надходжень виросла з 53,5% в 2014 до 66,3% у 2016 році та аж до 70% у 2017 році. Прискорене зростання непрямих податків у 2015, 2016 та 2017 рр. відбулося під впливом інфляційного та девальваційного процесу, а також завдяки запровадженню у 2015 році миттєвого імпортного збору.

Визначення оподаткування на споживання є загальноєвропейською тенденцією з метою збільшення частки доходів і прибутків в постанові платників податків[2]. У країнах із високим рівнем економічного розвитку структура оподаткування схиляється в бік прямих податків. Непряме оподаткування переважає в країнах із перехідною економікою – завдяки простоті й стабільності справляння, а обсяг прямого оподаткування зменшується внаслідок зменшення загального рівня добробуту населення, зростання кількості витратних і нерентабельних підприємств. Таким чином, наявність у структурі оподаткування значної частки непрямих податків характеризує податкову систему як фіскально спрямовану, а не соціально – орієнтовану[3].

Надходження бюджету відображають фінансові відносини держави з підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами, що виникають у процесі стягнення бюджетних платежів[1].

Аналіз динаміки складу і структури доходів державного бюджету за 2010-2017 рр., свідчить про те, що найбільшим джерелом доходів були саме податкові надходження. В 2010 р. цей показник становив

347986 млн. грн., у 2012 р. знизився до 341165 млн. грн., у 2016 році – відбулося його зростання до 650782 млн. грн., а в 2017 р. величина податкових надходжень зросла до 828158,8 млн. грн., що на 27,2% більше попереднього року. Причинами таких коливань є кризові явища, що спостерігаються в економіці країни та девальвація національної валюти, що призвела до номінального зростання доходів бюджету. Таким чином, спостерігаємо тенденцію до формування доходів державного бюджету за рахунок податкових надходжень, частина яких становить 80-85%, тобто податкові потоки є найбільшою бюджетоутворюючою ланкою.

Питома вага непрямих податків в структурі податкових надходжень зросла з 53,5% в 2014 до 66,3% у 2016 році та аж до 70% у 2017 році. Прискорене зростання непрямих податків у 2015- 2017 рр. відбулося під впливом інфляційного та девальваційного процесу, а також завдяки запровадженню у 2015 році тимчасового імпортного збору. Перекладення оподаткування на споживання це загальноєвропейський тренд з метою зростання частки доходів та надходжень у розпорядженні платників податків[2].

У країнах із високим рівнем економічного розвитку структура оподаткування схиляється в бік прямих податків. Непряме оподаткування переважає в країнах із перехідною економікою – завдяки простоті й стабільності справляння, а обсяг прямого оподаткування зменшується внаслідок зменшення загального рівня добробуту громадян, зростання кількості витратних і нерентабельних підприємств. Таким чином, наявність у структурі оподаткування значної частки непрямих податків характеризує податкову систему як фіскально спрямовану, а не соціально – орієнтовану[3]. 2015-2016 рр. характеризуються незначним зменшенням ПДВ у структурі податкових надходжень, проте 2015-2017 рр. питома вага ПДВ починає збільшуватися.

Висновки. Високе податкове навантаження на платників податків зумовило виникнення проблеми тінізації економіки України. Підприємства «тіньової» економіки не перерозподіляють власних доходів до бюджетів і державних цільових фондів, вони не сплачують податки, збільшуючи власні прибутки. Так, за даними розрахунків Мінекономрозвитку у 2017 році рівень тіньової економіки склав 34% від офіційного ВВП. Тобто в результаті цього державний бюджет України у 2017 році недоотримав значну суму податкових надходжень.

Податкова політика формується на політичній арені, і це багато в чому ускладнює її застосування для стабілізації економіки та зростанню податкових надходжень до бюджетів. Позитивний ефект від застосування

податкової політики для зростання доходів бюджетів, може бути досягнутий тільки тоді, коли вона буде незалежною від політики уряду загалом. В цьому сенсі важливим питанням залишається функціонування податкової політики як самостійної функції державного управління. Проте, на наш погляд, запроваджувати стимулюючі заходи податкової політики недоцільно через наявність часового лагу між моментом їх впровадження та отриманням кінцевого результату. Тому на найближчу перспективу податкова політика в Україні має носити стабілізаційний характер, а будь-які радикальні зміни доцільно вносити після стабілізації економічної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Податкова політика України: навч. посіб. / П.В. Мельник, З. С. Варналій, Л. Л. Тарангул [та ін.] ; за ред. П.В. Мельника. – К. : Знання України, 2011. – 505 с.
- 2.Напрями формування податкової політики України в контексті фіскальної децентралізації та розширення бази оподаткування : монографія / А.І. Крисоватий, О. М. Десятнюк, Л. П. Амбрик, С. Д. Герчаківський, В. І. Дмитрів; ред.: А.І.Крисоватий, О. М. Десятнюк; Терноп. нац. екон. ун-т.- Тернопіль : ТНЕУ, 2016.- 181 с.
- 3.Податкові механізми відновлення соціально-економічного розвитку в контексті реформи 2016 року. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/-f6424.pdf>.
- 4.Офіційний сайт Державного комітету статистики – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 5.Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс] –Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>
- 6.The Heritage Foundation 214 Massachusetts Avenue, NE Washington, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/download>
- 7.Doing Business-2017. Україна в рейтингу світового банку легкості ведення бізнесу [Електронний ресурс] // Економічний дискусійний клуб. – 2016. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/doing-business-2017-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>
- 8.EU Tax Policy Strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/tax_policy/index_en.htm.

Котовий

Володимир Андрійович,
студент групи ФМСБ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Бедринець

Мирослава Дмитрівна,

к.е.н., доцент, завідувач кафедри

БЮДЖЕТУВАННЯ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Процес фінансового планування на підприємствах постійно удосконалюється відповідно до вимог виробництва. При цьому змінюються не тільки підходи до планування та його методи, а й форма фінансового плану.

В економічній літературі останнім часом досить часто обґрунтовується необхідність фінансового планування на підприємстві у формі «бюджету». Важливо зазначити, що в умовах адміністративно-командних методів ведення народного господарства поняття «бюджет» асоціювалося, як правило, з дослідженням, аналізом та плануванням державного бюджету країни. Поняття «державний бюджет» розглядалося всебічно як економічна категорія, як основний фінансовий план держави та як закон. Однак багато авторів термін «бюджет» вживають не тільки стосовно державних фінансів. Так, у «Фінансовому словнику» А. Г. Загородній, А. Г. Вознюк, Т. С. Смовженко відзначають, що «бюджет» — це кошторис прибутків і видатків держави, підприємства на певний період, сума прибутків окремої особи або родини на певний час [4, с. 58]. Тобто правомірно розглядати поняття «бюджет» на макро- та мікрорівні як збалансований кошторис доходів і видатків. Такій підхід підтримують більшість зарубіжних і вітчизняних економістів, зокрема М. М. Алексеєва, О. М. Бандурко, Т. К. Бень, С. Б. Довбня, Н. Я. Коробов, А. М. Поддєрьогін, В. М. Семенов, Д. Фостер, Ч. Т. Хорнгрен, А. Д. Шермет та інші.

Разом з тим деякі економісти не підтримують такої позиції. Так, наприклад, В. М. Федосов вважає, що «як з погляду генези, теорії, так і фінансової практики «бюджет» — категорія макроекономічного рівня, державного господарства. Й історично, і з погляду економічної природи, внутрішньої фінансової сутності, якісних рис і наукової логіки бюджет є домінуючою, центральною складовою категоріального апарату державних

фінансів» [1, с. 695]. Такий підхід до застосування терміна «бюджет», на нашу думку, не зовсім правильний, оскільки категоріальний апарат фінансової науки охоплює термінологію, що застосовується як на макро-, так і на мікрофінансовому рівні. Наприклад, поняття «фінансове планування» застосовується і на загальнодержавному рівні, і на рівні підприємства, але при цьому вони виконують дещо різне функціональне навантаження.

У країнах з розвиненою ринковою економікою складання бюджетів підприємств почалося у 20-ті роки ХХ ст., що обумовлювалося підвищенням ділової активності підприємств та ускладненням економічної ситуації, в якій перебували суб'єкти підприємництва.

Раніше, під час індустріально-промислової ери, бізнес-середовище було передбачуване, попит задовольнявся пропозицією, обсяги продажу зростали з року в рік. Критеріями успіху були рентабельність і масштаби бізнес-процесів. Управління мало відповідну структуру і було сконцентроване на фінансових аспектах діяльності компанії.

На зміну індустріально-промисловій ері прийшла ера інформаційна. Сьогодні інформація легкодоступна, і торгівля не обмежується сегментами ринку або територіальними кордонами. Унаслідок прискореного розвитку нових технологій ділове середовище стало малопередбачуване. Тому сьогодні задатком успіху є еластичність — здатність організації швидко реагувати на складну ринкову ситуацію, і в цьому важливу роль відіграє бюджет підприємства. Слід зазначити, що підприємство, маючи право приймати управлінські рішення, у тому числі й фінансові, розв'язують проблеми своєї діяльності з погляду адекватності існуючих зовнішніх та внутрішніх обставин, які виникають у країні та за її межами, й економічної ефективності діяльності самого підприємства.

Сьогодні в Україні незначна кількість підприємств складає та використовує бюджет, більшість підприємств розробляє фінансові плани, але ці дві форми фінансових планів кількісно і якісно відрізняються один від одного.

Так фінансовий план державного підприємства розробляється згідно з «Положенням про порядок складання річного фінансового плану державного підприємства (крім казенного)», затвердженого наказом Міністерства економіки України від 25 грудня 2000 р. № 277. Для підприємств інших форм власності це положення має рекомендаційний характер. Відповідно до зазначеного Положення фінансовий план державного підприємства складається з п'яти розділів:

1. Джерела формування і надходження коштів.

2. Приріст активів підприємства.
3. Повернення залучених коштів.
4. Витрати, пов'язані із внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів.
5. Покриття збитків минулих періодів.

У джерелах формування та надходження коштів відображаються: прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, нерозподілений прибуток минулих періодів, амортизаційні відрахування, довгострокові кредити банків, інші довгострокові фінансові зобов'язання, інші довгострокові зобов'язання, короткострокові кредити банків, суми авансів, одержаних від поставок продукції, виконаних робіт (послуг), за товари, роботи, послуги, отримані на умовах відстрочки платежу, цільове фінансування і цільові надходження усього, у тому числі субсидії, асигнування з бюджету, кошти спеціальних цільових фондів, інші джерела.

Приріст активів підприємства характеризує капітальні інвестиції усього й у тому числі: на капітальне будівництво, придбання (виготовлення) основних засобів, придбання (виготовлення) необоротних активів, придбання (створення) нематеріальних активів, модернізація, модифікація (добудова, дообладнання, реконструкція) основних засобів, довгострокові фінансові інвестиції, приріст оборотних активів підприємства, поточні фінансові інвестиції, інші витрати.

Повернення залучених коштів відображає: повернення довгострокових кредитів банків, інших довгострокових фінансових зобов'язань, інших довгострокових зобов'язань, короткострокових кредитів банків, повернення позик, кредитів та інших коштів, отриманих на поворотній основі з бюджету, відшкодування витрат бюджету, пов'язаних з виконанням гарантійних зобов'язань.

Витрати, пов'язані з унесенням обов'язкових платежів до бюджету та недержавних цільових фондів, відображають сплату поточних податків та обов'язкових платежів до бюджету усього й у тому числі: податок на прибуток, інші податки та обов'язкові платежі; внески до державних цільових фондів, усього й у тому числі: внески на обов'язкове державне пенсійне страхування, внески на соціальне страхування у зв'язку з втраченою працездатністю, внески на соціальне страхування на випадок безробіття; погашення податкової заборгованості, яка виникла на початок періоду, у тому числі: реструктуризовані та відстрочені суми, що підлягають сплаті в плановому році, інші обов'язкові платежі.

Покриття збитків минулих періодів відображає спрямування коштів на покриття збитків, які виникли на підприємстві за минулі періоди.

З описаної вище схеми складання фінансового плану видно, що він не може забезпечити оперативне прийняття управлінських рішень в умовах досить швидких змін економічної ситуації, що складається навколо підприємства. Це пов'язано з тим, що за допомогою фінансового плану неможливо здійснювати контроль за фактичним надходженням грошових коштів на поточний рахунок. Наведена вище схема фінансового плану не дозволяє також здійснювати контроль за витрачанням усіх грошових коштів, які надійшли у процесі господарської діяльності, і впливати на процес формування собівартості продукції, що виробляється підприємством. Тому більшість підприємств крім фінансового плану складають також Бюджет руху грошових коштів (Оперативний фінансовий план) і платіжний календар.

Сучасні умови господарювання зумовлюють потребу раціонального управління всіма ресурсами на підприємстві, у тому числі фінансовими, роль яких у відтворювальному процесі невинно зростає. Тому за нинішніх умов дедалі актуальнішим стає розроблення методів і прийомів ефективного використання обмежених матеріальних і фінансових ресурсів, інвестування коштів в активи чи проекти, що забезпечать зростання доходів за допустимого ризику. Тут на допомогу знову ж таки приходять «бюджет підприємства», який сприяє плануванню та управлінню рухом фінансових ресурсів і фінансових відносин, що виникають як усередині підприємства, так і між суб'єктами господарювання та державою у процесі руху фінансових ресурсів[2].

Сьогодні фінансове планування, як і вся система господарської роботи на підприємстві, потребує переведення її на нові принципи організації. Їх зміст та форми мають бути суттєво змінені, у зв'язку з новими економічними умовами та соціальними орієнтирами. Сучасне планування має орієнтуватись на ринкову кон'юнктуру, враховувати ймовірність настання певних подій і одночасно розробляти моделі поведінки підприємства в умовах зміни матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Суттєвий досвід свідчить про те, що при проведенні оперативного фінансового планування важлива роль відводиться бюджету підприємства, бо він дає можливість чітко визначити та встановити дієвий контроль за фактичним надходженням грошових коштів на поточний рахунок, їх раціональним розподілом і витрачанням у процесі господарської діяльності та за виконанням поточного фінансового плану. Крім того, «бюджет підприємства» дає можливість установити контроль за структурними підрозділами, які входять до складу підприємства[3].

Досвід фінансового планування у формі бюджету підприємства свідчить про те, що відбуваються якісні зміни: по-перше, змінюється зміст самого фінансового плану; по-друге, він будується на взаємозв'язаній системі фінансових розрахунків, які кількісно і якісно характеризують окремі напрями економічної діяльності підприємства, при цьому економічні розрахунки, що проводяться при складанні «бюджету підприємства», різні за формою та змістом.

Важливо зазначити, що «бюджет» може розроблятися як для компанії в цілому, так і для окремих структурних підрозділів з метою: прогнозування фінансових результатів; установлення цільових показників фінансової ефективності й рентабельності, лімітів найбільш важливих витрат; обґрунтування фінансової заможності бізнесу, яким займається дана компанія, чи реалізованих нею інвестиційних проектів. Такий підхід дає керівникам компанії можливість провести порівняльний аналіз фінансової ефективності роботи різних структурних підрозділів, визначити найбільш привабливі для подальшого розвитку сфери господарської діяльності, напрями структурної перебудови діяльності компанії (згортання одних і розвиток інших видів бізнесу) тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большая книга по экономике / Пер. с нем. В. Годфрида. — М.: ТЕРРА, 1997. — 736 с.
2. Дем'яненко М.Я. Бюджетування на підприємстві: завдання і основні передумови ефективного застосування. [Електронний ресурс] — режим доступу: // [http:// www.nbu.gov.ua/](http://www.nbu.gov.ua/).
3. [Електронний ресурс] http://ebooktime.net/book_307_glava_26_4.2_Бюджетування_.html
4. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко. Фінансовий словник. — К.: Т-во «Знання», КОО, 1992. — 414 с.

Кошеленко Діна Валеріївна,
студентка групи ФМУ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Сокирко Олена Сергіївна,
к.е.н., доцент кафедри

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ У МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Кожне сучасне підприємство зацікавлене у висококваліфікованих, ініціативних та відповідальних працівниках. Для їх залучення, а в подальшому і мотивації до сумлінного, ефективного виконання своїх обов'язків недостатньо лише матеріального заохочення, необхідно розробляти комплексні збалансовані пакети мотивації працівників. Вони мають включати як матеріальні аспекти, так і соціальне забезпечення, що включає в себе медичне та пенсійне страхування, кар'єрне зростання, навчання та підвищення кваліфікації.

Забезпечення своїх працівників медичним та пенсійним страхуванням є константою для підприємств розвинених країн. Аналізуючи Україну у даній сфері можна помітити низький відсоток вітчизняних підприємств, що здійснюють корпоративне страхування працівників. Актуальність даної теми обґрунтовується тим, що в умовах неспроможності забезпечення державою необхідних розмірів фінансування заходів соціального захисту населення, розвиток недержавних пенсійних фондів може стати дієвою допомогою зі сторони підприємців державній складовій соціального захисту. Пояснюється це тим, що недержавні пенсійні фонди забезпечують населення додатковим пенсійним захистом та є потужними каталізаторами розвитку економіки за допомогою впливання інвестицій в неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики сучасної реформи пенсійної системи України, діяльності її суб'єктів займалися такі науковці як В.Д. Базилевич, Н.В. Бахмач, І.Ф. Гнибіденко, Р.В. Пікус, Д.Ю. Нестеров та інші. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень з окресленої проблематики, теоретичні і практичні аспекти функціонування недержавного пенсійного страхування в Україні, проблеми та перспективи його розвитку в контексті поширення досвіду застосування корпоративного пенсійного страхування як важливої складової мотиваційного пакету працівників потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження перспектив розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні, аналіз проблематики поширення корпоративного пенсійного страхування як вагової складової мотиваційного пакету вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У відповідності до чинного законодавства в державі передбачено обов'язкове функціонування трьох рівнів пенсійної системи. Важливою в даному аспекті виступає система недержавного пенсійного забезпечення. Її основу формують засади добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у забезпеченні пенсійних накопичень, головною метою яких є отримання громадянами пенсійних виплат. До суб'єктів недержавне пенсійне страхування відносять:

- недержавні пенсійні фонди, укладаючи пенсійні контракти між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів;
- страхові компанії, шляхом підписання договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності, смерті учасника фонду;
- банківські установи [5].

Розглядаючи найбільш зручні та при цьому ефективні методи здійснення корпоративного страхування, вітчизняним підприємствам доцільно обирати перші два варіанти для формування мотиваційного пакету працівника.

Відповідно до українського законодавства банківським установам заборонено займатися страховою діяльністю у чистому її вигляді, недержавне пенсійне страхування вони реалізують шляхом укладання депозитних пенсійних договорів, розмір яких обмежується сумою гарантованих державою вкладень, що зараз становить 250 тис. грн [10].

Розглядаючи страхові організації у векторі даного питання необхідно зауважити, що близько 30% страховиків визнаних найкращими страховими компаніями за розміром інвестиційного доходу надають послуги корпоративного пенсійного страхування. Згідно вітчизняного законодавства пенсійне страхування — один із продуктів страхових компаній, що належить до страхування життя [8]. Таким чином, даним видом діяльності можуть займатися лише компанії зі страхування життя.

Відповідно до даних Нацкомфінпослуг менше 10 % продуктів страхування життя позиціонуються як пенсійні продукти для клієнтів, всі ж інші — «ризик +», що означає, що клієнт не тільки страхує ризик смерті, інвалідності та втрати роботи, а й накопичує певні кошти та має можливість в кінці терміну отримати накопичені кошти та інвестиційний дохід

у вигляді одноразової виплати чи ануїтетними платежами протягом наперед визначеного періоду [4].

Вважаємо, що більш перспективною для корпоративного пенсійного страхування є саме 3 ланка недержавного пенсійного забезпечення – страховики, НПФ і банківські установи.

Розглядаючи НПФ слід зазначити, що вони бувають трьох видів: відкриті пенсійні фонди, корпоративні пенсійні фонди, професійні пенсійні фонди.

Вкладником НПФ може бути як сам учасник фонду, так і його роботодавець (здійснюючи корпоративне пенсійне страхування), подружжя, діти, батьки, рідні брати і сестри. Внески, які здійснюються до недержавного пенсійного фонду обліковуються на особистому пенсійному рахунку учасника фонду та є його власністю. Умови та особливості недержавного пенсійного забезпечення учасників фонду встановлюються залежно від обраної пенсійної схеми. Пенсійні виплати можуть бути одноразовими та довічними [5].

Рівень попиту на послуги корпоративного пенсійного страхування в Україні поки що незначний. Лише невелика частина вітчизняних підприємств включає недержавне пенсійне страхування в свої мотиваційні пакети. Здебільшого, до програм корпоративного страхування проявляють інтерес великомасштабні вітчизняні підприємства, які виплачують пенсійному та іншим соціальним фондам значні суми. Зважаючи на це, недержавне пенсійне страхування стає соціальною програмою, яка заохочує працівників та дозволяє роботодавцям здобути репутацію компанії-роботодавця, що використовує передові світові досягнення, спрямовані на підвищення ефективності роботи компанії [6].

Як видно з таблиці 1, низький рівень охоплення населення послугами недержавного пенсійного страхування є характерним для України. Це в свою чергу, знижує його роль у фінансуванні потреб пенсіонерів у коротко- та середньостроковій перспективі. Станом на 30.06.2018 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 63,7 тис. шт. пенсійних контрактів, що менше на 4,2% (2,8 тис. шт.) порівняно зі станом на 30.06.2017. Зменшення об'ємів пенсійних контрактів пов'язане зі зменшенням пенсійних контрактів з фізичними особами.

Пенсійні контракти станом на 30.06.2018 укладено з 57,4 тисячею вкладників, з яких юридичні особи – 1,8 тисячі, або 3,2% від загальної кількості вкладників та фізичні особи – 55,6 тисячі, або 96,8% [1].

Динаміка основних показників НПФ протягом 2016-2018 рр.

Показники	Станом на 30.06. 2016	Станом на 30.06. 2017	Станом на 30.06. 2018	Темпи приросту, %	
				% станом на 30.06.2017 / станом на 30.06.2016	% станом на 30.06.2018 / станом на 30.06.2017
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	60,7	66,5	63,7	9,6%	-4,2%
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	831,2	838,0	846,2	0,8%	1,0%
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2000,3	2 248,7	2 536,7	12,4%	12,8%
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1847,8	1 945,6	1 937,7	5,3%	-0,4%
Пенсійні виплати, млн. грн.	580,2	685,2	753,4	18,1%	10,0%
Загальна кількість учасників, що отримали/ отримують пенсійні виплати, тис. осіб	79,7	83,2	80,2	4,4%	-3,6%
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	917,6	1 227,3	1 536,7	33,8%	25,2%

Джерело: складено автором [1] , [2], [3]

Кількість вкладників станом на 30.06.2018 зменшилася порівняно з аналогічним періодом 2017 року на 4,0% (2,4 тис. вкладників) та станом на 30.06.2017 порівняно з аналогічним періодом 2016 року кількість вкладників збільшилася на 9,3% (5,1 тис. вкладників).

Зменшення кількості вкладників за період з 30.06.2017 по 30.06.2018 відбулося за рахунок зменшення кількості вкладників фізичних осіб на 3,3% та юридичних на 21,7%[1].

Зауважимо, що це пов'язано із відсутністю здійснення відрахувань на потреби пенсійного страхування на добровільних засадах. Разом з тим розвиток програм добровільного страхування життя обмежується низькою ефективністю фінансових інструментів для інвестування коштів учасників НПФ.

Висновки. Таким чином, активізації корпоративного пенсійного страхування в Україні сприятиме зростання доходів підприємств, стимулююча податкова політика в цій сфері, максимізація інвестиційного доходу на кошти вкладників та мінімізація інвестиційних ризиків, покращення стабільності НПФ. Для подальшого розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні та використання корпоративного пенсійного страхування як складової мотиваційного пакету вітчизняних підприємств, необхідним є вжиття наступних заходів:

- розробка заходів для забезпечення високого рівня державної підтримки розвитку недержавного пенсійного забезпечення;
- удосконалення контролю за діяльністю НПФ та страхових компаній, який забезпечить ранню діагностику їх стану та оперативне виявлення проблем у діяльності, що сприятиме мінімізації втрат їх вкладників;
- інформування юридичних осіб та громадян про розвиток недержавного пенсійного забезпечення, діяльність НПФ і страхових компаній, а також про послуги, які вони надають;

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підсумки діяльності недержавних пенсійних фондів за 2017 рік. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/17_Dep_Repetska/NPF_IV_kv%202017.pdf.
2. Підсумки діяльності недержавних пенсійних фондів за 2016 рік. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/17_Dep_Repetska/NPF_IV_kv%202016.pdf.
3. Підсумки діяльності недержавних пенсійних фондів за 2018 рік станом на 30.06.2018р. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/OsnPokazn/NPF_II_kv_2018.pdf
4. Аналітичний огляд ринку недержавних пенсійних фондів в управлінні КУА у 4-му кварталі 2017 року. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart/262765.html
5. Про недержавне пенсійне забезпечення: закон України від 09.07.2003 №1057-IV / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1057-15>
6. Терещенко Г. М. Становлення та розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.

7. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Офіційний сайт / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/>

8. Про страхування: закон України від 07.03.1996 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

9. Петрушка, О.В. Недержавне пенсійне страхування як альтернатива забезпечення гідної старості / О. В. Петрушка // Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства : погляди науковців і практиків : збірн. тез. доп. Першої інт.-конф. проф.-викл. складу каф. фін. ТНЕУ (м. Тернопіль, 14 квіт. 2015 р.) / відп. ред. О. П. Кириленко. — Тернопіль : Видав. центр “Вектор”, 2015. — С. 87–90.

10. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>

Кробинець Ганна Василівна,
студентка групи ФМУ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Коляда Тетяна Анатоліївна,
к.е.н., с.н.с., доцент,
доцент кафедри

УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ДЕФІЦИТОМ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Бюджетний дефіцит є досить поширеним явищем, котре за своєю сутністю представляє перевищення видатків над постійними доходами бюджету. Основною причиною виникнення бюджетного дефіциту є випереджаюче зростання бюджетних видатків порівняно із зростанням доходів бюджету, що має місце в Україні протягом останніх років. Однак наявність бюджетного дефіциту не свідчить про незбалансованість бюджету, оскільки при його складанні та затвердженні встановлюються обґрунтовані джерела фінансування [1, с.260].

Загальновідомо, що структура та обсяг державного бюджету є основним показником фінансового стану будь-якої держави. На сучасному етапі розвитку України є актуальним питання збалансування бюджету шляхом пошуку реалістичних джерел фінансування дефіциту бюджету. Хронічний дефіцит державного бюджету породжує проблеми, що пов'язані з неспроможністю держави виконувати покладені на неї функції, забезпечувати сталий економічний розвиток, та зменшує рівень довіри зарубіжних фінансово-кредитних інституцій до уряду країни, що призводить до здорожчання обслуговування залучених нових позик.

Розбудова економічної незалежності та керованого соціально-економічного розвитку України потребує залучення значних фінансових ресурсів та ефективного менеджменту дефіциту бюджету. Тому виникає гостра необхідність дослідження існуючих ключових проблем, що пов'язані з дефіцитом державного бюджету та пошуком ефективних шляхів щодо його управління.

Державний бюджет як головний фінансовий план держави – це розпис доходів та видатків держави за певний період часу, який має статус закону. Результат формування грошових ресурсів відображається в доходах державного бюджету, а їхнє використання – в його видатках.

На сьогодні більшість країн світу, серед них й Україна, має бюджетні дефіцити хронічного характеру, що призводить до поглиблення

фінансової нестабільності, адже вони сприяють розгортанню інфляційних процесів в економіці та відволікають значну частину грошових ресурсів із приватного сектору (Табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка показників доходів та видатків
Державного бюджету України за 2014-2018 роки**

Рік	Доходи, млрд. грн.	Темп приросту доходів, %	Видатки, млрд. грн.	Темп приросту видатків, %	Дефіцит бюджету, % ВВП	Темпи приросту ВВП, %	Індекс інфляції, %
2014	357,1	105,3	430,1	106,6	4,9	-6,6	124,9
2015	534,7	149,7	576,9	134,1	2,3	-9,8	143,3
2016	616,3	115,3	684,9	118,7	2,9	2,3	112,4
2017	793,3	128,7	839,2	122,5	1,6	2,5	113,7
2018*	917,9	115,2	991,7	114,0	2,5	3,0	109,0

* планові показники

Джерело: розраховано автором за даними Державної казначейської служби України (<http://treasury.gov.ua>) та Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>)

Низька бюджетна дисципліна та, як наслідок, недотримання показників бюджетних обмежень щодо граничного обсягу дефіциту є причиною погіршення фінансової стану в країні та поглиблення фінансової безвідповідальності урядів.

Так, ВВП зріс на 2,5% у 2017 році та на 2,3% у 2016 році – це достатньо слабкий рівень відновлення після сукупного 16-відсоткового скорочення протягом 2014-2015 років [2].

Проаналізуємо основні індикатори економічної безпеки України за 2012-2017 рр. та визначимо їхній майбутній тренд розвитку (табл. 2).

Витрати на стабілізацію соціального забезпечення зросли на 11,7% в реальному вимірі та досягли 41,5% від ВВП через подвоєння мінімальної заробітної плати та підвищення заробітної плати викладачів та лікарів на 40%, а також збільшення витрат на соціальні програми [3].

Індикатори оцінки економічної безпеки України

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*	2020*
Номинальний ВВП, млрд. грн.	1,405	1,465	1,587	1,989	2,385	2,983	3,428	3,825	4,314
Реальний ВВП, % зміни	0,2	0,0	-6,6	-9,8	2,3	2,5	3,5	4,0	4,0
Споживання, зміна %	7,4	5,2	-6,2	-15,9	1,4	6,7	5,4	4,1	3,8
Фіксований капітал, %	5,0	-8,4	-24,0	-9,2	20,1	18,1	14,9	9,0	9,2
Експорт, зміна %	-5,6	-8,1	-14,2	-13,3	-1,6	3,5	8,0	6,4	5,9
Імпорт, зміна %	3,8	-3,5	-22,1	-17,9	8,4	12,2	14,0	7,2	5,8
Дефлятор ВВП, зміна %	8,1	3,1	14,8	38,4	17,1	22,0	11,1	8,1	7,6
ІСЦ, зміна %	-0,2	-0,5	24,9	43,3	12,4	13,7	9,9	7,3	6,5
Сальдо поточного балансу, % ВВП	-8,2	-9,2	-3,5	-0,2	-3,8	-3,5	-3,7	-3,3	-3,3
Зовнішній борг, % ВВП	76,6	78,6	97,6	131,5	129,4	104,0	106,3	107,0	105,4
Доходи бюджету, % ВВП	44,5	43,6	40,3	42,3	38,4	39,2	40,1	40,8	40,6
Податкові надходження, % ВВП	38,9	37,9	35,8	35,5	33,1	34,0	35,4	36,5	36,6
Видатки бюджету, % ВВП	48,9	48,4	44,8	43,2	40,6	41,5	42,6	43,5	43,0
Поточні видатки, % ВВП	45,7	46,2	44,3	41,0	37,4	38,2	39,4	39,7	39,0
Капітальні витрати, % ВВП	2,9	2,0	1,3	2,2	3,1	3,3	3,2	3,8	4,0
Державний гарантований борг, % ВВП	36,6	40,6	70,3	79,7	87,2	72,3	75,1	73,5	68,4

* планові показники

Джерело: розраховано автором за даними Державної казначейської служби України (<http://treasury.gov.ua>) та Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>)

Рівень державного та державного гарантованого боргу залишився високим на рівні в 72,3% ВВП в 2017 році. Дефіцит поточного рахунку залишався дефіцитним на рівні 3,5% від ВВП у 2017 році, незважаючи на покращення розвитку торгівлі. Товарний експорт зріс на 18% до 39,7 млрд. доларів США в 2017 році, головним чином за рахунок зростання цін на товари, тоді як імпорт товарів збільшився на 27% до 46,6 млрд. доларів за рахунок інвестицій та проміжних товарів.

Так, аналіз показників дефіциту бюджету та державних фінансів кандидатів у Європейський Союз та держав-членів Європейського Союзу проводиться в кілька етапів.

Перший етап. Дефіцит бюджету до валового внутрішнього продукту розглядається як базовий критерій аналізу бюджетного дефіциту, що враховує Маастрихтські критерії. На цьому етапі аналіз зосереджений на опису статистики спостережуваних параметрів, з особливим врахуванням показників докризового (2000-2007 рр.) і посткризового періоду (2008-2015 рр.).

На другому етапі аналізується техніка визначення співвідношення змінних, а саме: державний борг (у % від ВВП) і дефіцит бюджету (у % від ВВП). Кореляція спостерігається з двох випадках: співвідношення цих двох змінних у країнах-кандидатах у порівнянні з середнім показником Європейського Союзу.

На третьому етапі аналіз фокусується на рейтингу країни у ЄС, запровадженого Єврокомісією, двох процедур стосовно спонукання окремих європейських держав до дотримання Пакту зростання та стабільності й Фіскального пакту – про процедури спостереження за макроекономічними дисбалансами (The Macroeconomic Imbalance Procedure) та процедури надмірного дефіциту (the Excessive Deficit Procedure – EDP) [4, 5].

Наприкінці 2017 р. найнижчі коефіцієнти державного боргу до ВВП були зафіксовані в Естонії (9,0%), Люксембурзі (23,0%), Болгарії (25,4%), Чехії (34,6%), Румунії (35,0%) та Данії (36,4%). П'ятнадцять держав – членів ЄС мають співвідношення державного боргу вище 60% ВВП, найвищий рівень зареєстрований у Греції (178,6%), Італії (131,8%), Португалії (125,7%), Бельгії (103,1%) та Іспанії (98,3%) [6].

На основі узагальнення позитивного досвіду країн ЄС у вирішенні питання стосовно скорочення бюджетного дефіциту та державного боргу, можна розробити наступні рекомендації щодо удосконалення бюджетно-боргової політики України.

1. Законодавче затвердження процедури розробки середньострокової Стратегії управління державним боргом України як інструменту

досягнення безпечного рівня боргового навантаження та забезпечення стабільності державних фінансів за активної взаємодії та координації дій Уряду, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державної служби фінансового моніторингу України та НКЦПФР щодо узгодження напрямів державної боргової, бюджетної й грошово-кредитної політики.

2. Законодавче закріплення та реалізація середньострокової стратегії бюджетного планування й прогнозування з підвищення якості макроекономічних прогнозів задля попередження системних проблем в економіці шляхом забезпечення переходу (за аналогією з країнами ЄС) до врахування дефіциту на рівні сектору загальнодержавного управління.

3. Започаткування ефективного боргового моніторингу з виявленням основних причин збільшення бюджетного дефіциту та державного боргу.

4. Вироблення механізмів коригування відхилень планових показників від фактичних шляхом застосування процедури бюджетного маневру [7, с.35].

Для України доцільно обирати стратегію стабілізації державних фінансів, виходячи з необхідності збалансування бюджету на основі функціонування фінансів та з урахуванням впливу внутрішніх (інституціональних та макроекономічних) і зовнішніх (глобалізаційних) чинників. Тобто пріоритетом для уряду має бути завершення реалізації реформ, спрямованих на модернізацію економіки та розбудову суспільних інститутів [8, с.331].

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що вплив бюджетних процесів на економічну ситуацію в країні є основоположною віхою визначення та проведення макроекономічної стабілізаційної політики. Класичними напрямками скорочення дефіциту бюджету є збільшення доходів бюджету, зменшення його видаткової частини, а також пошук неінфляційних джерел фінансування бюджетного дефіциту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коляда Т.А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : [монографія] / Т.А. Коляда. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2016. – 396 с.

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Звітність про виконання бюджетів // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
4. Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact (Amsterdam, 17 June 1997) // Official Journal. – 2014. – № C 236.
5. Regulation 1177/2011 amending Regulation 1467/97: On speeding up and clarifying the implementation of the excessive deficit procedure.
6. Government finance statistics [Електронний ресурс] / Eurostat Statistical books. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
7. Баженова Ю.В. Моделювання впливів монетарної та фіскальної політики на економіку України за допомогою відкритої динамічної стохастичної моделі загальної рівноваги / Ю.В. Баженова // Економіка і держава. – 2012. – № 7 (79). – С. 33-36.
8. Muzychenko G., Koliada T., Churkina I. Impact of European integration processes on the necessity of long-term budget planning introduction in Ukraine / G. Muzychenko, T. Koliada, I. Churkina // Baltic Journal of Economic Studies. – 2017. – Vol 3, No 5. – P. 329-333.

Куделя Олена Сергіївна,
студентка групи ФМУ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Пилипів
Віталій Володимирович,
д.е.н., с.н.с, професор

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ: ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ

В сучасному світі, в умовах глобалізації економіки та громадського життя в цілому, де стрімко відбувається розвиток ринкових відносин важливим постає питання регулювання потреб суспільства на всіх рівнях. Це, насамперед, пов'язано з тим, що старі реалії постійно змінюються на нові і країна має на це вміння гнучко реагувати. Фінансове забезпечення соціального захисту України є важливим питанням в умовах нової геополітичної ситуації держави, а саме – прагнення досягнення стандартів життя ЄС.

Ефективність соціальної політики країни та добробут населення виступають в прямолінійній залежності. Саме тому соціальна політика держави є одним з визначальних напрямів внутрішньої політики країни. На основі аналізу сучасного стану соціальної захищеності населення в Україні, обґрунтувати об'єктивні напрями фінансування соціальної сфери, які сприятимуть досягненню максимального соціального результату[6].

Перед кожною державою постають питання, які вона має вирішувати завдяки своїм економічним, політичним та ідеологічним силам. Соціальний захист – це багатоканальна структура, що поєднує в собі такі канали: соціальна допомога, соціальне страхування, соціальні послуги, державні соціальні гарантії. В Україні прослідковується позитивна динаміка видатків державного бюджету на соціальний захист, але також присутня тенденція до невиконання запланованого фінансування, що є негативним(рис 1) .

Рис. 1. Обсяги запланованого та фактичного фінансування соціального захисту та соціального забезпечення 2015-2017 рр, тис. грн [20]

Незважаючи на те, що прослідковується позитивна динаміка державного бюджету добробут населення погіршився. Одним з найважливішим показником є рівень бідності держави. На рівень бідності впливає багато чинників. Київський міжнародний інститут соціології провів тисячі досліджень і накопичив значний об'єм інформації. Головним матеріалом для аналізу був – омнібус. Це багатоцільове опитування, яке робить університет 4 рази на рік. Одним з питань, що досліджували було «Чи вистачає Вам грошей на їжу?», останнє опитування було 02.12.2017-14.12.2017(рис 2).

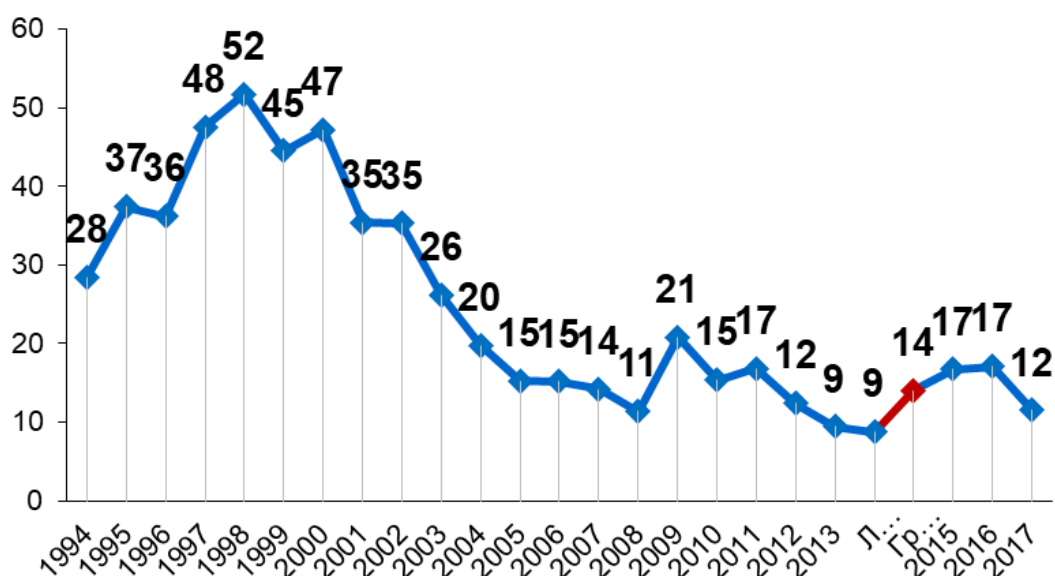

Рис.2. Відсоток людей, яким не вистачає коштів на їжу (відповідно до опитування Київського міжнародного інституту соціології)

Опитавши людей, науковці вимірили відсоток людей, які вважають, що вони не мають в достатньому обсязі коштів навіть на їжу. Як ми бачимо на графіку рівень бідності знизився з 52% до 11%. Це досягнення є важливим для нашої країни. Підвищення рівня в 2008 році на пряму залежне з світовою кризою. Також спостерігається зростання рівня бідності після початку військового конфлікту, який протягом двох років з 2014го по 2015ий зріс вдвічі, але далі йде позитивна динаміка зменшення рівня бідності до 12%. Незважаючи на те, що цей показник є високим, але якщо дивитися в розрізі заснування нашої держави, як незалежної він є не найгіршим[8].

Головною проблемою сьогодні є неефективність державної політики у сфері належного фінансування соціальної сфери. За даними Програми розвитку ООН 24,5% населення нашої держави знаходиться за межами бідності, але кожна 3тя родина з дітьми (34,6%) є бідною і кожен 5ий (20%), що працює є також бідним.

Фінансування з державного бюджету збільшується з кожним роком (Таблиця 1), але є також процеси інфляції, зростання цін та прожиткового мінімуму держави.

Таблиця 1

Видатки державного бюджету на соціальний захист населення за 2015-2018 р.

2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 (станом на 30.09)
8 889 млн грн	9 379 млн грн	11 020 млн грн	11 866 млн грн

Джерело: складено автором на основі [1]

Також ми бачимо, що держава виділяє 1,4% ВВП на освіту, що є важливим в розвитку нашої держави.

Однією з основних проблем є недосконалість законодавчої бази. Це пов'язано з тим, що в законодавстві встановлено набагато більше пільг та соціальних виплат, послуг, ніж це передбачено Конституцією України та міжнародно-правовими зобов'язаннями України.

Вдосконалення правової бази є важливим, оскільки правова система має величезний вплив на всі процеси у суспільстві та державі, вирішує проблеми захисту прав та свобод людини.

Важливим завданням економіки, що прагне до соціальної орієнтованості, є прозоре і справедливе фінансове забезпечення соціальних функцій держави. Це відбувається завдяки ефективній соціальній політиці.

Проблеми, що наразі притаманні для України потребують від уряду держави побудови нової моделі соціального розвитку, яка має стимулювати розвиток людського потенціалу та людського капіталу: якість освіти, розвиток культури та спорту, охорону здоров'я, соціальне страхування та житлово-комунальне господарство. В Україні характерною ознакою розвитку соціальної сфери є недостатність обсягів фінансування з бюджетів, що негативно відображається на економічному розвитку України. До пріоритетних напрямів системи соціального захисту слід віднести:

- по-перше, вдосконалення нормативно-правової бази соціального захисту населення та оптимізацію мережі розпорядників бюджетних коштів;

- по-друге, актуалізація підстав та критеріїв, за якими громадяни можуть отримувати соціальні виплати та пільги;

- по-третє, підвищення рівня контролю при виконанні видатків державного бюджету та міжнародно-правових зобов'язань у сфері вдосконалення державної системи соціального захисту[18].

Також важливо відповідати сучасним реаліям, глобалізаційним викликам та переглянути бюджетні соціальні програми, а також враховувати специфіку розвитку кожної територіальної громади та адміністративно-територіально одиниці. Україні потрібно зосередитись на стимулюванні участі недержавного сектора у фінансовому забезпеченні соціального захисту населенню, а щоб знизити потребу у соціальному захисту уряд держави має сприяти підвищенню платоспроможності попиту в державі та прискорити соціально-економічний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Видатки. Ціна держави. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cost.ua/budget/expenditure/>

2. Калашников С. В. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах / С.В. Калашников // Ефективна економіка. — 2016. — № 1. — 47 с.

3. Кудінова М. М. Проблеми фінансування соціального захисту населення в Україні / М. М. Кудінова, В. В. Варук. — Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. — Випуск 4, 2017. — С. 460-463.

4. Соціальний звіт за 2016 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/timeline/Socialni-zviti-.html>

5. Яфінович О. Б. Особливості фінансування системи соціального захисту населення в Україні / О. Б. Яфінович. – Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: економічні науки. – Випуск 12, 2016. – С. 195-199.

6. Антропов В.В. Экономические модели социальной защиты населения в государствах ЕС: автореф. дис. ... д-ра эк. наук / В.В. Антропов. – М.: МГУ, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econ.msu.ru/cmt2/lib/a/886/File/antropov.pdf>

7. Державне фінансове забезпечення соціальної сфери. Монографія // За ред. доктора філософії, професора, академіка АЕНУ Т.М. Кір'яна, д. е. н., проф. Ю.В. Пасічника. – Черкаси, видавець Чабаненко Ю., 2012. – 398 с.

8. Качула С.В. Податки як основа реалізації соціальної функції держави / С.В. Качула, Д.А. Бодня, А.А. Поривай // Економічний вісник університету: зб. наук. праць учених та аспірантів. – 2017. – Вип. 34 /1. – С. 251–259.

9. Руженський М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України: [монографія] / М. Руженський. – К.: ІПК ДСЗУ, 2013. – 318 с.

10. Соціальний звіт за 2015 рік. Міністерство соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/188938/2015.doc>

11. Чугунов І.Я. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни / Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. – 2016. – № 28 /1. – С. 217–226.

12. Social Expenditure Database / OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd.org/document/9/0,3746,en_2649_33933_38141388_1_1_1_1,00.html.

13. Офіційний сайт Інституту демографії та соціальних досліджень України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.idss.org.ua.

14. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukr.stat.gov.ua.

15. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. – 2016. – № 28/1. – С. 217 - 226.

16. Халецька А.А. Напрямки вдосконалення роботи установ соціального захисту населення в Україні // Економіка та держава. – 2009. – №9. – С. 71-72.
17. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. із змінами і доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
18. Качула С. В. Податки як основа реалізації соціальної функції держави / С. В. Качула, Д. А. Бодня, А. А. Поривай // Економічний вісник університету: зб. наук. праць учених та аспірантів. – 2017. – Вип. 34 /1. –С. 251–259.
19. Кір'ян Т. М. Державне фінансове забезпечення соціальної сфери: [монографія] / За ред. доктора філософії, професора, академіка АЕНУ Т. М. Кір'ян, д.е.н., проф. Ю. В. Пасічника. – Черкаси, видавець Чабаненко Ю., 2012. – 398 с.
20. Рудик В. А. Соціальний захист громадян: про питання понятійно-термінологічного складу в теорії та практиці / В. А. Рудик // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 3. – С. 100.
21. Stepanova, O. V. (2016), “Financing social protection in conditions of decentralization: foreign experience and national realities”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 22, pp. 73-79.
22. Antropov, V. V. (2009), “Economic models of social protection of the population in the states of the European Union”, *Sotsyalnaia rabota*, vol. 1, pp. 78- 86.

Кузик Катерина Петрівна,
студентка групи ФМА-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Білецький
Альфред Альфредович,
к.е.н., доцент кафедри

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Інвестиційна привабливість підприємств є головним пріоритетом в сучасних умовах господарювання, це зумовлює особливе значення інвестицій для розвитку підприємств. Однією з найпотужніших галузей, яка потерпає від нестачі інвестиційного капіталу, є АПК України, зважаючи на необхідність переоснащення галузі, втілення інноваційних технологій та техніки.

Дослідженню теоретичних та прикладних проблем даної теми присвячені праці багатьох учених: І.О. Бланк [2], Т.В. Майорова [3], О.В. Стащук [4], В.П.Савчук, С.І. Прилипко, Є.Г. Величко [5], А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко [6], П.Т. Саблук, М.І. Кісіль [9], Т. Говорушко [12], Н.С. Медведкова [13] та ін.

Однак, незважаючи на велику кількість досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячених цій проблемі, окремі питання, пов'язані з проблемами інвестування та розвитку агропромислового комплексу України, залишаються розробленими недостатньо.

Метою даної статті є дослідження сутності інвестиційної привабливості, аналіз стану та проблем інвестування в галузі агропромислового комплексу.

Інвестиції виступають найважливішим джерелом економічного розвитку держави, засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, поліпшення якості діяльності на макро- та мікрорівні. На сучасному етапі як для розвитку майбутнього стану підприємств, так і для розвитку економіки держави в цілому важливим та актуальним питанням є залучення та використання іноземних інвестицій, тому дане поняття потребує детального розгляду як економічної категорії.

Вперше поняття «інвестиційна привабливість» з'явилося на території колишнього СРСР у 80-90-х роках ХХ ст., запропоноване білоруськими вченими Н.А. і В.А. Русаками в роботі «Инвестиции на

предприятии», під інвестиційною привабливістю підприємств вони розуміли доцільність вкладень в них вільних грошових засобів [1].

Існує безліч підходів щодо тлумачення інвестиційної привабливості підприємств, розрізненість думок з приводу цього визначення свідчить про неоднозначність поняття, розглянемо деякі з них (табл. 1).

Таблиця 1

**Підходи до тлумачення поняття
«інвестиційна привабливість підприємств»**

I.O. Бланк [2]	Інвестиційна привабливість підприємств як інтегральна характеристика окремих компаній (фірм) об'єктів майбутнього інвестування з позиції перспективності розвитку, обсягу і перспектив збуту продукції, ефективності використання активів і їх ліквідності, стану платоспроможності та фінансової стійкості.
Т.В. Майорова [3]	Інвестиційна привабливість, як інтегральна характеристика з точки зору наявного фінансового стану, можливостей розвитку техніко-економічного та організаційного рівня виробництва, соціальної безпеки та інформаційної забезпеченості.
О.В. Стащук [4]	Економічна та соціально-економічна доцільність інвестування, підвищення ефективності залучення інвестиційних ресурсів для розвитку підприємства, що базується на узгодженні інтересів та можливостей інвестора та реципієнта для забезпечення досягнення цілей для кожного з них при прийнятому рівні доходності та ризику інвестицій.
В.П. Савчук, С.І. Прилипко, Є.Г. Величко [5]	Визначають інвестиційну привабливість підприємства як сукупність характеристик його фінансово-господарської та управлінської діяльності, перспектив розвитку та можливості залучення інвестиційних ресурсів.
А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко [6]	Інвестиційна привабливість - це узагальнена характеристика переваг і недоліків інвестування окремих об'єктів чи напрямів з позиції конкретного інвестора.
П.Т. Саблук, М.І. Кісіль [7]	Суттєво звужують поняття «інвестиційної привабливості», та зводять його до «можливості створення на підприємстві умов для реалізації інвестиційного проекту і забезпечення оптимального співвідношення між ефективністю вкладень і рівнем ризику».

Отже, розглянувши дані підходи до визначення сутності інвестиційної привабливості підприємства як економічної категорії можна зазначити, що більшість вітчизняних представників під інвестиційною привабливістю розуміють інтегральну характеристику об'єкта майбутнього інвестування, або як сукупність показників фінансово-економічного стану, управлінської діяльності, що задовольняють інтереси інвесторів.

Збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій впродовж багатьох років є одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки України. Розглядаючи період, починаючи з 2002 р., коли інвестиції у сільське господарство становили вже певну значущу цифру у \$87 млн (1,8% від загального обсягу інвестицій), зацікавлення агросектором зросло до кризи 2009 р. Збільшувались як обсяги інвестицій, так і їхня частка. Проте, починаючи з 2010 р., іноземні інвестори вже практично втратили інтерес до агросектору України. Девальвація національної валюти призвела до збитків і, як наслідок, до виводу інвесторами коштів.

Динаміку обсягів прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал агросектору України станом на 1 січня відповідного року наведено на рис.1.

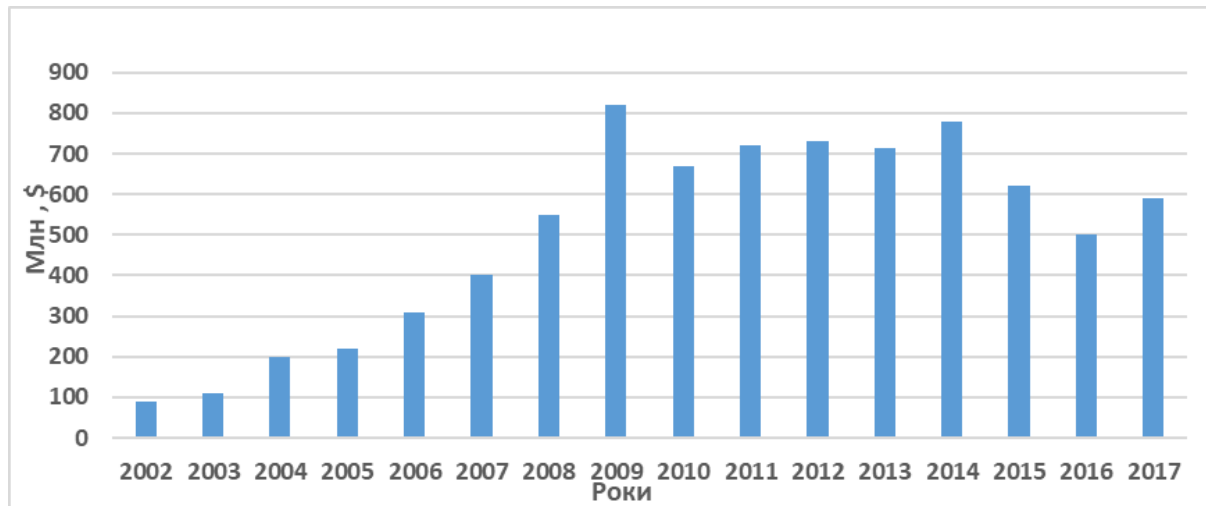

Рис 1. Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій у акціонерний капітал агросектору України за 2002-2017 роки [складено автором на основі 8].

З наведеного рисунка ми спостерігаємо що 2014 і 2015 рр. стали періодами збитків для інвесторів, оскільки було фактично знівельовано той потенціал, який закладався в 2005-2008 рр. і який ще нині (попри падіння на світових сировинних ринках) дає змогу отримувати доходи від експорту сільгосппродукції.

Створення сприятливої правової бази з питань залучення іноземних інвестицій є одним із важливих чинників формування привабливого інвестиційного середовища, що сприяє значному збільшенню припливу іноземних інвестицій. Сьогодні в Україні існує понад 100 нормативних документів, що регулюють діяльність іноземних інвесторів у державі, основними з яких є: Закон України «Про режим іноземного інвестування» [9]; Закон України «Про інвестиційну діяльність» [10]; Закон України «Про захист іноземних інвестицій на території України» [11]; Закон України «Про інститути спільного інвестування» [12]. Правове регулювання в інвестиційній сфері України свідчить про те, що інвестиційне законодавство потребує подальшого вдосконалення, адже, незважаючи на широке коло нормативно-правових актів, говорити про цілісну і взаємоузгоджену систему законодавства зараз передчасно.

Отже, основними проблемами, що перешкоджають ефективному залученню іноземних інвестицій в аграрний сектор України: відсутність своєї системи оцінки інвестиційного клімату країни та її окремих регіонів; тінізація економіки та корупція; нестабільна, непрогнозована та непрозора державна політика; нестабільність і невизначеність законодавства в сфері АПК; недостатньо розвинені механізми державного страхування іноземних інвестицій; високий рівень темпу інфляції в країні; складна військово-політична ситуація на Сході України; ненадійність банківської системи.

Залучення інвестиції в Україні є необхідною умовою для забезпечення стабільного фінансового стану розвитку галузей економіки країни. Тому перспективними напрямками залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України є впровадження прогресивних енергоощадних технологій вирощування сільськогосподарських культур; здійснення державного регулювання та підтримки АПК шляхом забезпечення кредитно-фінансової, податкової і цінової політики, зорієнтованої на підтримку сільськогосподарського виробника; подолання інфляційних процесів, корумпованості і тінізації економічної сфери; сприяння розвитку вітчизняного виробництва сучасних сільськогосподарських машин; запровадження ефективних систем землекористування; покращення соціальної сфери шляхом створення розвиненої інфраструктури на селі [13]. Упровадження цих напрямів забезпечить вирішення проблеми сприятливого інвестиційного клімату в агропромисловому секторі та державі загалом.

Отже, можна зробити висновок, що країна має потужний потенціал розвитку агропромислового комплексу, оскільки резерви сільськогосподарської галузі використовуються не повністю, інвестиційний клімат

країни не повністю задовольняє інтереси інвесторів, як іноземних, так і вітчизняних, тому що ризики вкладення інвестицій залишаються високими. Україна потребує активності у проведенні реальної інвестиційної політики, що забезпечить безперервний відтворювальний процес для економіки країни за допомогою модернізації активів підприємств. Інвестиції в досліджувану галузь сприятимуть значному розвитку не тільки самої галузі, а й економіки країни та її становища на міжнародному ринку загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврилишин Б.Д., Мочерний С.В., Устенко О.А. Економічна енциклопедія. — К.: Академія. — 2002, с. 53.
2. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : підруч. / І. О. Бланк, Н. М. Гуляєва ; под ред. А. А. Мазаракі. — К. : КНТЕУ, 2003. — 397 с
3. Калугин В. Оцінка інвестиційної привабливості //Бізнес. — No 19. — 2003. — С. 24.
4. Козаченко Г.В., Антіпов О.М. Управління інвестиціями на підприємстві: навчальний посібник. — К.: Знання. —2004 р. — 298 с.
5. Краснокутська Н.С. Оцінка інвестиційної привабливості // Бізнес інформ. — No4. — 2000. — С. 62—65.
6. Лоза С.В. Інвестиційна привабливість (країни, регіону, підприємства) // Схід. — No9. — 2005. — С. 54—57.
7. Михайлов В.С., Крехівський О.В. Статистичні оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій окремих регіонів, форм власності та галузей економіки // Статистика України. — № 3. — 2000. — С.18—26
8. Рєпін К. Журнал сучасного агропромисловця "Зерно" [Електронний ресурс] / К. Рєпін. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.zerno-ua.com/journals/2017/iyun-2017-god/shovanka-dlya-virobnichoyi-kulturi>
9. Закон України «Про режим іноземного інвестування» : від 19.03.96 ВВР, 1996, № 19, ст. 81 [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
10. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91, ВВР, 1991, № 47, ст. 647 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
11. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на території України» від 10.09 1991, ВВР, 1991, № 46, ст. 616 [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12/ed19910910>

12. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 5.08 2012, ВВР, 2012, № 29, ст. 337 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5080-17/page>

13. Мєдведкова Н.С. Перспективи залучення іноземних інвестицій до АПК України в умовах фінансової кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/4_2009/10.pdf

Ладнюк Богдан В'ячеславович,
студент групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Серебрянский
Дмитро Миколайович,
к.е.н., доцент кафедри

ОЦІНКА ВПЛИВУ СПРОЩЕНИХ РЕЖИМІВ ОПОДАТКУВАННЯ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблеми оподаткування для України є актуальними як ніколи, оскільки саме зараз вітчизняна економіка потребує мобілізації коштів, а кризові явища в економіці змушують людей більше орієнтуватись на власні можливості ніж працювати на когось. І одним з ключів вирішення цих проблем є створення можливостей для ведення малого бізнесу. Ефективне функціонування малого бізнесу вже давно відіграє важливу роль для економіки розвинених країн, оскільки воно дає можливість забезпечити людей новими робочими місцями, збільшує надходження до бюджетів і фондів, тощо.

Основним завдання проведення податкової реформи було створення системи оподаткування та обліку суб'єктів малого та середнього бізнесу, яка б заохочувала до створення нових підприємств та їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань оподаткування суб'єктів малого бізнесу займалось багато вітчизняних науковців, зокрема: В. Андрущенко, Г.М. Білецька, Н. Судомир, В. Кміть, О. Фурсін, М. Ляшко, Т. Острікова, І. Ковова Т. Чернякова, В.О. Орлова та інші, які аналізували діючу податкову систему та можливості її подальшого реформування.

Постановка завдання. Метою дослідження є проаналізувати та оцінити ефективність існуючих спрощених режимів оподаткування та їх вплив на розвиток малого бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва була запроваджена в Україні 1998 року на основі Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва»[1]. Метою запровадження ССО було стимулювання розвитку малого бізнесу, а сутність її полягає в тому, що платники сплачують єдиний податок, замість декількох податків та зборів, і мають

право на полегшені процедури обліку та звітування. Ця система майже без змін існувала до 2011-го року, коли врешті був переглянутий порядок обов'язкових податкових відрахувань, а останні суттєві зміни були зроблені у 2016-му році, і полягали у розділенні підприємців на чотири групи замість шести. Наразі ці групи виглядають так:

Таблиця 1

Групи платників єдиного податку в Україні

Група платників	ОПФ	Річний дохід, грн.	Максимальна кількість працівників	Ставка єдиного податку	База нарахування
1	ФОП	300 000	-	10%	Прожитковий мінімум для працездатних осіб
2	ФОП	1 500 000	10	20%	Мінімальна з/п
3	ФОП, юр. особа	5 000 000	Без обмежень	3%+ПДВ або 5%	Дохід
4	ФОП, юр. особа	75% і більше с/г товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік	Без обмежень	Залежно від типу земель 0,95; 0,57; 6,33	Нормативна грошова оцінка одного га сільськогосподарських угідь

Джерело: розроблено за автором за даними [2]

Як зазначили деякі науковці у своїх роботах, кардинальних змін не відбулося, а провели лише об'єднання існуючих груп і платників фіксованого сільськогосподарського податку віднесли до окремої групи. При цьому, якщо брати до уваги міжнародний досвід створення і досягнення максимальної ефективності таких систем окремі науковці зазначають, що в нас використані не всі методи взаємодії між державою та платниками, і на жаль, в нашій країні на це поки що ніхто не звертає увагу. Одним з ключових методів такої взаємодії заключається у зниженні ставок податків для представників малого бізнесу[3].

З вище зазначеного, можна зробити висновок що в Україні спрощена система оподаткування працює не як сукупність пільг, а як механізм що дозволяє підприємцям не вести бухгалтерський облік і самостійно не рахувати свій прибуток, тобто замість сукупності податків підприємець сплачує єдиний податок. Якщо розглядати становлення ССО в Україні, то стає очевидно що вона задумувалась як полегшення ведення підприємницької

діяльності для тих, хто не має достатніх знань у веденні обліку для зменшення надмірного тиску від податкового адміністрування.

Проте казати про тотальну неефективність цієї системи не доводиться, оскільки сфера малого бізнесу кожного року тільки зростала, а за період з 1992 по 2015 рік чисельність суб'єктів малого бізнесу зросла майже у 10 разів, кількість працюючих в цій сфері збільшилась у 3 рази, а з урахуванням демографічних показників кількість малих підприємств на 10 тис. населення збільшилась в 4 рази. Інформація про надходження до бюджету саме від платників єдиного податку показує що якраз у цього податку найбільш стрімкі темпи зростання, з 1999 року по 2015 кількість платників зросла приблизно у 6 разів, а надходження до бюджету, в свою чергу, приблизно у 12 разів[4]. Якщо ж розглядати динаміку надходжень єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва у період за 2012 по 2016 рік, то у 2012 році було сплачено 4815,6 млн грн, у 2013 – 6640,5 млн грн, у 2014-му році - 7413,3 млн грн, у 2015-му - 10974,7 млн грн, а у 2016-му році 17167,1 млн грн, тобто можна зазначити що не дивлячись на економічну кризу єдиний податок був другою за обсягом складовою місцевих податків та зборів [9, с. 70] . При цьому темпи зростання податкових надходжень від суб'єктів спрощеного оподаткування склали в 2015 р. 33,4% і перевищили аналогічні показники за цей період суб'єктів підприємництва, які працюють за загальній системі оподаткування, склавши 22,6%. У 2015 р. чисельність платників єдиного податку зросла як серед фізичних, так і серед юридичних осіб: на 24 і 26% відповідно. При цьому в порівнянні з 2014 р. спостерігалось зростання податкових надходжень у розрахунку на одного платника єдиного податку: фізична особа — на 15%, юридична — на 7%[4]. Загалом же кількість малих підприємств в Україні не є стабільним показником, що зазначено в таблиці нижче.

Таблиця 2

Кількість малих підприємств

Рік	Кількість малих підприємств
2012	1578879
2013	1702201
2014	1915046
2015	1958385
2016	1850034
2017	1789406

Джерело: складено автором на основі [8]

Під час інтерв'ю інтернет виданню «Економічна правда» в.о Голови ДФС Мирослав Продан заявив, що з в період з грудня 2016 року по грудень 2017 року свою діяльність припинило 515,2 тис ФОПів, проте з них більшість постійно подавали «нульові» звіти, тобто ці підприємства або не проводили свою діяльність, або ж не декларували її, а реально працюючих було лише 129 тис., тобто 25%. Натомість, за той самий період було відкрито 264 тис. нових ФОПів, що є позитивним показником [5]. Щоб детальніше розібрати цю ситуацію необхідно розглянути данні зазначені у наступній таблиці:

Таблиця 3

Кількість прибуткових малих підприємств

Рік	Відсоток прибуткових підприємств, %	Загальна сума прибутку до оподаткування, млн. грн
2012	64,4	39794,1
2013	66	39640,9
2014	66,5	49156,1
2015	73,9	95483
2016	73,3	107312,5
2017	72,7	117446,5

Джерело: складено автором на основі [8]

Можна помітити, що певна очистка малого бізнесу від неприбуткових або тіньових підприємств мала місце, а нинішні коливання відсотку прибуткових малих підприємств знаходяться у допустимих межах, хоча і є деяка тенденція до зменшення. При цьому можна виділити позитивний фактор постійного зростання загальної суми прибутку, що продемонструвала найбільший скачок у періоді 14-15 року, майже у два рази, а отже очищення економіки від підприємств з нульовими звітами має хороші наслідки.

У 2018 році, за інформацією прес-служби ДФС України фізичні особи-підприємці також збільшують обсяги сплати єдиного податку, січні-березні було забезпечено надходження у сумі понад 4,9 млрд грн, що на 1,1 млрд грн або ж на 27,8% більше, ніж за відповідний період минулого року. Станом на 01.01.2018 спрощену систему оподаткування використовували 1,292млн фізичних осіб підприємців. У порівнянні з тією ж датою минулого року їх кількість збільшилась на 138,3 тис. осіб. При цьому кількість платників єдиного податку по групах виглядала так:

- Перша група – 223 тис. осіб (17,3 %)
- Друга група – 625,5 тис. осіб (48,4 %)
- Третя група – 443,5 тис. осіб (34,3 %)

Протягом минулого року до бюджету від фізичних осіб-підприємців надійшло близько 15,4 млрд грн єдиного податку. Це на понад як 5,1 млрд грн більше, ніж за 2016 рік, темп росту надходжень становив 149,6 % [6].

З часу впровадження ССО зазнала багато реформ, які проводилися з ціллю підвищення її ефективності, але сплата й адміністрування податків все ще є неприємним питанням для українського бізнесу, і навіть не дивлячись на зростання статистичних показників, проблем ще багато. Згідно з результатами національного опитування, проведеного за підтримки програми USAID ЛЕВ, метою якого було з'ясувати перешкоди для зростання малого і середнього, були отримані результати, зазначені на рисунку нижче:

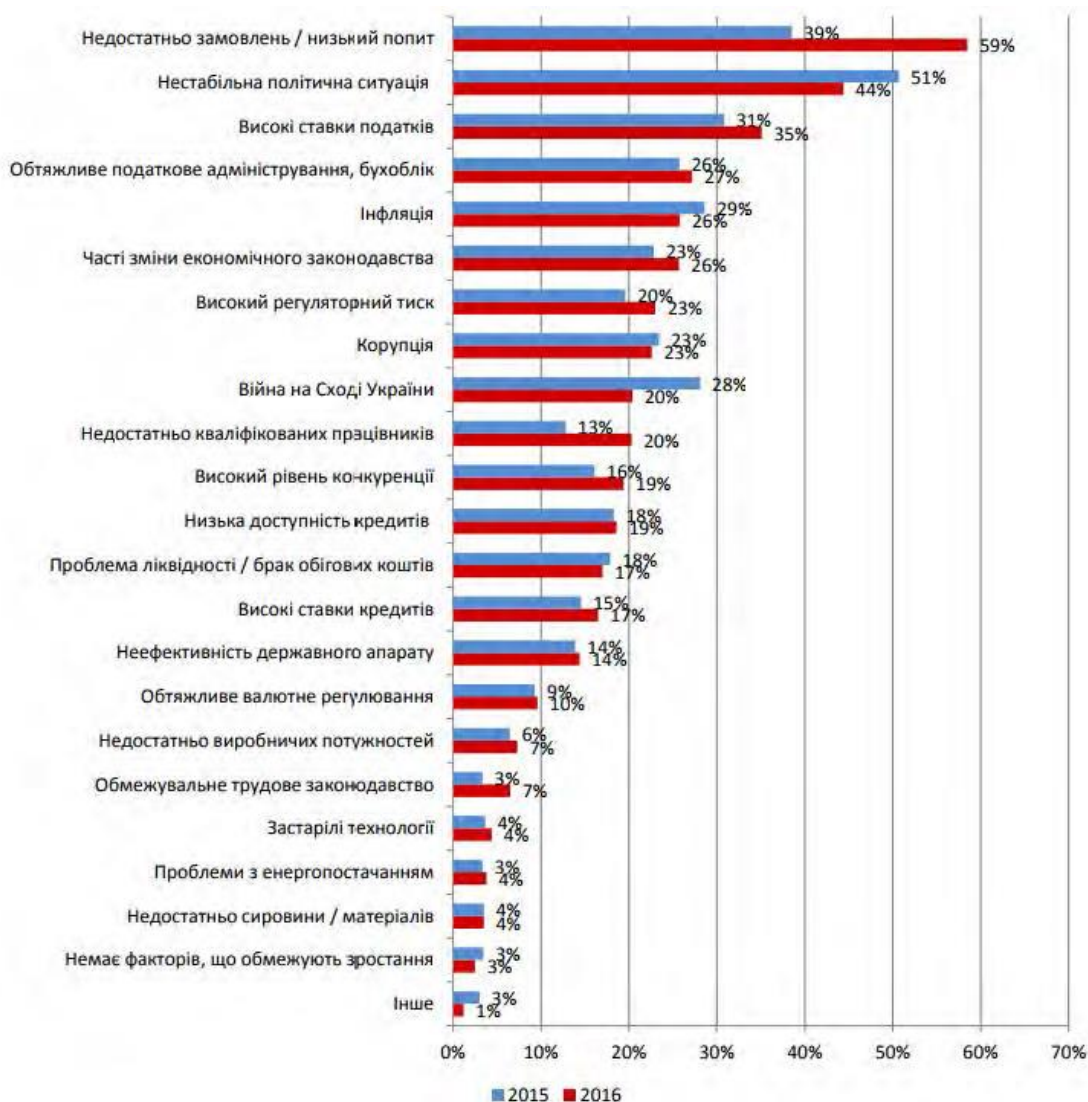

Рис 1. Перешкоди для розвитку малого і середнього бізнесу 2015-2016р.(сума відсотків більша за 100, оскільки респонденти могли вибрати декілька відповідей)

Джерело: [7]

З цього рисунку видно, що високі ставки податків та обтяжливе податкове адміністрування є дуже серйозною проблемою, оскільки українців це хвилює навіть більше за корупцію чи військовий конфлікт на Сході.

Висновок. Спрощена система оподаткування в Україні реально стала порятунком для малого бізнесу, проте вона все ще є дуже не досконалою і держава зменшила лише бюрократичний тягар на бізнес. Так, наразі просліджуються тенденції до загальної лібералізації, що приводить до збільшення платників. На мою думку, слід було б задуматись про можливе надання пільг для деяких категорій громадян, при цьому відповідально підійти до питання, що б це не стало можливістю для маніпуляцій та ухилень від сплати. Оподаткування за спрощеними системами має створити умови для простого визначення податкової бази та розміру податкового зобов'язання, а також мінімізацію реєстраційних процедур до такого рівня, в якому зможе орієнтуватись звичайних громадянин без юридичної підготовки. Проте як зазначалось в дослідженні, багато людей не займаються підприємництвом через економічні умови в країні, а отже дієвим інструментом могла б стати система пільг для підприємців.

Також в Україні все одно не є до кінця продуманими деякі аспекти, як наприклад постійна сплата соціальних внесків, оскільки для деяких людей малий бізнес це лише сторонній дохід, а в когось цей бізнес може бути основним, проте сезонним. Найкращим рішенням було б обговорення цих питань не лише депутатами між собою, а з залученням представників малого бізнесу, людей, які давно займаються вивченням цього питання, і розроблення власної практики, оскільки на жаль, на даний момент Україна не може просто копіювати досвід розвинених європейських країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=727%2F98>
2. Податковий кодекс [Електронний ресурс] // № 2146-VIII від 07.09.2017 – Режим доступу до ресурсу: <http://sfs.gov.ua/nk/>.
3. Сидоренко Р.В. Вплив змін спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності на розвиток суб'єктів малого підприємництва; «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 12 (45). Ч. 1. – 2015.

4. Солованюк Світлана Миколаївна, СПРОЩЕНА СИСТЕМА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» // № 2 (24), 2 т., 2017

5. <https://news.dtki.ua/state/entrepreneurship/47203>

6. <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/334656.html>

7. Аналітичний звіт: національний та регіональний виміри. Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2016 рік [Електронний ресурс] // Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні» (USAID ЛЕВ). – 2017. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.ier.com.ua/files/Projects/2015/LEV/ABCA2016\(full_report\).pdf](http://www.ier.com.ua/files/Projects/2015/LEV/ABCA2016(full_report).pdf).

8. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID.

Литовченко

Наталія Анатоліївна,

студентка групи ФМУ 17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Ліснічук Оксана Андріївна,

к.е.н., доцент кафедри

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЇЇ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки України особливої актуальності набуває питання бюджетної децентралізації, оскільки вона є однією з базових умов незалежної та ефективної діяльності органів місцевої влади. Необхідність децентралізації зумовлена станом сучасного українського суспільства, потребою в посиленні громадського впливу на підготовку і прийняття публічно-владних рішень, попитом на підвищення якості управління на всіх рівнях з урахуванням громадсько-політичних викликів, необхідності мобілізації соціально-економічного потенціалу регіонів для подолання економічної кризи, залучення необхідних інвестиційних ресурсів.

Одним з основних чинників підвищення ролі місцевого самоврядування є децентралізація державної влади, що зводиться до реформування бюджетної системи в напрямку формування її ланок як автономних і фінансово спроможних виконувати прийняті бюджетні повноваження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та особливості процесу децентралізації, її фінансові аспекти розглядаються в наукових працях В.Л. Андрущенко, О.М. Бориславської, О.О. Сунцова, Л.Л. Тарангул, І.О. Луніної, О.М. Москаленка, К.В. Павлюк, І.Я. Чугунова, В.Я. Швець та інших науковців. Серед іноземних дослідників цього напрямку можна виділити Ш. Бланкарта, Т.В. Грицюк, О.А. Гришанову, В.І. Лексіна, В. Оутса, Ч. Тібу, В.Б. Христинко, А.В. Швецова та інших. Але незважаючи на велику кількість наукових публікацій у цій сфері, їх недостатньо для повного втілення ідеї бюджетної децентралізації у життя, а тому дане питання потребує подальших досліджень.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення сутності децентралізації, аналіз зарубіжного досвіду її проведення, а також окреслення проблем проведення децентралізації на Україні і пошук ефективних шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Децентралізація – це процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій при одночасному звуженні прав і повноважень відповідного центру з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів.

Децентралізація включає як політичну так і адміністративну сторони. Вона може бути територіальною — переміщення влади від центрального міста на інші території, і може бути функціональною — шляхом передання повноважень на прийняття рішень з головного органу будь-якої галузі уряду до чиновників нижчих рівнів. Цей процес було названо «новим державним управлінням», який був описаний як децентралізація, предметне управління, конкуренція урядової і місцевої координації.

Пізніше вчені стали розглядати децентралізацію як розширення компетенцій місцевих адміністративних органів, що діють у межах своєї компетенції самостійно та незалежно від центральної влади [1, с. 146].

Провідна ідея децентралізації полягає в передачі органам місцевого самоврядування компетенції для розв'язання питань, пов'язаних із місцевими потребами. «Місцеві інтереси набагато краще можуть бути оцінені на місцях, ніж центральною владою, яка задовольняє останні за вищу ціну, ніж при забезпеченні їх місцевою владою. Цю ж думку поділяв і відомий російській фінансист початку XX ст. Д.П. Боголепов, який зауважував, що «окрім тих функцій, які держава виконує як єдине ціле, у кожній її частині існує цілий ряд потреб, що не мають загальнодержавного інтересу, але є суттєво важливими для окремої території. З одного боку, забезпечити задоволення таких інтересів держава не в змозі. З другого – на місцях краще знають потреби й уподобання населення, тому передача окремих функцій держави на локальний рівень сприяє задоволенню інтересів жителів окремих територій» [2, с. 133].

Зростання державних витрат, низькі економічні показники, залежність від центральної влади і зростання впливу ідей вільного ринку переконали уряди різних країн децентралізувати свою діяльність, щоб підвищити самостійність та відповідальність регіонів, укласти договори з приватними фірмами, що працюють на ринку, повністю приватизувати виконання деяких послуг тощо.

Аналіз вітчизняних і міжнародних наукових та практичних досліджень та практики запровадження децентралізації державного управління (далі – децентралізація) свідчить, що вона розглядається як

багатогранна концепція, яка в найбільш загальному вигляді трактується як передача повноважень (влади), відповідальності та ресурсів від національного (державного) рівня до субнаціонального (регіонального, місцевого) рівня, що представлений відповідними обраними органами влади, або до територіальних органів (представництв) центральних органів виконавчої влади, або приватному сектору [3].

Таке тлумачення вміщує різноманітність типів децентралізації – політичний, адміністративний, фінансовий, які можуть набувати різних форм. Таке тлумачення вміщує різноманітність типів децентралізації – політичний, адміністративний, фінансовий та ринковий, які можуть набувати різних форм.

Політична (або демократична) децентралізація передбачає передачу повноважень обраним представникам населення певної адміністративно визначеної території (органам місцевого самоврядування) самостійно стягувати визначені види податків (а також встановлення в певних межах їх ставок) та самостійно приймати рішення щодо їх витрачання.

Граничною її формою вважається такий обсяг передачі повноважень та ресурсів, який виключає державні трансфери органам місцевої влади, що, на думку окремих учених, підвищує їх відповідальність за надання публічних послуг, сприяє посиленню законності дій місцевих політиків [4]. Рух до подібної масштабної політичної децентралізації з урахуванням запровадженої з минулого року фінансової (бюджетної) її форми, що передбачає зростання обсягів місцевих бюджетів за рахунок розширення податкової спроможності територіальних громад, спостерігається в Україні [5].

Небезпека погіршення якості публічних послуг, намагання скоротити публічні витрати при їх виробництві стали причиною рецентралізації надання окремих їх видів в Ірландії, Угорщині, Фінляндії, Чехії, Греції та низці інших країн [6]. Подібна гнучкість у передачі повноважень і ресурсів є новим явищем, проте достатньо обґрунтованим з урахуванням викликів, з якими пов'язана децентралізація: слабка спроможність і технічна можливість місцевих органів влади, порушення умов справедливості надання публічних послуг через дії місцевих еліт, зростання диспропорцій у виробництві таких послуг і т. ін..

Перевагами децентралізації є [7, с.12]: зміцнення демократичних процедур; час і місце прийняття рішення відповідають очікуванням з боку громадськості; реалізація рішення відбувається за участі суб'єкта прийняття рішення або під його відповідальність; підвищення ефективності діяльності органів місцевої влади завдяки передачі повноважень

на місця; прозорість і відкритість процедур прийняття рішення та процесу його реалізації, що призводить до підвищення ефективності адміністративної діяльності, виявлення помилок, джерел їх походження тощо; зміцнення інноваційного потенціалу при прийнятті владних рішень; мінімізація бюрократизму; гнучкість процесу виконання відповідних функцій, що дозволяє швидше пристосуватися до зовнішніх та внутрішніх змін; об'єктивна оцінка результатів прийнятих і реалізованих рішень. Потенційна гнучкість щодо їх покращення, вдосконалення, виправлення помилок тощо.

Ще один тип децентралізації – адміністративний – не знайшов активного використання в Україні, проте може успішно використовуватися одночасно з іншими типами і передувати політичній децентралізації (до створення спроможних територіальних громад, здатних отримувати економію на масштабі при наданні публічних послуг). Він передбачає перерозподіл повноважень, відповідальності та ресурсів із надання публічних послуг населенню між різними територіальними рівнями виконавчої влади – центральним, регіональним та місцевим. Запровадження адміністративної децентралізації є особливо ефективним щодо певного переліку публічних послуг, надання яких обтяжливе для кожної окремої територіальної громади (утримання дорожньої мережі між населеними пунктами, організація професійної освіти, надання спеціалізованих медичних послуг тощо).

Процесу децентралізації має передувати також упорядкування надання населенню та бізнесу адміністративних послуг, які повинні територіально максимально наближуватись до споживачів у доступній формі. У 2012 р. прийнято Закон України “Про адміністративні послуги”, який передбачає докорінну зміну формату взаємодії населення чи бізнесу з органами влади [8], у тому числі шляхом створення на регіональному та місцевому рівнях центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). До того ж, крім створення центрів надання адміністративних послуг, необхідно на законодавчому рівні визначити процедури обміну між центральними та місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування інформацією про громадян, юридичних осіб та їх статус, створити систему внутрішнього та зовнішнього контролю та аудиту виконання в ЦНАП стандартів надання адміністративних послуг. Набутий досвід реформування системи надання адміністративних послуг в Україні вимагає ретельного аналізу та напрацювання подальших кроків з підвищення її ефективності.

У зарубіжних країнах замість бюджетної використовують термін «фіскальна децентралізація», основоположником якої був американський економіст Ч. Тібо [9]. Він уважав, що саме фіскальна децентралізація дає змогу регіональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування та забезпечення населення суспільними й громадськими послугами. На його переконання, лише при фіскальній автономії регіональних органів управління публічні видатки відповідатимуть індивідуальним уподобанням та потребам споживачів.

Висновки. Децентралізація надає органам місцевого самоврядування певні можливості для пошуку ресурсів, необхідних для виконання покладених на них завдань, а також являє собою процес скорочення втручання уряду в процеси місцевого розвитку та відповідне розширення повноважень органів місцевого самоврядування. Здобуття органами місцевого самоврядування більш широких повноважень має вплинути на розширення власної фінансової бази за рахунок внутрішніх джерел та вироблення відповідних механізмів акумуляції додаткових фінансових ресурсів до місцевих бюджетів.

Отже, на місцеве самоврядування покладено численні завдання та функції, які не знайшли закріплене фінансування з боку місцевих бюджетів, що призвело до зростання обсягів міжбюджетних трансфертів, які займають найбільшу статтю видатків державного бюджету. Все це свідчить про високу централізацію влади та ресурсів держави.

Реформа децентралізації потрібна, аби українські громадяни могли обирати собі авторитетну місцеву владу. У неї будуть значні повноваження, достатньо ресурсів і висока відповідальність. Децентралізація дасть шанс людям у різних містах і селах самим творити своє майбутнє.

Для місцевого самоврядування процес децентралізації передбачає: право вирішувати – тобто передачу повноважень, і спроможність - тобто передачу коштів громадам. Це буде закріплено і в Конституції України, і у багатьох законах, вони визначать нові правила, за якими працюватиме система влади. Слід реформувати, а де потрібно й ліквідувати, усі ті надбудови, які створювали, аби лиш централізувати владу й фінанси. Для цього треба внести зміни до багатьох законів.

У свою чергу, фінансова децентралізація є одним із головних шляхів до процвітання регіонів та громад. Адже, збільшивши власні ресурси місцевих бюджетів та забезпечивши чесний перерозподіл податків, які були зібрані з підзвітної території, можна забезпечити ефективне виконання завдань та обов'язків місцевого самоврядування, забезпечити розвиток регіону та задовольнити потреби його мешканців.

Передача частини повноважень до органів місцевого самоврядування зацікавить їх у нарощенні власної дохідної бази бюджету, пошуку шляхів додаткового фінансування, буде стимулювати до більш ефективного витрачання та розподілу належних фінансових ресурсів, підвищить відповідальність та контроль на місцевому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нікітенко Л.О. Процес децентралізації та зміцнення місцевого самоврядування в Україні / Л.О. Нікітенко, В.І. Кондратенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»; гол. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Гельветика, 2015. – Т. 1. – Вип. № 32. – С. 132–136.
2. Цурканова І.О.// Сутність та особливості централізації та децентралізації органів влади в Україні/ І.О. Цурканова // Наукові праці. Політологія. – 2014. №185(197).
3. Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Київ : Юрінком Інтер, 1998.
4. Faguet J-P. Decentralizing for a Deeper Democracy and a More Supple State / Faguet J-P., Fox A.M., Poschl C. – London : London School of Economics and Political Science. – 2015. – Aug. 10.
5. Децентралізація під мікроскопом: експертний аналіз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. Decentralization.gov.ua/news/index/page/-111](http://www.Decentralization.gov.ua/news/index/page/-111)
6. Decentralization at a cross roads. Territorial reforms in Europe in times of crisis. – CEMR. – October 2016. – P. 10.
7. Бориславська О. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України/ О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко, та ін.// Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» - DESPRO. – К.: ТОВ «Софія», 2012. – 128 с.
8. . Паутова Т. О. Механізм надання адміністративних послуг в Україні: аналіз і напрями вдосконалення / Т. О. Паутова // Теорія і практика держ. упр. і місц. самоврядування. – 2016. – № 1. – С. 1–13.
9. Большая экономическая энциклопедия / Под. ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Ин-т новой экономики, 1999.
10. Тібо Ч. Економічна теорія фіскальної децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела й використання / Ч. Тібо – К.: Знання, 1961. – 198 с.

Люлька

Сергій Володимирович,
студент групи ФМСБ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Суханова Алла Валеріївна,
к.е.н., доцент кафедри

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Економіка України перебуває у перманентній фінансовій кризі, тому перед фінансовим менеджментом підприємств постає завдання ефективного управління фінансовими ресурсами та пошук найоптимальнішого джерела фінансування. Результативність та ефективність діяльності підприємства прямо залежить від ефективності використання капіталу. У свою чергу, планування ефективності використання капіталу починається з визначення джерел його фінансування. Кожне підприємство у процесі власної діяльності та формуванні активів використовує не тільки власний, але й позиковий капітал.

Структура капіталу підприємства основним чином визначає аспекти операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Головне питання в управлінні капіталом є оптимізація його структури, що обумовлено потребою в достатньому фінансовому забезпеченні господарської діяльності підприємства та його подальшого розвитку, необхідністю мінімізації середньозважених витрат на капітал, а також необхідністю підвищення рівня рентабельності власного капіталу, фінансової стійкості та платоспроможності підприємства [1, с. 227].

В економічній науці уже тривалий час ведуться дискусії щодо оптимальної структури капіталу та його впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства.

Домінуючою теорією визначення оптимальної структури капіталу в сучасних умовах вважається нобелівська теорія Міллера–Модильяні. Її головна ідея полягає в тому, що «на досконалих ринках структура капіталу не має вирішального значення з огляду на ринкову вартість корпорацій; недосконалість же ринків, зокрема система оподаткування, спричинюють до іншого тлумачення структури капіталу – боргове фінансування вважається в цілому прийнятнішим» [2].

На сьогодні не має однозначного підходу до оптимізації структури капіталу, застосовуючи який підприємство, за різних умов економічного

розвитку та галузей діяльності, визначило б оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом.

Зокрема, Л. Басовський і Г. Маховикова під оптимальною структурою капіталу розуміють «певне співвідношення власного та позикового капіталу, що призводить до максимізації вартості акцій підприємства» [3, с. 70; 4, с. 156]. У даному підході чітко виражена мета пошуку оптимальної структури капіталу підприємства, проте даний підхід має загальний характер для практичної діяльності фінансових менеджерів виключно акціонерних товариств.

На думку І.О. Бланка, «оптимальна структура капіталу становить таке співвідношення використання власних і позикових коштів, за умови якого забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності (коефіцієнтом власного капіталу) та коефіцієнтом стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість» [5, с. 213].

Слід зазначити, що саме максимізація зростання рентабельності власного капіталу і фінансової стійкості підприємства є найзмістовнішим критерієм при визначенні оптимального співвідношення різних елементів капіталу підприємства. Схоже визначення оптимізації структури капіталу дають В.О. Подольська та О.В. Яріш, які вважають, що: «оптимізація структури капіталу – це ... таке співвідношення між власним і позиковим капіталом, за якого забезпечується найефективніша пропорційність між дохідністю і фінансовою стійкістю підприємства» [6, с. 355].

Проте цей підхід не враховує вартість залучення джерел фінансування. Під оптимальною структурою капіталу Д.К. Шим і Д.Г. Сігел розуміють змішану структуру довгострокових джерел грошових коштів, що використовуються підприємством, яка мінімізує загальні капітальні витрати [7, с. 211].

Цей підхід базується на мінімізації витрат на капітал, проте не враховує результативність діяльності підприємств. Б. Зві найбільшу увагу приділяє саме «відносному порівнянню показників ринкової вартості компанії і вважає, що оптимальним джерелом фінансування компанії є найменш вартісний вираз ціни капіталу» [8, с. 173].

Суторміна В.М. називає оптимальною таку структуру капіталу, «... за якої досягається максимальна вартість корпорації на фінансовому ринку за мінімальної ціни капіталу» [9, с. 283].

Більшість економістів під оптимальною структурою капіталу розуміють певне співвідношення власних і позикових коштів у структурі

сукупного капіталу. Проте, науковці по різному трактують ознаки оптимального співвідношення джерел капіталу. Виділимо основні ознаки, за якими фахівці пропонують визначати оптимальну структуру капіталу:

- максимізація дохідності (рентабельності);
- зміцнення фінансової стійкості; – мінімізація витрат на капітал;
- максимізація ринкової вартості.

У науковій економічній літературі сьогодні можна знайти три основні методи оптимізації структури капіталу залежно від різних критеріїв. Оптимізація структури капіталу здійснюється за критерієм:

- 1) максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності;
- 2) мінімізації середньозважених витрат на капітал;
- 3) мінімізації рівня фінансових ризиків.

Отже, підсумовуючи, вищевикладене можна сказати, що основними завданнями при управлінні структурою капіталу підприємства є забезпечення виваженої структури капіталу, яка забезпечила б прибутковість і поступове зростання ринкової вартості підприємства. Також, під час здійснення оптимізації структури капіталу підприємства потрібно враховувати: галузеві особливості діяльності підприємства, частку підприємства на ринку, стадію життєвого циклу підприємства та показники, які визначають структуру активів та їх ліквідність, рівень ділової активності підприємства, кон'юнктуру фінансового ринку та рівень рентабельності підприємства.

Таким чином, визначення оптимального співвідношення між позиковим і власним капіталом слід визначати з урахуванням у структурі активів частки активів, які потребують довгострокових джерел.

Подальше дослідження питання оптимізації структури капіталу можливе в напрямку визначення єдиного критерію оптимальної структури капіталу в довгостроковій перспективі з використанням розглянутих методів. У процесі оптимізації структури капіталу необхідно враховувати кінцевий результат діяльності підприємства, тобто фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування. Також слід враховувати золоте правило фінансування: довгострокові активи можуть бути профінансовані за рахунок довгострокових джерел, тобто за рахунок власного капіталу та довгострокових позикових джерел.

Водночас, оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом визначається для кожного підприємства індивідуально залежно від його особливостей. При виборі джерел фінансування необхідно враховувати як їх вартість, так і доступність. За даних умов позикові кошти, особливо короткострокові, повинні стати менш пріоритетним

джерелом фінансування. Комбінація різних зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування має сприяти збільшенню рівня рентабельності капіталу. Рішення про залучення коштів повинне прийматися, якщо не відбувається зниження рівня рентабельності сукупної величини капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дуда С. Т. Узагальнення методичних підходів до оптимізації структури капіталу підприємства [Електронний ресурс] / С. Т. Дуда // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. // Режим доступу до ресурсу: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2014/24_2/227_Dud.pdf.
2. Modigliani F. The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment / Franco Modigliani, Merton H. Miller // The American Economic Review. – 1958. – Vol. 48, № 3. – P. 261–297.
3. Басовский Л. Е. Финансовый менеджмент : учебник / Л. Е. Басовский. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 240 с.
4. Маховикова Г. А. Инвестиционный процесс на предприятии : учеб. пособ. / Г. А. Маховикова, В. Е. Кантор. – СПб.: Питер, 2001. – 176 с.
5. Бланк И. А. Управление формированием капитала / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 512 с.
6. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / В.О. Подольська, О.В. Яріш. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 202 с.
7. Шим Дж. К. Финансовый менеджмент: пер. с англ.; изд. 2-е, стереотип. / Дж. Шим, Дж. Сигел. – М.: Изд. дом «Филинь», 1997. – 400 с.
8. Bodie Z., Kane A., Marcus A.J. Investments, McGraw-Hill, 2014. — 1080 p. incolor. — 10thed.
9. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: Підручник. – К.: КНЕУ, 2004. – 566 с.

Мазуренко

Юлія Олександрівна,

студентка групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Бедринець

Мирослава Дмитрівна,

к.е.н., доцент, завідувач кафедри

ПРОБЛЕМА БАНКРУТСТВА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ

Кризовий стан, неплатоспроможність і банкрутство підприємств є одними із найактуальніших проблем у нинішніх умовах трансформації економіки України. Ці проблеми значно ускладнюються в умовах теперішньої світової кризи. Банкрутство щороку загрожує значній частині підприємств. Це має ряд негативних наслідків для економіки України, а саме порушення господарських зв'язків, зменшення доходів місцевих та державного бюджетів, фінансові збитки партнерів, працівників і власників підприємства та ін. Подолання проблеми банкрутства у значній мірі залежить від своєчасного його діагностування та виявлення факторів, що привели підприємство до такого стану. Це дасть можливість розробити ефективні антикризові заходи, що дозволять запобігти банкрутству українських підприємств, подолати їхній кризовий стан і нормалізувати господарську діяльність. Важливою задачею для вирішення цієї проблеми є розробка систем діагностики для регулярного моніторингу фінансового стану підприємств, які дадуть можливість заздалегідь виявляти появу небезпечних для підприємства кризових тенденцій, оцінювати масштаб фінансової кризи та ймовірність банкрутства. Це сприятиме прийняттю щодо таких підприємств оптимальних управлінських рішень і дозволить у разі потреби вжити відповідних попереджувальних заходів стосовно виправлення ситуації і недопущення її у майбутньому.

Американські вчені виявили закономірність підйомів та спадів в діяльності підприємства. Зміну життєвих циклів підприємства зображено на рисунку 1.

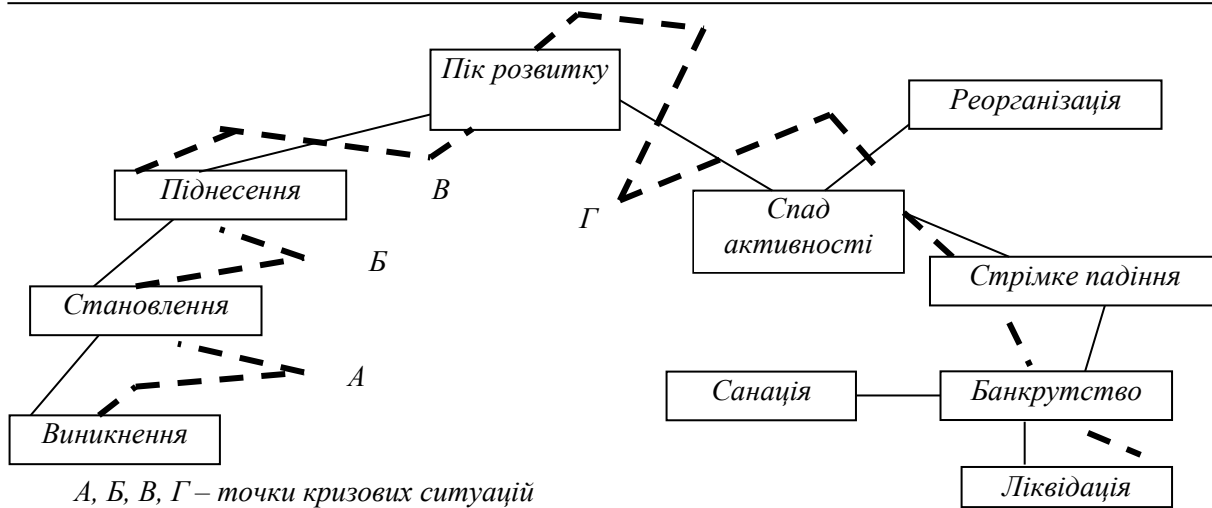

Рис. 1. Зміна життєвих циклів підприємства [3]

Будь-який перехід (або перетворення) системи з одного стану в інший передбачає суттєві зміни внутрішнього та зовнішнього характеру. В межах таких перетворень система має можливість перейти на більш високий або на більш низький рівень розвитку. Справджується закон переходу кількісних змін у якісні. У зв'язку з цим антикризове управління має передбачати захист інтересів власників, спроможних відновити функціонування господарської одиниці, повернувши ресурси у виробничий сектор для збільшення валового національного продукту та збереження державі – платника податків, а соціуму – робочих місць.

Запобігти розвитку негативних тенденцій до досягнення ними стадії банкрутства можливо за умов впровадження системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємства. Вона дозволяє шляхом своєчасного вжиття антикризових заходів при мінімізації додаткових витрат, скорочення втрат часу та захисту інтересів власників забезпечити нормальне функціонування кожного окремого господарюючого суб'єкта, що в масштабах економіки сприятиме досягненню балансу внутрішніх відносин відтворювального циклу.

В Україні за підсумками 2016 року 1524 компанії були визнані банкрутами. Найбільше підприємств-банкрутів в сфері оптової торгівлі, будівництва та сфері сільського господарства. Лідером за кількістю компаній, які перебувають в стані банкрутства, є Київська область - 572 компанії. Далі йдуть Дніпропетровська і Одеська області зі 189 і 140 підприємствами-банкрутами відповідно [1]. У 2017 році, порівняно з 2016 загальна кількість діючих суб'єктів господарювання знизилася на 60471 одиниць у різних галузях діяльності.

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України.

У науковій економічній літературі досить широко висвітлюються загальні проблеми управління фінансами підприємства і, зокрема, їх аналізу та планування. Варто зазначити, що в основі специфічних функцій антикризового управління лежать загальні функції менеджменту. З цих позицій доцільно визначити, що антикризове управління істотно відрізняється від традиційного управління підприємствами, має свою специфіку, що пов'язана з суттєвими змінами в умовах діяльності підприємства, а також з непередбачуваністю ситуації, новими управлінськими проблемами, асиметрією інформації, способами руху ресурсів, можливостями до ступеню керованості процесів. Можна стверджувати, що антикризове управління нерозривно пов'язане з традиційним управлінням на підприємстві, оскільки враховує всі його принципи, функції, цілі та завдання.

Тобто, розглядаючи сутність та завдання антикризового управління, усі дослідники єдині в думці стосовно його специфічності. Основні відмінності, що притаманні антикризовому управлінню, таким чином, полягають у наступному:

- специфічність мети здійснення–збереження підприємства як господарюючого суб'єкта та відновлення його платоспроможності;
- використання специфічного управлінського інструментарію;
- відокремлення суб'єктів здійснення, які мають відповідну фахову підготовку, повноваження, знання та навички, беруть на себе відповідальність за результати своєї діяльності;

- забезпечення високої ефективності управлінського впливу потребує більш високих фінансових та інтелектуальних витрат, відповідно має більшу вартість порівняно з нормальними умовами господарювання [5].

Появі і загостренню проблем неплатоспроможності і банкрутства українських підприємств передували ряд причин, що полягають у наступному:

По-перше, українська економіка формувалась на основі централізованих господарських планів, і у силу цього підприємства часто будувалися великими, вузькоспеціалізованими і орієнтованими на випуск продукції великих обсягів, достатніх, щоб забезпечити попит великого регіону, а нерідко і всієї країни. Крім того, у силу своїх масштабних виробничих можливостей, такі підприємства були енергоємними і транспортно-залежними. Очевидно, що через вищезазначені особливості, ці підприємства було досить складно перепрофілювати. Тому багато з них виявились неконкурентоспроможними при переході до ринкової економіки.

По-друге, значна кількість підприємств проектувалася і будувалася універсальними і орієнтованими на випуск одиничної продукції, або продукції дуже невеликими серіями. Ці підприємства фактично повністю знаходились на державному фінансуванні, оскільки не могли самостійно отримувати прибуток, і тому виявились найменш конкурентоздатними у нових економічних умовах.

По-третє, інвестування у оновлення основних виробничих засобів підприємств часто здійснювалося нерівномірно, і у значну їх кількість вкладалося недостатньо коштів. Наслідком цього стала поява великої кількості підприємств із застарілим обладнанням.

По-четверте, у зв'язку із загостренням політичної ситуації в країні, було втрачено досить багато важливих господарських зв'язків, які формувалися роками. Це також поставило значну кількість підприємств у складне економічне становище.

Коли відбувся перехід до ринкових методів господарювання, переважна більшість українських підприємств із різних галузей економіки змушені були конкурувати між собою та з компаніями інших країн як на внутрішньому, так і на зарубіжних товарних ринках. У результаті цього велика кількість підприємств скоротила обсяги виробництва.

Отже, як свідчить вищенаведений аналіз, проблеми неплатоспроможності і банкрутства українських підприємств виникли історично внаслідок дії багатьох чинників. Наразі вищезазначені проблеми далекі

від вирішення, більше того, вони ще більш загострилися внаслідок ряду причин, серед яких слід виділити наступні:

1) Висока собівартість виробництва продукції, що призводить до падіння рівня прибутків, а це у свою чергу - до різкого погіршення фінансового стану підприємств;

2) Зниження платоспроможного попиту на продукцію підприємств насамперед через вплив світової кризи;

3) Зростаючі ціни на енергоносії та висока енергоємність підприємств (особливо промислових), які призводять до падіння їх прибутків внаслідок збільшення собівартості продукції;

4) Високий знос основних засобів, особливо у промислових підприємств. Наразі середня частка їх зносу сягає 50 %, а у промисловості майже 60 %.

5) Різкий спад інвестиційної діяльності підприємств. У нинішніх умовах кризи останні змушені спрямовувати всі свої можливості для того, щоб утриматися на ринку. Крім того, підприємства наразі майже не беруть кредити через високі відсоткові ставки, котрі наразі ще більше зросли через вплив економічної кризи;

6) Жорстка податкова політика держави щодо підприємницької діяльності.

Наразі вже існує досить велика кількість методів та моделей, розроблених для вирішення задачі діагностики банкрутства підприємств.

Залежно від напрямку дослідження (функціонального спрямування оціночних показників) методичні підходи до проведення діагностики можуть бути орієнтовані на дослідження таких сфер діяльності підприємства: фінансово-майновий стан підприємства; результати окремих напрямів господарської діяльності підприємства (операційної, фінансової, інвестиційної); організація управління підприємством; ресурсний потенціал підприємства; комбінований підхід (збалансована система діагностичних показників з різних аспектів діяльності підприємства, наприклад, - ресурсна, клієнтська, фінансова, менеджерська складова).

Останній можна сміливо вважати найбільш коректним та доцільним для використання, адже він дає можливість узагальнити усі складові виникнення та розвитку кризових явищ. Найменш вдалим варіантом є використання тільки фінансових показників, які обчислюються на підставі балансу підприємства, оскільки вони лише констатують становище, що склалося, і не дають змоги встановити фактори, які його спричинили. Навіть для експрес-діагностики доцільним є сумісне використання фінансових та економічних показників [2].

В Україні метод дискримінантного статистичного аналізу також отримав поширення і визнання. Зокрема, він був використаний при розробці порядку проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій. Порядок устанавлює єдині методичні засади проведення оцінки фінансового стану суб'єкта, якому планується надати позику за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій.

На жаль, більшість порушених нині справ про банкрутство підприємств мають яскраво виражений індивідуальний характер, де основною причиною банкрутства є порушення податкового законодавства, зловживання або шахрайство посадових осіб підприємств. Якщо з часом необхідна інформаційна база буде сформована, формування українського Z-рахунку не потребуватиме багато зусиль та часу [4].

Методика аналізу з метою ідентифікації банкрутства вітчизняних підприємств, розроблена за допомогою дискримінантного аналізу, має кілька важливих переваг:

- По-перше, вона дає можливість отримати однозначну відповідь на питання, до якого класу відноситься аналізоване підприємство у конкретний момент часу.
- По-друге, методика проста і зрозуміла у застосуванні, що робить її доступним інструментом аналізу.
- По-третє, у методиці враховано як галузеву особливість функціонування підприємств, так і регіональні особливості областей України за допомогою відібраних фінансових показників і розрахункових вагових коефіцієнтів, що підвищує рівень її точності.
- По-четверте, використання системи чотирьох М-функцій дозволяє уникнути розрахунку багатьох фінансових параметрів, тим самим скорочуючи процедуру прогнозування банкрутства. Цездійснюється без порушення якості, оскільки процедура попереднього аналізу забезпечує вибір найбільш оптимальної комбінації фінансових критеріїв.
- По-п'яте, регулярний моніторинг фінансового стану підприємства за допомогою розробленої методики аналізу дозволить виявити основну тенденцію його розвитку і заздалегідь відреагувати на негативні симптоми [3].

Висновки. Важливим завданням для будь-якого підприємства є своєчасне виявлення кризових тенденцій і вжиття відповідних антикризових заходів з метою їх усунення. Для цього підприємству необхідно систематично проводити моніторинг свого фінансового стану з метою

своєчасно, ще на ранній стадії зафіксувати його погіршення. Отже можна зробити висновок, що динаміка банкрутств в Україні істотно збільшилася в період кризи. Також характерною особливістю є зростання чисельності державних підприємств-банкрутів. Одночасно збільшується кількість підприємств, що отримують збитки від своєї діяльності, а отже мають передумови для банкрутства в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В Україні за рік збанкрутіли понад 1500 компаній [Електронний ресурс] // Корреспондент.net. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.korrespondent.net/business/3811525-v-ukraini-za-rik-zbankrutily-ponad-1500-kompanii>.
2. Концепція побудови системи діагностики рівня кризового стану корпорації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidruchniki.com/87084/ekonomika/kontseptsiya_pobudovi_sistemi_diaagnostiki_rivnya_krizovogo_stanu_korporatsiyi
3. Лазоренко В. В. Методи оцінки банкрутства в аналізі фінансової стійкості підприємств сфери послуг [Електронний ресурс] / В. В. Лазоренко // Приазовський економічний вісник. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/13.pdf.
4. Старинець О. Г. Методи діагностики банкрутства телекомунікаційних підприємств в системі антикризового управління / О. Г. Старинець. // «Економіка. Менеджмент. Бізнес». – 2017. – С. 91–92.
5. Сутність та відмітні особливості антикризового управління підприємством [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://library.if.ua/book/6/668.html>.

Марченко Анастасія Василівна,
студентка групи ФМА 17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Гордей Оксана Дмитрівна,

д.е.н., професор,

професор кафедри

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВІ РІШЕННЯ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ

Кожній з моделей фінансової поведінки домогосподарств притаманний певний ризик (втрати вкладених грошей; відсутності прибутку; одержання прибутку, меншого від очікуваного; неможливості повернути кредит; ризики, пов'язані з протиправною фінансовою поведінкою (скажімо, ухиляння від сплати податків) тощо). А оскільки «доходи і витрати домогосподарств рознесені у часі, то кожне фінансове рішення первісно обтяжене ризиками витрачання, зокрема вкладень, заощаджень, інвестицій...», – переконаний О.М. Гладун [1, с. 11].

Проблеми, пов'язані з ризиками домашніх господарств, практично не досліджені у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі, незважаючи на їх очевидну актуальність. Кізімою Т.О. пропонується така інтерпретація досліджуваного поняття: економічний ризик домашнього господарства – це ймовірність виникнення ситуації, за якої відбувається зменшення загального добробуту домогосподарства та зниження життєвого рівня його членів через можливу небезпеку втрат, що зумовлена специфікою фінансових відносин домашнього господарства, пов'язаних із формуванням його доходів та здійсненням певних витрат [2, с. 372].

На рівень економічного ризику домашніх господарств впливають різноманітні чинники, які можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми (індивідуальними). До зовнішніх чинників, що впливають на ризик втрати доходу, відносимо: погіршення результатів фінансово-економічної діяльності підприємства, яке є роботодавцем стосовно учасників домашнього господарства; зміну соціально-економічної політики держави (наприклад, ухвалення законодавчих актів стосовно зниження рівня соціальних трансфертів населенню або підвищення рівня оподаткування доходів фізичних осіб); зменшення рівня прибутковості цінних паперів або зниження відсоткової ставки, що виплачується за банківськими депозитами тощо.

Рівень кожного з виокремлених нами економічних ризиків залежить і від внутрішніх чинників, до яких зараховуємо соціальне середовище, в якому функціонує домашнє господарство; психологічні особливості осіб, що входять до його складу; спосіб життя, який ведуть члени домашнього господарства; рівень їх економічної активності та фінансової грамотності тощо.

Рівень ризику виникнення непередбачених витрат можуть збільшувати такі фактори, як підвищення цін, зростання загальної суми сплачуваних домашніми господарством податків (внаслідок збільшення податкових ставок, бази оподаткування, зростання кількості податків), випадкові чинники (погіршення здоров'я, смерть, крадіжка майна, стихійне лихо).

Ризик втрати заощаджень може збільшуватися в результаті неефективної державної грошово-кредитної політики, що призводить до втрати населенням своїх заощаджень, а також унаслідок дії перерахованих вище випадкових чинників.

На фінансові рішення, що приймаються домашніми господарствами, впливають різноманітні фактори, найважливішими з яких є поточні та перспективні цілі домогосподарства; відносини між членами домогосподарства; рівень сукупного доходу домашнього господарства; уподобання та схильність до ризику його членів; зовнішнє середовище (законодавче регулювання доходів і витрат, особливості оподаткування доходів, призначення соціальних допомог, специфіка ринку праці тощо).

Рішення, які приймають домашні господарства, у кінцевому підсумку справляють суттєвий вплив на динаміку темпів економічного зростання (зростання реального ВВП у розрахунку на одну особу, зменшення безробіття) і коливання цін. Очевидним є і зворотний зв'язок: розвиток національної економіки безпосередньо впливає на фінансово-господарську діяльність домогосподарств та характер рішень, що ними приймаються.

Зазначимо, що рішення, які приймає домашнє господарство в процесі своєї економічної діяльності, тісно пов'язані. Скажімо, вибір форми та інструментів заощаджень залежить від того, як домогосподарство визначає свої пріоритети у поточному споживанні та заощадженні. Вагому роль у цьому процесі відіграють також індивідуальні уподобання членів домашнього господарства і, що найважливіше, їх схильність до ризику. Тобто домашні господарства приймають ті чи інші фінансові рішення з урахуванням необхідності попередження (зниження рівня) різноманітних ризиків.

З метою зменшення вірогідності настання депозитного ризику домашні господарства здійснюють диверсифікацію своїх вкладів на депозитних рахунках у кількох банках. Однак таке «дроблення» вкладів створює певні незручності, пов'язані зі збиранням та опрацюванням необхідної додаткової інформації про діяльність відповідних банків. Особливо актуальною у зв'язку з цим стає проблема асиметричності та обмеженого доступу до інформації про поточний фінансовий стан банків, яким домогосподарства довіряють зберігати свої заощадження. Частково сприяти вирішенню цього питання, на нашу думку, могло б створення системи рейтингових агентств і мережі державного та комерційного інформаційно-консультативного обслуговування населення за активної підтримки та безпосередньої участі держави.

Певний ступінь ризику властивий також операціям домогосподарств із цінними паперами, причому «на фондовому ринку ризик є постійним і об'єктивним атрибутом фінансової діяльності внаслідок самого характеру купівлі-продажу цінних паперів за умов постійної мінливості ринкової кон'юнктури» [3, с. 364].

Одним з найпоширеніших серед вітчизняних домогосподарств напрямів впливу на ступінь ризику є уникнення ризику, яке передбачає «ухилення від прийняття рішень, обтяжених надмірним ризиком». Ухилення від ризику вважають найбільш радикальним і простим напрямом. Проте, застосовуючи його, домогосподарство позбавляє себе можливості отримання прибутку, пов'язаного з ризиковістю діяльності.

Тому вважаємо, що дотримання політики ухилення від ризику доцільне лише у випадку, коли ризики є значними та небезпечними (тобто, коли рівень ризику набагато вищий від рівня можливої дохідності тієї чи іншої операції) або коли ухилення від одного виду ризику не тягне за собою виникнення інших ризиків.

Однак рішення, які приймають домашні господарства, докорінно відрізняються від рішень, що приймають інші суб'єкти економічної діяльності, як механізмом їх прийняття, так і цільовою спрямованістю. Це передусім пояснюється тим, що між членами домашніх господарств існують різноманітні зв'язки, які мають не лише економічний, а й значною мірою соціальний характер (на відміну, скажімо, від суб'єктів господарювання, де соціальні відносини підпорядковуються основним – економічним відносинам). Більше того, у бізнес-структурах неформальний характер відносин, які виходять за межі економічних, як правило, не заохочується, тому що вони можуть негативно впливати на ефективність роботи таких організацій. У домашніх господарствах ситуація кардинально

протилежна: рішення тут приймаються з урахуванням не лише економічних цілей (зростання доходів домогосподарства, економія витрат тощо), а й соціальних (виховання дітей, підвищення освітнього рівня, забезпечення умов для повноцінного відпочинку тощо). Причому економічні цілі доволі часто є похідними від соціальних, адже спрямовані саме на забезпечення найповнішої реалізації останніх.

Загалом фінансові рішення, які приймають домашні господарства, можна поділити на дві основні групи: рішення з приводу формування структури і величини джерел доходу (активів) домашнього господарства (скажімо, чи доцільно здійснювати придбання нової нерухомості, автомобіля, цінних паперів тощо і яким має бути співвідношення між цими активами) та рішення з приводу формування структури майбутніх витрат. Причому, якщо перша група рішень впливає на загальний рівень доходу домашнього господарства, то друга група справляє вплив не лише на співвідношення в якому дохід домогосподарства поділяється на споживчу та заощаджувальну частини, а й на рівень доходів домашнього господарства в майбутньому періоді (отриманих, наприклад, у формі дивідендів за придбаними акціями або у формі відсоткового доходу на вклади у банківських установах) [4, с. 34].

Отже, процес прийняття фінансових рішень передбачає ідентифікацію проблеми, вибір варіантів та оцінку ефективності рішення. Саме від фінансових рішень частково залежить рівень добробуту домогосподарств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладун О. М. Вибіркові обстеження домогосподарств в Україні: історичний аспект / О. М. Гладун // Статистика України. – 2017. - №3. – С. 4-12.
2. Кізима Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та домананти розвитку / Т. О. Кізима ; [вст.. слово С. І. Юрія]. – К. : Знання, 2010. – 431 с.
3. Лук'янова В. В. Економічний ризик / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – К. Академвидав, 2007. – 464 с.
4. Захарченко Є. Вплив соціально-економічних умов життя на сім'ю як соціальний інститут // Економіка України. – 2016. - №9. – С. 32-38.

Мигунова Яна Вікторівна,
студентка групи ФМА-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Суханова Алла Валеріївна,
к.е.н., доцент кафедри

СТАН ПЕНСІЙНОГО РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Існуюча система пенсійного забезпечення, яка сформувалась після здобуття незалежності на початку 90 років ХХ століття, базується на солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Вона була побудована на механізмі пенсійного страхування, що передбачає персоніфікований розподіл через суспільні страхові фонди надходжень від працездатної частини населення на користь пенсіонерів. Джерелом фінансування пенсій є Пенсійний фонд, який діє на основі страхових внесків підприємств.

Провідні країни світу у контексті програми «Цілі тисячоліття», що містить перелік цінностей та принципів, яких мають дотримуватися члени ООН (солідарність і спільний обов'язок щодо управління глобальним економічним і соціальним розвитком, викорінення злиденності, захист вразливих верств), здійснюють пенсійне реформування, використовуючи різні моделі побудови пенсійних систем [8].

На даний час провідні країни світу стоять на порозі демографічної трансформації. При цьому в країнах, де була особливо висока народжуваність в 1945- 1965 рр., що компенсувала наслідки демографічного спаду часів Другої світової війни, постала серйозна проблема старіння. Люди, які народилися в цей період сьогодні досягають пенсійного віку [2].

За прогнозами ООН до 2050 року співвідношення населення працездатного віку до населення пенсійного віку (понад 65 років) у розвинених країнах в середньому знизиться з 4,5 на сьогодні – до 2,2, а в окремих країнах буде ще більшим: в Японії – 1.5, у Франції – 1.4, в Німеччині – 1.2, в Італії – нижчим 1. Це означає, що людей, які одержуватимуть пенсію, буде більше, ніж платників пенсійних внесків [1].

На жаль, Україна відстає від країн пострадянського простору з реформування пенсійних систем і створення адекватної до ринкових умов системи соціального захисту громадян, які втратили працездатність.

Основними факторами незадовільного функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні є:

- 1) складна демографічна ситуація;

- 2) макроекономічний стан держави;
- 3) тінізація економіки;
- 4) тінізація виплат заробітної плати працівникам;
- 5) високий рівень трудової міграції;
- 6) недостатня поінформованість населення, щодо проведення реформи пенсійної системи.

Вагомість першого фактора очевидна: упродовж 2010-2050 рр. кількість пенсіонерів в Україні збільшиться на 0,9 млн. осіб (майже весь цей приріст буде забезпечено збільшенням кількості пенсіонерів за віком) і досягне 14,6 млн. осіб. Тобто кількість пенсіонерів буде на чверть більшою, ніж кількість платників пенсійних внесків. Разом з тим, негативний екологічний стан довкілля та вплив різноманітних шкідливих чинників, сприяє скороченню у населення робочих якостей, погіршує їх стан здоров'я і врешті приводить до передчасної смерті. Звідси, невтішний демографічний прогноз. Результати досліджень міжнародних фінансових організацій свідчать, що темпи скорочення населення України є найвищими в Європі. У зв'язку з низькою народжуваністю швидко змінюється віковий склад населення – зростає частка людей середнього та похилого віку. Протягом останніх 10 років населення України скоротилося на 8,6 % – з 46,7 млн. до 42,7 млн. осіб. За прогнозом Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України в 2050 році в Україні буде 36 млн. населення. В той же час ООН називає ще більш песимістичну цифру – 26 млн. [8].

На сьогодні, в Україні, на 10 платників страхових внесків припадає 13 пенсіонерів. По суті, один працюючий утримує одного пенсіонера (рис. 1), ще у 2009 році на 10 осіб працездатного віку припадало 4 особи пенсійного віку.

При такій складній ситуації Пенсійний фонд України буде постійно на дотаціях держави.

На рис. 1. можемо спостерігати критичну ситуацію – відбувається різке скорочення питомої ваги працюючого населення та збільшення чисельності пенсіонерів. Таким чином, фізична кількість працівників, які змушені своїми внесками утримувати на плаву пенсійну систему, серйозно впала. А кількість пенсіонерів навіть зросла. Адже, незважаючи на високу смертність, в Україні паралельно розгортались процеси збільшення числа осіб, котрі мають право на пенсію. Так кількість дострокових пенсій збільшилася удвічі. Також майже вдвічі збільшився перелік категорій громадян, що мають право на пільги у пенсійному забезпеченні.

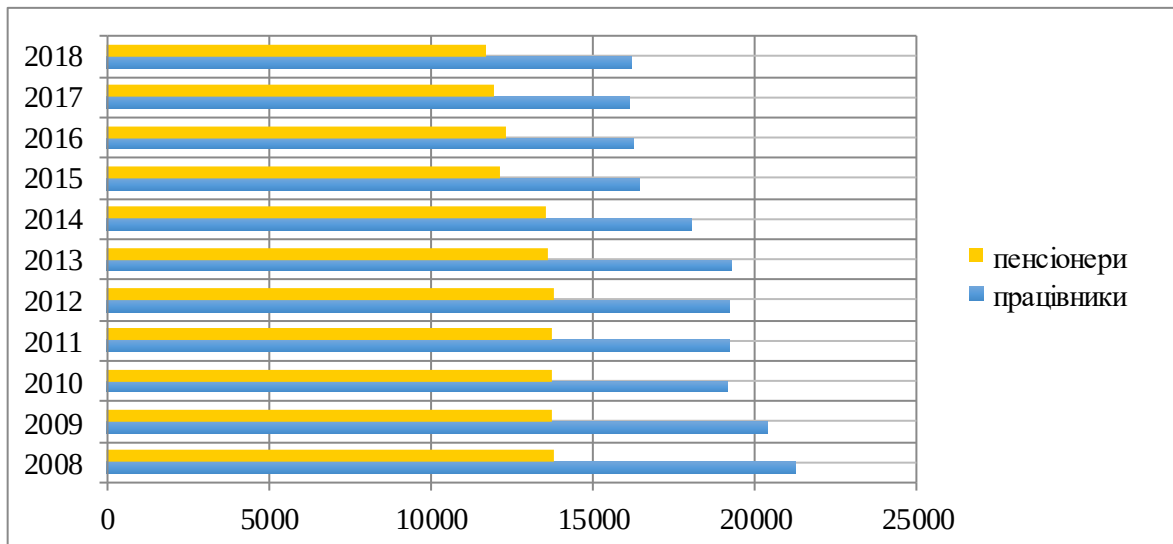

Рис. 1. Чисельність пенсіонерів та працюючих в Україні в період 2008-2018 рр., тис. осіб

Джерело: складено автором за даними [6,7]

Важливою проблемою нормального функціонування пенсійної системи є значна тінізація виплат працівникам. Вона полягає у приховуванні заробітних плат працівників від її оподаткування, тим самим не сплачуючи внесків до фондів соціального страхування. Це пов'язано із великим соціальним навантаженням. Тому виплата працівникам заробітних плат є нелегальною та надзвичайно поширеною практикою в Україні.

Високий рівень тінізації оплати праці пояснюється [4]:

- 1) значним розривом між вартістю трудових ресурсів для роботодавця та фактичною сумою, яку працюючий отримає за свою працю;
- 2) толерантним ставленням працюючих до практики виплати неофіційних заробітних плат та, відповідно, позбавлення їх гарантій щодо пенсійного та соціального забезпечення;
- 3) відчуттям невідповідності сплачених податків та внесків якості державних послуг, що призводить до необхідності значних додаткових витрат з боку населення з метою отримання цих послуг на належному рівні;
- 4) відчуттям несправедливості системи розподілу пенсій, пов'язаної з наявністю великої кількості спеціальних, професійних, особливих та пільгових професійних режимів;
- 5) наявністю механізмів, які забезпечують легке та дешеве вилучення коштів підприємств у позалегальний сектор економіки з метою виплати тіньових заробітних плат;
- 6) фактичною безкарністю порушень у сфері оплати праці.

Трудова міграція є однією з ключових проблем України. Згідно із результатами загальнонаціонального соціологічного моніторингу, що забезпечується Інститутом соціології НАН України в межах проекту «Україна на порозі XXI століття», досвіду тимчасової трудової міграції за кордон набули члени 16,4% українських сімей. На основі досліджень, здійснених центрами зайнятості низки областей за дорученням Міністерства праці та соціальної політики України, було зроблено висновок, що загальні обсяги трудової міграції в Україні у 2015 році сягають більше 0,5 млн. осіб. Дані офіційної статистики навіть приблизно не відображають дійсні масштаби трудової міграції за кордон [5].

Отже, на жаль, можна стверджувати, що чверть активного населення працездатного віку України – це мігранти.

Проблема недостатньої поінформованості населення, щодо проведення реформ пенсійної системи також дала значний негативний відбиток на розвиток пенсійної системи, особливо на розвиток накопичувальної системи. Більшість громадян не володіють достатньою інформацією щодо змін, впроваджуваних у пенсійній системі, починаючи ще з 2004 року. Відтак підтримка реформи населенням є недостатньо активною, існує низький рівень довіри до приватних фінансових установ, які відіграють ключову роль при функціонуванні другого рівня пенсійної системи. Тому є нагальна потреба у проведенні заходів щодо вдосконалення та спрощення механізму функціонування, забезпечення зрозумілості системи пенсійного забезпечення для громадян та роботодавців.

Вкрай важливим на сьогоднішній день є стабілізація фінансового стану Пенсійного фонду України і підтримка розвитку другого рівня пенсійної системи. Адже незважаючи на досить значні внески та дотації з державного бюджету до Пенсійного фонду коштів не вистачає. Станом на вересень 2018 рік, у державному бюджеті дефіцит ПФУ становить на рівні 97,361 млрд. грн. (рис. 2).

Покращення ситуації фінансових показників дозволить диверсифікувати джерела отримання доходів при досягненні пенсійного віку, послабити в подальшому вплив демографічного фактора на стан солідарної пенсійної системи.

Фахівці зазначають, що існують також інші можливості оздоровлення української пенсійної системи: обмежити пільгові внески, оподатковувати розмір спеціальних пенсій, обмежити більш ранній вихід на пенсію [8].

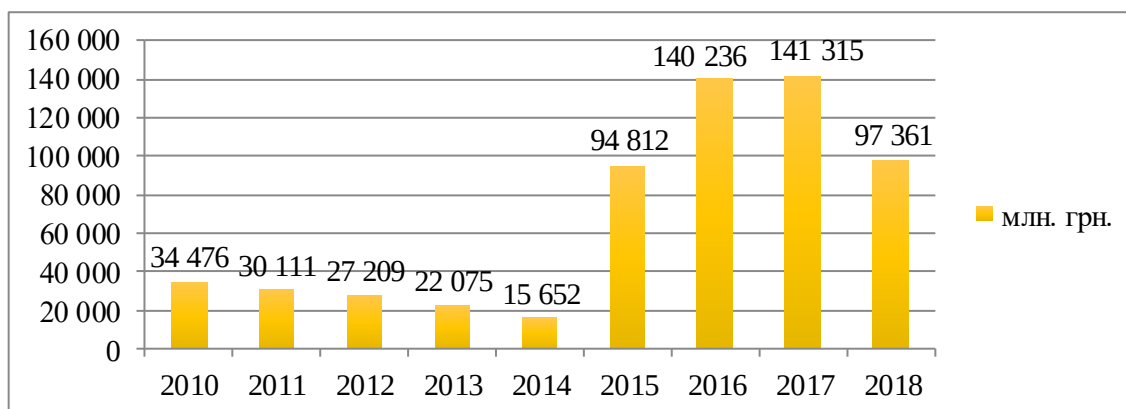

Рис. 2. Дефіцит Пенсійного фонду України в період 2010-2018рр., млн. грн.

Джерело: складено автором за даними [3]

Результати проведеного аналізу у даному питанні свідчать про необхідність вдосконалення діючої пенсійної системи та проведення оновленої пенсійної реформи у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства. Розв'язання проблем пенсійного забезпечення вимагає реалізації комплексного підходу щодо узгодження темпів і параметрів пенсійної реформи з темпами економічного розвитку держави, реформами рівня життя і доходів населення, податкової реформи розвитком фондового ринку.

Отже, постає невідкладна потреба у державно-управлінському впливу на інституційну сферу, необхідності створення відповідальної нормативно-правової бази, посилення відповідальності суб'єктів цього процесу; забезпечити ефективний розвиток економіки, фондового ринку, зменшення тонізації економіки та виплат працівникам; проінформувати населення щодо питань пенсійного забезпечення, підвищити фінансову та правову обізнаність для різних вікових груп населення, а також подолати недовіру до недержавного сегмента пенсійної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федина В. В., Рудніцький О. В. Особливості пенсійної реформи в Україні на сучасному етапі суспільно-економічного розвитку [Електронний ресурс] / В. В. Федина, О. В. Рудніцький // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України – 2013. – Вип. 2 – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/zn_pnudps_2011_2_30.pdf

2. Дарієнко А. О. Особливості функціонування системи пенсійного забезпечення в умовах кризи [Електронний ресурс] / А. О. Дарієнко // Національна академія державного управління при Президентові України: Одеський регіональний інститут державного управління. – 2011. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_04\(7\)/10daozuk.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_04(7)/10daozuk.pdf)

3. Пенсионный возраст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Пенсионный_возраст

4. Основні показники ринку праці (річні дані). Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/osp_rik_07u.htm

5. Середній розмір місячної пенсії та кількість пенсіонерів (за даними Пенсійного фонду). Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/sz/sz_u/srp_07rik_u.html

6. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні за I квартал 2018 року. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/Download?id=ca3fb301-9eea-45ec-9e66-321445b93254>

7. Міграційний рух населення у 2015 році. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/ds/mr/mr_u/mr1215_u.html

8. Дефіцит Пенсійного фонду України. Ціна держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/deficit/pension/>

Мірошниченко

Альона Володимирівна,

студентка групи ФМСБ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Довгань Людмила Петрівна,

к.е.н., доцент кафедри

ФІНАНСОВА СТАБІЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Промисловий сектор посідає чільне місце в економіці України, а показники його діяльності є ключовими факторами соціально-економічного розвитку держави. На промисловість припадає третина основних фондів і понад 30% зайнятого населення. Тому ця структурна ланка господарського комплексу країни здійснює великий вплив на загальний стан здоров'я української економіки. Саме тому, питання фінансової стабілізації підприємств промислового сектору України та подолання фінансово-економічної кризи країни в умовах глобальної нестабільності є пріоритетним, а проблеми дослідження чинників фінансової дестабілізації підприємств промислового сектору й розробка дієвого антикризового механізму управління підприємствами є на сьогодні однією з найактуальніших.

Теоретико-методологічним і практичним аспектам фінансового стану підприємств промислового сектору, розробці та застосуванні механізмів стабілізації їх діяльності у нестабільних економічних системах присвячено праці багатьох учених: Ю.Байцим, К.Біденко, І.Бланк, В.Герасимчук, О.Іщук, М.Кизим, О.Кужелєв, Т.Клебанова, Л.Лігоненко, О.Мозенков, О.Павлов, О.Панасенко, П.Перерва, В.Пономаренко, Л. Созанський, Т.Хлевицька та ін.

Метою статті є висвітлення стану функціонування промислового сектора економіки України, його проблем, результатів аналізу чинників макро- і мікро- рівня, які провокують та поглиблюють кризу реального промислового сектора економіки, рекомендацій щодо удосконалення механізму управління ними в умовах кризи.

Постановка проблеми. В сучасній науці існують різні підходи до дослідження підприємств, що визначають їхню сутність крізь призму існуючих господарських відносин, видів діяльності, класифікаційних ознак, функцій та цілей створення. Найбільш розповсюдженим, базовим

підходом є правовий. Він зосереджений на прагматичних аспектах функціонування підприємства з юридичної точки зору. В Україні налічується велика кількість нормативно-законодавчих документів, які регламентують діяльність підприємств. Слід зазначити, що сучасна трактовка підприємства в Господарському кодексі України (надалі ГКУ) та інших нормативно-правових актах у переважній більшості є ідентичною до радянського законодавства з незначними змінами та доповненнями. Так, відповідно до ст.62 ГКУ – найвищого законодавчого акту в цьому аспекті, підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торгівельної та іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому законодавством[1].

Відомо, що промисловий комплекс України має потужну матеріально-технічну базу. Однак, промислова діяльність розподілена по всій території України нерівномірно та зосереджена у певних провінціях (областях). В структурі промислового сектору найвищу питому вагу займають чорна металургія, машинобудування, електроенергетика, хімічна та харчова проми-словості [2].

В 2015 р. внесок цього сектору до валового внутрішнього продукту (ВВП) України склав біля 20%. Для порівняння, внесок сільського господарства складає лише 8%, а частка сектору послуг – 58%.

Будь-якому розвитку, економічному в тому числі, притаманна циклічність з наявністю етапу кризової ситуації в процесі перерозподілу капіталу й структурної перебудови економіки країни, що призводить до банкрутства цілої низки підприємств в різних галузях економіки, які не витримують конкуренції та не вживають своєчасно ефективних санаційних заходів.

Так, розвиток промислового сектору в Україні уповільнився внаслідок впливу багатьох чинників (суспільно-політичних, монетарних та ін.). Водночас, проблеми вітчизняної промисловості обумовлені передусім домінуванням матеріало- та енергоємних технологій, високим ступенем зношеності основних засобів – 69,4% (зокрема, у переробній промисловості 76,4%), а також неефективністю функціонування системи управління [3].

Якщо частка промислової продукції в обсязі реалізації продукції (товарів, послуг) у 2016 році становила 31,4% (проти 31,1% у 2011-му). То й частка промислових товарів у загальному експорті товарів та послуг

за цей період зменшилась до 59,5% (проти 75,7%), а частка населення, зайнятого у промисловості, до 15,3% (проти 18 %) [3].

Багато науковців справедливо зауважують, що до основних кризових проблем, які сьогодні стримують розвиток промислового сектору в Україні, можна віднести: війну на Донбасі, що призводить до пошкоджень потужностей, порушень енергетичної та транспортної інфраструктури металургійного виробництва; безперервно зростаючі ціни на електроенергію для промислових споживачів; складну ситуацію з вантажними залізничними перевезеннями через постійно зростаючі тарифи; низький притік молодих кадрів на підприємства промисловості; значну тінізацію економіки; недостатню інвестиційну та інноваційну діяльність; відсутність у більшості підприємств сертифікату згідно з міжнародними стандартами; відсутність масового інформування про доступ на європейський ринок; труднощі з термінами виконання наявних контрактів з причин застарілих технологій тощо [4,5,6].

Крім того, галузеві міністерства практично не впливають на організацію виробництва та результати діяльності приватизованих підприємств. Тому фінансовий стан вітчизняних підприємств промислового сектору суттєво погіршився, а фінанси цих підприємств, зокрема приватних залишилися поза колом системного державного регулювання й фінансової підтримки.

Зазначене вище, тісно пов'язано з обмеженням фінансового ресурсу вітчизняних підприємств. У зв'язку із цим особливої актуальності набувають питання, пов'язані зі збільшення обсягів вітчизняних та іноземних інвестицій, що є важливою передумовою поступового відновлення економічного зростання промислового сектору економіки окремих регіонів та країни в цілому. Однак, через нерозвиненість фондового ринку в Україні більшість інвестицій здійснюється у капітальній, а не у фінансовій формі.

Зокрема, динаміка обсягів іноземних інвестицій в економіку України починаючи з 2009 р. по 2016 р. показує, що обсяг інвестицій у 2016 р. порівняно з 2009 р. впав на 2039,1 млн. дол. США, що на 3,43% менше порівняно з попереднім періодом. Так, обсяги прямих інвестицій в економіку України за 2012-2017 роки зменшились більш як у 1,32 рази (з 51705,3 млн. дол. США у 2012 р. до 39144,0 млн. дол. у 2017 р.). Проте, їх розміщення в регіонах України суттєво диференціюється. Зокрема, найбільшу частину прямих інвестицій у 2012 році було залучено у регіони із найбільшим рівнем виробництва та науковим потенціалом – у

м. Київ (23998,6 млн. дол.), а також у Дніпропетровську (9880,1) та Донецьку (3566,7 млн. дол.) області[7].

Найменші вкладення у 2012 році спостерігалися у Тернопільській (63,9 млн. дол.), Чернівецькій (64,2млн. дол.) та Кіровоградській (90,9 млн. дол.) областях. У 2017 році найбільшу частку прямих інвестицій в економіку України становили: м. Київ (23103,4 млн. дол.) та Дніпропетровська область (3815,5 млн. дол.). Найменшими надходження прямих інвестицій були у Тернопільській (45,0 млн. дол.), Чернівецькій (57,7 млн. дол.) та Кіровоградській (68,3 млн. дол.) області. Показники констатують про існування міжрегіональної асиметрії у територіальному розподілі інвестиційних ресурсів. [7].

Ми одностайні з думкою Лукаш І. М., яка вважає дієвими факторами підвищення рівня інвестиційного потенціалу регіонів України, підвищення заробітної плати, працюючого населення, покращення соціальної ситуації, розширення доступу до перспективних ринків збуту продукції, підготовка високопрофесійних кадрів, модернізація виробничого потенціалу за допомогою оптимального регулювання обсягів централізованих капіталовкладень в економіку регіонів [8].

За низкою проблем слід відзначити й позитивні тенденції окремих показників регіонального рівня, які зокрема у 2017 році посилились. Аналіз розрахунків, у 2016 році промислового сектору економіки більшості регіонів України продемонстрував ознаки повернення ефективності виробничо-господарської діяльності до докризового рівня. Незважаючи на поглиблення збитковості промисловості у Донецькій, Луганській і Миколаївській областях, найвищого рівня ефективності у цьому секторі економіки досягнуто в Дніпропетровській і Запорізькій областях. Такі тенденції інтегральної оцінки ефективності промисловості регіонів України дають можливість створити об'єктивну аналітичну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо стратегії подальшого розвитку промислового сектора національної економіки.[3 с.88]. У таких рішеннях важливо змінити процедури відбору та реалізації програм допомоги, де принципи прозорості та підзвітності повинні посідати ключове місце.

Зазначене, не є вироком і надія на найближчу перспективу розвитку промислового сектору є. Перспективи розвитку передбачають низку цілеспрямованих дій, які полягають у збільшенні частки вітчизняних товарів на внутрішньому ринку та у зростанні експорту продукції власного виробництва. Для цього необхідно підвищувати конкурентоспроможність вітчизняної продукції шляхом поліпшення якості та одночасного

зниження її собівартості. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції як за ціною так і за якістю дозволить вітчизняним підприємцям поступово відійти від давальницьких схем виробництва [9, 10].

Іншим першочерговим завданням уряду має бути скорочення заходів галузевої підтримки, які найбільше викривляють конкуренцію та не стимулюють підприємства до розвитку. В Україні пряма фінансова допомога найчастіше надається збитковим підприємствам та сприяє консервації їх проблем.

На думку економістів практиків, рішення щодо надання галузевої допомоги мають базуватися на чіткому переліку жорстких критеріїв та умов. Зокрема, галузева допомога має надаватися виключно на фінансування конкретних заходів з реструктуризації та фінансового оздоровлення, що матимуть довгостроковий позитивний ефект і чіткі результати внаслідок реалізації допомоги. Зазначимо, що без жорсткого контролю будь-яка державна допомога в умовах корупції та непрозорості не може бути ефективною.

Висновки. Таким чином, сучасний стан промислового сектору України є важким, але з перспективою, що економічний розвиток в найближчі роки здійснюватиметься з динамікою росту в розширенні реалізації продукції на внутрішньому ринку, подальшій диверсифікації зовнішніх ринків збуту, модернізації технологічної бази вітчизняного виробництва та інших ефективних механізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Вікіпедія: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8#cite_note-1].
3. Іщук С. О. / Оцінка ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів України/Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2018-Серія Економіка. Випуск 1(9). С.88
4. Структура промислового сектора економіки України: порівняння із державами-членами ЄС і напрями оптимізації: наукове видання / [С. О. Іщук, Л. Й. Созанський]; НАН України. ДУ «Інститут регіональ-

них досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України»; [наук. ред. С. О. Іщук]. – Львів, 2017. – 84 с.)

5. Тарасова К. И. Качественный анализ рисков деятельности предприятия / К. И. Тарасова // Оралды ғылым жаршысы (Уральский научный вестник), Экономические науки – Уральск, 2013. – Вип. 28(76). – С. 72-80.

6. . Погорелова Т. В. Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України за допомогою статистичних методів / Т. В. Погорелова, Г. Ю. Микитишина // Вісник соціально- економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський нац. екон. ун-т. – Одеса, 2014. – Вип. 2 (53). – С. 251-258

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.]

8. Лукаш І. М. Інвестиційний потенціал регіонів України: основні фактори формування та використання / І. М. Лукаш // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи», КНЕУ, квітень 2017 р. – С. 106-112., с. 112

9. Піскун А. В. Основні макроекономічні пропорції України / А. В. Піскун // Статистичні методи оцінки соціально-економічного розвитку країни і регіонів. Міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях» (Одеса 22-23.04.2015). – Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 37-40.

10. Витковская Е. В. Статистические методы – инструмент изучения социально- экономических процессов / Е. В. Витковская, А. З. Подгорный, Ю.О. Ольвинская [и другие] // Историк-экономист С.Я.Боровой и проблемы современной истории экономики: к 110-летию со дня рождения С.Я.Борового: монографія. - 2013. – С. 211-256

Нестерчук Тетяна Анатоліївна,
студентка групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Ліснічук Оксана Андріївна,
к.е.н., доцент кафедри

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ І МЕТОДИ ОЦІНКИ

Постановка проблеми. Як вітчизняні, так і світові тенденції розвитку і функціонування економіки передбачають постійні зміни, оскільки екстенсивні чинники розвитку вже вичерпали свої можливості впливу і не забезпечують прибутковості підприємствам. В умовах нестабільного стану суспільного виробництва актуалізується необхідність забезпечення фінансової стійкості підприємств, оскільки збалансований стан їх фінансової системи є ключовим елементом ефективного господарювання. Зокрема, в умовах трансформаційної економіки актуалізується проблема формування оптимальної структури капіталу підприємства в контексті забезпечення його ефективної та конкурентоспроможної діяльності на засадах стійкого розвитку. Внаслідок цього набувають актуальності проблеми дослідження теоретичних аспектів фінансової стійкості підприємств та методичних підходів до її оцінки, а також практичних аспектів підвищення фінансової стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансової стійкості підприємств завжди були об'єктом вивчення вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний вклад у вирішення цих проблем внесли такі відомі науковці, як Г.В. Савицька, Ю.С. Цал-Цалко, Л.П. Довгань, М.Д. Бедринець, В.В. Ковальов, В.В. Мокеєв, О.В. Бунова.

Мета статті полягає в дослідженні економічної сутності фінансової стійкості підприємства та методів її оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Фінансова стійкість підприємства є однією із найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, а її забезпечення – ключовим завданням його менеджменту в умовах жорсткого однорідного конкурентного середовища, суттєвого спаду попиту на товари, роботи та послуги у сучасних нестабільних соціально-економічних умовах розвитку українського суспільства.

У сучасній економічній літературі не вироблено єдиного методологічного підходу до трактування сутності поняття «фінансова стійкість».

Так, В.В. Мокеєв та О.В. Бунова – визначають фінансову стійкість як «здатність підприємства підтримувати свою діяльність протягом тривалого часу завдяки наявності певних вільних засобів і збалансованості фінансових потоків»[3, с.3].

Савицька Г.В. розглядає поняття «фінансова стійкість» «як здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику»[4].

Ю.С. Цал-Цалко трактує поняття «фінансова стійкість» як рівень забезпеченості потреб господарської діяльності фінансовими ресурсами щодо їх наявності, розміщення і використання. На його думку, запорукою виживання підприємства є ефективне використання фінансових ресурсів, під якими розуміють відношення результату до витрат на його одержання, а збільшення цього відношення свідчить про підвищення ефективності господарської діяльності[5].

Отже, фінансова стійкість являє собою системну властивість підприємства, обумовлену дотриманням збалансованості, взаємозв'язку і взаємоузгодженості таких елементів: фінансових (власного капіталу, активів та зобов'язань, ліквідності, платоспроможності, прибутковості, ризиків); організаційних (організаційна структура, кадровий потенціал, інформаційні технології та рівень контролю і безпеки). Ці характеристики відображають здатність підприємства у динамічних, мінливих умовах ринкового середовища витримувати непередбачені втрати й досягати тактичних і стратегічних цілей.

Аналіз фінансової стійкості підприємства складається з наступних етапів:

1. Оцінка фінансової стійкості:
 - розрахунок та характеристика відносних показників;
 - розрахунок та характеристика абсолютних показників;
2. Оцінка запасу фінансової стійкості
 - розрахунок критичного обсягу реалізації, зони безпеки;
 - визначення операційного та фінансового левериджу.

Абсолютні показники фінансової стійкості характеризують міру забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування. Співвідношення окремих запасів та джерел їх фінансування дає змогу визначити тип фінансової стійкості.

Для характеристики джерел формування запасів визначають три основні показники: (таблиця 1)

Абсолютні показники фінансової стійкості

№ п/п	Назва показника	Формула для розрахунку	Характеристика
1.	Наявність власних коштів (В)	$B = \text{ф.№1 p.1495} + \text{p.1520} + \text{p.1525} - \text{p.1095}$	Характеризує чистий оборотний капітал. Його збільшення порівняно з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток підприємства
2.	Наявність власних та довгострокових коштів (робочий капітал) (ВД)	$\text{ВД} = \text{ф.№1 p.1495} + \text{p.1520} + \text{p.1500} + \text{p.1510} + \text{p.1515} + \text{p.1665} - \text{p.1095}$	Визначається збільшенням показника наявності власних коштів на суму довгострокових зобов'язань
3.	Наявність загальних коштів (ЗК)	$\text{ЗК} = \text{ф.№1 p.1495} + \text{p.1520} + \text{p.1500} + \text{p.1510} + \text{p.1515} + \text{p.1665} + \text{p.1600} - \text{p.1095}$	Визначається збільшенням показника наявності власних та довгострокових коштів на суму короткострокових кредитів банків

Джерело: складено автором на основі [1]

Вище наведеним показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають наступні показники забезпеченості запасів джерел їхнього фінансування (рис. 1).

Виявлення надлишків (нестачі) джерел коштів для покриття запасів дозволяє визначити тип стійкості фінансового стану підприємства і провести експрес-аналіз фінансової ситуації. Для характеристики фінансової ситуації на підприємстві зазвичай виділяють такі типи фінансової стійкості: абсолютна, нормальна, нестійка, кризова.

Для першого типу фінансової стабільності характерним є високий рівень платоспроможності, незалежність від зовнішніх джерел фінансування. Отже, для покриття витрат підприємством використовують лише власні оборотні активи, крім того, підприємство має достатньо коштів для реалізації інвестиційних проектів. Такий стан хоч іноді й може бути, проте не розглядається як ідеальний, а тому є дещо умовним.

Для другого типу - нормальної фінансової стабільності - характерною є ситуація, коли підприємство для покриття потреб у необхідній ресурсах, крім власних коштів використовує також і довгострокові запозичення.

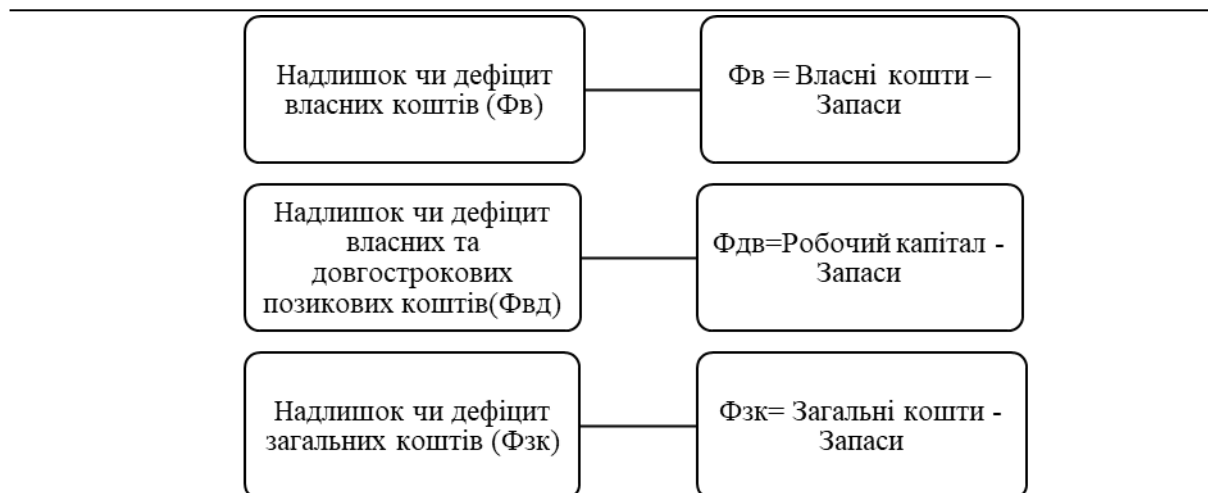

Рис. 1 Показники забезпеченості запасів джерел фінансування їх фінансування

Джерело: складено автором на основі[1]

Основною ознакою третього типу фінансової стабільності є нестійкий стан платоспроможності, що з часом призводить до зростаючої необхідності використання зовнішніх додаткових запозичень, у тому числі на поповнення оборотних коштів.

Четвертий тип за своєю сутністю є кризою фінансового стану підприємства. Характерними його ознаками є наростаюча неплатоспроможність, фактичне перебування підприємства на межі банкрутства, оскільки кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторську заборгованість і прострочені позики.

Після аналізу абсолютних показників фінансової стійкості розраховують відносні коефіцієнти. Основні відносні показники фінансової стійкості представлені у таблиці 2.

Вказані коефіцієнти можуть розглядатися як інструменти пошуку «проблемних точок» у підприємства і характеризують результат поточного, інвестиційного та фінансового розвитку підприємства. Вони є важливим інформаційним полем для інвесторів та кредиторів щодо здатності виконувати свої зобов'язання. Формування фінансової рівноваги і підтримання належної платоспроможності у сучасних ринкових умовах демонструє спроможність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища і передумови нарощувати свій економічний потенціал.

Відносні показники фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Показник	Формула розрахунку	Характеристика	Орієнтовне значення
	Коефіцієнт фінансової автономії	$K_{фа} = \frac{\text{власний капітал}}{\text{підсумок по балансу}}$ $K_{фа} = \frac{ф.1 \text{ р } 1495}{ф.1 \text{ р } 1900}$	Характеризує частку активів власників підприємства у загальній сумі, авансованих у його діяльність	>0,5 (збільшення)
	Коефіцієнт фінансової залежності (Кфз)	$K_{фз} = \frac{\text{підсумок по балансу/ власний капітал}}{\text{власний капітал}}$ $K_{фз} = \frac{ф.1 \text{ р } 1900}{ф.1 \text{ р } 1495}$	Коефіцієнт обернений до коефіцієнта автономії, показує, яка сума загальної вартості майна припадає на 1 гривню власних коштів.	<0,2 (зменшення)
	Коефіцієнт фінансового ризику (Кфр)	$K_{фр} = \frac{\text{позиковий капітал}}{\text{власний капітал}}$ $K_{фр} = \frac{ф.1 \text{ р } + \text{р.1500} + \text{р.1510} + \text{р.1515} + \text{р.1665} + \text{р.1600}}{ф.1 \text{ р } 1495}$	Показує, скільки позичених коштів залучено на 1 гривню вкладених у активи власних коштів.	<0,5 (зменшення)
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу (Кмвк)	$K_{мвк} = \frac{\text{робочий капітал}}{\text{власний капітал}}$ $K_{мвк} = \frac{ф.№1 \text{ р.1495} + \text{р.1520} + \text{р.1500} + \text{р.1510} + \text{р.1515} + \text{р.1665} - \text{р.1095}}{ф.1 \text{ р } 1495}$	Чим вище цей показник, тим більше забезпечується гнучкість у використанні власних коштів господарюючого суб'єкта.	>0,5 (збільшення)
	Коефіцієнт покриття відсотків (Кпв)	$K_{пв} = \frac{\text{прибуток до сплати податків} + \text{витрати на сплату відсотків}}{\text{витрати на сплату відсотків}}$ $K_{пв} = \frac{ф.№2 \text{ р.2290} + \text{р.2250}}{\text{р.2250}}$	Характеризує потенційну можливість підприємства погасити позику, ступінь захищеності кредиторів від несплати відсоткових платежів.	>1
	Коефіцієнт покриття запасів (Кпз)	$K_{пз} = \frac{\text{робочий капітал}}{\text{суми запасів}}$ $K_{пз} = \frac{ф.1 \text{ р.1195} - \text{ф.1 р.1695}}{ф.1 \text{ р.1100} + \text{р.1110}}$	Показує, наскільки запаси забезпеченні (покриті) робочим капіталом.	>0,6-0,8 (збільшення)

Джерело: складено автором на основі[1, 2]

Висновок

Для сучасного наукового дискурсу поняття «фінансова стійкість» має неоднозначне трактування. У різних джерелах це поняття пов'язується з такими сутнісними характеристиками, як платоспроможність підприємства, можливість зберігати рівноважний стан протягом певного періоду, здатність обслуговувати власні зобов'язання, не допускаючи надмірної заборгованості, тощо. Для прийняття зважених управлінських рішень щодо забезпечення фінансової стабільності підприємства необхідно враховувати як динаміку показників, що визначають тип фінансової стійкості, так і динаміку показників фінансово-господарського стану діяльності підприємства, які характеризують чинники, що впливають на його фінансову стабільність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бедринець М. Д., Довгань Л.П. Фінанси підприємств / М. Д. Бедринець, Л. П. Довгань. – Київ: Центр учбової літератури, 2018. – 292 с.
2. Ліснічук О.А. Комплексна оцінка платоспроможності машинобудівних підприємств: методологічний і прикладний аспекти / Ліснічук О.А. // Науковий вісник НУДПСУ (економіка, право), м.Ірпінь. – 2014. – 106-114с.
3. Мокеев В.В. Анализ финансовой устойчивости предприятия методом собственных состояний / В.В. Мокеев, Е.В. Бунова // Финансовая аналитика: проблемы и решения. - 2015. - № 31. - С. 2-14.
4. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – Минск: Новое знание, 2002. – 704 с.
5. Цал-Цалко, Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник / Ю.С. Цал-Цалко. - К.:ЦУЛ 2002. - 359 с.

Ніколайчук Ольга Русланівна,
студентка групи ФМА-18-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Гордей Оксана Дмитрівна,

д.е.н., професор,

професор кафедри

ВИЩА ОСВІТА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ, ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

Вища освіта є одним з найважливіших факторів, які обумовлює модернізацію економіки і глобалізаційний розвиток країни. Вона забезпечує наукову, професійну та практичну підготовку громадян відповідно до їх здібностей, удосконалює наукову та професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації. А залучення студентів-іноземців можна вважати значимим фактором подальшого розвитку системи вищої освіти України.

Питання, що пов'язані з дослідженням важливості залучення іноземців до навчання у ВНЗ України, задля підвищення рівня економічного розвитку України розглядали такі дослідники, як О. Адаменко, О. Білоус, Є. Бойко, О. Добровор, М. Дьомочко, К. Грищенко, В. Куценко, О. Лисак, О. Сидоренко, А. Чундак, І. Щербина та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вища освіта – це освітня рівень, який здобувається індивідом у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації [1].

Станом на початок 2017/2018 навчального року в Україні працював 661 вищий навчальний заклад. А загальна кількість студентів, що здобували вищу освіту в цих навчальних закладах становила 1 539 тис. осіб, що менше попереднього навчального року на 48 тис. осіб. Із загальної кількості студентів 4,3% становлять іноземні студенти [2].

Сучасний розвиток вищої освіти в Україні вимагає активної участі вищих навчальних закладів у приєднанні та діяльності в межах єдиного Європейського простору вищої освіти. Слід створювати належні умови для навчання іноземних студентів.

У 2017 році в Україні навчалося 66 310 осіб із 147 країн світу. Найбільше студентів прибуло з Індії (16,4%), Азербайджану (11,3%) та Марокко (8,8%) [3] (рис. 1).

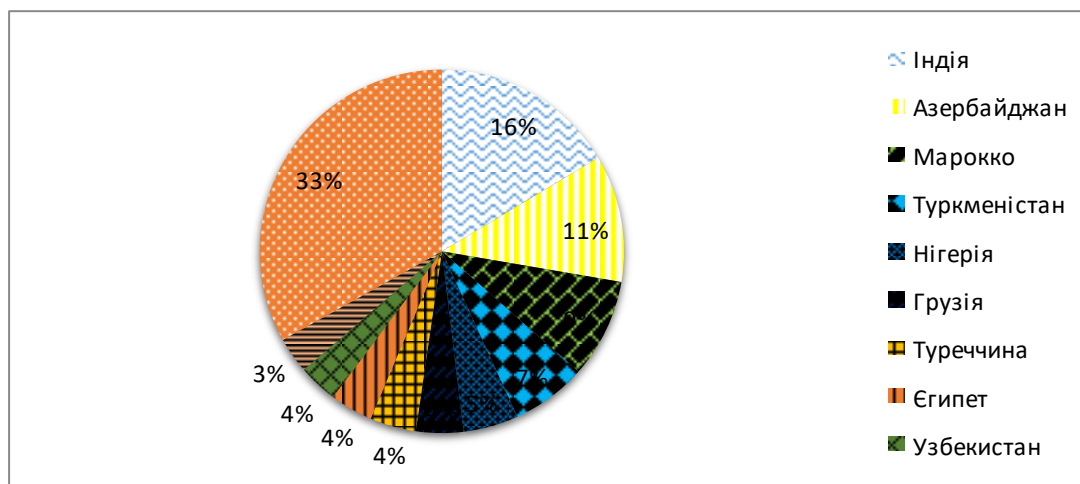

Рис 1. Країни з яких прибувають іноземні студенти

Джерело: [3]

Так, 45% іноземних студентів здобувають вищу освіту за медичними спеціальностями (лікувальна справа, стоматологія, медицина та фармація) у таких вищих навчальних закладах як: Харківський національний медичний університет (5 471 осіб), Одеський національний медичний університет (3 543 осіб), Запорізький державний медичний університет (2 588 осіб), Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (2 307 осіб), Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова (2 020 осіб), Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України (1 807 осіб), Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України (1 674 осіб). Також популярними спеціальностями є менеджмент, право, економіка і будівництво у таких ВНЗ як: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (4 273 осіб), Міжрегіональна Академія управління персоналом (1 892 осіб), Європейський університет (1 728 осіб) (рис 2) [3].

Вибір ВУЗа спровоковано тим, що для іноземних студентів важливо, які ВНЗ України визнані у світі і в тих країнах, з яких студенти навчаються в Україні.

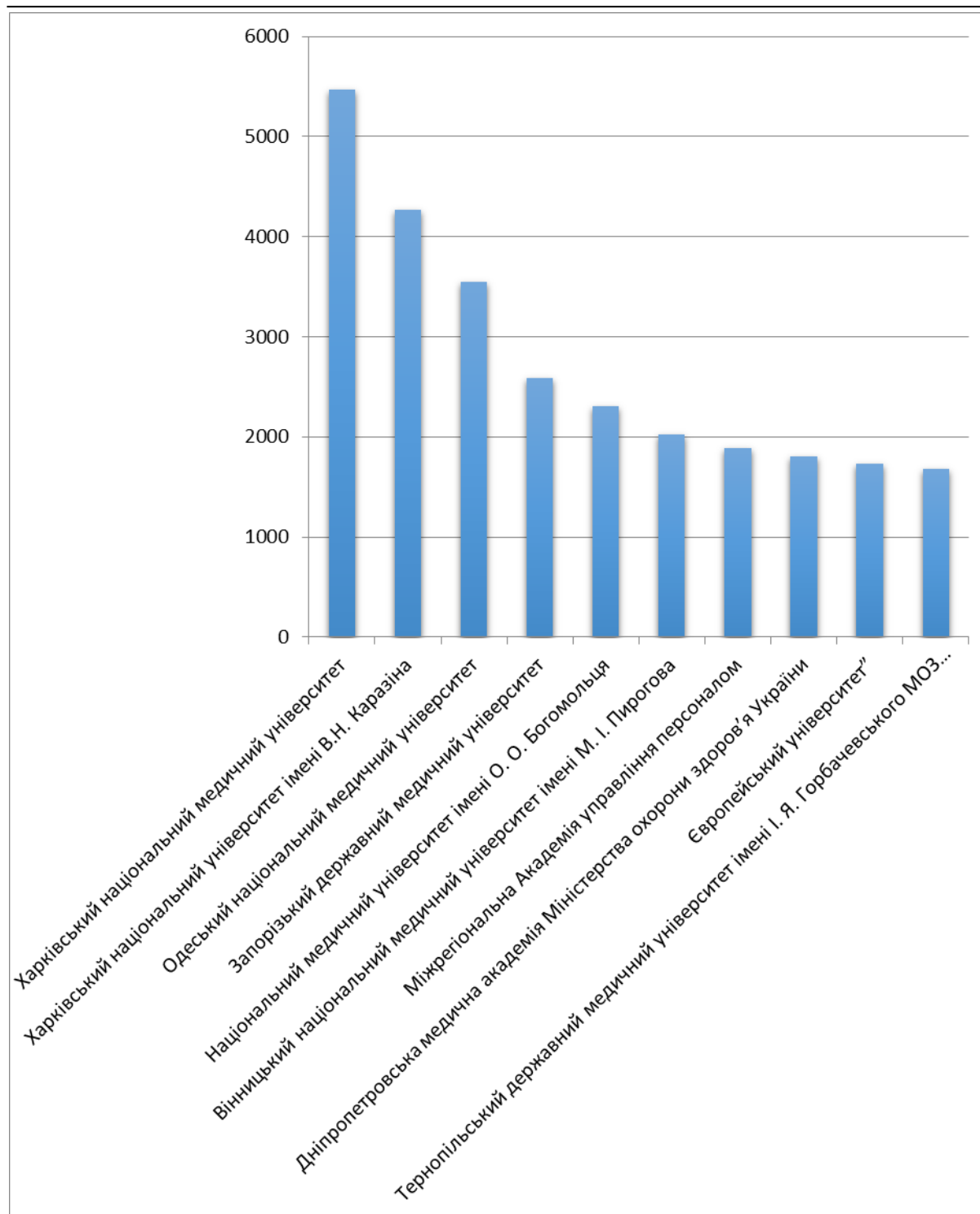

Рис 2. Університети України, в які найбільше навчаються іноземних студентів

Джерело: [3].

Крім того, за останні роки кількість ВНЗ, де навчаються іноземні студенти зросла. Якщо у 2015-2016 навчальному році таких закладів було 185, то станом на 2017-2018 навчальний рік їх кількість зросла на 29 % і досягла 239 (рис 3).

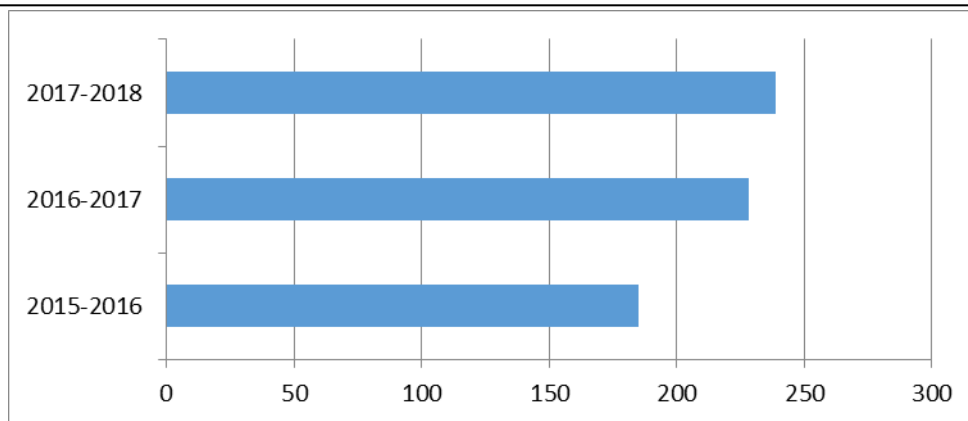

Рис 3. Кількість навчальних закладів України, де навчаються іноземні студенти за 2015-2018 рр.

Джерело [3].

Згідно з даними Українського державного центру міжнародної освіти, перевагами здобуття вищої освіти в Україні є:

- 1) міжнародно визнані наукові досягнення, ефективні методи навчання, заклади вищої освіти, що дають якісну освіту;
- 2) престижність і менша вартість навчання у порівнянні з іншими європейськими країнами;
- 3) незначні витрат на проживання і особиста фінансова задоволеність;
- 4) іноземні громадяни, а також особи, які шукають притулку, які проживають в Україні, мають ті ж права, свободи і обов'язки, що і громадяни України [4].

Також можна виділити відносно легкі умови вступу до українських вишів, невеликий бал атестату і проходження співбесіди під час прийняття.

Проте, при виборі країни для здобуття вищої освіти, в першу чергу, звертається увага на розвинені держави, що мають потужну економічну та політичну стабільність. Це такі країни як Велика Британія, Німеччина, Австралія та Франція, але безсумнівне лідерство займають Сполучені Штати Америки.

У всесвітньому рейтингу університетів вищої освіти за версією Times 2018-го року є 5 українських університетів, один із яких - КНУ ім. Тараса Шевченка - отримав місце в групі 810-1000, а решта йдуть у категорії 1000+ (Національний університет «Львівська політехніка», Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Львівський національний університет імені Івана Франка та Харківський національний університет імені

В. Н. Каразіна). Усього цього річний рейтинг налічує 1102 найкращих університети [5].

Отже, залучення іноземних студентів є важливим заходом освітньої політики будь-якої країни, оскільки це призводить до покращення якості освіти. Залучення іноземних студентів допоможе покращити економічний стан вищих навчальних закладів і економіки загалом. Крім того, велика кількість іноземних студентів свідчить про конкурентоспроможність освітніх закладів, якість надання освітніх послуг. Сама наявність великої кількості студентів з інших країн підвищує репутацію Українських ВНЗ у світовому рейтингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черкашин Д. К. Законодавче регулювання вищої освіти в Україні / Д. К. Черкашин // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Право. - 2014. - Вип. 197(2). - С.220-226
2. Мережа вищих навчальних закладів на початок 2017-2018 навчального року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://pon.org.ua/novyny/6147-merezha-vischih-navchalnih-zakladv-na-pochatok-2017-2018-navchalnogo-roku.html>
3. Іноземні студенти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://studyinukraine.gov.ua/uk/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini/>
4. Якісна освіта в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://studyinukraine.gov.ua/uk/chomu-ukraina/yakisna-osvita-v-ukraini/>
5. World University Rankings 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2018/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats

Олексієнко

Тетяна Миколаївна,

студентка групи ФМУ 17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Луніна Інна Олександрівна,

д.е.н., професор кафедри

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН

Необхідною умовою ефективного розвитку та модернізації глобального економічного простору є постійна співпраця країн з міжнародними фінансовими інституціями (МФІ), котра впливає на вирішення багатьох завдань народних господарств та сприяє реалізації програм перебудови проблемних урядів. Однак залишається багато невирішених питань з приводу впливу міжнародних фінансових інституцій на економічний розвиток країн, тому тема впливу МФІ на економічний розвиток країни вкрай актуальною.

Питання впливу міжнародних фінансових інституцій на економічний розвиток країни порушено у працях вітчизняних науковців, серед яких Т. І. Єфименко, К. В. Клименко, В. П. Колосова [1-4] та зарубіжних дослідників, таких як К. Бернсайд, А. Дітон, Х. Харас [5-7] та ін. Подальші наукові пошуки не втрачають своєї актуальності і спрямовані на вирішення питання удосконалення механізму залучення фінансових ресурсів МФІ.

Міжнародні фінансові інституції займають особливу нішу в економічних відносинах між країнами та чинять істотний вплив на структурні трансформації в економіках держав. Світовий досвід має чималу кількість прикладів як ефективного, так і неефективного використання коштів МФІ. Таким чином, наукова спільнота не має єдиного підходу з даного питання.

Вперше дана тематика набула популярності в той час, коли ще у 1943 р. П. Розейнштейн-Родан довів раціональність надання фінансової допомоги країнам Східної та Південно-Східної Європи, вказавши на таку важливу компоненту розвитку економіки, як інфраструктура [8].

Більшість наукових досліджень, увага яких приділена діяльності міжнародних фінансових інституцій, визначають ресурси МФІ як засіб сприяння економічному розвитку. Дослідниками, котрі притримуються такої думки є П. Самуельсон [9], Р. Кассен [10], Р. Ріддел [11] та інші.

Вони беруть до уваги різні сторони співробітництва з МФІ, що тісно пов'язані з одержанням та наданням зовнішньої допомоги, а також проводять аналіз основних теоретичних підходів щодо впливу зовнішніх фінансових потоків на розвиток країн.

Позитивні аспекти впливу міжнародної фінансової допомоги на піднесення національних господарств країн набули розповсюдження в економічній літературі 1950–1960-х років. Закріплення позицій науковців підтверджувалось ефективною організацією проведення та сприятливими результатами реалізації “плану Маршалла”, що був спрямований на відбудову Європи після Другої світової війни. Тріумф впровадження “плану Маршалла” у відтворенні Європи змусив всіх думати, що лише надання капіталу бідним країнам та направлення його на цільові проекти, вже стане запорукою швидких темпів економічного зростання, хоча даний концепт розвитку подій був притаманним лише конкретним країнам у конкретний історичний період. У даному контексті слід звернути увагу на наукову роботу П. Самуельсона, котрий займався обґрунтуванням концепції виходу з так званого “порочного кола бідності”, яке полягає в тому, що низький дохід країн не дозволяє здійснювати заощадження, а отже, й інвестиції в розвиток, тому у результаті бідність породжує бідність. Для того, щоб вирватися з цього кола бідності, на думку вченого, необхідні зовнішні джерела інвестицій в економіку [9].

Ряд досліджень було проведено в контексті надання допомоги на конкретні проекти, результати яких, загалом, підтвердили ефективність зовнішньої допомоги саме на мікрорівні. Р. Кассен [10] зазначає, що 50 відсотків усіх проектів, спрямованих на фінансування розвитку, що стосуються освіти і культури громадян Франції, дають позитивні результати, й тільки деякі проекти можна оцінити як шкідливі. В 2010 р. Р. Ріддел у своїй праці «Чи дійсно працює зовнішня допомога» [11], дійшов до висновку, що у більшості випадках впровадження офіційних проектів, котрі фінансуються зовнішньою допомогою, досягають поставлених безпосередніх цілей.

Проте надана допомога на практиці не завжди є запорукою розвитку країн-реципієнтів і часто дає зворотній ефект. Результати часто є суперечливими і свідчать, що зовнішня допомога може мати одночасно і негативний, і позитивний вплив на розвиток економіки. Дана суперечність у науковій літературі дістала відповідну назву – “мікро-макро парадокс”.

Вперше термін “мікро-макро парадокс” з'явився у праці П. Мослі “Ефективність допомоги: мікро-макро парадокс” [12]. Вчений стверджував, що допомога стимулює непродуктивне суспільне споживання та

не сприяє розвитку інвестицій. Ці ефекти виникають, зокрема, в результаті недорозуміння донорами потреб економіки та населення країни-одержувача та відсутності завчасно проведеної роботи з оцінювання таких потреб, що спричиняє вибір популярних сфер і напрямів сприяння розвитку.

Наприклад, П. Бауер був прихильником відмови від економічної допомоги іншим країнам, вважаючи, що така допомога є причиною встановлення тотального контролю з боку донора над економіками країн-реципієнтів, що є перешкодою економічного розвитку останньої. П. Бауер здобув імідж основного критика ідеї фінансової допомоги для економічного зростання після того, як в праці «Рівність, Третій світ і економічний обман» [13] обґрунтував основні причини неефективності зовнішньої допомоги для країн зазначивши, що зовнішня допомога всього лиш метод перерозподілу багатства із заможних країн на користь багатих політиків і чиновників, що керують бідними країнами.

Сучасний дослідник Д. Мойо у відомій праці “Мертва допомога” [14] на емпіричному рівні довела, що фінансова допомога, яка була спрямована в Африку за останні півстоліття, стала причиною процвітання корупції у представників державної влади та сприяла поширенню бідності. Для порівняння науковець наводить приклад Китаю, який, за відсутності зовнішньої допомоги від міжнародних організацій та країн Заходу, набагато ефективніше виконує завдання із підвищення продуктивності та забезпечення економічного зростання порівняно з африканськими країнами. Д. Мойо рекомендує африканським країнам відмовитися від неефективної допомоги й сконцентрувати увагу на підвищенні економічної грамотності та платоспроможності населення, стимулюванні приватного сектора тощо.

Вчений А. Дітон, котрий у 2015 році здобув Нобелівську премію з економіки відобразив у своїх працях критичне ставлення до зовнішньої допомоги [6]. Автор має власний багатий досвід аналізу даних з країн на стадії розвитку, і тому стверджує, що зовнішня допомога робить ці країни ще більш слабкими. Вчений наголошує на необхідності значного скорочення обсягів допомоги бідним країнам і вважає, що таке скорочення є одним з дійових способів реальної допомоги країнам-реципієнтам.

Таким чином, у науковому середовищі напрацьовано об’ємний список літератури, яка пояснювала причини негативного впливу зовнішньої допомоги на економічний розвиток. Такими причинами є формування ментальної залежності урядів від зовнішніх джерел фінансування, гальмування розвитку, а то навіть і витіснення приватного сектору,

погіршення якості роботи бюрократичного апарату, послаблення управління, зниження конкурентоспроможності.

Розглядаючи ширший інституціонально-економічний контекст розвитку МФІ, варто зазначити, що короткі строки існування окремих фінансових потоків, спричинені, зокрема, спекулятивними мотивами урядів, призвели до розповсюдження нестабільності як однієї з основних ознак сучасної світової економіки. В. Колосова доходить висновку, що «одним з головних пріоритетів досягнення сталого розвитку на макроекономічному рівні є наявність стабілізуючого фактора в діяльності МФІ, що зумовлює їх визначну роль, оскільки параметри, закладені в їх фінансових кредитних угодах, перетворюються на індикатори розвитку національних економік, використовувані паралельно іншими інституціями на ринках, наприклад, комерційними банками та кредитними агенціями» [4].

У даному контексті можна погодитися з твердженням директора-розпорядника МВФ М. Камдесю (1987–2000 рр.), відповідно до якого на сучасному етапі розвитку МФІ пріоритетним завданням є розробка збалансованої універсальної системи понять і уявлень щодо взаємозв'язку сторін міжнародних фінансових відносин, яка б містила особливості застосування уніфікованих етичних норм та правил високої якості досягнення цілей забезпечення ефективності, передбаченої загальним контекстом ринкової конкурентної боротьби [15].

Отже, вплив міжнародних фінансових інституцій на економічний розвиток країн є значним і відіграє вирішальну роль у реалізації економічних реформ у країнах-реципієнтах, надаючи можливість залучення пільгових фінансових ресурсів та прямих інвестицій в економіку.

Співробітництво з МФІ є більш дієвим та ефективним в тих країнах, де внутрішня і зовнішня політика направлена на цілі підвищення добробуту народу і, насамперед, економічному розвитку країни загалом. Ресурси міжнародних фінансових інституцій сприяють досягненню високого рівня економік країн-реципієнтів та їх участі на міжнародних ринках фінансів і капіталів, проте необхідно дотримуватися зваженого підходу до оцінки співробітництва з МФІ та у визначенні переваг і недоліків залучення до національних економік ресурсів цих установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Публічно-приватне партнерство у відносинах держави з міжнародними організаціями та транснаціональними компаніями: кол. наук. моногр. / за ред. чл.-кор. НАН України Т. І. Єфименко; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". Київ, 2015. 444 с.

2. Клименко К. В., Іванов С. М. Співробітництво Європейського банку реконструкції та розвитку з окремими країнами європейського та азійського регіонів. *Фінанси України*. - 2016. № 11. С. 52-78.
3. Колосова В. П. Напрями вдосконалення механізмів залучення фінансових ресурсів міжнародних інституцій в умовах фінансової глобалізації та євроінтеграції. *Схід*. 2016. № 6 (146). С. 27-34.
4. Колосова В. П. Фінансові ресурси міжнародних інституцій у системі бюджетного планування України: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.08. Київ, 2017. 35 с.
5. Burnside C. D. Dollar. *The American Economic Review* / C. Burnside, D. Dollar. – 2007. – Vol. 90. – № 4. – P. 847–868.
6. Deaton A. *The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality*. – Princeton: Princeton University Press, 2015. – 360 p.
7. Kharas H. Measuring the cost of aid volatility / H. Kharas // Wolfensohn Center for Development Working Paper. – Washington, D.C.: The Brookings Institution, 2008. – № 3
8. Rosenstein-Rodan. Problems of Industrialisation of Eastern and South-Eastern Europe // *The Economic Journal*, Vol. 53, No. 210/211. — 1943.
9. Samuelson P. A. *Economics: An Introductory Analysis* / P. A. Samuelson. – 2-nd ed. – New York: McGraw-Hill, 1951. – P. 49
10. Cassen R. Population and Development: Old Debates, New Conclusions / Robert Cassen // *Journal of the Australian Population Association*. – 1995. – Vol. 12. – № 1. – P. 87–89.
11. Riddell R. C. *Does Foreign Aid Really Work?* / R. C. Riddell // Oxford University Press. – 2010. – 536 p.
12. Mosley P. Aid-effectiveness: The Micro-Macro Paradox // *IDS Bulletin*. – 1986. – Vol. 17. – Iss. 2. – P. 22–27.
13. Bauer P. *Equality, the Third World, and Economic Delusion* / P. Bauer. – Cambridge: Harvard University Press, 1981. – P. 86–156.
14. Moyo D. *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There Is a Better Way for Africa* / D. Moyo. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2009. – 188 p.
15. Camdessus M. *International Financial Institutions: Dealing with New Global Challenges*. – Washington D.C.: The Per Jacobson Foundation, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.perjacobsson.org/lectures/092505.pdf>.

Остапович Євгеній Сергійович,
студент групи ФМУ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Коляда Тетяна Анатоліївна,

к.е.н., с.н.с., доцент,

доцент кафедри

СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В УКРАЇНІ

Проблемність економічного розвитку, вплив національного капіталу за кордон, недостатність власних фінансових ресурсів для здійснення ринкових перетворень та інвестиційних вкладень, фінансування бюджетного дефіциту, проведення соціально-економічних заходів зумовлюють широке застосування Урядом України державних запозичень.

Автоматично відбувається зростання залежності національної економіки від зовнішніх запозичень, фінансової допомоги міжнародних фінансово-кредитних організацій та урядів інших країн. Тому управління державним боргом – є однією з найважливіших задач фінансової політики держави та головною умовою її фінансової стабільності.

Дослідженню проблем теорії та практики управління державним боргом, боргової стійкості державних фінансів, впливу боргового навантаження на розвиток економіки присвячені праці Р. Барро, Дж. Б'юкенена, Дж. Кейнса, Р. Масгрейва, Дж. Стігліца та ін. Серед вітчизняних науковців, які доводять взаємозалежність і необхідність посилення координації боргової, бюджетної та грошово-кредитної політики в умовах глобалізації, можна назвати Т. П. Вахненко, В. В. Козюка, О. І. Барановського, І. О. Лютого, В. М. Федосова та ін.

У світовій економічній літературі під управлінням державним боргом розглядають регулювання складу державних боргових зобов'язань при заданому сукупному обсязі заборгованості.

“Зокрема Е. Ролф визначає, що управління державним боргом – це дії уповноважених на те органів – центрального банку держави або казначейства, скеровані на зміну кількості і видів цінних паперів в обігу” [5, с. 312].

В Україні державний борг є чинником зростання ризиків для макроекономічної стабільності. Державний борг є наслідком позичкових операцій уряду, і його стрімке збільшення в останні роки відображає

неефективну систему управління. У таблиці 1 відображено величину державного боргу України протягом 2008-2017 років.

Таблиця 1

**Динаміка державного та гарантованого державою боргу України в
2008-2017 рр. станом на кінець року**

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Державний борг, млрд. грн.	131,0	226,9	323,5	357,3	399,2	479,9	947,0	1334,3	1650,8	1833,7
Гарантований державою борг, млрд. грн.	58,7	89,9	108,8	115,8	116,3	104,1	153,8	237,9	278,9	307,9
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу, млрд. грн.	189,7	316,8	432,3	473,1	515,5	584,0	1100,9	1572,2	1929,7	2141,6
Відношення державного та гарантованого державою боргу України до ВВП, %	20	34,7	39,9	36,3	36,7	39,9	69,4	79,1	80,9	71,8

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. –
Доступний з www.minfin.com.ua

Починаючи з 2008 року, сума державного боргу зростає у зв'язку з кризовими явищами та зростанням потреб держави у грошових коштах. Відношення державного боргу до ВВП на кінець 2008 року становило 20% та вже через два роки воно зросло на половину і в кінці 2010 року досягло відмітки 39,9%. У 2010-2013 роках внаслідок зменшення темпів економічного зростання та збільшення кількості державних запозичень, борг склав 36,3% ВВП і 39,9% ВВП відповідно. У 2014 році даний показник перевищив порогове значення. “Відповідно до Бюджетного кодексу України державний борг повинен становити не більше 60% ВВП” [1].

Найбільшого значення показник відношення боргу до ВВП склав з 2014 по 2017 роки, що пов'язане з істотною девальвацією національної валюти. Протягом аналізованого періоду курс знизився з 5,05 до 27,70 гривень за 1 долар США. Найбільші показники девальвації припадали на 2008, 2014 та 2015 роки [2].

Вагомою передумовою виникнення та зростання державного боргу виступає бюджетний дефіцит. Динаміка дефіциту бюджету України (Таблиця 2) створює основу для поступового зростання державного боргу. Таблиця 2 показує, що у 2009 році мало місце збільшення дефіциту

державного бюджету у порівнянні з показниками 2008 року, однак темпи його зростання у наступному році суттєво перевищили показники попередніх років. Впродовж всього аналізованого часу максимальні показники дефіциту державного бюджету України припадали на 2014 та 2016 роки. Такі результати аналізу можна пов'язати з ускладненням економічного стану України в останні роки, та з внутрішньою та зовнішньою політичною ситуацією.

Таблиця 2

Дефіцит державного бюджету України у 2008-2017 рр., млн.грн.

Показники	Розмір дефіциту державного бюджету України									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Дефіцит (-) / профіцит (+) Державного бюджету України, млрд грн.	-12,5	-35,5	-64,4	-23,6	-53,5	-64,7	-78,1	-45,2	-70,1	-47,8

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Доступний з www.minfin.com.ua

Вирішальним етапом, коли Україна почала швидко нагромаджувати за-позичені кошти, стала світова криза 2008 року, що було підкріплено політичними подіями 2014 року. Дослідивши структуру державного боргу України, варто вказати, що впродовж 2008-2017 рр. в структурі державного боргу переважає зовнішній борг (Рис. 1).

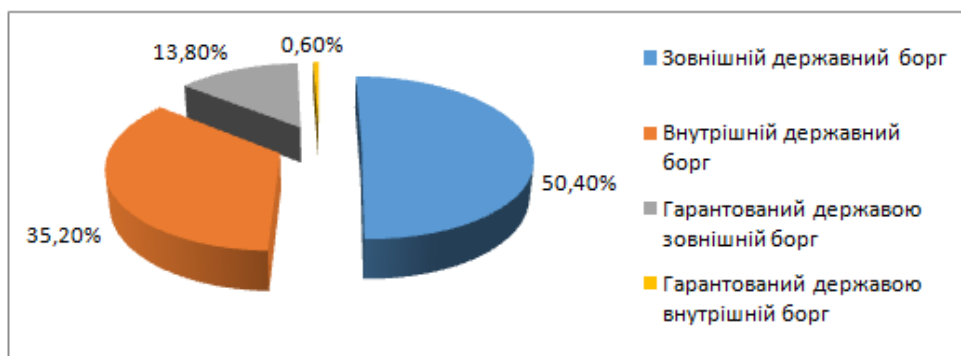

Рис. 1. Структура державного та гарантованого державою боргу

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Доступний з www.minfin.com.ua

Проблемним аспектом боргової ситуації в Україні є також деформована структура державного боргу за видами валют. Так, станом на 31 грудня 2017 року частка боргових зобов'язань, номінованих у гривні,

становила 30,05 % загальної суми державного і гарантованого боргу (Рис. 2).

Тобто валютна структура державного боргу України свідчить про високу вразливість державних фінансів України до ризиків коливань валютного курсу гривні. В цьому контексті слід згадати, що всі значні і слабо-керовані девальвації гривні в нашій країні давали поштовх до дефолту і реструктуризації державного боргу.

У розрахунку на одну особу загальний обсяг державного та гарантованого державою боргу на кінець 2017 року становив 50,5 тис. грн., що більше, ніж на кінець 2016 року (45,3 тис. гривень). Також збільшився у 2017 році і обсяг державного зовнішнього боргу в розрахунку на одну особу – із 846,6 дол. США до 908,1 дол. США [2].

Особливість управління внутрішньої та зовнішньої заборгованості розкривається в тому, що платоспроможність країни за позиками, які були здійсненні в національній валюті здійснюється за кошти з внутрішніх джерел, а покриття заборгованості з іноземних джерел залежать, від валютної виручки.

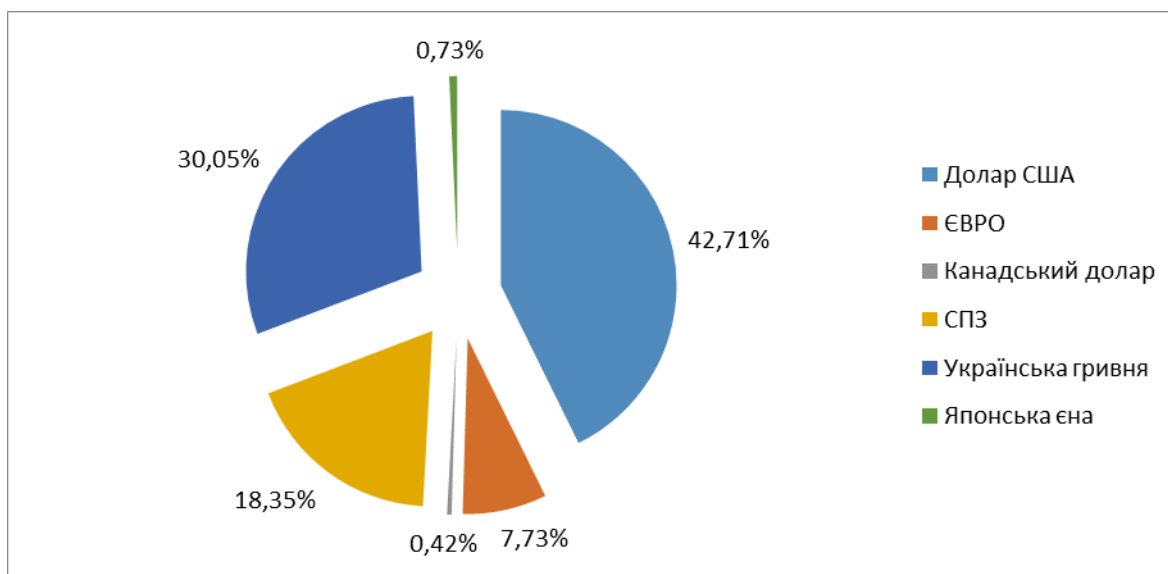

Рис. 2. Державний та гарантований державою борг України за станом на 31.12.2017 р.

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Доступний з www.minfin.com.ua

“У 2017 р. в Україні затверджено Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 рр., де визначено основні завдання управління боргом:

– підвищення стійкості державного боргу;

- створення умов для зниження частки державного боргу, номінованого в іноземній валюті, шляхом розвитку ринку облігацій внутрішньої державної позики, номінованих у національній валюті;
- розширення бази інвесторів у державні цінні папери” [3].

На належному рівні повинен відбуватися прогрес інформаційно-технічної підтримки процесу управління державною заборгованістю, у тому числі за допомогою модернізування системи «Управління державним боргом», виклад даних про управління державним боргом на офіційному джерелі Мінфіну, що буде забезпечувати прозорість та відкритість інформації для аналітичних дій, а також удосконалення принципів механізму регулювання державного боргу.

Підсумовуючи вище зазначене, вважаємо, що влада має створити результативну систему керування державним боргом, яка гарантувала б при цьому фінансову стабільність. Вагомими елементами удосконалення боргової політики є середньострокової боргової стратегії, використання боргових коштів для інвестування, аналіз структури боргу, курс на внутрішній ринок та підтримання ділової активності тощо. Вагомим є створення цілісної системи законодавчого забезпечення систематизації видатків з обслуговування та покриття боргу, важлива увага має бути надана розвитку й постійній модернізації питання керування ризиками, можливістю держави виконувати свої боргові зобов’язання.

“У подальших дослідженнях варто звернути увагу на те, що внаслідок взаємозалежності бюджетної та боргової політики країни дуже важко впровадити ефективний борговий менеджмент без удосконалення фіскальних обмежень. Для втілення результативної системи управління державним боргом та покращення боргового портфелю в Україні потрібна розробка комплексної довгострокової бюджетно-боргової стратегії, спрямованої на забезпечення сталого розвитку та стійкості бюджету” [4, с.85].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України (нова редакція) від 08.07.2010 № 2456-УІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>
3. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 рр.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249146433&cat_id=244276429

4. Коляда Т.А. Управління державним боргом у контексті стабілізації державних фінансів України / Т.А. Коляда// Економічний часопис – XXI. – 2015. – № 7-8 (1). – С. 82-85.

5. Заверуха, І. Б. Зміст управління державним боргом: правові аспекти [Текст] / І. Б. Заверуха // Університетські наукові записки. – 2006. – № 3-4 (19-20). - С. 312-317.

Остриця Тетяна Михайлівна,
студентка групи ФМУ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Столяров Василь Федосійович,
д.е.н., професор кафедри

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ: ФОРМУВАННЯ І РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ

***Анотація.** У статті розглянуто специфіку доходів державного бюджету та шляхи їх збільшення в Україні. Акцентуємо вашу увагу на визначенні динаміки та структури доходів державного бюджету, виділенні податкових надходжень, як основного джерела доходів державного бюджету, та розгляду структури і динаміки неподаткових надходжень.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день розвиток нашої країни, потребує необхідності у покращенні рівня економічної стабільності. Однією із ланок, що повинні забезпечити дане явище є державний бюджет, а саме оптимізація надходжень та видатків, адже вони забезпечують соціальний та економічний розвиток України та її регіонів. В Україні котрий рік поспіль дефіцит державного бюджету є стабільним явищем, що вказує на нестачу доходів, аби покривати усі видатки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням питань відносно державного бюджету та методів зростання його дохідної частини проводить досить велика кількість теоретиків і практиків у своїх наукових працях. Серед них, теоретичні та практичні питання, пов'язані із доходами державного бюджету України розглядав Ц.Г. Огонь. Проблеми формування доходів Державного бюджету за рахунок податкових надходжень, структуру доходів та фактори впливу на їх обсяг були розглянуті Т.Е. Городецькою та А.С. Поровасем. Проблемні питання формування дохідної частини бюджету та їх сучасні реалії розкрито у праці Н.О. Слободянюк та К.І. Шикор [10]. Особливості доходів державного бюджету України, проблеми їхнього формування та можливі джерела збільшення висвітлено у праці Т.О. Кир'язової та Н.І. Чулак [4].

Мета статті полягає у визначенні кроків до зростання доходів державного бюджету в умовах фінансової нестабільності держави. Для досягнення мети потрібно провести аналіз стану державного бюджету, вивчити загальну структуру доходів державного бюджету, а також

динаміку податкових і неподаткових їх видів, розробити стратегію вдосконалення системи наповнення державного бюджету.

Виклад основного матеріалу. Державний бюджет є основним підґрунтям у будові бюджетної системи. Формування дохідної частини до бюджету проходить шляхом перерозподілу доходів, що формуються в середині країни. Доходи Державного бюджету - це частина централізованих фінансових ресурсів держави, яка необхідна для виконання її функцій. Доходи Держбюджету є основним комплексним показником впливу на соціально – економічний стан держави, який забезпечує її фінансовий баланс, соціальну стабільність, дає змогу робити перерозподіл грошових коштів на користь пріоритетних галузей економіки. Структура доходів визначена Бюджетним кодексом України. Вчені поділяють джерела формування доходів бюджету на дві основні групи:

- зовнішні (прямий перерозподіл, міжнародний кредит фінансових організацій та іноземних держав, оподаткування експортно-імпоротної діяльності, валютне регулювання та ціновий механізм);
- внутрішні (валовий внутрішній продукт і національне багатство).

У Бюджетному Кодексі України виділяють чотири основні джерела надходжень до державного бюджету: доходи від операцій з капіталом та трансферти, податкові, неподаткові надходження (рис. 1). Зокрема, податкові і неподаткові надходження, що поділяються на кілька ланок [2].

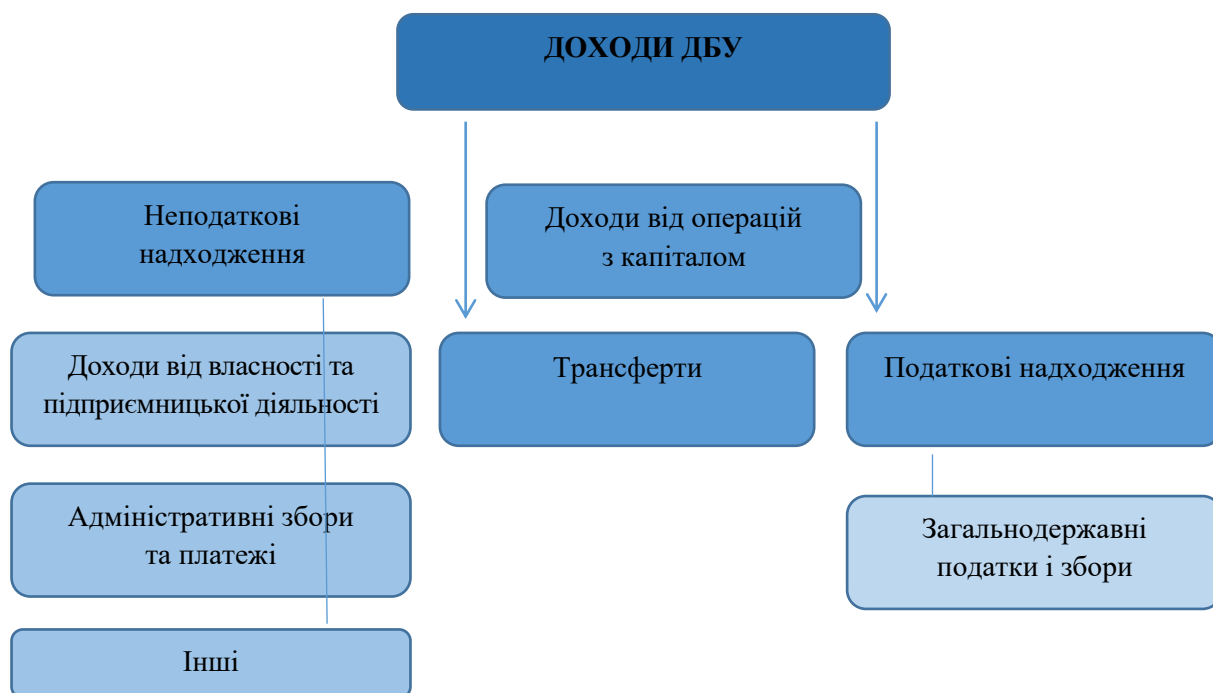

Рис. 1. Доходи державного бюджету України

Розглянемо статистичну інформацію доходів державного бюджету. На рис.2, узагальнено доходи бюджету за 2017 рік. Це дозволяє нам визначити, яку частку у державному бюджеті становить кожне із наведених вище джерел і яке з них найбільше впливає на зміну розміру дохідної частини державного бюджету. За допомогою отриманих показників зробимо висновки щодо динаміки доходів та факторів, що впливають на ці зміни.

За аналізований проміжок часу податкові надходження мали постійну позитивну тенденцію і зросли з 280178 млн. грн. до 631328 млн. грн. При значному знеціненні валюти за останні роки, а точніше при сумарному індексі інфляції за 2014-2017 рр. у розмірі 192%, можемо зробити висновок, що зростання податкових надходжень за вказаний період зумовлене саме інфляцією, а не розвитком національної економіки. У загальній сумі доходів державного бюджету вони займають найбільшу частку, що за досліджуваний період коливається у межах 76-81% і означає значний вплив на зміну дохідної частини бюджету. Неподаткові надходження не мали постійної тенденції. А ось інші надходження у 2017 р. стрімко зросли, більше ніж у 2 рази, відносно попереднього року, що було зумовлено значним зростанням трансфертів у бюджет України.

Усі показники впливу на розмір доходів Держбюджету можна поділити на фактори внутрішнього і зовнішнього характеру, які мають економічне, політичне та соціальне спрямування. Основні показники, що впливають на розміри доходів Державного бюджету: ВВП; середня заробітна плата; індекс споживчих цін; імпорт; експорт; обсяг прямих іноземних інвестицій; обсяг державного і гарантованого державою боргу тощо.

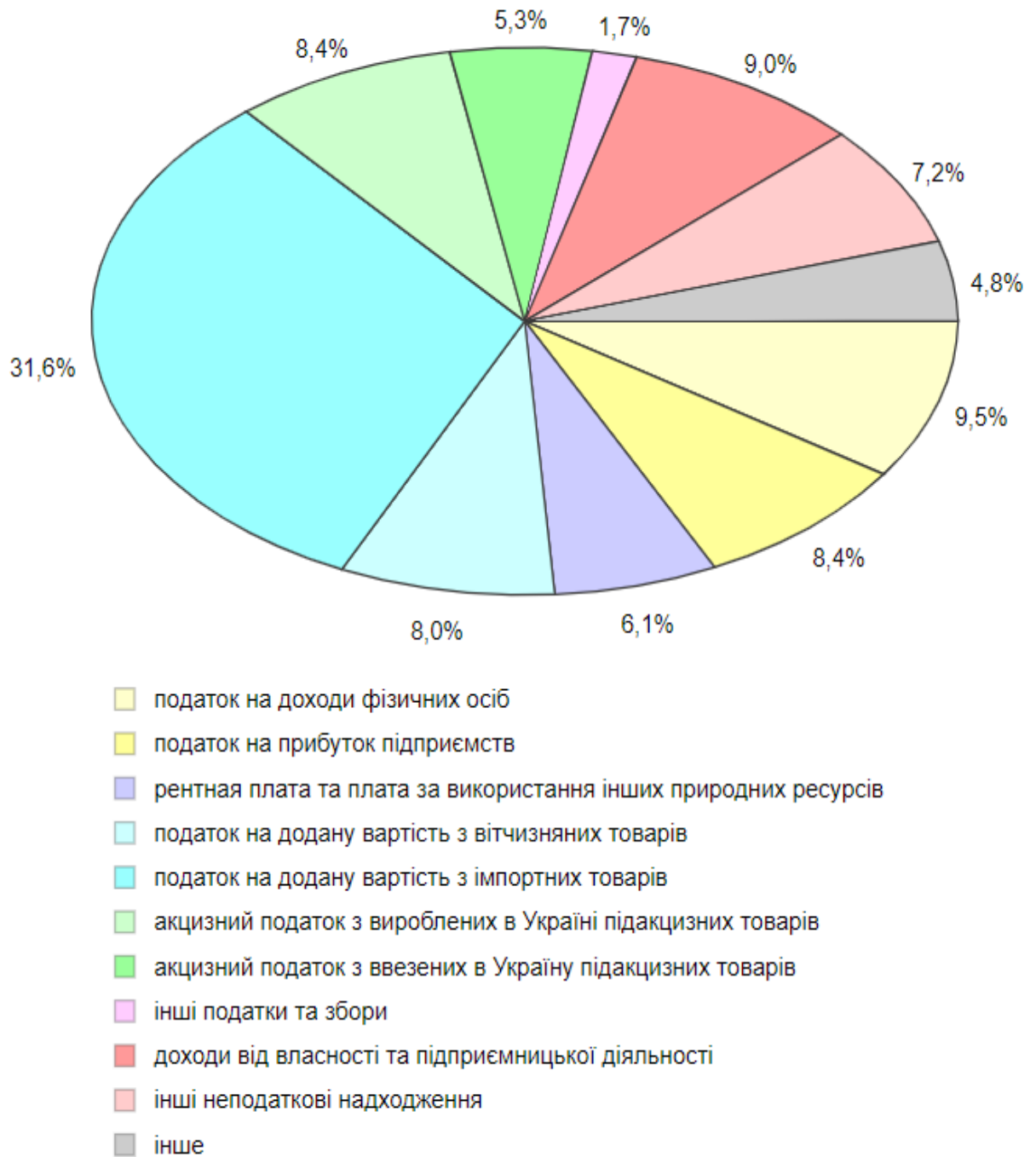

Рис. 2. Доходи державного бюджету України за статтями доходів за 2017 р. (млн. грн.)

До методів збільшення надходжень до Державного бюджету України слід віднести:

- проведення моніторингу із застосуванням аудиту, аналізу та періодичного контролю за стягненням зборів, податків, обов'язкових платежів та розподілом доходів бюджету;

- своєчасна розробка, експертиза, всебічне обговорення й затвердження Верховною Радою проекту «Закону про Державний бюджет» не пізніше грудня кожного поточного року на черговий рік;
- інвестування бюджетних коштів у розвиток галузей, які втілюють у виробництво наукові досягнення та визначають рівень економічної потужності держави;
- залучення іноземного капіталу до України;
- впровадження цивільно-правових методів державного контролю за правильністю та своєчасністю сплати податків фізичними і юридичними особами;
- забезпечення стабільності, простоти й однозначності в трактуванні податкового законодавства;
- проведення інвентаризації діючих пільг та пільгових режимів з метою оцінки їх ефективності та доцільності;
- переорієнтація податкової політики із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання тощо.

Висновки. Враховуючи дослідження, економічна стратегія держави, щодо збільшення дохідної частини бюджету, має базуватися на пошуку альтернативних джерел поповнення дохідної частини бюджету. В якості такої альтернативи можуть виступити:

- введення підвищеної ставки ПДВ на товари розкоші;
- збільшення групи підакцизних товарів;
- удосконалення системи податкових пільг;
- посилення боротьби з ухиленням від сплати податків;
- збільшення кількості послуг, які надають державні органи та пошук нових видів платних послуг;
- запровадження п'ятирічного стратегічного планування бюджету;

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Ватаманюк О. С. Детермінанти максимізації податкових платежів великих платників податків в Україні / О. С. Ватаманюк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. - № 7. – С. 644 – 648
3. Дорошенко О.О. Особливості формування дохідної частини бюджету України / О.О. Дорошенко // Ефективна економіка. –2015. – № 10. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/66.pdf.

4. Родіонов В. Є. Аналіз дохідної частини бюджету України / В. Є. Родіонов // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. - № 12 / 3. – С. 47 – 49

5. Соломенцева О.О. Шляхи збільшення доходів Державного бюджету України за рахунок податкових / О.О. Соломенцева // Збірник студентських наукових праць. – 2014. – № 2. – с. 92 – 98. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: [http://oneu.edu.ua/pages/cath/finans/files/stud_sbornik_2\(2014\).pdf](http://oneu.edu.ua/pages/cath/finans/files/stud_sbornik_2(2014).pdf)

Придорожко Максим Ігорович,
студент групи ФМСБ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Биховченко

Валентина Петрівна,

к.е.н., доцент

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Для розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази та продукції, а також всіх форм інвестування необхідним є таке фінансове джерело як прибуток. Він є джерелом для сплати усіх податків та зборів. Діяльність всього підприємства спрямована саме на зростання прибутку, оскільки він має велике значення.

Метою статті є дослідження теоретичних і практичних основ формування прибутку підприємства та розробка шляхів щодо підвищення ефективності процесу управління прибутком підприємства в умовах фінансово-економічної кризи та аналіз існуючої системи управління прибутком на підприємстві та пошук шляхів її удосконалення.

Результати господарської діяльності підприємства характеризуються багатьма економічними показниками, серед яких одним із головних є прибуток. Адже завдяки йому забезпечується фінансова стійкість та платоспроможність підприємства, а також фінансується його розвиток. Прибуток виступає рушійною силою економіки, спонукає підприємців до фінансової діяльності, тим самим забезпечуючи прогрес соціально-економічної системи. Для стабільного розвитку підприємства у довгостроковому періоді необхідна оптимізація його доходів і витрат, джерел фінансування. Тому необхідно створити дієвий механізм управління прибутком на підприємстві, що також забезпечить розвиток економіки країни в цілому.

В ринкових умовах господарювання в Україні та намагання вийти з фінансової кризи зростає роль суб'єктів господарювання як первинної ланки економіки. Ефективне функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію в країні шляхом поповнення державного бюджету сплатою податків, зборів та обов'язкових платежів. Тому, управління підприємством потребує раціонального і економічно обґрунтованого підходу до планування своєї діяльності, визначення фінансової і виробничої політики, аналізу й

оцінки їх прибутковості, а також, запровадження ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності.

Величина отриманого прибутку підприємством має дуже важливе значення в його діяльності, оскільки вона впливає на формування фінансових ресурсів, збільшення ринкової вартості підприємства, ефективність виробничої діяльності та на економічний розвиток держави. Саме можливість отримання прибутку націлює підприємство на здійснення нововведень, що стимулює надходження інвестицій, збільшує загальний випуск продукції і зайнятість. При цьому нововведення сприяють економічному зростанню, і саме націленість на отримання прибутку лежить в основі більшості нововведень. Отже, прибуток має значну роль в розвитку підприємства та забезпечення інтересів його власників та персоналу, а також держави, що зумовлює необхідність дослідження питань ефективного управління розподілом та використанням прибутку підприємств.[2]

В процесі управління необхідно звертати увагу на багато факторів, які впливають на величину прибутку. Ці фактори можна поділити на дві великі групи: зовнішні – підприємство на них не впливає, і внутрішні, на які вплив підприємства розповсюджується.

Зовнішні фактори можуть мати значний вплив на величину прибутку, але не залежать від діяльності підприємства. Сюди відносять природні умови, державні регулювання цін і тарифів, податкових ставок і пільг, процентних ставок тощо.

Внутрішні фактори складаються з виробничих і невиробничих. Наявність і використання засобів і предметів праці, трудових і фінансових ресурсів являють собою виробничі фактори, які, у свою чергу, поділяють на екстенсивні та інтенсивні.

Через такі «кількісні зміни», як обсяг коштів і предметів праці, фінансові ресурси, час роботи обладнання, чисельність персоналу та фонд робочого часу, на процес отримання прибутку впливають екстенсивні фактори.

Інтенсивними вважаються ті фактори, які здатні вплинути на процес отримання прибутку через підвищення продуктивності обладнання і його якості, використання прогресивних видів матеріалів і вдосконалення технологій їх обробки, підвищення кваліфікації та продуктивності праці персоналу, зниження трудомісткості і матеріаломісткості продукції, вдосконалення організації праці і більш ефективного використання фінансових ресурсів, тобто через «якісні зміни».

До невиробничих факторів можна віднести, наприклад, соціальні умови праці та побуту, постачальницько-збутову і природоохоронну діяльність.[3]

Існують більш ефективні структурні підрозділи підприємства – центри відповідальності, на формування яких базується останнім часом організаційне забезпечення управління прибутком. Персоніфікація відповідальності за прийняття рішень є вихідним моментом створення системи управління прибутком.

Формування прибутку в Україні характеризується таким порядком [4]:

- визначення фінансових результатів діяльності;
- обчислення собівартості продукції (робіт, послуг);
- обчислення загальногосподарських витрат;
- визначення прибутку (збитку) від фінансових операцій та іншої діяльності.

Для максимізації розміру позитивного фінансового результату суб'єкти господарської діяльності повинні забезпечувати зростання обсягів їх діяльності, ефективно управляти витратами, підвищувати ефективність використання матеріально-технічної бази, оптимізувати склад та структуру обігових коштів, підвищувати продуктивність праці та системи управління. Все це вказує на правильно сформовану політику управління формуванням прибутку підприємства.[7]

Аналіз трактування різними вченими поняття прибутку, як економічної категорії, показав, що відсутній єдиний підхід щодо визначення його сутності. Тому задля успішного управління прибутком підприємства, перш за все, необхідно чітко визначити сутність поняття «прибуток», а також його складові елементи та чинники, що на нього впливають.

Прибуток виконує такі основні функції [6]:

- оцінка підсумків діяльності підприємства;
- розподіл доходу між підприємством і державою, підприємством і його робітниками, між сферою виробництва і невиробничою сферою;
- джерела утворення фондів економічного стимулювання і соціальних фондів завдяки збільшення трудового внеску колективу підприємства і за рахунок інших факторів.

На рівень прибутку, як на основне джерело фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його працівників і власників, прямо і опосередковано впливає прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності. Тому необхідно правильно інтегрувати систему управління прибутком із загальною системою управління підприємством.

Такі дії, як аналіз і моніторинг зовнішнього середовища, розробка стратегії підприємства, підготовка аналітичної інформації, прийняття рішення, аналіз і коректування рішення у випадку необхідності – застосовуються в рамках механізму управління прибутком. В області управління прибутком вони визначаються як рішення і підготовка інформації для прийняття управлінських рішень.

Для того, щоб забезпечити досконалий механізм управління прибутком для українських суб'єктів господарювання можна запропонувати наступні заходи:

1. Проводити ефективну кадрову політику. Це повинно зменшити для господарства витрати часу на виробництво одиниці продукції, за умови забезпечення максимально продуктивного та кваліфікованого персоналу

2. Підвищувати ефективність збутової політики підприємств. Оскільки від реалізації продукції залежить отримання доходу, необхідно приділяти їй більше уваги.

3. Уникати непродуктивних витрат шляхом їх нормування, планування та аналізу.

4. Підвищувати якість продукції і ліквідовувати втрати від браку. На дохідність господарства впливає модернізація продукції або зняття з виробництва неконкурентоспроможних товарів. Господарство не зможе отримати максимальний можливий дохід, який був попередньо запланований, оскільки може зазнати підвищення витрат через виробництво неконкурентоспроможної продукції.

5. Підвищувати ефективність маркетингу. Багато нових видів виробів не купуються на ринку саме через відсутність дієвого механізму рекламування та заохочування покупців.

6. Застосовувати жорсткий контроль за всіма витратами. З метою проведення керівниками підрозділів найточнішого контролю за всіма ділянками роботи необхідно забезпечити їх всіма необхідними засобами. Тільки тоді не будуть допущені марні та невиправдані витрати матеріальних, фінансових та трудових ресурсів.[5]

Отже, всі підприємства прагнуть у результаті своєї діяльності мати прибуток і намагаються його збільшувати. Тільки розуміння того в якому напрямку діяти, може привести до позитивної динаміки. Необхідно застосовувати ефективні підходи до управління прибутком суб'єкта господарювання задля підвищення рентабельності виробництва та інвестиційної привабливості підприємства, зміцнення його конкурентоспроможності. У зв'язку з цим, методи управління прибутком необхідно

вдосконалювати. Для підвищення прибутковості підприємства необхідно: постійно вести облік доходів і витрат, враховувати вплив внутрішніх і зовнішніх факторів, проводити ефективний маркетинг, стежити за продуктивністю праці на підприємстві, збирати інформацію про конкурентів, проводити ефективну цінову політику, а також доречно економити на кожному етапі робочого процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блонська В.І. Вдосконалення формування і використання прибутку підприємств / В.І. Блонська, О.І. Вужинська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2017р.
2. Опікунова Н.В. Управління прибутком підприємства / Н.В. Опікунова, В.Г. Лопата // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – № 46.
3. Сагайдак-Нікітюк Р.В. Управління господарською діяльністю підприємства: навч.посіб. / Р.В. Сагайдак-Нікітюк, А.Б. Гончаров. – Х. : Зебра, 2015р.
4. Соколова Е.А. Проблеми управління прибутком підприємств / Е.А. Соколова, А.І. В'юшкова // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. – 2015р.
5. Шматковська Т.О. Концептуальні засади стратегічного управлінського обліку / Т.О. Шматковська // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2016р.
6. Партин Г.О. Економічна сутність майнового потенціалу підприємства / Г.О. Партин, С.Я. Фаріон // Бізнес Інформ. – 2013.
7. Бабяк Н.Д. СVP-аналіз: традиційний та управлінський підходи / Н.Д. Бабяк, К. Б. Іванюк // Бізнес Інформ. – 2015р. – № 8.
8. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2017р.

Приходько

Володимир Миколайович,

студент групи ФМСБ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Серебрянський

Дмитро Миколайович,

к.е.н., доцент

МЕХАНІЗМ ПОДАТКОВОЇ ПІДТРИМКИ ТА ФІНАНСОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Малий бізнес відіграє важливу роль у розвитку економіки кожної країни. Мале підприємництво оперативно реагує на зміни кон'юнктури ринку, надає економіці необхідну гнучкість. Малі компанії здатні оперативно реагувати на зміни споживчого попиту і за рахунок цього забезпечувати необхідну рівновагу на споживчому ринку. Малий бізнес вносить істотний вклад у формуванні конкурентного середовища.

Це один з провідних секторів, який багато в чому визначає темпи економічного зростання, стан зайнятості населення, структуру і якість валового національного продукту. Організація малого бізнесу в Україні передбачає можливість здійснення підприємницької діяльності без реєстрації юридичної особи (приватне підприємництво), так і з реєстрацією юридичної особи, як правило, приватного підприємства або товариства з обмеженою відповідальністю.

Розвиток малого і середнього бізнесу несе в собі безліч перспектив:

- збільшення числа власників, а значить, формування середнього класу - головного гаранта політичної стабільності в суспільстві;
- створення нових робочих місць з відносно низькими витратами, особливо в сфері обслуговування;
- ліквідація монополії виробників, створення конкурентного середовища;
- поліпшення взаємозв'язку між різними секторами економіки;
- розробка нововведень

Також державна підтримка підприємств вважається обґрунтованою у разі, коли вона сприяє усуненню ситуацій, коли ринкові механізми не забезпечують ефективного по Парето розподілу ресурсів [4].

Таким чином, за словами самого Парето: «Будь-яка зміна, яка нікому не приносить збитків, а деяким суб'єктам приносить користь (за їх власною оцінкою), є поліпшенням».

Проблему державної підтримки малого бізнесу досліджено в наукових працях видатних українських та іноземних економістів і науковців. Таких як Варналій З.С, Булатов А.С., Амоша А.І., Блинов А.О., Шапкін І.Н., Буєв В.В., Шуклов Л.В., Сайдуллаєв Ф.С., Джобава Н.А., Сорокіна Л.А., Горфинкель В., Широков Б.М. та ін.

Бюджетні та податкові важелі можна розглядати як два взаємодоповнюючі компоненти економічного розвитку: прямий (бюджетне інвестування) та непрямий (додатково-бюджетні важелі формування сприятливого інвестиційного клімату), або як взаємовиключні: застосування податкових важелів дозволяє скоротити прямі бюджетні витрати, тож є альтернативою до засобів бюджетної політики. О.О. Молдован [10] визначає податкові стимули як певний трансферт бюджетних коштів до підприємницького сектору, який здатен використати їх більш ефективно, ніж держава.

Класифікація бюджетно-податкових важелів стимулювання розвитку малого підприємництва представлена на рисунку 1.

Податкові ставки – інструмент для реалізації як фіскальної, так регулюючої функції. Безпосереднім індикатором якості господарської діяльності виступають податки на фінансовий результат: податок на прибуток та єдиний податок. Основна ставка податку на прибуток підприємств в Україні протягом 2014-2018 рр. визначена на рівні 18%.

Загалом податок на прибуток підприємств поступає до Державного бюджету і лише близько 10% поступають до місцевих бюджетів.

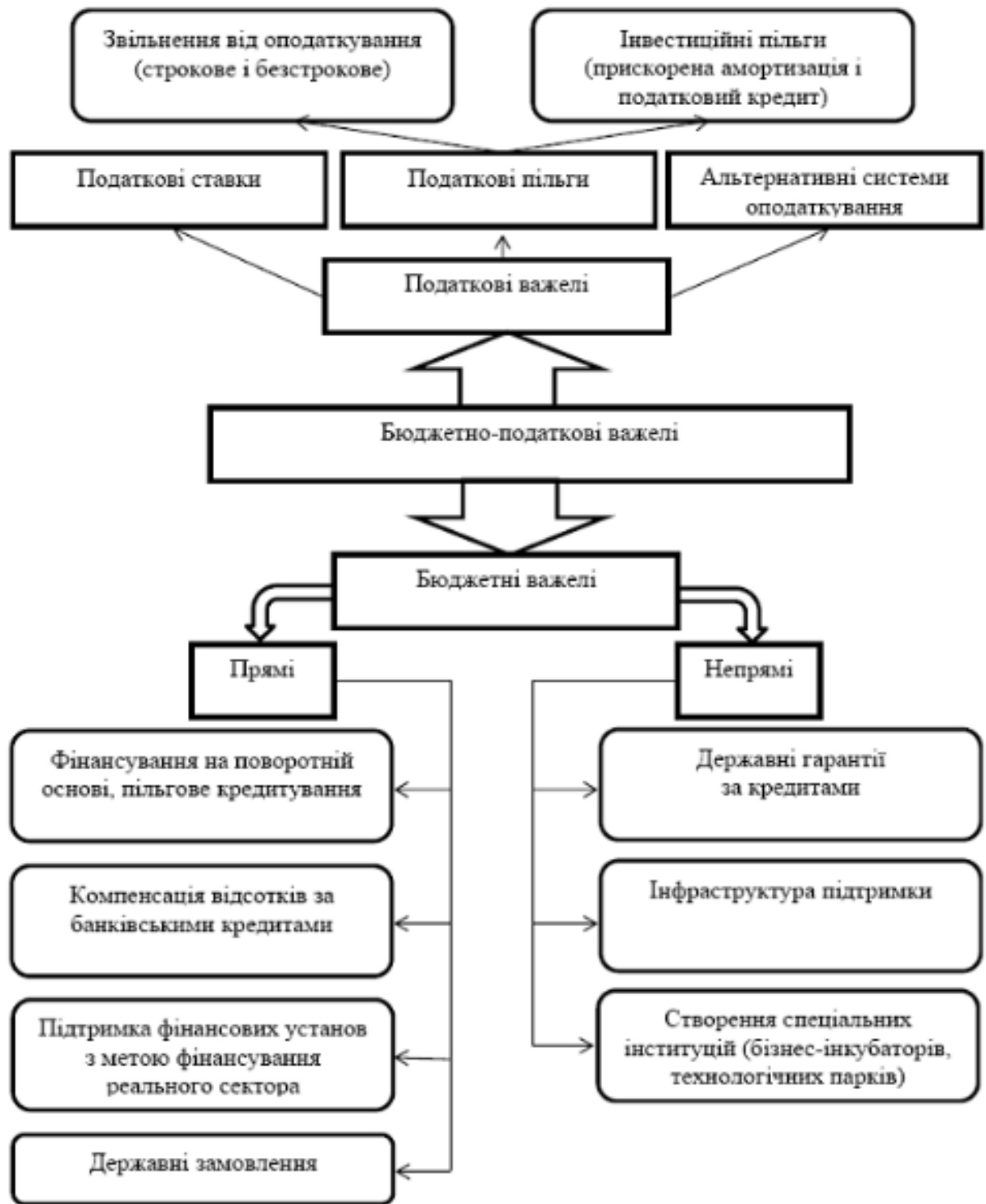

Рис. 1. Класифікація фінансово-податкових важелів стимулювання розвитку малого підприємництва

Джерело: побудовано за даними [8]

За кожен рік надходження від цього податку збільшуються пропорційно до загальних надходжень від податків (Таблиця 1.)

**Надходження від податку на прибуток підприємств
за 2014 – 2018 роки (тис. грн)**

Податок на прибуток підприємств	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	За III кварта- ли 2018 року
Місцевий бюджет	260	4 277	5 879	6 485	7 306
Державний бюджет	39 942	34 776	54 344	66 912	82 327
Зведений бюджет	40 201	39 053	60 223	73 397	89 633
Надходження від всіх податків	355 429	507 637	650 783	828 158	982 837

Джерело складене автором згідно [2]

Як можна побачити в таблиці податок на прибуток підприємств займає близько 10 % від загальних надходжень. Він поступається ПДВ, ПДФО та акцизному податку.

Ще одним механізмом податкового стимулювання малого підприємництва є спрощена система оподаткування. В межах якої малий бізнес сплачує єдиний податок, надходження від якого зараховуються виключно до місцевих бюджетів.

Відповідно до Податкового кодексу [7], “податкова пільга - передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов’язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності визначених підстав”.

Діючі податкові пільги:

1. Починаючи з 2017 року до 31.12.2021 року для малого бізнесу законодавством передбачено можливість не платити податок на прибуток доходи нерезидентів звільняються від оподаткування при отриманні коштів у вигляді процентів за позикою або фінансовим кредитом, що були надані резидентам у період з 1 січня 2017 року до 31 грудня 2018 року.

2. Щодо пільг з ЄСВ з 2017 році слід відмітити, що фізичні особи-підприємці, в тому числі, платники єдиного податку, звільняються від сплати єдиного внеску за себе, при умові, якщо вони є пенсіонерами за віком, незалежно від того досягли вони загального пенсійного віку, чи таку пенсію оформлено на пільгових умовах – зі зменшенням віку, а також інваліди, які отримують соціальну допомогу (у т.ч. особи, яким

призначені пенсії відповідно до ст. 55 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та ст. 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення»). [3]

Фінансову підтримку малого підприємництва в Україні можна поділити на два основні напрями: пряма і непряма.

Для забезпечення фінансової підтримки підприємств держава витрачала близько 7% із загального бюджету (Таблиця 2)

Таблиця 2

Видатки бюджету України на поточні та капітальні трансферти підприємствам за 2016 – 2018 роки (тис. грн)

Видатки бюджету	2016	2017	За III квартал 2018
Поточні трансферти підприємствам	23 409	43 932	50 515
Капітальні трансферти підприємствам	20 483	38 485	63 746
Загальні трансферти підприємствам	43 892	82 417	114 261
Загальна сума видатків	835 589	1 056 760	1 295 873
Різниця	5,3%	7,8%	8,8%

Складено автором за [8]

Як видно з таблиці видатки держави на підтримання бізнесу становлять менше 8 % від загального бюджету. Державна підтримка підприємств кожного року збільшується, що позитивно впливає на їх розвиток.

Фінансове забезпечення програм підтримки малого підприємництва здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, позабюджетних коштів.

Проаналізувавши Додатку 9 до ЗУ «Про державний бюджет України на 2018 рік», у розподілі наведено перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України на 2018 рік. Серед переліку є інвестиційні проекти, що стосуються МСП (Таблиця 3)

Інший напрям державної фінансової підтримки розвитку підприємництва має непрямий характер. Він поступово витісняє важелі прямого адміністративного впливу.

Доступним джерелом фінансування малого підприємства є надання урядом гарантій повернення позик у разі неплатоспроможності малих підприємств. Це зменшує ризик для позикодавця і усуває головну перешкоду на шляху надання позик малим підприємствам[5].

Таблиця 3

Основні бюджетні програми видатків на кредитування малого бізнесу у 2018 році (тис. грн)

Назва кредитор та інвестиційного проекту, що реалізується за рахунок кредиту (позики)	Назва валюти, в якій залучається кредит (позика)	Загальний обсяг кредиту (позики) (тис. одиниць)	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Обсяг залучення кредиту (позики) у 2018 році (тис. грн)
Кредитор – Європейський інвестиційний банк:				
Проект «Основний кредит для малих та середніх підприємств та компаній з середнім рівнем капіталізації»	<i>Євро</i>	<i>400 000</i>	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	658 000,0
Кредитор – Кредитна установа для відбудови:				
Проект «Підтримка малих і середніх підприємств»	<i>Євро</i>	<i>10 000</i>	Фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою	72 000,0

Джерело складене автором за ЗУ «Про Державний бюджет України на 2018 рік» [9].

Ключовою характеристикою державної підтримки підприємств є ступінь її селективності. Селективною вважається та державна підтримка, що надається конкретним галузям та підприємствам. На відміну від неї, горизонтальна підтримка є найбільш бажаною для кращого розвитку конкурентного середовища. В Україні горизонтальна державна підтримка підприємств представлена в дуже малих обсягах: у різні роки її частка в загальній структурі державної підтримки складала від 0.2% до 10% [5]. Причому навіть та державна підтримка, яку можна назвати горизонтальною за метою надання, не була такою по суті.

На сьогоднішній день існує угода угоди про асоціацію України з ЄС, яка визначає загальні принципи, яких повинна дотримуватися Україна у

формуванні державної політики надання підтримки суб'єктами господарювання. А саме, прийнятною в умовах конкуренції визнається:

- 1) допомога для сприяння економічному розвитку регіонів з надзвичайно низьким рівнем життя або із суттєвим рівнем безробіття;
- 2) допомога для сприяння виконанню важливого проекту задля спільного європейського інтересу або для виправлення значних порушень нормальної роботи в економіці України чи однієї з держав-членів ЄС;
- 3) допомога для сприяння розвитку певної економічної діяльності або певних економічних сфер, якщо така допомога не має несприятливого впливу на умови торгівлі всупереч інтересам Сторін;
- 4) допомога для підтримки культури та збереження культурної спадщини, якщо така допомога не має несприятливого впливу на умови торгівлі всупереч інтересам Сторін;
- 5) допомога для досягнення цілей, дозволених відповідно до правил ЄС щодо горизонтальних блоків винятків та правил щодо горизонтальної і галузевої державної допомоги, яка надається відповідно до викладених у них умов [6].

Разом з тим, сьогодні в Україні відсутній діючий механізм підтримки, розвитку та захисту бізнесу. Про це свідчать недоліки і труднощі, що зустрічаються в процесі функціонування суб'єктів бізнесу. Тому перед урядом відкривається широке поле діяльності.

Деякі науковці з цього приводу зауважують, що у своєму розвитку інститут державної підтримки суб'єктів господарювання пройшов декілька етапів. Так, зокрема, Д. О. Черніков виділяє такі з них:

- 1) 1991–2000 рр. – в цілому домінували принципи радянської системи господарювання, що полягали у наданні прямої бюджетної підтримки підприємствам;
- 2) 2001–2005 рр. – після початку бюджетної реформи, впровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі відбулася певна модернізація державної підтримки;
- 3) 2005–2010 рр. – пов'язаний із активізацією зусиль у напрямі міжнародної економічної інтеграції, позначився масштабним скороченням форм державної підтримки;
- 4) 2011–2014 рр. – прийняття Податкового кодексу України, здійснення окремих кроків у напрямі систематизації практики надання підтримки, апробування критеріального підходу у наданні підтримки, перенесення акцентів на підтримку без прямого залучення державних ресурсів насамперед завдяки широкому використанню механізму державних гарантій.

5) 2014 і до сьогодні – модифікація Податкового кодексу, введення пільг спрямованих на окремі галузі економіки. Створення окремих програм для фінансування малого бізнесу. Збільшення видатків на фінансування підприємств [5].

З метою удосконалення державної фінансової підтримки підприємницької діяльності необхідно передбачити такі заходи:

1. Удосконалення кредитної політики з метою пільгового кредитування підприємницької діяльності.

2. Удосконалення податкової політики, тобто створення сприятливого податкового клімату для суб'єктів малого підприємництва, зокрема для тих, котрі здійснюють діяльність у пріоритетних напрямках.

3. Важливим напрямком підтримки малого бізнесу повинна стати система податкових пільг.

Місцевим радам доцільно було б надати законодавством право встановлювати податкові пільги з урахуванням специфіки регіону[10].

3. Подальше вдосконалення прямої фінансової підтримки з боку держави, а саме:

Фінансування за рахунок бюджетних коштів державних, галузевих та основних регіональних програм підтримки малого підприємництва; залучення коштів місцевих бюджетів для фінансування регіональних програм розвитку підприємництва, цільових проектів; забезпечення умов для створення і діяльності недержавних фондів підтримки підприємництва; заохочення громадських об'єднань, фінансових організацій до надання коштів на підтримку розвитку малого підприємництва за пріоритетними напрямками тощо.

Висновок: Отже, Одним із перспективних напрямів створення конкурентного ринкового середовища є розвиток малого підприємництва. Але без ефективної державної підтримки це неможливо. Основними механізмами податкової підтримки є зниження податкових ставок (можливо навіть перехід до прогресивної шкали оподаткування), та надання пільг при оподаткуванні. До механізмів фінансової підтримки можна віднести кредитування малого бізнесу (зокрема його збільшення), розроблення програм фінансування на місцевому рівні, при державних замовленнях надавати перевагу, де це можливо, малим підприємствам, та інші засоби покращення діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The World Bank. Data catalog // The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org>

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. НДИВІДУАЛЬНА ПОДАТКОВА КОНСУЛЬТАЦІЯ від 10.04.2018 р. N 1499/6/99-99-15-02-02-15/ІПК
4. Дідик А. М. Економічні важелі впливу на діяльність підприємств: етимологічний, семантичний та типологічний аспекти [Текст] / А. М. Дідик // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2015. - № 799.
5. Черніков Д.О. Модернізація системи державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні. К.: НІСД, 2016. 28 с.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27 червня 2014 р. База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
7. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України: - К.: Видавництво «Преса України», 2014.
8. Електронний ресурс <http://cost.ua/budget/expenditure/elements/>
9. ЗУ «Про Державний бюджет України на 2018 рік»
10. Молдован О. О. Щодо удосконалення податкових інструментів підтримки малого підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / О. О. Молдован // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1621/>.

Семенюк Ігор Сергійович,
студент групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Бедринець
Мирослава Дмитрівна,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Система управління оборотними активами – це система цілеспрямовано організованих взаємодій між об’єктом (елементами оборотних активів і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання в межах даної економічної системи та у взаємозв’язку із зовнішнім середовищем) та суб’єктом управління (органами управління підприємства, які причетні до прийняття управлінських рішень щодо ефективного функціонування оборотних активів і капіталу) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово – економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов’язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них чисельних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

У різних галузях суспільного виробництва склад та структура оборотних активів різні та залежать від типу галузі, складу витрат, виду продукції, що випускається, особливостей матеріально-технічного постачання тощо. У виробничій сфері, а також у торгівлі найбільшу частку в оборотних активах займають запаси. Загальну класифікацію оборотних активів показано на рис.1.

Формування достатнього обсягу оборотного капіталу, що використовується в операційному процесі; ефективної структури оборотних активів, прискорення обороту оборотних активів і забезпечення постійної ліквідності та платоспроможності підприємства передбачає необхідність формування системи управління оборотними активами.

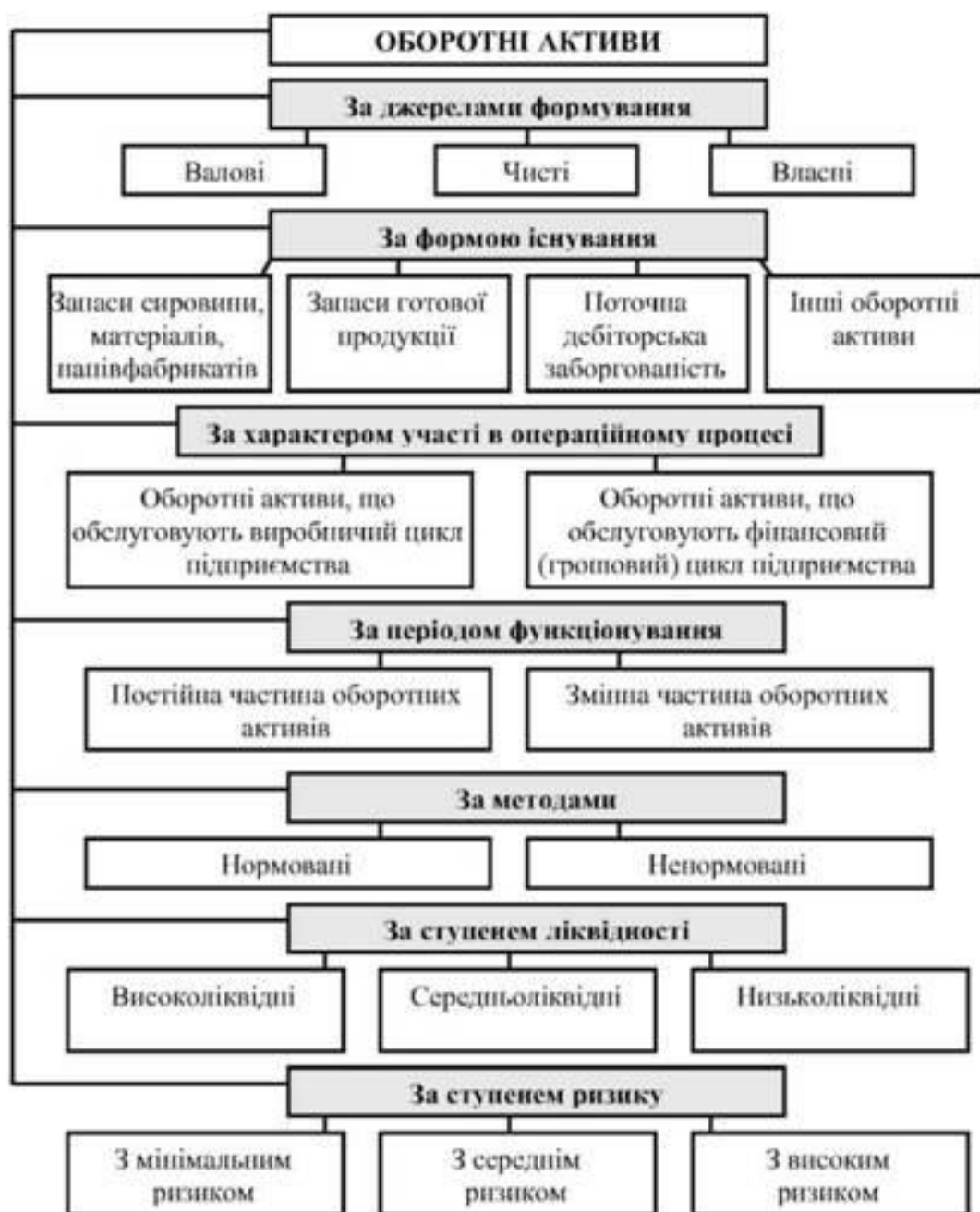

Рис. 1. Схема класифікації оборотних активів [2]

З огляду на різноманіття фінансових процесів, множини показників фінансової стійкості, різницю в рівні їхніх критичних оцінок, ступінь їх відхилень від фактичних значень коефіцієнтів, складності, які виникають при оцінці фінансової стійкості підприємств, багато зарубіжних та вітчизняних аналітиків рекомендують проводити інтегральну оцінку фінансової стійкості. Сутність такої методики полягає в класифікації підприємств за рівнем ризику, тобто будь-яке підприємство може бути віднесено до визначеного класу, виходячи з фактичних значень показників фінансової стійкості.

1. Клас підприємства, кредити і зобов'язання яких підкріплені інформацією, що дозволяє бути упевненими в поверненні кредитів і виконанні інших зобов'язань відповідно з договорами і запасом на помилку (погрішність).

2. Клас підприємства, що демонструють деякий рівень ризику по заборгованості і зобов'язанням та виявляють певну слабкість фінансових показників і кредитоспроможності. Ці підприємства ще не розглядаються як ризикові.

3. Клас - це проблемні підприємства, на яких існує мінімальна загроза втрати коштів, але повне одержання відсотків, виконання зобов'язань, представляється сумнівним.

4. Клас це підприємства особливої уваги, тому що є ризик при взаємовідносинах з ними.

5. Клас - підприємства з найвищим ризиком, практично неплатоспроможні.

Аналіз обігових коштів проводиться як в цілому, так і по окремих статтях, в середині статей – по групах, в середині групи – по видах для виявлення змін або нестач цінностей.

Методика аналізу оборотності обігових коштів полягає в порівнянні показників оборотності оборотних засобів підприємства за звітний рік з аналогічними показниками за базовий рік. Таким чином, виявляються тенденції поліпшення або погіршення. Ця інформація корисна для акціонерів, можливих інвесторів, постачальників [4].

Метою аналізу оборотності обігових коштів є також визначення грошових коштів, що були вивільнені з обороту в наслідок прискорення оборотності обігових коштів або додатково залучені в оборот внаслідок уповільнення оборотності обігових коштів. Для цього проводиться розрахунок: різниці оборотності обігових коштів в днях множиться на звітну одиницю виручку.

Слід наголосити, що в умовах ринкової економіки, аналізуючи тільки оборотність коштів, не можна дати однозначну оцінку щодо прискорення або уповільнення їх оборотності.

Для цього необхідно вивчати конкретну виробничу ситуацію. Так, інколи високий показник оборотності обігових коштів може вказувати на недостатність товарно-матеріальних запасів, що в подальшому може гальмувати розвиток бізнесу, а інколи низький показник оборотності виправданий, наприклад, коли очікується підвищення цін на сировину і матеріали.

Для стабілізації фінансового стану важливе значення має швидкість руху грошових коштів. На підприємстві завжди повинен бути мінімальний залишок грошових коштів, що покриває поточні зобов'язання. Відсутність такого запасу свідчить про наявність фінансових ускладнень при здійсненні виробничої програми. Надмірна їх величина говорить про те, що реально підприємство зазнає збитків, пов'язаних з інфляцією і знецінюванням грошей. Тому поряд із аналізом оборотності матеріальних оборотних коштів, актуальним є аналіз оборотності грошових коштів.

В ринкових умовах підприємство особливу увагу приділяє аналізу виробничо-комерційного циклу, тобто періоду обороту грошових коштів – зв'язком між надходженням і вибуттям оборотного капіталу і грошових надходжень.

При здійсненні управління оборотними активами відбувається реалізація комплексу заходів, що можна представити в декілька етапів [5].

На першому етапі проводиться аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді: аналіз динаміки загального обсягу та складу оборотних активів підприємства в розрізі основних їх видів (запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запасів готової продукції; дебіторської заборгованості; залишків грошових активів); аналіз оборотності окремих видів оборотних активів у загальній їх сумі з використанням коефіцієнта оборотності та періоду обороту оборотних активів; аналіз рентабельності оборотних активів (досліджуються фактори, що її формують); аналіз основних джерел фінансування оборотних активів (розглядається динаміка їх суми та питомої ваги в загальному обсязі фінансових засобів, інвестованих у ці активи; визначається рівень фінансового ризику, що генерується сформованою структурою джерел фінансування оборотних активів). Тобто даному етапі оцінюється загальний рівень ефективності управління.

Другий етап характеризується вибором політики формування оборотних активів підприємства. З наукової точки зору виділяються три принципові підходи щодо формування оборотних активів підприємства – консервативний, помірний і агресивний. Консервативний підхід передбачає мінімізацію операційних і фінансових ризиків, але негативно впливає на ефективність використання оборотних активів – їх оборотність і рівень рентабельності. Помірний підхід забезпечує оптимальне співвідношення між рівнем ризику та рівнем ефективності використання фінансових ресурсів. Агресивний підхід полягає в мінімізації усіх форм страхових резервів за окремими видами оборотних активів.

Наступний етап передбачає оптимізацію обсягів оборотних активів – визначається система заходів щодо реалізації резервів, спрямованих на скорочення тривалості операційного, а в його рамках – виробничого та фінансового циклів підприємства, не призводячи до зниження обсягів виробництва та реалізації продукції. Така оптимізація виходить з вибраного підходу щодо формування оборотних активів, забезпечуючи оптимальний обсяг і рівень окремих видів цих активів, і як результат визначення загального обсягу оборотних активів підприємства на наступний період.

На четвертому етапі відбувається оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів. Коливання в розмірах потреби в окремих видах оборотних активів можуть бути викликані й сезонними особливостями попиту на продукцію підприємства. Тому у процесі управління оборотними активами варто визначати їх сезонну потребу, що складає різницю між максимальною та мінімальною потребою в них протягом року.

П'ятий етап характеризується забезпеченням необхідної ліквідності оборотних активів. Усі види оборотних активів тією або іншою мірою є ліквідними, крім витрат майбутніх періодів і дебіторської заборгованості. Загальний рівень ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. З цією метою з урахуванням обсягу й графіку майбутнього платіжного обороту визначається частина оборотних активів у формі коштів, високоліквідних і середньоліквідних активів.

На шостому етапі розглядається забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів. Оборотні активи повинні приносити визначений прибуток при їх використанні у виробничо-збутовій діяльності підприємства. Водночас окремі види оборотних активів можуть приносити підприємству прямий прибуток у процесі фінансової діяльності у формі відсотків і дивідендів. Тому складовою частиною розроблюваної політики є забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку грошових активів для формування ефективного портфеля короткострокових фінансових вкладень.

Наступний етап забезпечує мінімізацію втрат оборотних активів у процесі їх використання. Усі види оборотних активів певною мірою схильні до ризику втрат. Тому управління оборотними активами спрямоване на мінімізацію ризику їх втрат.

Восьмий етап полягає в формуванні принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів. Виходячи із загальних

принципів фінансування активів, що визначають формування структури та вартості капіталу, конкретизуються принципи фінансування окремих видів і складових частин оборотних активів.

Останній етап передбачає оптимізацію структури джерел фінансування оборотних активів. На основі раніше визначених принципів фінансування у процесі розробки системи управління оборотними активами формуються підходи до вибору конкретної структури джерел фінансування, їх приросту з урахуванням тривалості окремих стадій фінансового циклу й оцінки вартості залучення окремих видів капіталу [6].

Отже, процес управління оборотними активами ґрунтується на створенні системи постійного контролю за обсягами оборотних активів і як результат – станом ліквідності та платоспроможності підприємства, як етапу його стабільного функціонування та подальшого розвитку та безпосереднього проведення постійного аналізу оборотних активів та його складових, порівняння обсягів оборотних активів з поточними зобов'язаннями, дослідження їх динаміки, здійснення аналізу факторів, які впливають на стан оборотних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковалёва А.М., Лапуста М.Г., Смакай Л.Г. – Финансы фирмы: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2017. – 309 с.
2. Кожевников В., Гончарова І. “Корпорация по-украински”. Финансовая консультация.- 2016. – 359 с.
3. Макроекономіка: підручник/ за ред. Савченка А.Г., Пухтасвич Г.О. та ін., Київ, 2015. – 425 с.
4. Зятковський І.Ф. – Фінанси підприємств. – Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Кондор – 2017.-. 250 с.
5. Кустріч Л.О. Підвищення рівня управління оборотним капіталом / Л.О. Кустріч // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 3. – С.103-106.
6. Ващенко Н.В. Створення ефективної системи управління оборотними активами підприємства на основі діагностичного інструментарію / Н.В. Ващенко, Ю.І. Максимович // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №3. – С. 260-265.
7. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст] : навч. посіб. / О. В. Кнейслер, І. С. Гуцал, О. Р. Квасовський, Н. Я. Спасів. – Тернопіль : Вектор, 2016. – 388 с.

Скибан Станіслав Русланович,
студент групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Биховченко

Валентина Петрівна,

к.е.н., доцент

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: МЕХАНІЗМ СТВОРЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Фінансова стратегія підприємства це невід'ємна складова та надзвичайно важливий елемент у стратегічному управлінні компаніями, і вона повинна відповідати напрямкам, цілям та завданням при формуванні загальної стратегії розвитку підприємства, а також узгоджуватись з ними. Завдяки їй ми маємо можливість для формування фінансових резервів підприємства, що є засобом для протидії певним змінам зовнішнього середовища. Дана стратегія надає можливість для оцінки результатів поточної роботи та допомагає керівництву підприємства у визначенні майбутніх напрямків діяльності.

Для більш легкої реалізації фінансової стратегії підприємства є сенс проводити її деталізацію за допомогою складання тактичних планів. Під тактичним плануванням слід розуміти формування механізму реалізації обраної стратегії. Тактичне планування буває двох різновидів: оперативним та поточним.

Оперативне планування націлене на формування короткотермінових, деталізованих та вузьких планів, що стосуються конкретних питань діяльності підприємства, що створюються за допомогою розвитку поточних планів. Оперативні та поточні плани не повинні відхилятися від фінансової стратегії підприємства, а навпаки – деталізувати та доповнювати її (рис. 1).

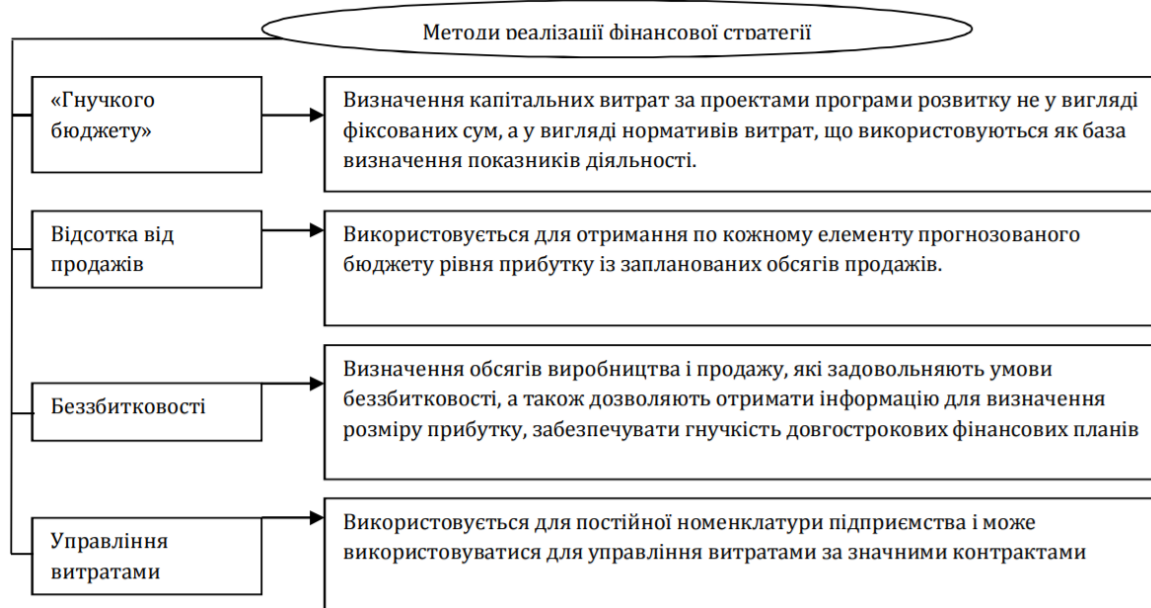

Рис. 1. Методи реалізації фінансової стратегії підприємства [6]

Разом зі стадією життєвого циклу підприємства та продукції, що воно виробляє, не менше важливим моментом при формуванні фінансової стратегії підприємства є, також, врахування обраної маркетингової та фінансової політики. Таким чином необхідно виділити окремі типи фінансових стратегій (рис. 2).

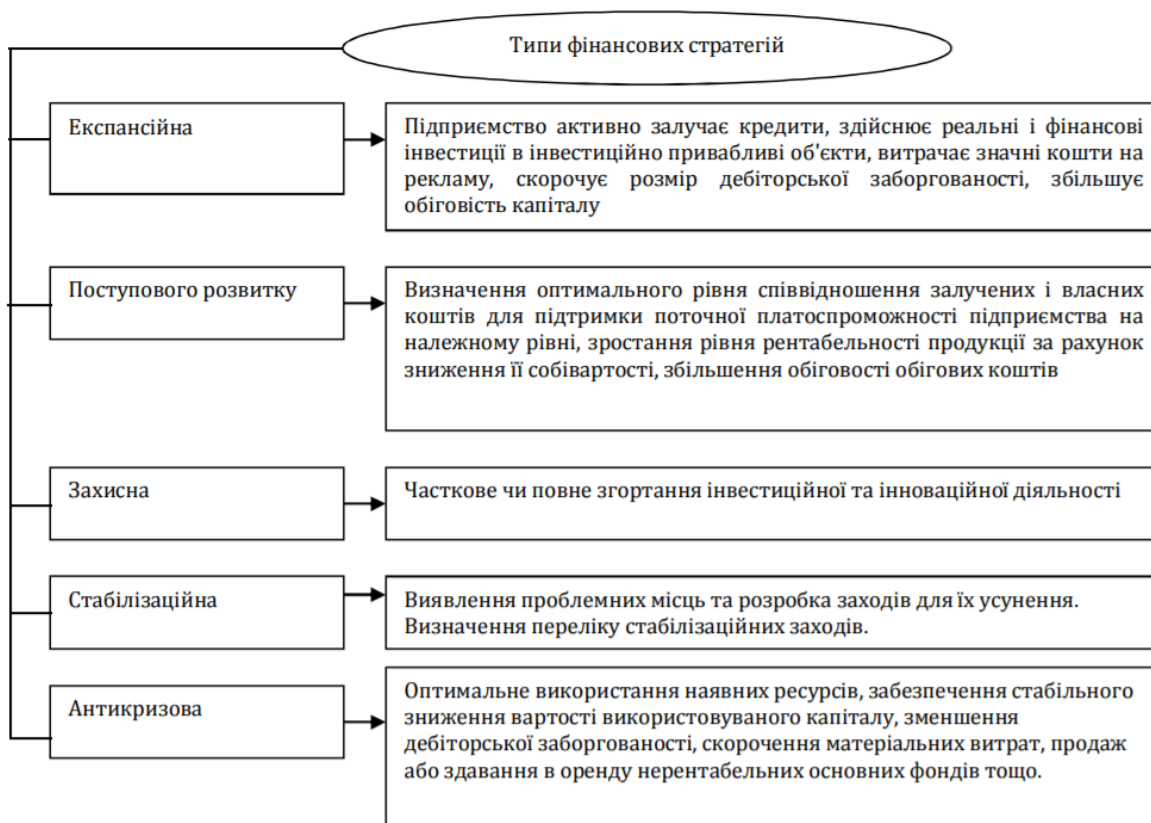

Рис. 2. Типи фінансових стратегій [6]

Як наслідок, характеристика поняття фінансової безпеки підприємства за різними авторами та певними підходами – ресурсному (що постає в стабільному функціонуванні підприємства в короткостроковому та довгостроковому періоді; ефективному та повному використанні різновидів корпоративних ресурсів з метою функціонування підприємства), показує неоднозначність визначення та комплексному (частина економічної безпеки; сукупність комплексу заходів щодо захисту бізнесу; захист від зовнішніх та внутрішніх фінансових загроз; сталий розвиток підприємства; фінансовий стан, яке характеризують певні показники).

Таблиця 1

**Підходи до визначення сутності поняття
«фінансова стратегія підприємства»**

Автор	Визначення	Ключове поняття з визначення
І.О. Бланк [3]	один з важливих видів функціональної стратегії підприємства, яка забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності та фінансових відносин шляхом формування довгострокових фінансових цілей, вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення, адекватного коригування напрямів формування і використання фінансових ресурсів під час зміни умов зовнішнього середовища	вид функціональної стратегії підприємства
К.Е.Власова, О.В. Кирова [6]	довготривалий курс цілеспрямованого управління фінансами для досягнення загально організаційних стратегічних цілей	довготривалий курс
О.М. Гончаренко [9], В.А. Янковська [25]	визначення довгострокових фінансових цілей та завдань підприємства, що включають в себе формування, управління та планування його фінансових ресурсів з метою підвищення вартості підприємства за умови забезпечення фінансової рівноваги	визначення довгострокових фінансових цілей та завдань підприємства
В.Л.Дикань, В.О.Зубенко, О.В.Маковоз [20]	загальний план визначення фінансових потреб і фінансових результатів, а також альтернативного вибору джерел фінансування з метою мінімізації вартості капіталу та максимізації прибутку	загальний план
О.А. Кузнєцова, І.О. Ішєєва, Ю.В. Дворнікова [22]	система відносин, пов'язаних з досягненням і вирішенням довгострокових цілей і завдань фінансової діяльності організації, які визначаються її фінансовою ідеологією, і орієнтовані на пошук ефективних шляхів їх досягнення і розв'язання	система відносин
А.І. Петрова, О.І. Заруднев [15]	складна багатофакторна орієнтована модель дій і заходів, необхідних для досягнення поставлених перспективних цілей у загальній концепції розвитку щодо формування і використання фінансово-ресурсного потенціалу	складна багатофакторна орієнтована модель дій
І.Й. Плікус [16]	спосіб реалізації підприємством цілей фінансової діяльності, спрямований на розв'язання основного протиріччя між потребою у фінансових ресурсах і можливістю їх використання	спосіб реалізації цілей
А.М. Поддєрьогін [17]	стратегія, що включає методи та практику формування фінансових ресурсів, їх планування та забезпечення фінансової стійкості підприємства за ринкових умов господарювання	методи та практика формування та планування фінансових ресурсів підприємства
Т.С. Шевченко, О.І. Лозовська [24]	фінансова програма розвитку діяльності підприємства, що включає методи формування фінансових ресурсів та забезпечення фінансової стійкості підприємства в ринкових конкурентних умовах функціонування	фінансова програма

Джерело: Складено за матеріалами [3, 6, 9, 15-17, 20, 22, 24, 25]

Якщо розглядати місце фінансової стратегії в системі управління підприємством, то вона визначається, як складова частина загальної стратегії підприємства та завжди узгоджується з цілями загальної стратегії підприємства та її напрямками. Але одночасно, вона постає, як

особлива область фінансового планування та має значний вплив на загальну стратегію розвитку підприємства. При зміні ситуації на ринку необхідно коригування фінансової, і як наслідок загальної стратегії організації. В працях багатьох вчених стратегія визначається, навіть, як базова, яка має забезпечувати виконання всіх інших стратегій на підприємстві.

Таким чином, можна зробити висновок, що при розробці фінансової стратегії підприємства необхідно керуватися не тільки загальними принципами ситуаційного та системного підходу, а й принципами, які мають забезпечувати найбільше швидке та раціональне досягнення стратегічних цілей, які було поставлено перед підприємством.

Таким чином, для здійснення реалізації методів управлінської діяльності можна запропонувати [1] наступні принципи: функціональна спеціалізація, науковість, безперервність, послідовність, координація діяльності та контроль, забезпечення відповідальності та єдності прав в кожній його ланці, максимальне залучення виконавців при підготовці рішень.

Деякими авторами [2] в своїх працях було запропоновано основні принципи, що стосуються фінансової стратегії підприємства, та полягають в конкурентній перевазі; фінансовому підході у виборі довгострокових цілей та засобів для їх досягнення; чіткому формулюванню цілей інвестиційної діяльності; мінімізації кумулятивних витрат; імпліцитному характері стратегічних цілей; скануванні ринку та виборі місій підприємств.

Формування фінансової стратегії підприємства, відповідно до запропонованого алгоритму, повинен виконуватися поетапно.

Одним з найважливіших завдань з розробки фінансової стратегії з повним правом можна назвати визначення обсягів та форм з метою яких є залучення фінансів по здійсненню господарської діяльності компанії. Розробка фінансової стратегії підприємства має здійснюватися за визначеною методикою, яка містить низку визначених етапів: аналіз середовища існування підприємства, розробка системи стратегічних цілей, визначення можливих варіантів, формування фінансової стратегії підприємства, реалізація, моніторинг та коректування фінансової стратегії підприємства.

Висновок. Обґрунтована фінансова стратегія підприємства є основою ефективної фінансової діяльності підприємства та важливим чинником забезпечення його конкурентоспроможності у перспективі.

Фінансова стратегія підприємства повинна мінімізувати наслідки появи можливих ризиків та сприяти забезпеченню фінансової стійкості

та платоспроможності підприємства. Досліджено етапи побудови фінансової стратегії на підприємстві та встановлено, що не існує єдиного підходу до їхнього змісту, кількості та послідовності.

Протиріччя здебільшого стосуються початкового та заключного етапу. Етапи формування фінансової стратегії згруповано у три блоки (розроблення, реалізація, коригування) та конкретизовано наповнення їхніх складників. Встановлено, що найбільш важливим є етап розроблення фінансової стратегії, оскільки він містить найбільше складників, які вимагають ретельного дослідження та затрат ресурсів та часу.

Фінансова стратегія підприємства це невід’ємна складова та надзвичайно важливий елемент у стратегічному управлінні компаніями, та вона повинна відповідати напрямкам, цілям та завданням при формуванні загальної стратегії розвитку підприємства, а також узгоджуватись з ними. Завдяки їй ми маємо можливість для формування фінансових резервів підприємства, що є засобом для потидії певним змінам зовнішнього середовища. Дана стратегія надає можливість для оцінки результатів поточної роботи та допомагає керівництву підприємства у визначенні майбутніх напрямків діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипов В.Е. Принципы эффективного менеджмента и маркетинга / В.Е. Архипов. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 148 с.
2. Бирман Г. Экономический анализ финансовых проектов / Г. Бирман, С. Шмидт. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2008. – 631 с.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2005. – 656 с.
4. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
5. Брег С. Настольная книга финансового директора / С. Брег. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 315 с.
6. Власова К.Э. Финансовая стратегия: теоретические основы и методика разработки [Электронный ресурс]. / К.Э. Власова, Е.В. Кирова // Современный менеджмент: проблемы и решения: материалы Международной заочной научно-практической конференции. – Новосибирск, 2010. – С. 62-71. Режим доступа: <https://sibac.info/conf/manag/ia/51429>.
7. Волощук Л.О. Концептуальні засади управління економічно-безпечним інноваційним розвитком промислового підприємства та формування його аналітичних інструментів [Електронний ресурс] /

Л.О. Волощук // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 1 (17). – С. 234- 241. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n1.html>.

8. Волощук Л.О. Теоретико-методологічні засади безпекоорієнтованого управління інноваційним розвитком промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук [Електронний ресурс] / Л.О. Волощук – Режим доступу: http://opu.ua/upload/files/diss/voloschuk_ar.pdf.

9. Гончаренко О.М. Фінансова стратегія: теоретичні питання розробки та реалізації / О.М. Гончаренко/ Вісник соціально-економічних досліджень. – 2015. – Вип. 1. – № 56. – С. 35- 40.

10. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №3. – С. 12-19.

11. Лисовская И.А. Финансовая стратегия компании: путь к финансовому успеху и стабильности [Електронний ресурс] / И.А. Лисовская // Инициативы XXI века. – 2009. – № 3. – С. 26-30. – Режим доступу: <http://www.ini21.ru/arhiv/3-09/324.php>.

12. Некрасова Л.А., Моніч О.В. Процес формування інноваційно інвестиційної стратегії підприємства та його проблеми. / Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 5. – Ч. 2. – 2014. – С. 204-207.

13. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. – М., 2007. – 288 с.

14. Павлив А.И. Теоретические аспекты финансовой стратегии предприятия [Електронний ресурс] / А.И. Павлив // Евразийский научный журнал. – 2015. – № 8. – Режим доступу: <http://journalpro.ru/articles/teoreticheskie-aspekty-finansovoy-strategii-predpriyatiya>.

15. Петрова А.И. Финансовая стратегия как инструмент управления стоимостью предприятия в современных экономических условиях [Электронний ресурс] / А.И. Петрова, А.И. Заруднев // Современные научные исследования и инновации. – 2013. – № 10. – Режим доступу: <http://web.snauka.ru/issues/2013/10/26684>.

16. Плікус І.Й. Методичні підходи щодо розробки фінансової стратегії розвитку підприємства / І.Й. Плікус // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2002. – Вип. 159. – С. 90-99.

17. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств. Підручник / Л.Д. Буряк, А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2010. – 384 с.

18. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 №964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua.

19. Розумович Н.Ф. Розробка фінансової стратегії у забезпеченні конкурентних переваг підприємства [Електронний ресурс] / Н.Ф. Розумович // Режим доступу: <http://www.khnu.km.ua/root/res/2-21-34-10.pdf>.

20. Стратегічне управління: [навч. посіб.] / [В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, О.В. Маковоз, І.В. Токмакова, О.В. Шраменко] – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 272 с.

21. Філіппова С.В. Економічна безпека підприємств реального сектору економіки в умовах вартісно-орієнтованого управління: [моногр.] / С.В. Філіппова, Л.О. Волощук, С.О. Черкасова. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 196 с. – Режим доступу: http://economics.opu.ua/files/scientific-base/monogr/filippova_voloschuk_cherkasova_2015.pdf.

22. Формирование финансовой стратегии организации [Електронний ресурс] / [О.А. Кузнецова, И.А. Ишеева, Ю.В. Дворникова] // Концепт. – 2013. – Спецвыпуск № 4. – Режим доступу: <http://e-koncept.ru/2013/13533.htm>.

23. Хринюк О.С., Корчовна М.Р. Роль фінансової стратегії в управлінні фінансовою безпекою підприємства [Електронний ресурс] / О.С. Хринюк, М.Р. Корчовна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 7. – С. 376-378. – Режим доступу: <http://globalnational.in.ua/archive/7-2015/82.pdf>.

24. Шевченко Т.Є. Методичні підходи до управління фінансовою стратегією підприємства / Т.Є. Шевченко, О.І. Лозовська // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2014. – Вип. 14. – С. 225-230.

25. Янковська В.А. Фінансова стратегія та її роль у розвитку підприємства / В.А. Янковська // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 50 (1023). – С. 182-187.

Стадник Діана Михайлівна,
студентка групи ФМСБ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Довгань Людмила Петрівна,
к.е.н., доцент кафедри

ВИЯВЛЕННЯ КРИЗОВИХ ФАКТОРІВ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ ПИВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Сучасний стан вітчизняного ринку пивоваріння України характеризується ознаками, притаманними трансформаційним процесам ринкових відносин господарювання а саме: погіршення загальноекономічної ситуації в країні, зростання інфляції, зниження купівельної спроможності населення, скорочення обсягів ринку пива, подорожчання імпортової сировини, обмеженість банківського кредитування. Окрім цього, діяльність суб'єктів господарювання на ринку пивоваріння в Україні постійно перебуває під впливом державного регулювання ціноутворення, що реалізується через зміни податкового законодавства.

З метою покращення фінансового стану підприємств пивної галузі та уникнення подальшого погіршення ситуації у майбутньому, виникає необхідність у дослідженні ймовірності настання банкрутства для підприємств. Недопущення виникнення банкрутства та його подолання призведе до покращення загальної макроекономічної рівноваги, підвищення вартості підприємства та його інвестиційної привабливості.

Дослідження питань діагностики банкрутства присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. У зарубіжній практиці питаннями розробки методів та моделей займалися такі вчені: Є. Альтман, У. Бівер, К. Беєрман, Ж. Депалян, Ж. Конан і М. Гольдер, Р. Ліс, А. Спрінгейт, Р. Таффлер та Г. Тішоу, Д. Чессер, Д. Фулмер та багато інших. В Україні дослідженнями зарубіжних методів аналізу ймовірності банкрутства підприємства займалися такі вчені: О.О. Терещенко, О.І. Продіус, Н.С. Артамонова, С.О. Черкасова, О.М. Барановська, В.О. Подольська, та інші.

Під діагностикою банкрутства слід розуміти використання сукупності методів фінансового аналізу для своєчасного розпізнавання симптомів фінансової кризи на підприємстві й оперативного реагування на неї на початкових стадіях з метою зменшення ймовірності повної фінансової неспроможності суб'єктів господарювання [1].

У зарубіжній практиці найбільш розповсюдженими методичними підходами, в основу яких покладено факторні моделі прогнозування банкрутства підприємств є: двофакторна модель оцінки ймовірності банкрутства, п'ятифакторна модель Альтмана, дискримінантна модель Ліса, дискримінантна модель Таффлера, показник діагностики платоспроможності Конана і Гольдера, модель Спрінгейта, модель Фулмера та ін. [2, с. 137].

Проте необхідно зазначити, що дані моделі не адаптовані до вітчизняної економіки та не враховують специфіку діяльності українських підприємств, зокрема: особливості в системі бухгалтерського обліку, податкове законодавство, вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства, галузеві особливості діяльності підприємства тощо.

Тому, для визначення ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств протягом 2015-2017 років, скористаємося багатофакторними моделями прогнозування банкрутства за допомогою універсальної дискримінантної функції, моделі прогнозу ризику банкрутства розробленої російськими вченими та моделі дискримінантної функції Міністерства фінансів України. Одержані результати оформимо у вигляді таблиць. Для цілей аналізу візьмемо три найбільші виробники пива на українському ринку: ПАТ «САН ІнБев Україна», ПАТ «Карлсберг Україна» та ПАТ «Оболонь».

Таблиця 1

Прогнозування банкрутства підприємств пивної галузі України за допомогою універсальної дискримінантної функції за 2015-2017 рр.

Показники	ПАТ «САН ІнБев Україна»			ПАТ «Карлсберг Україна»			ПАТ «Оболонь»		
	2015р	2016р	2017р	2015р	2016р	2017р	2015р	2016р	2017р
X1 – cash-flow / зобов'язання	0,02	0,01	0,03	-0,64	0,26	0,26	-0,02	- 0,05	0,00
X2 – активи / зобов'язання	1,65	1,36	1,26	4,17	2,09	2,09	1,17	1,01	1,40
X3 – прибуток / активи	-0,16	-0,10	-0,04	0,21	0,17	0,17	-0,18	-0,12	-0,04
X4 - прибуток / виручка	-0,12	-0,07	-0,03	0,24	0,20	0,20	-0,18	-0,11	-0,05
X5 – виробничі запаси / виручка	0,04	0,03	0,02	0,02	0,03	0,03	0,18	0,22	0,22
X6 – виручка / активи	1,36	1,47	1,56	0,85	0,89	0,89	1,00	1,13	0,75
Ймовірність банкрутства (Z)	-1,89	-1,07	-0,24	2,76	3,35	3,35	-2,48	-1,56	-0,40

Джерело: складено автором на основі даних [3, 4, 5].

За універсальною дискримінантною функцією ($Z=1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$) протягом досліджуваного періоду значення Z підприємств ПАТ «САН ІнБев Україна» та ПАТ «Оболонь» є від'ємним ($Z < 0$). Це означає, що обидва підприємства є напівбанкрутами. Порівняно з цими підприємствами протягом останніх трьох років ПАТ «Карлсберг Україна» є фінансово стійким та банкрутство йому не загрожує.

Таблиця 2

Прогнозування банкрутства підприємств пивної галузі України за допомогою моделі прогнозу ризику банкрутства розробленої російськими вченими за 2015-2017 рр.

Показники	ПАТ «САН ІнБев Україна»			ПАТ «Карлсберг Україна»			ПАТ «Оболонь»		
	2015р	2016р	2017р	2015р	2016р	2017р	2015р	2016р	2017р
К ₁ – оборотний капітал /активи	0,15	0,18	0,21	0,50	0,61	0,68	0,42	0,46	0,33
К ₂ – чистий прибуток /власний капітал	-0,42	-0,39	-0,21	0,27	0,25	0,33	-1,23	-0,12	-0,14
К ₃ – обсяг від реалізації /активи	1,36	1,47	1,56	0,85	0,92	0,89	1,00	1,13	2,27
К ₄ – чистий прибуток /інтегральні витрати	0,17	0,10	0,04	-0,42	-0,31	-0,33	0,28	0,17	-0,77
Ймовірність банкрутства (R)	1,02	1,26	1,66	4,24	5,22	5,87	2,52	3,90	2,26

Джерело: складено автором на основі даних [3, 4, 5].

Відповідно до моделі прогнозу ризику банкрутства розробленої російськими вченими: $R = 8,38K_1 + K_2 + 0,054K_3 + 0,63K_4$ за розрахунковий період ймовірність настання банкрутства за розглянутими підприємствами є мінімальною до 10%. Найбільший ризик щодо погіршення ситуації мало підприємство ПАТ «САН ІнБев Україна». Так у 2015 році даний показник R перевищував своє нормативне достатнє

значення 0,42 лише на 0,6 пунктів. У 2017 році даний показник зріс на 31,75 % порівняно з попереднім роком. Така тенденція свідчить про покращення ситуації на підприємстві. Також спостерігається зниження ймовірності банкрутства у ПАТ «Карлсберг Україна» та ПАТ «Оболонь», що в динаміці загалом є позитивним у розвитку даних підприємств.

До переваг застосування російської моделі для вітчизняних підприємств слід віднести подібність умов становлення ринкової економіки та вплив факторів макросередовища. Однак, при застосуванні даної моделі існує висока ймовірність одержання не точних результатів в розрахунках, оскільки при проведенні оцінки схильності підприємства до банкрутства, не враховуються галузеві специфіки діяльності підприємств.

За моделлю дискримінантної функції Міністерства фінансів ($Z = 1,04X_1 + 0,75X_2 + 0,15X_3 + 0,42X_4 + 1,8X_5 - 0,06X_6 - 2,16$) одержані результати свідчать про те, що на обох підприємствах ПАТ «САН ІнБев Україна» та ПАТ «Оболонь» протягом 2013-2017 років фінансовий стан є незадовільним, оскільки значення $Z < -0,55$.

Протягом 2015-2016 років задовільний фінансовий стан спостерігався тільки у ПАТ «Карлсберг Україна», проте у 2017 році значення даного показника зменшилось на 82,09 %. З урахуванням цього, однозначних висновків щодо якості фінансового стану для цього підприємства зробити неможливо, тому необхідно додатково застосувати експертні методи аналізу основних абсолютних показників фінансового стану для даного підприємства.

Отже, використовуючи багатофакторні моделі прогнозування ймовірності банкрутства підприємств пивної галузі України, виявлено, що загалом протягом останніх трьох років ПАТ «САН ІнБев Україна» та ПАТ «Оболонь» загрожує банкрутство.

На збиткову діяльність ринку виробництва пива в Україні вплинули такі зовнішні фактори як: поглиблення економічної кризи, значне скорочення та втрата традиційних ринків збуту продукції; девальвація національної валюти; значне зростання вартості на основну сировину, допоміжні матеріали та енергоносії; суттєве зниження купівельної спроможності населення; збільшення ставок акцизного податку на пиво та слабоалкогольні напої в два рази; підвищення орендної плати за землю.

**Прогнозування банкрутства підприємств пивної галузі України
за допомогою моделі дискримінантної функції Міністерства
фінансів України за 2015-2017 рр.**

Показники	ПАТ «САН ІнБев Україна»			ПАТ «Карлсберг Україна»			ПАТ «Оболонь»		
	2015р	2016р	2017р	2015р	2016р	2017р	2015р	2016р	2017р
X1 – коефіцієнт покриття	0,25	0,24	0,27	2,09	2,38	1,42	0,70	0,48	0,52
X2 – коефіцієнт автономії	0,39	0,27	0,21	0,76	0,74	0,52	0,15	0,01	0,29
X3 – коефіцієнт оборотності активів	8,84	8,32	7,30	1,69	1,51	1,31	2,39	2,46	2,27
X4 – коефіцієнт рентабельності операційного продажу за Cash-flow1	-0,08	-0,05	0,00	0,17	0,14	0,18	0,05	0,09	0,05
X5 – коефіцієнт рентабельності активів за Cash-flow2	-0,20	-0,12	-0,04	0,26	0,22	0,21	-0,18	-0,12	-0,04
X6 – коефіцієнт оборотності позикового капіталу	2,25	2,00	1,97	3,55	3,59	1,86	1,18	1,15	1,05
Z	-0,79	-0,82	-0,82	1,16	1,34	0,24	-1,33	-1,53	-1,18

Джерело: складено автором на основі даних [3, 4, 5].

До внутрішніх факторів ймовірності настання банкрутства підприємств пивної галузі слід віднести: дефіцит власного оборотного капіталу; неефективність формування власного та залучення позикового капіталу; висока частка короткострокових джерел залучення позикових коштів та висока частка постійних витрат; зниження ефективності використання виробничих ресурсів підприємства, його виробничих потужностей; залучення позикових засобів у оборот підприємства на невигідних умовах; низький рівень організації маркетингової діяльності.

Проведений аналіз ймовірності банкрутства трьох найбільших українських виробників пива свідчить про наявність негативних тенденцій

на даному ринку. З урахуванням цього, основними напрямками покращення ситуації є: збалансування структури капіталу з метою скорочення частки позикового фінансування; реструктуризація короткострокових зобов'язань у довгострокові; підвищення якості управління оборотним капіталом (підвищення оборотності запасів, готової продукції, дебіторської заборгованості); оптимізація операційних, фінансових, інвестиційних витрат; посилення маркетингової стратегії шляхом покращення асортиментної та цінової політики, підвищення якості управління портфелем брендів, оптимального використання конкурентних стратегій.

Важливим напрямом покращення фінансового стану підприємства є його прогнозування з метою своєчасного виявлення негативних факторів, їх подолання та недопущення виникнення банкрутства у майбутньому. Однак, застосування багатофакторних моделей прогнозування банкрутства не можуть гарантувати отримання точних результатів. Потрібно також враховувати те, що більшість моделей, які застосовуються в українській практиці для прогнозування ймовірності банкрутства не враховують галузеві особливості та специфіку діяльності підприємств.

Перспективами подальших досліджень полягають в удосконаленні механізму прогнозування ймовірності банкрутства та орієнтацією вітчизняних моделей в розрізі особливостей специфіки діяльності галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
2. Отенко І. П. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г.Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.
3. Офіційний веб-сайт ПАТ «Карлсберг Україна» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://carlsbergukraine.com/>
4. Офіційний веб-сайт ПАТ «Оболонь» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.obolon.ua/>
5. Офіційний веб-сайт ПАТ «САН ІнБев Україна» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.suninbev.com.ua/>

Старченко

Анастасія Ярославівна,

студент групи ФМУ 17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Пилипів

Віталій Володимирович,

д.е.н., професор, с.н.с.

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена поглибленню теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового механізму функціонування пенсійного забезпечення в Україні. З цією метою обґрунтовано сутність та визначено елементи фінансового механізму функціонування пенсійних фондів в Україні. На підставі проведеного аналізу в роботі виділено проблемні аспекти, що потребують більш ефективного застосування елементів фінансового механізму функціонування пенсійних фондів в Україні.

Ключові слова: *Пенсійний фонд України, недержавні пенсійні фонди, фінансовий механізм.*

Постановка проблеми. Основним завданням пенсійної системи, що впливає з Концепції подальшого проведення пенсійної реформи є забезпечення виплат пенсій сьогоdnішнім імайбутнім пенсіонерам на достатньому рівні для їх життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних фахівців значний внесок у дослідження вищезазначеної проблематики зробили Л. Баранник, Б. Зайчук, О. Коваль, О. Корніюк, О. Кириленко, М. Лазебна, В. Мельничук, Л. Омелянович, В. Рудик, Л. Фурдичко, Л. Якімова. Пенсійному забезпеченню присвятили свої праці такі зарубіжні вчені як А. Карімуллін, С. Клейн, В. Логінова, О. Михаленко, Г. Патлер, О. Руф-Фідлер.

Мета статті. Проаналізувати видатки солідарної пенсійної системи в Україні з метою виявлення і розв'язання проблем і недоліків при здійсненні фінансового забезпечення пенсійних зобов'язань.

Виклад основного матеріалу. Завдання фінансової політики держави у сфері пенсійного забезпечення реалізується через фінансовий механізм. У перекладі з грецької "механізм" означає знаряддя (машина),

проте на сьогодні це поняття є багатозначним [1,237]. Під механізмом розуміють внутрішній устрій (будову), систему чого-небудь, наприклад державний механізм управління; сукупність станів і процесів, з яких складається якесь явище.

П.Н. Шуляк і Н.П. Белотелова під фінансовим механізмом розуміють сукупність форм організації фінансових відносин, методів формування і застосування фінансових ресурсів, які використовує суспільство з метою створення сприятливих умов для економічного й соціального розвитку [5,с.68].

У Сучасному економічному словнику дано більш повне визначення: "фінансовий механізм" – це складова частина господарського механізму, сукупність фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів і відносин [11].

Відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" фінансовий механізм солідарної системи базується на засадах солідарності, субсидування та виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду [7].

Фінансовий механізм солідарної системи охоплює практично всіх громадян країни незалежно від їхнього віку та бажання. Так, із 42,2 млн українців 21,8 млн є пенсіонерами та отримують пенсію, інші ж сплачують чи з часом сплачуватимуть обов'язкові пенсійні внески до солідарної системи [4].

Коригування процесів проведення пенсійної реформи доцільно здійснювати, виходячи з ґрунтовного аналізу структури та динаміки видаткової частини бюджету державного Пенсійного фонду (рис. 1).

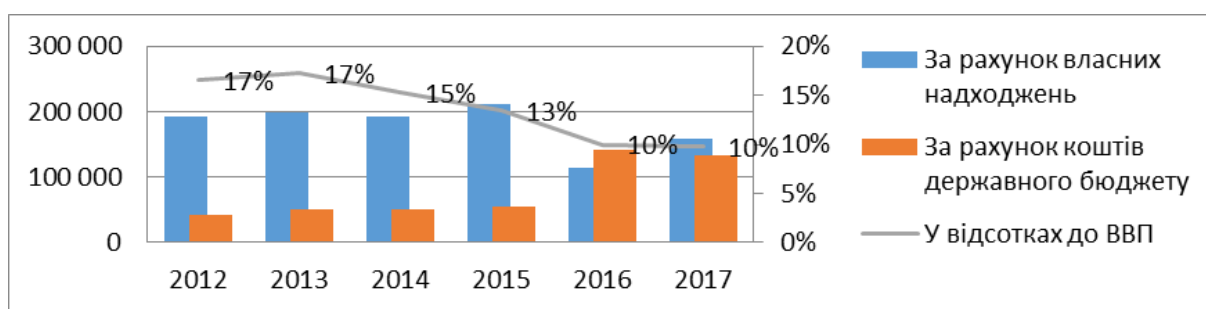

Рис. 1. Динаміка складу видатків Пенсійного фонду України за 2012–2017 рр., млрд. грн.

Результати проведеного порівняльного аналізу динаміки та структури видатків бюджету Пенсійного фонду України засвідчують значне зростання їх обсягів протягом 2012–2017 рр. на 120 млрд. грн., тобто майже у 2,6 рази. Така тенденція пояснюється збільшенням всіх видів

пенсійних витрат, в першу чергу зростанням видатків за рахунок власних надходжень, які в структурі видатків бюджету Пенсійного фонду України займають найбільшу питому вагу – 78,81% і частка яких протягом наведеного періоду зросла на 3,3 відсоткових пункти з одночасним зменшенням питомої ваги видатків за рахунок Державного бюджету України на 3,08 відсоткових пункти [8].

Доходи Пенсійного фонду формуються за рахунок власних надходжень, коштів Держбюджету та невеликої суми коштів з фондів обов'язкового страхування. За 2017 рік власні надходження Пенсійного фонду становили 158,9 млрд грн. Фактичні власні надходження менші за плановий показник на 3,1 млрд грн, або 98,1%. При цьому первісний план з надходження власних коштів виконано на 112,0%, або більше на 17,1 млрд грн (див. Таблицю 2). За джерелами надходжень власні кошти розподілилися так: – частина ЄСВ, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування – 154,3 млрд грн (97,1% суми власних коштів), – інші власні надходження* – 4,6 млрд грн (2,9% суми власних коштів) [16].

Джерелом коштів для фінансування пенсій є не державний бюджет, як це було раніше, а Пенсійний фонд як самостійна фінансова система, що формується за рахунок страхових внесків підприємств та громадян. З метою забезпечення громадян гарантованим державою соціальним забезпеченням Пенсійним фондом України витрачено 253,4 млрд. грн., що на 12,2 млрд. грн., або на 4,6%, менше порівняно з 2016 роком [8]. Це свідчить про фінансову неспроможність та зростання фінансової залежності Пенсійного фонду від державного бюджету.

Дослідження світового показника співвідношення видатків Пенсійного фонду до ВВП (рис. 2) дозволяє стверджувати, що обсяг пенсійних видатків за співвідношенням з ВВП є найвищим у світі. Це свідчить про відсутність ефективних заходів, спрямованих на збільшення власних надходжень пенсійної системи.

Станом на 1 січня 2017 року на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 11,9 млн. пенсіонерів, що на 0,4 млн. осіб менше порівняно з 1 січнем 2016 року [8].

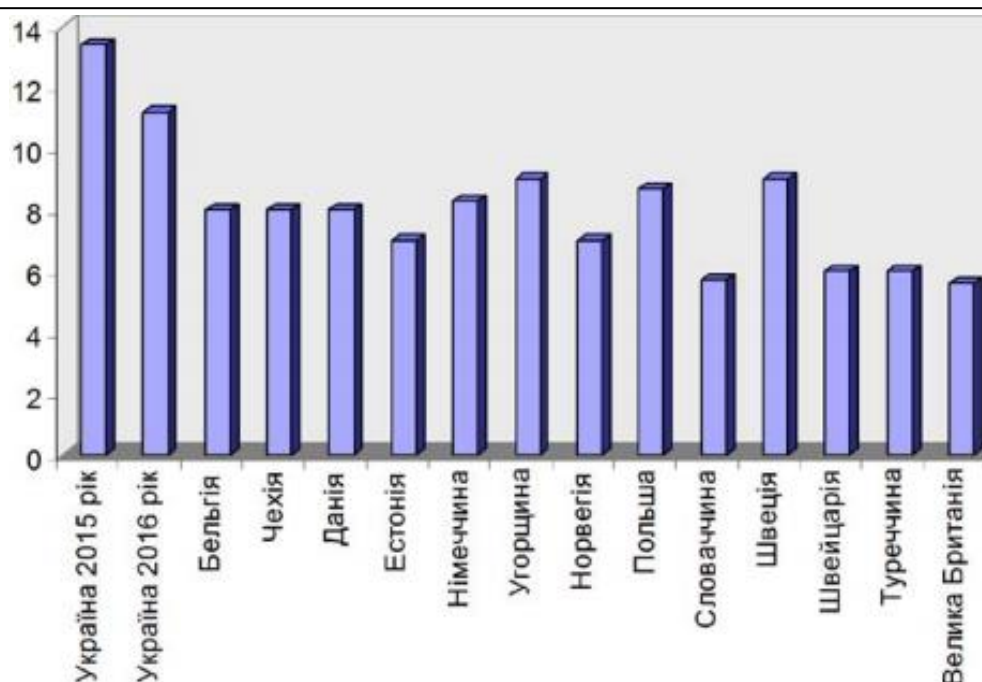

Рис. 2. Співвідношення видатків Пенсійного фонду до ВВП станом на 01.01.2017 р., млрдгрн

Найбільший середній розмір пенсії спостерігається в Донецькій області (2502,13 грн.), м. Києві (2491,03 грн.) та Дніпропетровській області (1949,3 грн.). Найменшим середнім показником розміру пенсії характеризуються Тернопільська (1509,95 грн.), Кіровоградська (1516,53 грн.) та Закарпатська (1597,9 грн.) області (рис. 4).

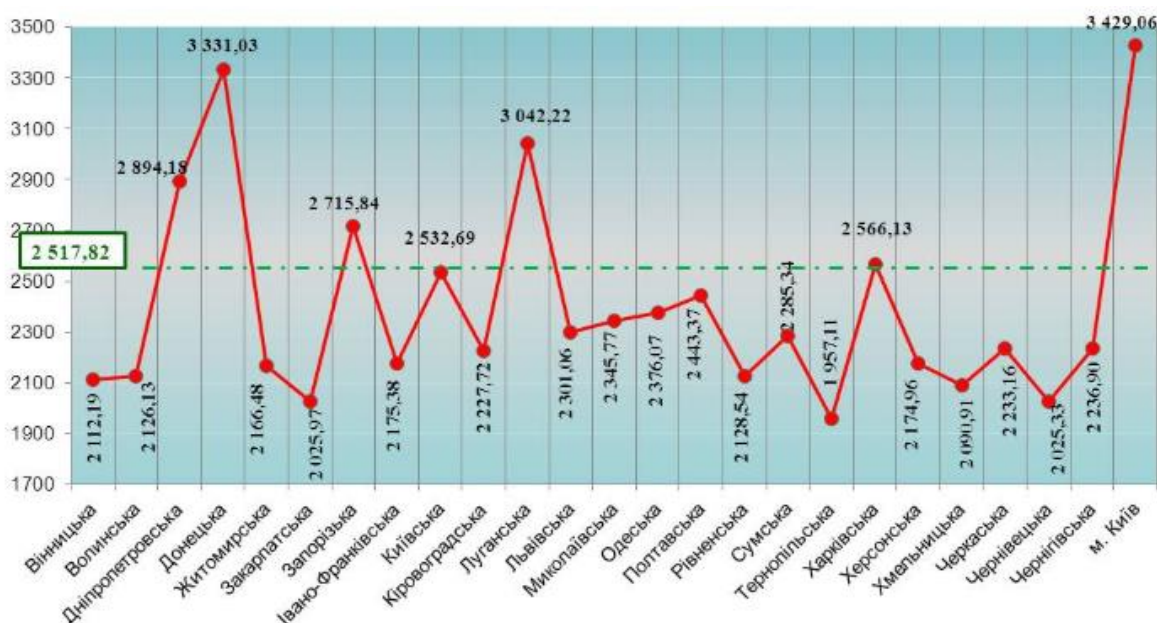

Рис. 4. Середній розмір пенсії по Україні на 1 квітня 2018 року по регіонах України

Пенсійна реформа у разі її комплексного проведення може стати одним з реальних реформаторських кроків, адже пенсійні проблеми кардинально впливають на суспільні настрої, фінанси країни та економіку в цілому. Нова пенсійна система буде ґрунтуватися на простих і справедливих засадах призначення пенсії, в тому числі з першого рівня. Запровадження трирівневої пенсійної системи дозволить закласти міцний фундамент достойної пенсії для нинішніх та майбутніх поколінь.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що діючий фінансовий механізм функціонування державного пенсійного фонду в Україні відповідає умовам становлення та розвитку пенсійного страхування. Визначення основних елементів фінансового механізму функціонування пенсійних фондів в Україні (методів, інструментів, важелів) та критичний підхід до їх характеристики дає змогу зробити висновок, що зростання ефективності функціонування усього фінансового механізму можливе лише при системному підході до їх застосування. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в обґрунтуванні системи організаційних заходів щодо підвищення ефективності фінансового механізму функціонування пенсійних фондів в Україні в контексті формування та використання їх фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириленко О. П. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: монографія / О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк та ін. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 350 с.
2. Федорець М. Г. Сучасний стан та основні напрями реформування пенсійної системи в Україні [Електронний ресурс] / і–Режим доступу: <http://www.jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/1484/1513>.
3. Овчаренко Я. І. Аналіз системи загальнообов'язкового пенсійного страхування [Електронний ресурс] / Я. І. Овчаренко // Ефективна економіка. – 2016. – №4. – Режим доступу: <http://www.economy.pauka.com.ua/?op=1&z=4927>.
4. Філоненко О. А. Шляхи оптимізації стратегічних напрямів та механізмів державного регулювання системи пенсійного забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://official.chdu.edu.ua/article/view/60534>.
5. Хемій Г. Фінансова стійкість системи державного пенсійного страхування України / Г. Хемій // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2014. – Вип. 3. – С. 88-94.

6. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України: постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF>.

7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від № 1058-IV від 9 липня 2003 року 1058-IV [Електронний ресурс] // – Режим доступу: 9/ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/723-2017-%D1%80>.

8. Звіт про виконання бюджету за 2017 рік [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=277118>.

9. Кириленко О. П. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: монографія / О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк та ін. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 350 с.

10. Федорець М. Г. Сучасний стан та основні напрями реформування пенсійної системи в Україні [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://www.jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/1484/1513>.

11. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України: постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF>.

Стасюк

Наталія Володимирівна,
студентка групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Канцур Інна Григорівна,
к.е.н., доцент кафедри

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті досліджено теоретичні основи бюджетного регулювання економіки України. Визначено роль Державного бюджету у реалізації соціально-економічної політики та розв'язанні економічних проблем.*

***Ключові слова:** бюджетне регулювання, бюджетна політика, бюджет, доходи бюджету, видатки бюджету, економічний розвиток.*

Постановка проблеми. Економічний розвиток будь-якої країни неможливий без регулювання з боку держави. Бюджет є ефективним засобом здійснення державної політики, спрямованої на забезпечення життєдіяльності суспільства, і насамперед – ефективних процесів розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту між населенням, окремими господарськими структурами і територіями, усунення перешкод функціонування ринкових механізмів у розміщенні ресурсів та забезпеченні суспільними благами, стимулювання ділової і інвестиційної активності, підтримки рівня зайнятості, стабілізації економічного стану в державі. На сучасному етапі розвитку бюджет є головним інструментом регулювання економічної ситуації в країні. Саме тому, значення бюджету в регулюванні економічних і соціальних процесів обумовлюється роллю держави в економічному житті суспільства, що і визначає актуальність даного дослідження.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідженням проблем бюджету, системи бюджетного регулювання економіки та бюджетної політики в Україні, присвячені праці багато науковців та фінансистів, зокрема: Боярко І.М., Зимовець В.В., Василик О.Д., Єфименко Т.І., Чугунов І.Я., Канцур І.Г., Кириленко О.П., Лисяк Л.В., Луніна І.О., Мельник В.М., Огонь Ц.Г., Опарін В.М., Пасічник Ю.В., Тарангул Л.Л., Яценко А.В. та інші. З числа зарубіжних вчених вагомий внесок у дослідження проблематики зробили: Е. Бауманн, А. Венгер, Дж.М. Кейнс, А. Лаффер, П. Самуельсон, Л. Штейн, П. Кругман тощо. У працях цих

науковців детально вивчалися як теоретичні, так і практичні питання щодо становлення, розвитку та функціонування бюджету як економічної категорії, аналіз питань формування та реалізації бюджетної політики на різних етапах розвитку суспільства. Незважаючи на велику кількість наукових праць та значних здобутків у цій сфері, в Україні бюджетне регулювання недостатньо ефективно і не дає бажаних результатів, з чим пов'язана потреба у подальших дослідженнях.

Метою статті є дослідження ролі та значення бюджетного регулювання для економіки України в сучасних умовах нестабільності, визначення проблем та напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Діяльність та функціонування держави не можливе без наявності фінансових ресурсів, рівень яких є важливим для забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Фінансові ресурси відображають сукупність коштів, які перебувають у розпорядженні держави та спрямовуються, в основному, на задоволення потреб суспільства. Саме бюджетне регулювання і є ефективним інструментом впливу держави на соціально-економічні процеси, що відбуваються в країні [1, с. 6].

Бюджетна система є провідною ланкою державних фінансів. Бюджет є інструментом реалізації соціально-економічної політики і відображає систему перерозподільних відносин у суспільстві, що охоплює кожного економічного суб'єкта.

У демократичних країнах бюджетне регулювання формується під впливом складних процесів і компромісів взаємодії суспільних інтересів, бізнесу й держави та залежить від економічного, соціального, політичного, екологічного характеру першочергових завдань суспільного розвитку.

В Україні бюджету належить провідне місце в системі регулювання економіки держави, створення сприятливого фінансового середовища для інтенсивного розвитку ринкових відносин, забезпечення макроекономічної рівноваги [2, с. 16].

Бюджет виконує роль фінансового посередника та фінансової бази, яка необхідна для виконання державою своїх завдань, функцій та формування основ економічної, в тому числі і фінансової та бюджетної політики. Варто зазначити, що бюджетне регулювання економіки для будь-якої країни є інструментом здійснення перспективних планів, а тому має відповідати фінансовим цілям та орієнтирам соціально-економічного розвитку.

Змістом бюджетного регулювання держави є розроблення основних напрямів формування та використання бюджетних коштів, зважаючи на необхідність виконання завдань, поставлених перед суспільством на певному етапі його розвитку [3, с. 160].

Таким чином, бюджетне регулювання – це сукупність заходів, за допомогою яких держава через бюджетну систему розподіляє та перерозподіляє частину ВВП для збалансування й вирівнювання бюджетів нижчого рівня, а також регулює соціально-економічні процеси з метою необхідних перетворень на благо суспільства.

Одним із ключових механізмів державного регулювання є бюджетна політика, яка становить сукупність заходів держави з організації та використання бюджетних ресурсів для забезпечення її економічного і соціального розвитку [4, с. 54].

Досліджуючи систему бюджетного регулювання слід зазначити, що її вагомим елементом є бюджетна політика, яка передбачає регулювання дохідної та видаткової частини бюджету, як наслідок бюджетного дефіциту чи профіциту. Бюджетна політика є інструментом реалізації стабілізаційної функції держави та стимулювання економічного розвитку. Ефективність бюджетної політики визначається тим, наскільки вона поєднує інтереси бюджетної системи та наскільки контролює цільовий характер руху бюджетних коштів.

Для реалізації бюджетної політики у країні створюється бюджетний механізм, у якому відображаються напрямки бюджетної політики в соціально-економічному регулюванні. Бюджетний механізм містить сукупність засобів, які застосовує держава з метою організації бюджетних відносин та забезпечення належних умов для соціально-економічного розвитку. Фінансовими потоками, що пронизують фінансовий механізм, є доходи і видатки державного бюджету [5, с. 17].

Доходи бюджету відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку країни. Централізація частини ВВП і фінансових ресурсів держави у бюджетах різних рівнів дає можливість проводити єдину фінансову політику, забезпечувати перерозподіл коштів на користь пріоритетних видів економічної діяльності, задовольняти приблизно на однаковому рівні потреби соціальної сфери, незалежно від того, на якій території функціонують її установи. Доходи бюджету, з одного боку, є результатом розподілу ВВП між різними учасниками відтворювального процесу, а з іншого – об'єктом подальшого розподілу сконцентрованої в руках держави вартості, тому що остання використовується для формування бюджетів різних рівнів [6].

Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» визначено доходи Державного бюджету України у сумі 917 879 366,4 тис. гривень, зокрема доходи загального фонду Державного бюджету України (ДБУ) - у сумі 842 853 634,3 тис. гривень та доходи спеціального фонду Державного бюджету України – у сумі 75 025 732,1 тис. гривень [7].

Аналізуючи дохідну частину бюджету, варто зазначити, що найбільшу частку у структурі доходів ДБУ станом на 01.09.2018 р., а саме 79,79%, займають податкові надходження, де переважає податок на додану вартість (ПДВ) – 38,9% (9,1% ПДВ з вітчизняних товарів, 29,8% – з імпортованих товарів), податок на прибуток підприємств (ППП) – 11,9%, акцизний податок – 12% (7% акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів, 5% – з ввезених в Україну підакцизних товарів), ввізне та вивізне мито – 2,79% та 0,07% відповідно. До державного бюджету станом на 01.09.2018 р. надійшло 607 563 200 тис. гривень., план доходів виконано на 66,2% [8]. Акумуляування бюджетних коштів відбувається з метою фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку країни.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» визначено видатки Державного бюджету України у сумі 991 699 998,4 тис. гривень, зокрема видатки загального фонду Державного бюджету України – у сумі 908 466 531,3 тис. гривень та видатки спеціального фонду Державного бюджету України – у сумі 83 233 467,1 тис. гривень [7].

У структурі видатків Державного бюджету України на 1.09.2018 р. за економічною класифікацією найбільшу частку займають поточні трансферти – 37,4%, оплата праці і нарахування на заробітну плату – 18,2%, соціальне забезпечення – 18%, обслуговування боргових зобов'язань – 11,4%. Видатки державного бюджету станом на 01.09.2018 р. становили 595 212 000 тис. гривень., план видатків виконано на 60% [9].

У 2017 р. бюджет України виконувався з дефіцитом, у 2018 р. граничний обсяг дефіциту Державного бюджету України у сумі 80 649 380 тис. гривень [7].

Аналізуючи дані видаткової та дохідної, можна сказати, що обсяг видатків бюджету залежить від багатьох факторів, передусім від стану розвитку національної економіки. Якщо у країні відбувається економічне зростання, то збільшуються доходи і відповідно видатки. За допомогою видатків здійснюється вплив на економічний потенціал країни, виробничі потужності, що, у свою чергу, спричиняє зворотний ефект на

прискорення науково-технічного прогресу та збільшення обсягів доходів до бюджету.

Тому можна сказати, що проблеми бюджетного регулювання економіки в Україні на сучасному етапі, пов'язані не лише з обмеженістю фінансових ресурсів у бюджеті, а й несправедливим розподілом коштів, що негативно впливає на соціальний захист населення. Необхідним є усунення недосконалостей у бюджетному процесі, що і має вирішити бюджетна реформа, зокрема, децентралізація.

А враховуючи курс на євроінтеграцію, основною проблемою у фінансуванні суспільних потреб залишається удосконалення інструментів дії бюджетного механізму та бюджетної політики відповідно до європейських стандартів, що забезпечуватиме раціональний та ефективний перерозподіл національного доходу з метою підвищення рівня життя і соціальних гарантій населення країни. Актуальним наразі є застосування таких сучасних методик і прогресивних підходів в удосконаленні бюджетної політики, які підтверджені світовим досвідом. Адже у розвинутих європейських країнах бюджетну політику уже довгий час розглядають як ключовий фактор соціально-економічного розвитку [10].

Висновки. Можемо сказати, що бюджетне регулювання є надійним і дієвим інструментом впливу на економічні процеси та сприяє розвитку суспільства, але в Україні є недоліки, які не дозволяють працювати на бажаний результат. Основною і найвагомішою проблемою залишається недосконалість механізму прозорого, ефективного та справедливого розподілу валового внутрішнього продукту.

Вирішення зазначених вище проблем, враховуючи європейський досвід в частині удосконалення бюджетного регулювання економічних процесів, сприятиме формуванню ефективного бюджетного регулювання, що забезпечить віддачу при поєднанні різних форм та методів втручання держави в економічне життя та соціальну сферу і дасть можливість підвищувати соціальні стандарти, стабілізувати соціально-економічні відносини в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник В.М. Фіскальний механізм забезпечення соціального розвитку України: монографія / В.М. Мельник, І.Г. Канцур, М.М. Мельник. – Тернопіль: ФОП Осадца В.М., 2017. – 200 с.
2. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку: автореф. дис. д-ра екон. наук / В. В. Зимовець. – К., 2011. – 33 с.

3. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання: навч. посіб. / І. Я. Чугунов – К. : НДФІ, 2005. – 259 с.

4. Боярко І. М. Ефективність фінансів державного сектору економіки в системі управління соціально-економічним розвитком України: монографія / І.М. Боярко, Н.А. Дехтяр, О. В.Дейнека. – Суми: Університетська книга, 2013. – 165 с.

5. Бауманн Е. Планування й формування реалістичного та прозорого бюджету / Е. Бауманн // Фінанси України. – 2014. – № 9. – С. 7–20.

6. Особливості бюджетного регулювання ринкової економіки України / Г.Г. Стростенко, А.В. Сурженко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. - 2014. – Том 15. – № 2. – С. 93-99.

7. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 22.08.2018 р. № 3-4. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19/ed20180822>

8. Доходи держбюджету України / Офіційний сайт Міністерств фінансів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2018>

9. Видатки держбюджету України / Офіційний сайт Міністерств фінансів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>

10. Канцур І.Г. Бюджетна політика як інструмент соціально-економічного розвитку держави в умовах євроінтеграції / І.Г. Канцур // Ефективна економіка. – 2017. - №10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=10&y=2017>

Страховська

Юлія Олександрівна,

студентка групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Гордей Оксана Дмитрівна,

д.е.н., професор,

професор кафедри

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Людський капітал – важливий ресурс постіндустріального суспільства. Техніка, що створює багатства, втілюється в життя через технологічні знання і організаційні вдосконалення. І лише досвідчена кваліфікована робоча сила здатна управляти високотехнологічним процесом. Окрім цього, необхідне знання ділової кон'юнктури, ринкових можливостей, способів їх практичного застосування, але і в цьому випадку нам потрібні знання людини, її «капітал», що використовується у процесі виробництва для створення багатства суспільства.

Під людським капіталом в економіці мається на увазі наявний у людини запас знань, здоров'я, навичок, досвіду, які використовуються індивідом для отримання доходу [1, р. 15].

Процес відтворення людського капіталу як частини національного багатства країни неможливий без домашніх господарств. Важливим завданням домашнього господарства є створення внутрішніх інвестицій в людський капітал. Розглянемо, яким чином проблема формування якісного людського капіталу реалізується в сучасних домашніх господарствах.

Одним із найважливіших чинників, які впливають на відтворення людського капіталу та формування фінансового потенціалу домашніх господарств, є якість життя членів домогосподарства. Говорячи про найбільш важливі проблеми у сфері якості життя, жителі міста віддають пріоритет проблемі створення робочих місць з гідним рівнем оплати праці [2].

Практично таке ж важливе значення сучасні домогосподарства надають житловій проблемі та якості медичного обслуговування, турбує людей також екологічна ситуація в місті та якість і вартість комунальних послуг.

З точки зору ефективності відтворення людського капіталу варто звернути увагу на незадоволення медичним обслуговуванням та робочими місцями. Ці позиції істотно впливають на формування фінансового потенціалу домашніх господарств через капітал здоров'я і капітал освіти. Згідно з результатами проведеного дослідження головними проблемними зонами при формуванні людського капіталу в домашньому господарстві є наявність бюджету на розвиток і збереження та підтримку здоров'я членів домашнього господарства. Подібний розподіл оцінок чинників, що впливають на якість формування людського капіталу у середині домашнього господарства, співвідноситься із зовнішніми факторами: низька якість медичного обслуговування, низький рівень заробітної плати.

Тобто, можна зробити висновок, що якість зовнішніх чинників впливає на ефективність дії внутрішніх чинників. До зовнішніх чинників відносяться умови і якість життя населення в регіоні. Умови і якість життя залежать від середнього рівня доходів і прожиткового мінімуму, від можливостей отримання послуг охорони здоров'я, якості та можливості отримання освіти, динаміки міграції трудових ресурсів, наявності відповідних кваліфікації робочих місць та політики держави у плані соціально забезпечення і підтримки культурного розвитку населення.

Державний механізм передбачає регулювання процесу відтворення людського капіталу в домашніх господарствах за допомогою наступних інструментів:

- сімейна політика, спрямована на зміцнення інституту сім'ї, формування сімейних цінностей і культурного рівня членів домогосподарств;
- створення системи податкових пільг, стимулюючих інвестиції в освіту;
- освітньо-культурні заходи, що підвищують якість освіти та рівень культурного розвитку людського капіталу.

Консолідований механізм передбачає використання наступного набору інструментів:

- надання кредитів на пільгових умовах для підвищення рівня добробуту домогосподарств;
- створення програм з добровільного працевлаштування неповнолітніх, що дозволяють накопичувати знання і досвід на більш ранніх стадіях, прискорюючи тим самим створення якісного людського капіталу.

Фірмовий механізм включає наступні інструменти: оплата послуг охорони здоров'я і освітніх послуг. Працедавці як ніхто інший зацікавлені у продовженні періоду життя – людського капіталу на ринку та у підвищенні рівня професійних знань своїх працівників;

- співфінансування сімейного відпочинку, що дозволить більшій кількості домогосподарств (особливо тих, які мають низький рівень доходу) отримати можливість відновлення сил, здоров'я, що підвищить життєздатність їх людського капіталу;

- диференціація рівня оплати праці з урахуванням кількості утриманців в домашньому господарстві. Даний інструмент дозволить багатьом домашнім господарствам отримати додаткові кошти для розвитку і навчання дітей, тобто підвищити ефективність капіталу освіти. Не секрет, що значна частина учнів та студентів середньо-спеціальних навчальних закладах просто не мають достатніх коштів для вступу до ВНЗ. Підвищення рівня доходу в сім'ях з кількістю дітей більше 2 дозволить їм сформувавши бюджет коштів на навчання.

Основні якісні характеристики потенційного носія людського капіталу закладаються на мікрорівні – в домашньому господарстві. Домашнє господарство, будучи основною ланкою відтворення людського капіталу, накопичує і розвиває здібності, які надалі проявляються у формі реалізації людського капіталу в економічній системі [2].

Модель показує, що спостерігається взаємозалежність між людським капіталом та індивідуальним потенціалом мікрорівня відтворення (домогосподарства). Тобто, якість відтворення людського капіталу залежить від потенційних можливостей домашнього господарства. У свою чергу, людський капітал, сформований в цьому домашньому господарстві, впливає на його потенціал.

Культурний капітал впливає на трудову мотивацію і економічну культуру та на мобільність і соціальну активність. Сформовані під дією біологічного і фінансового капіталу здібності та схильності особи, а також творчі нахили особи формують у членів домашнього господарства потреби у безперервній освіті та саморозвитку. Якість і тривалість навчання, а також прищеплені цінності та моральні норми, утворені за рахунок фінансового капіталу і людського капіталу батьків, формують певний запас знань, навичок, професійних мотивацій. У свою чергу, стратегії самозбереження і підтримання здорового способу життя, а також соціальний статус і доступність соціальних ресурсів, отримані за рахунок людського капіталу батьків і соціального капіталу домогосподарства, утворюють інтерес до певної професійної діяльності. І, нарешті,

сформовані під впливом соціального і культурного капіталу трудова мотивація й економічна культура та мобільність і соціальна активність сприяють розвитку можливості компенсації упущених заробітків.

У свою чергу, сформовані потреби в освіті, певний запас знань, навичок і професійної мотивації, інтерес до певної сфери діяльності та можливості компенсації упущених заробітків формують людський капітал особи.

Особливістю відтворення людського капіталу на цьому рівні є те, що основним об'єктом інвестицій в людський капітал виступають діти, а головна роль у накопиченні людського капіталу дітей належить батькам. При цьому діти не можуть контролювати накопичення людського капіталу, оскільки рішення приймають батьки, а в потім – держава. Рішення щодо інвестицій в людський капітал дітей стикаються з матеріальними, тимчасовими обмеженнями і системою переваг та ціннісних орієнтацій дітей.

Добробут сім'ї багато в чому визначає і запас здоров'я дітей, який є дуже важливим чинником відтворення людського капіталу. Фінансові можливості сім'ї визначають стан здоров'я як дітей (зниження смертності, поліпшення якості харчування та медичного обслуговування), так і самих батьків (вибір місця проживання у сприятливих екологічних умовах, можливості якісного відпочинку, медичних послуг і тому подібне) [3, с. 78].

У рамках сім'ї зароджується і формується здатність до праці. Найбільш важливі характеристики робочої сили на сучасному етапі розвитку економічної системи – творче мислення, здатність до безперервного навчання, здатність до ефективної адаптації до умов зовнішнього економічного, соціального, політичного середовища. Здатність до ефективного управління інформацією також формується у процесі виховання, основна частина якого здійснюється сім'єю і домашнім господарством.

Отже, індивідуальний потенціал домашнього господарства характеризується наявністю біологічного та фінансового капіталів, людського капіталу батьків, соціального і культурного капіталів. Біологічний капітал домашнього господарства впливає на здібності та спрямованість особистості і на ступінь розвитку індивідуальних творчих здібностей. Фінансовий капітал впливає на розвиток творчих здібностей і на якість та тривалість навчання. Людський капітал батьків впливає на якість і тривалість навчання, цінності та моральні норми, стратегії самозбереження та підтримку здорового способу життя. Соціальний капітал впливає на стратегії самозбереження і підтримку здорового способу життя,

соціальний статус і доступність соціальних ресурсів, мобільність і соціальну активність членів домашнього господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hayek F.A. Individualism and Economic Order. – London, Routledge, 1948. – 254 p.
2. Проблеми та перспективи реалізації грошово-кредитної політики в Україні [Електронний ресурс] / Харківський національний університет будівництва та архітектури. – Режим доступу: <http://fin.kharkov.ua/ua/index.html>
3. Лук'янець О.В. Методичні підходи до визначення індикаторів фінансової стійкості домогосподарств // Наука й економіка, 2013. – №3 (15). – С. 77 – 82.

Ткаченко Світлана Євгеніївна,
студентка групи ФМСБ-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Кужелєв

Михайло Олександрович,

д.е.н., професор

ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ НОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

***Анотація.** В статті досліджено процес фінансування зовнішньоекономічної діяльності на українських підприємствах. Розглянуто не-традиційні джерела фінансування, висвітлено їх переваги та недоліки. На основі цього проаналізовано перспективи розвитку таких джерел на вітчизняних підприємствах в умовах світової фінансової кризи.*

***Ключові слова:** ЗЕД, фінансування ЗЕД, факторинг, форфейтинг, документарне інкасо, лізинг, документарний акредитив.*

Постановка проблеми: На сучасному етапі економічного зростання в Україні, у зв'язку зі вступом нашої країни до СОТ, посиленням співробітництва з ЄС щодо процесу інтеграції, а також швидкого розвитку міжнародної торгівлі з країнами усього світу, перед державою постає питання щодо можливостей українських підприємств забезпечити себе в повній мірі фінансовими ресурсами для співпраці з іноземними партнерами за для здійснення взаємовигідної торгівлі.

Ще більшої актуальності дане питання набуло у зв'язку з розвитком світової фінансово-економічної кризи, після якої українській економіці необхідно активно шукати дієві чинники стабілізації, належного відновлення обсягів виробництва та забезпечення подальшого розвитку національного господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Питання фінансування зовнішньоекономічної діяльності досліджувала велика кількість вітчизняних вчених, таких як, зокрема, Н.Левус, М. Яценко, Ю. Максименко, Ю. Козак, В. Курищук, Ю. Макогон, В. Пащук, М. Кужелєв, Л. Римарева, Ю. Сабах, Є. Савельєв, Н. Салій, Г. Тодосейчук, О. Федірко, Т. Циганкова, Л. Чорна, В. Шевчук.

Значний внесок у дослідження проблем застосування новітніх джерел фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання стосовно окремих його аспектів, загальних принципів та форм зробили такі вчені, як, зокрема, С.Науменкова, С. Міщенко, С. Казанцев, М. Калініна, А. Кандиба, Л. Красавіна, І. Носкова, Л. Островський, О. Паршина, Л. Руденко.

Виклад основного матеріалу: Фінансування зовнішньоекономічної діяльності підприємства може здійснюватись з двох джерел: власних і позикових. До основних власних джерел можна віднести самофінансування, яке пов'язане з реінвестуванням прибутку та дезінвестиції, суть якого полягає в продажі підприємством своїх фінансових вкладень в цінні папери інших підприємств і тим самим залучення коштів для фінансування ЗЕД. Але оскільки власного фінансування недостатньо, то в світі набирає обертів тенденція міжнародних розрахунків у кредит. Але й тут виникають проблеми, так як кредитування як форма прямого фінансування пов'язана з великою кількістю ризиків. Новим для України напрямом фінансування ЗЕД є використання документарних інструментів, прикладом яких є надання непокритих акредитивів та гарантій, підтвердження документарних інструментів без покриття, оскільки він дозволяє мінімізувати клієнту свій комерційний ризик, а також є більш дешевший і доступний для підприємства. Тому можна вважати, що проблемам кредитування ЗЕД приділяється небагато уваги, а новітні джерела фінансування ЗЕД мають вагоме значення і потребують детального дослідження.

Кредитування в міжнародній зовнішньоекономічній практиці є одним з інструментів стимулювання експортерів. Провівши аналіз різних форм фінансування діяльності підприємств, до нових джерел, які тільки набувають популярності та мають тенденції до розвитку в Україні можна віднести факторинг та форфейтинг.

Факторинг - комісійна операція, при якій клієнт переуступає дебіторську заборгованість факторинговій компанії з метою миттєвого отримання більшої частини платежу, гарантії повного погашення заборгованості, зниження витрат по веденню рахунків [1].

Звертаючись до послуг факторингу, підприємство має можливість поміняти свої борги на грошові кошти у будь-який потрібний момент і тим самим поліпшити власний фінансовий стан. При цьому господарюючий суб'єкт позбувається ризику непогашення боргів (ненадходження оплати), який бере на себе факторингова фірма. Крім того, у підприємства-кредитора (клієнта) скорочуються витрати на обслуговування його дебіторської заборгованості [2].

Отже, факторинг – це особливо вигідна для підприємств дрібного та середнього бізнесу форма фінансування, що дає змогу експортерам сконцентруватися на виробничих проблемах. Вона прискорює одержання більшої частини платежів, гарантує повне погашення заборгованості та знижує витрати на ведення рахунків.

Практичне здійснення факторингової операції за сучасної економічної ситуації в нашій державі ускладнене. Однією з причин є проблема оцінки фінансового стану (платоспроможності) підприємства-боржника, висока ймовірність неповернення боргів дебіторами. У зв'язку з цим факторингові операції не можуть здійснюватися за короткий період часу та є дорогими (високою є вартість таких банківських послуг) [2].

Операцією, подібною до факторингу, є форфейтинг, тобто одна з форм короткострокового та середньострокового кредитування зовнішньоторговельних угод у формі придбання банком платіжних зобов'язань, поданих у формі векселів, без права зворотної вимоги до продавця [3].

Це означає, що покупець цих вимог бере на себе комерційні ризики, пов'язані з неплатоспроможністю імпортерів, без права регресу цих документів на колишнього власника [4].

Особливостями форфейтингу є наступне: 1. Інструментом форфейтингу є простий або перевідний вексель; 2. Довший термін кредитування – від 180 днів до 10 років; 3. Сума кредиту може бути досить високою внаслідок можливості синдикації; 4. Форфейтер виплачує суму боргу повністю за вирахуванням дисконту; 5. Форфейтер несе всі ризики несплати боргу включаючи політичні та валютні ризики при експорті товарів; 6. Передбачається можливість перепродажу форфейтером форфейтингового активу на вторинному ринку; 7. Вимагається гарантія третьої особи або аваль; 7. Не передбачає будь-якого додаткового обслуговування [5].

Основним недоліком форфейтингу є його вартість, адже він є досить дорогим видом банківських послуг, що пояснюється ризикованістю цієї операції для форфейтера. Але, використовуючи форфейтування, підприємство-експортер керується стратегічними міркуваннями, згідно з якими форфейтування може виявитись дуже вигідним для нього [6].

В Україні форфейтингові операції не набули поширення через високі рівні інфляції. Проте, цей інструмент фінансування експортних операцій у світовій практиці дедалі актуалізується, оскільки дає можливість швидко повертати і залучати кошти в оборот. Використання форфейтингу українськими експортерами може підвищити їх конкурентну спроможність, ліквідність, пришвидшити оборотність, скоротити фінансовий цикл діяльності тощо.

Ще однією нетрадиційною формою кредитування ЗЕД є лізинг. Лізинг – це комплекс майнових та економічних відносин, що виникають у зв'язку з придбанням у власність майна і наступного передання його у тимчасове користування та володіння за певну плату [7]. Лізинг є досить зручним і вигідним інструментом для підприємств, які тільки починають свою діяльність, а також для підприємств, які мають застарілі засоби праці. В умовах конкуренції лізинг дає можливість вижити малим, середнім і великим підприємствам, що потрапили у скрутне фінансове становище.

На сьогодні, можна стверджувати, що процес впровадження лізингу в Україні почався, але має ряд перешкод, що уповільнює його розвиток. Перш за все це законодавча система, що не забезпечує стабільної бази для здійснення лізингу, а також недостатня кількість фінансових ресурсів. Проте це дає можливість іноземним інвесторам надавати ефективніше довгострокове фінансування. Для того, щоб український ринок лізингу надалі мав розвиток необхідно розробити додаткові законодавчі акти та надати технічну підтримку.

Що стосується фінансування імпорту, то його можна здійснювати за допомогою документарних інструментів, а саме шляхом використання таких послуг, як міжнародне документарне інкасо, документарний акредитив.

Документарне інкасо – це інкасування через банк суми, що належить отримати від покупця проти вручення пакета документів. Використання документарного інкасо під час розрахунків надає більшого захисту імпортеру у порівнянні з банківським переказом, оскільки він не здійснює платіж по інкасо до моменту отримання документів або здійснення акцепту тратти [7].

Документарний акредитив – це всесвітньо визнана та найбільш захищена форма міжнародних розрахунків. Акредитив є угодою, окремою від договору купівлі-продажу чи іншого документа, що має силу договору, на якому його засновано.

Документарний міжнародний акредитив є зручною для підприємців формою кредитування, адже має низку значних переваг: – акредитив надійно страхує багато ризиків, з якими зіштовхується підприємство під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності; – клієнт отримує дуже гнучкий інструмент, який можна використовувати для розрахунків за найрізноманітнішими угодами; – правила використання акредитивів визначені авторитетною міжнародною організацією та визнаються практично в усьому світі, що зручно як клієнтам, так і банкам, оскільки кожен учасник угоди має чітке уявлення про свої права, зобов'язання та стандартні

вимоги, що висуваються до всіх учасників операції; – акредитив зручний як інструмент короткострокового фінансування.

Висновки. Отже, фінансування зовнішньоекономічної діяльності є надзвичайно важливим для розвитку вітчизняних підприємств, основна діяльність яких направлена на операції з іноземними партнерами. Проаналізовані вище джерела фінансування мають свої позитивні та негативні сторони. Суб'єкти господарювання ЗЕД використовують кожен з них в залежності від свого рівня розвитку, особливостей виробництва та потреб.

Щодо найбільш перспективних форм фінансування ЗЕД, які на сьогодні не дуже активно використовуються українськими підприємствами, на нашу думку є факторинг, що дозволяє підприємствам торгувати на умовах відкритого рахунку, загальноприйнятого в усьому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пфайфер В.В. Факторинг як джерело фінансування підприємства // Сучасні тенденції фінансового ринку: матеріали науково-практичної конференції (м. Львів, 11 квітня 2015 рік.). Львів, 2015;
2. Владимир О. М. Основи підприємницької діяльності: навчально-методичний посібник / О. М. Владимир. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016. – 168 с.;
3. Науменкова С., Міщенко С. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 532 с.;
4. Левус Н. Суть форфейтингу, його переваги і недоліки // електронне видання. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=1668> (дата звертання 03.10.2018);
5. Банківська справа, Кредит: Електронний блог від 14.11.2016 року. URL: <http://bankografo.com/factoring-i-forfeiting-u-chomuriznitsya.html> (дата звернення 03.10.2018);
6. Factors Chain International. URL: <http://www.fci.nl> (дата звернення 03.10.2018);
7. Яценко М.С., Максименко Ю.С. Альтернативні форми фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання // Глобальні та національні проблеми економіки. 2018, №22. ст. 886-893;
8. Кужелев М.О., Стабіас С.М. Механізм кредитування корпоративного сектору економіки в умовах динамічного зовнішнього середовища // Фінанси, грошовий обіг та кредит: матеріали науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 2013 рік.). Ірпінь, 2013, ст.188-192.

Товста Оксана Михайлівна,
студентка групи ФМУ-17-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Ріппа Марія Богданівна,
к.е.н., доцент кафедри

ОЦІНКА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Правова держава та демократія є головними передумовами незалежного контролю державних фінансів. Утвердження ринкових відносин в Україні супроводжувалось зміною джерел формування фінансових ресурсів, принципів фінансування та кредитування, ціноутворення, складу фінансово-кредитної системи. Сформувався широка сфера діяльності для фінансового контролю, що потребує певної зміни та удосконалення наявної системи контролюючих органів. В цьому контексті доцільним є вивчення досвіду зарубіжних країн щодо організації державного фінансового контролю.

Ступінь дослідження. Серед наукових досліджень вітчизняних учених, у яких висвітлено проблеми вивчення зарубіжного досвіду державного фінансового контролю варто звернути увагу на праці Бігухи М.Т., Бутинця Ф.Ф., Дмитренка Г.В., Дорош Н.І., Іванової І. М., Германчука П.К. , Губанової Т.О., Гуцеленко Л.В., Мамишева А.В., Рубан Н.І., Стефанюка І.Б. й інших.

Мета. Метою є дослідження особливостей здійснення державного фінансового контролю у зарубіжних країн а також дослідження можливості використання зарубіжного досвіду побудови системи державного фінансового контролю для застосування певних його аспектів в українській контрольній діяльності.

Виклад основного матеріалу. У 1977 році на IX Конгресі Міжнародної організації вищих органів контролю державних фінансів (INTOSAI), яка включає 130 країн світу, була прийнята Лімська декларація керівних принципів аудиту державних фінансів, що визначає загальні положення розвитку державного фінансового контролю у демократичних країнах.

Згідно з цим документом здійснення контролю є невід'ємною складовою управління публічними фінансовими ресурсами. Фінансовий контроль вважають частиною державного регулювання, який здійснюється

передусім у формі попереднього контролю. Головною метою Лімської декларації є заклик до незалежності аудиту державних фінансів.

З 1998 року Рахункова палата України стала членом INTOSAI. Рахункова палата виконує свої функції незалежно від будь яких органів держави і наділена повноваженнями щодо організації контролю і аналізу за виконанням державного бюджету[2, с.832].

Вищий контролюючий орган повинен бути зовнішнім, що гарантує незалежність його дій і прийнятих рішень від стороннього впливу, а отже, функціональну та організаційну незалежність. Основою фінансової незалежності виступає забезпечення відповідними ресурсами.

У переважній кількості розвинутих країн світу, у тому числі ЄС, фінансовий контроль здійснює Рахункова палата, а також урядові контрольно-ревізійні служби. Так у Фінляндії та Франції Рахункова палата контролює діяльність усіх федеральних підприємств, приватних підприємств із 50-відсотковою часткою держави, страхових установ федерації, решту установ і організацій, якщо вони розпоряджаються державними коштами.

Для прикладу в Австрії Рахункова палата реалізує перевірки не лише державного господарства федерації, а й контролює діяльність місцевих органів влади, благодійних фондів тощо[1, с.114].

В обов'язки державної Рахункової палати Угорщини, входить також контроль діяльності податкового управління, державної митниці, управління гербових зборів і навіть господарська діяльність партій.

Класичним прикладом щодо організації державного фінансового контролю в президентській республіці є Сполучені Штати Америки (рис.1).

Одним із основних видів контролю виконання бюджету, який реалізується органами державного фінансового контролю зарубіжних країн є аудит ефективності.

Основними критеріями державного контролю діяльності державних і приватних підприємств у Франції є обов'язкове відрахування в федеральний бюджет належних сум платежів та виконання урядових замовлень. В державному секторі економіки, крім того, об'єктом державного контролю є ефективність роботи підприємств шляхом зіставлення видатків і реалізації продукції, витрачання державних коштів та використання державного майна за цільовим призначенням.

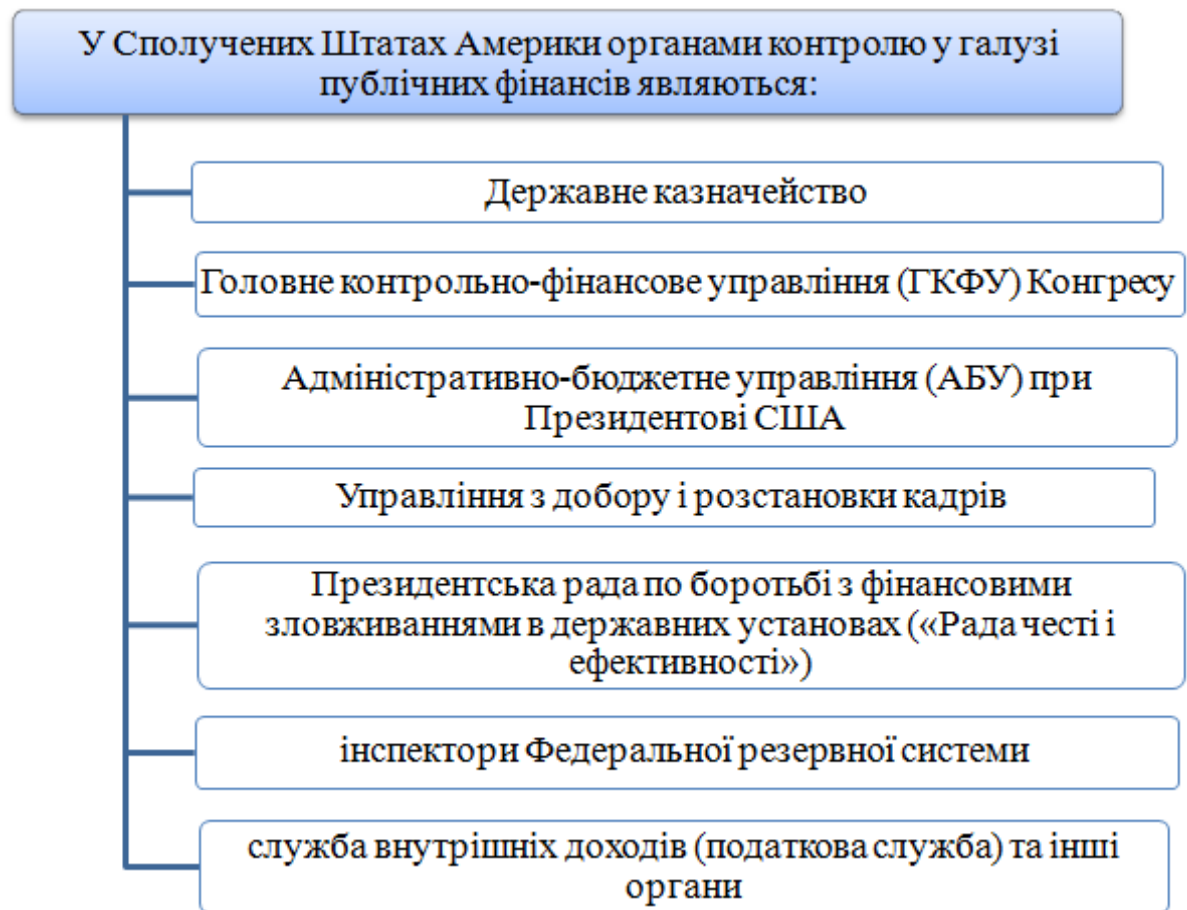

Рис. 1. Органи державного контролю США у галузі фінансів

Джерело: складено автором за даними [6].

Зокрема, проаналізувавши діяльність в частині організації державного фінансового контролю Франції можна зробити такі висновки і пропозиції щодо застосування в українській контрольній діяльності.

1. Підрозділи Міністерства економіки, фінансів і промисловості Франції при здійсненні урядового фінансового контролю, орієнтуються передусім на попередження і недопущення фінансово-бюджетних порушень. Забезпечення таких результатів можливе за рахунок візуванням фінансовими державними контролерами юридичних і бухгалтерських документів, які надають право на здійснення певних видатків, а також обслуговуванням всіх видатків державного і місцевих бюджетів в органах казначейства.

З огляду на це, в практику діяльності Державної аудиторської служби України (ДАСУ) доречно впровадити виконання контролю у формі фінансового аудиту з одночасним закріпленням за кожною бюджетною установою відповідальних працівників задля організації допомоги у правильному застосуванні фінансового законодавства, при цьому

надавши право здійснювати візування документів за високоризикованими операціями [3, с.145].

2. Органами державного фінансового контролю Франції виступають Генеральна інспекція фінансів та Рахункова палата. Генеральна інспекція фінансів Франції перш за все контролює не операції з бюджетними коштами на рівні держави та на місцевому рівні, а реалізує подальший контроль у формі аудиту за якістю внутрішнього контролю, дотриманням процедур органами казначейства, фіскальної служби, інших підрозділів Мінфіну, охоплюючи фінансових і державних контролерів.

Спираючись на особливості організаційної структури Франції, в організації системи державного фінансового контролю Україні доцільно реалізувати наступне: а) законодавчо окреслити і закріпити систему внутрішнього контролю, організація якого покладена на керівника установи, організації чи підприємства; б) врегулювати право органів ДАСУ оцінювати стан внутрішнього фінансового контролю у розпорядників і одержувачів бюджетних коштів; в) сформулювати їх повноваження на перевірку (вивчення) рівня контрольно-економічної роботи місцевих фінансових органів, органів Держказначейства та державної фіскальної служби.

3. У Франції підрозділами Мінфіну майже не застосовується така форма контролю, як ревізія. Не зважаючи на це, перелік видів контролю, якими користуються підрозділи Мінфіну Франції є більшим ніж органи ДАСУ, оскільки їх контрольна діяльність здійснюється у різних формах [5, с.48].

Враховуючи викладене, а також зміст доручень, які надходять до органів ДАСУ від Кабінету Міністрів України та правоохоронних органів, пропонується: законодавчо закріпити норму обов'язкового погодження з ДАСУ проектів законодавчих і нормативних актів, що стосуються використання бюджетних коштів і державного майна; додатково наділити органи ДАСУ правом виконувати фінансовий контроль у формі аналізу, моніторингу, фінансового і адміністративного аудиту, надання консультацій.

4. Аналіз діяльності місій Державного контролю Мінфіну Франції вказує на наявність тенденції до об'єднання в діяльності його службовців фінансового і економічного контролю. Зокрема, повноваження державних контролерів виходять за межі візування документів на здійснення господарських операцій, оскільки проводиться також постійний аналіз повноти виконання функцій та оцінюється якість надання послуг підконтрольним суб'єктом господарювання. У зв'язку з тим, що в Україні

існує проблема низького рівня прибутковості державних підприємств, доцільно розробити і затвердити постановою Кабінету Міністрів єдиний порядок здійснення органами державного фінансового контролю державного аудиту їх фінансово-господарської діяльності [4, с.65].

Висновки. В загальному, оцінка зарубіжного досвіду показує, що, по-перше, в кожній країні має місце державний контроль за дотриманням бюджетного законодавства, по-друге, державний фінансовий контроль здійснюється державними органами різними за статусом і підпорядкуванням, по-третє, переважна кількість органів спеціалізованого державного фінансового контролю отримали повноваження на рівночасне виконання фінансового контролю як у бюджетній сфері, так і у сфері підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний контроль у країнах ЄС: Організаційна структура та персонал державних ревізійних органів: Збірник. – К.: Парлам. вид-во, 2010.
2. Економічна енциклопедія: у 3 т. / ред. С.В. Мочерний та ін.: Видавничий центр «Академія», 2000. Т. 864 с.
3. Іванова І.М. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні. Фінанси України. 2005. №6. С.145 – 150.
4. Огляд методів контролю виконання бюджету на прикладах Франції, Швеції, Великобританії та США. – К.: Парлам. вид-во, 2002.
5. Пігенко В., Рахімкулов Е. Парламентський контроль за бюджетом: подібності і відмінності у практиці різних країн світу. – К.: ПСПУ, 2011.
6. Федеральний бюджетний процес у США: Управління фінансовою діяльністю: Посібник. – К.: Парлам. вид-во, 2011.

Українець Тарас Миколайович,
студент групи ФМА-17-1

ННІ фінансів, банківської справи

Науковий керівник:

Гордей Оксана Дмитрівна,

д.е.н., професор,

професор кафедри

СТАН ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

У статті висвітлено актуальні питання, пов'язані з з'ясуванням сучасного стану розвитку українських домогосподарств, наведено характеристики їх складу. Проведено аналіз структури сукупних доходів та витрат домогосподарств. Зроблено висновок про необхідний рівень доходу домогосподарств для покриття необхідних витрат

Питанням дослідження значення домогосподарств у вітчизняній економіці, а також аналізу структури їх доходів і витрат присвячено роботи ряду авторів, таких як, зокрема, Т. Кізима, С. Юрій [1], І. Козлова [3], О. Гордей, Ю. Станкевич, Н. Карпишин [4].

Мета статті полягає в визначенні поточного стану фінансів домогосподарств та аналізі домогосподарств за їх структурою, доходами та витратами для визначення оптимального рівня доходу для покриття необхідних витрат.

Основними завданнями цієї статті є:

1. Визначити поточний стан фінансів домогосподарств
2. Проаналізувати склад домогосподарств
3. Дослідити структуру сукупних доко хід та витрат українських домогосподарств

Протягом останніх років економічна ситуація в Україні радикально змінилася. Зміни, що відбуваються, відчуються як на макроекономічному рівні, у масштабі всієї країни, так й на мікроекономічному рівні, в окремих домогосподарствах. Аналіз динаміки макропоказників є важливим для визначення економічного і соціального становища, але не менш важливим є аналіз динаміки змін на рівні першої ланки суспільства, на рівні домогосподарств.

Домогосподарства як інституціональний сектор виступають єдиним постачальником трудових ресурсів, найбільшим споживачем товарів і послуг, акумулятором інвестиційних ресурсів економічної системи, тому є важливим складником стабільного розвитку економіки.

Згідно із системою національних рахунків, домогосподарства є одним із п'яти секторів національної економіки (поряд із нефінансовими та фінансовими корпораціями, сектором загального державного управління та некомерційними організаціями) [1, с. 342].

На рівень матеріального добробуту господарств впливають зміни в економіці України, що останнім часом пов'язані з проведенням реформ. Найважливішими показниками, що використовують для характеристики матеріального добробуту населення, є показники ресурсів та витрат.

Значну роль в аналізі ресурсів та витрат домогосподарств відіграє їх кількісний склад, саме тому проаналізуємо склад домогосподарств (табл. 1).

Одним із важливих факторів, що впливають на розвиток домогосподарства, є наявність у ньому дітей. Даний чинник визначає основні кількісні та якісні показники домогосподарств у цілому: середній розмір домогосподарств, віковий склад населення домогосподарств тощо. Найбільшу питому вагу за статистикою становлять домогосподарства, у складі яких дітей немає. Домогосподарство з однією дитиною не забезпечує простого відтворення робочої сили. В таких умовах чисельність населення (а отже, й потенційної робочої сили) скорочується з кожним поколінням більш ніж удвічі. Для простого відтворення робочої сили домогосподарствам необхідно мати дві чи три дитини у своєму складі, проте така можливість є вкрай обмеженою через економічний стан нашої країни [3, с. 173].

Як результат здійснення економічної діяльності домогосподарства отримують певні доходи, що є основою для характеристики рівня та якості життя населення в Україні. Доходи виступають головним джерелом для задоволення як матеріальних, так і нематеріальних потреб для розвитку особистості, а також є базовими для формування купівельної спроможності.

На рис. 1, відображена структура сукупних місячних ресурсів домогосподарств в Україні за два попередні роки. До сукупних ресурсів домогосподарства входять загальні доходи, використані заощадження, а також приріст позик, кредитів, боргів, узятих домогосподарством і повернутих йому. Даний показник відображає потенційні ресурси домогосподарства незалежно від джерела їх надходження [1, с. 354].

Характеристика домогосподарств України

	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹	2017 ¹
Середній розмір домогосподарства, осіб	2,58	2,58	2,58	2,59	2,58	2,58
Середній розмір домогосподарства у розрахунку на умовних дорослих, осіб	2,11	2,11	2,10	2,11	2,11	2,11
Розподіл домогосподарств за кількістю осіб у їх складі	-					
одна особа	22,4	22,6	22,8	20,3	19,7	19,9
дві особи	30,0	29,1	29,6	32,5	32,3	32,0
три особи	25,0	26,9	25,3	25,9	26,9	27,3
чотири особи і більше	22,6	21,4	22,3	21,3	21,1	20,8
Частка домогосподарств із дітьми до 18 років (%)	38,0	38,0	38,0	38,2	38,2	38,2
Частка домогосподарств без дітей (%)	62,0	62,0	62,0	61,8	61,8	61,8
Розподіл домогосподарств із дітьми (%) за кількістю дітей у їх складі	-					
одна дитина	75,6	75,4	73,6	75,7	76,0	75,4
дві дитини	21,8	22,4	23,3	21,2	21,4	21,9
три дитини і більше	2,6	2,2	3,1	3,1	2,6	2,7

¹Без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано на основі [2]

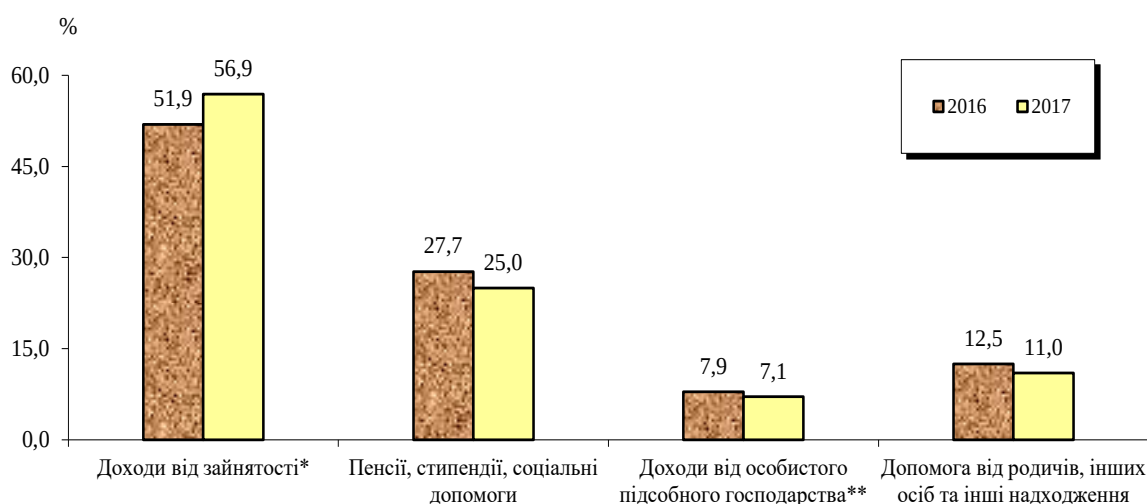

Рис. 1. Структура сукупних ресурсів домогосподарств

* Оплата праці, доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості.

** Доходи від продажу сільськогосподарської продукції та вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель.

Джерело: сформовано на основі [2]

Матеріальна основа для потенційної можливості здійснення витрат формується з доходів домогосподарств. Витрати домогосподарства – це сукупність платежів, що здійснюються домогосподарством для забезпечення своєї життєдіяльності протягом звітного періоду. Одним із найбільш значущих показників розвитку економіки країни є структура витрат домогосподарств. У нерозвинених державах більше половини доходів громадян витрачається лише на продукти харчування, у державах із розвинутою економікою даний пункт витрат не перевищує 20–25%.

На рис. 2 відображена структура витрат вітчизняних домогосподарств, яка є досить типовою для постсоціалістичних країн. Зростання питомої ваги витрат на споживання можна назвати негативною тенденцією. Це викликано тим фактом, що населення витрачає найбільшу частку доходів на продукти харчування та комунальні послуги, в той час як реальні доходи постійно знижуються, а заробітна платня українців є значно нижчою за населення країн ЄС.

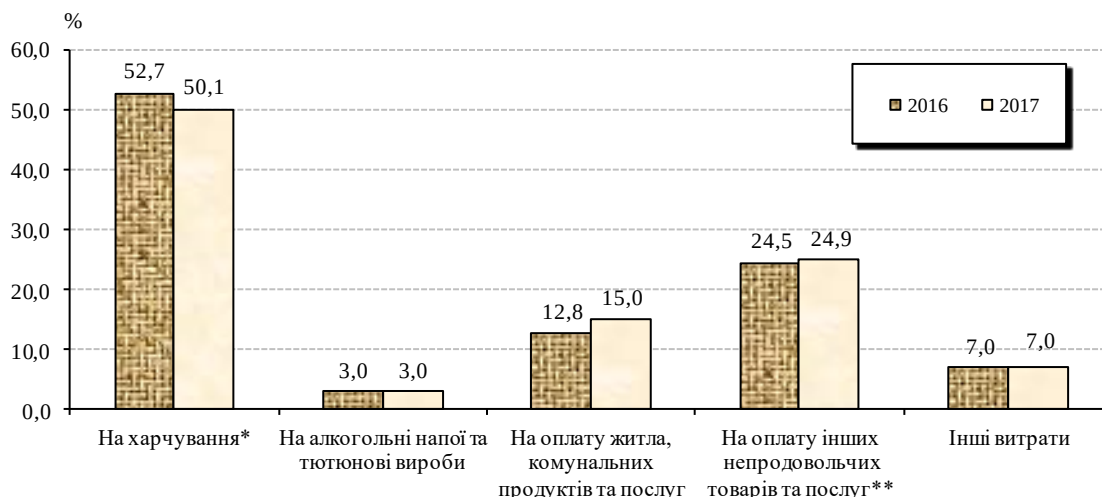

Рис. 2. Структура сукупних витрат домогосподарств

* Включаючи вартість харчування поза домом.

** Без вартості харчування поза домом.

Це помітно впливає на якість життя та добробуту громадян, а також на становище суспільних трансформацій всередині держави. Україна, зважаючи на позитивний іноземний досвід, має активно впливати на формування обсягів і структури споживчих витрат домогосподарств і забезпечувати стабільний продуктивний розвиток [4, с. 25].

Таким чином, детальне дослідження структури доходів і витрат домогосподарств на території України в цілому в період 2015-17 рр. дає можливість зробити такі висновки:

- простежується тенденція до збільшення як сукупних місячних ресурсів, так і сукупних витрат, виходячи з розрахунку на одне домогосподарство;
- грошові доходи мають найбільшого значення серед основних ресурсів вітчизняних домогосподарств;
- витрати на споживання займають більше 90% у структурі сукупних витрат.

Різниця між ресурсами й витратами домогосподарств має тенденцію до скорочення, але домогосподарства як сектор національної економіки все одно не мають змоги розвиватися й ефективно реалізовувати свої функції. Зрозуміло, що в майбутньому така можливість буде досягнута лише під впливом сталого соціально орієнтованого інституційного середовища та за умови координації чітких і послідовних дій з боку держави щодо надання сприятливих умов для процесу формування

доходів, регулювання галузей оподаткування, оплати праці та пенсійного забезпечення, а також інших сфер соціальної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінанси : [підручник] / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Потьомкін С.К. Аналіз структури доходів та витрат домогосподарств / С.К. Потьомкін, І.М. Козлова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 13. – С. 172–179.
4. Давидюк Л., Карпишин Н. Споживчі витрати домогосподарств в Україні / Л. Давидюк, Н. Карпишин // Актуальні питання фінансової теорії та практики : збірн. матер. заочн.- дистанц. наук. конф. студ. і молод. вчених. – Тернопіль : Вектор, 2017. – С. 22–25.

Наукове видання

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ**

У трьох частинах

Частина 1

Відповідальний за випуск

Кужелєв М. О.

Відповідальний редактор

*Бедринець М. Д.,
Павлюк В. В.*

*Форматування та
комп'ютерна верстка*

Лисенко О. В.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Здано до друку 28.12.2018. Формат 60×84/16.
Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman».
Друк. арк. 17.8.
Тираж 300 примірників. Замовлення № 757.

*Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
Університету ДФС України
08200, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016*